

Universitätsbibliothek Wuppertal

M. Tvllii Ciceronis Opera Omnia

Cicero, Marcus Tullius

Basileæ, MDCLXXXII

Actio secunda in C. Verrem

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1133](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1133)

deant, cum accusatio nostra in oblivionem diurnitate adducta sit: non committam, ut tum res iudicetur, cum hæc frequentia totius Italix Roma discesserit. quæ convenit uno tempore undique, comitorum, iudiciorum, censendique causa. Hujus iudicii, & laudis fructum, & offensionis periculum, vestrum: laborem, sollicitudinemque nostram: scientiam quid agam, memoriamque quid à quoque dictum sit, omnium puto esse oportere. Faciam hoc non novum, sed ab iis, qui nunc principes nostræ civitatis sunt, antè factum, ut testibus utar statim. illud à me novum, iudices, cognoscetis, quod ita testes constituiam, ut et crimen totum explicem: ubi id interrogando, argumentis, atque oratione firmavero, tum testibus ad crimen accommodem. ut nihil inter illam usitatam accusationem, atque hæc novam interlit, nisi quod in illa tunc,

cum omnia dicta sunt, testes dantur: hic in singulas res dabuntur: ut illis quoque eadem interrogandi facultas, argumentandi dicendique sit. Si quis erit, qui perpetuam orationem, accusationemque desideret, altera actione audiet. nunc id, quod facimus (ea ratione facimus, ut malitiam illorum consilio nostro occurramus) 2. necessario fieri intelligat. Hæc primæ actionis erit accusatio. Dicimus, sc. C. Verrem, cum multa libidine, multa crudeliter in civibus Romanos, atque in socios, multa in deos, hominesque nefarie fecerit, tum præterea quadringentis sestertium ex Sicilia contra leges abstulisse. Hoc testibus, hoc tabulis, privati publicisque auctoritatibus, ita vobis planum faciemus ut hoc statutis, etiam si spacium ad dicendum nostro commodo, vacuosque dies habuissimus, tamen oratione longa nihil opus fuisse.

A C T I O N I S S E C U N D Æ,
I N
C. V E R R E M,
L I B E R P R I M U S,
D E
P R Æ T V R A V R B A N A.
O R A T I O S E X T A.
S Y N O P S I S.

De quaestura, legatione & Prætura urbana Verri.

NEMINEM vestrum ignorare arbitror, iudices, hunc per hoc dies sermonem vulgi, atque hanc opinionem populi Romani fuisse, C. Verrem altera actione 1. *responsurum non esse*, neque ad iudicium astuturum. Quæ fama non idcirco solum emanarat, quod iste certe statuerat, ac deliberaverat non adesse: verum etiam, quod nemo quemquam tam audacem, tam amentem, tam impudentem fore arbitratur, qui tam nefariis criminibus, tam multis testibus 2. *evictus, ora iudicium adspicere*, aut os suum 3. *populo Romano ostendere auderet*. Est idem Verres, qui fuit semper; 3. *ut ad audendum projectus*, sic paratus ad audiendum. prædicto est: responderet: defenditur. ne hoc quidem sibi reliqui facit, ut in rebus turpissimis, cum manifesto teneatur, 4. *si reticeat, & absit*, tamen *impudentiam suam* *audacitatem exitum quasisse videatur*. Patio, iudices, & non moleste fero, me laboris mei, vos virtutis vestræ fructum esse laturos. Nam si iste id fecisset, quod primo statuerat, ut non adesset: minus aliquanto, quam mihi opus esset, co-

gnosceretur, quid ego in hac accusatione comparanda, constituendaque elaborassem: vestra verò laus, tenuis planè atque obscura, iudices, esset. Neque enim hoc à vobis populus Romanus expectat: neque eo potest esse contentus, si condemnatus sit is, qui adesse noluerit: & si fortes fueritis in eo, quem nemo sit ausus defendere, immò verò ad sit, respondeat: summis opibus, summò studio potentissimorum hominum defendatur: certe mea diligentia cum illorum omnium cupiditate: vestra *integritas* cum illius *pericula*: testium constantia cum illius patronorum minis, atque potentia, tum detum illa victa videbuntur, cum in contentionem, certamque venerint. 5. *Absens si iste* 4. *set damnatus*, non tam ipse sibi consuluisse, quam invidisse vestræ laudi videretur. 6. Neque enim salus ulla reipublicæ major hoc tempore reperiri potest, quam populum Romanum intelligere, diligenter rejectis ab accusatore iudicibus, socios, leges, rempublicam *senatorum consilio* maxime posse defendi, neque tanta fortunis omnium pernicies potest accedere, quam opinione populi Romani rationem veritatis, integritatis, fidei, religionis, ab hoc ordine abjudicari.

1. *Ut crimen totum explicem: ubi id interrogando, argumentis &c.*] Romanus conjicit, interrogando explicem; ubi id argum. in valitque statim Lambinus; sed præter vet. libros.

2. *Responsurum non esse.*] Victorius, fuisse, quod & secuti sunt alii: sed alterum videtur in Pallat. in Cujac. in excoletis edd.

3. *Evictus.*] Lamb. *convictus*, & ita erat in Cuj. nec videtur mutandum.

4. *Ut ad audendum projectus sic paratus ad audiendum.*] Cuj. liber non agnoscit vocē paratus, sed videtur sane abesse posse, ut subintelligatur *projectus*.

5. *Sic reticeat & absit.*] Lambini editiones aliquot, sic retineat, spha-

2. *Necessario fieri intelligat.*] Editio Victorii; item ea priores, intelligant, neque aliter scripti nostri.

mate fœdo tyrotherarum. alterum enim floret passim in aliorum libris, retinereque Pall. nostri.

5. *Absens si iste esset donatur.*] Tullio dignius videtur; Absens donatur, recitatis intermediis, tanquam quæ ad presentem hærant.

6. *Neque enim salus reipublicæ major hoc tempore reperiri potest.*] Illud reperiri potest, subiectum vobis, tanquam *πρωτολογος*.

5. Sciri. Itaque mihi videor magnam, & maximè zgram, & propè depositam reipublica partem suscepisse: neque in eo magis meæ, quàm vestræ laudi, existimationique servisse. 1. Accessi enim ad invidiam iudiciorum levandam, vituperationemque tollendam: ut, cum hæc res pro voluntate populi Romani esset iudicata, aliqua ex parte mea diligentia constituta auctoritas iudiciorum videretur: 2. postremò, ut esset hoc iudicatum, ut finis aliquando iudiciorum controversiarum constitueretur. Etenim sine dubio, iudices, in hac causa ea res in discrimen adducitur. Reus est enim nocentissimus, qui si condemnatur, desinent omnes dicere, his iudiciis pecuniam plurimum posse. sin absolvitur, desinent nos de iudiciis transferendis reculare. 3. tamen si de absolute istius neque ipse iam sperat, nec populus R. metuit. De impudentia singulari, 4. quòd ad est, quòd respondet, sunt qui mientur: mihi pro cetera ejus audacia, atque amentia, ne hoc quidem mirandum videtur, multa enim & in deos, & in homines impie, nefarieque commisit, quorum scelerum parvis agitur, & à mente, 7. consilioque deducitur. Agunt eum precipitem poenæ civium Romanorum: quos partim securi percussit, partim in vinculis necavit, partim implorantis jura libertatis, & civitatis in crucem sustulit. Rapiunt eum ad supplicium *di patri*: squòd iste inventus est, qui è complexu parentum abreptos filios ad necem duceret, & parentis pretium pro sepultura liberum posceret. Religionis verò, exremoniaque omnium sacrarum, sanorum violatæ, simulacraque deorum, quæ non modò ex suis templis ablata sunt, sed etiam jacent in tenebris, ab isto retrusa, atque abdita, confisit: re ejus animi sine furore, atque amentia non sinunt. 8. Neque iste mihi videtur esse ad damnationem offerre solum, neque hoc avaritiæ supplicio communi, qui se tot sceleribus obstrinxerit, contentus esse. singulari quandam poenam istius immanis, atque importuna natura desiderat, non id solum queritur, ut, isto damnato, bona restituantur iis, quibus erepta sunt: sed & religiones deorum immortalium expiandæ, & civium Romanorum cruciatus, multorumque innocentium sanguis, istius supplicio luentus est. Non enim furem, sed *reptorem*: non adulterum, sed *expugnatores pudicitia*: non sacrilegum, sed *hostem sacrorum*, religionumque: non sicarium, sed *crudelissimum carnificem* civium, sociorumque, in vestrum iudicium adduximus: ut ego hunc unum, ejusmodi reum post hominem in memoriam fuisse arbitretur, 6. cui DAMNARI EXPEDIRET. Nam quis hoc non intelligit, istum absolutum, diis, hominibusque invidis, tamen ex manibus populi Rom. eripi nullo modo posse? quis hoc non percipit, præclare nobiscum actum iri, si populus Romanus istius unius supplicio contentus erit, ac non sic statuerit, non istum majus in sese scelus concepsisse, cum fana spoliavit, cum tot homines innocentes necavit: cum civis Romanus morte, cruciatus, cruce affecerit: cum prædonum duces, accepta pecunia, dimiserit: quam eos, si qui istum tot tantis, tam nefariis sceleribus cooperatum, jurati sententia sua liberant? Non est, non est in hoc homine cuiquam peccandi locus, iudices: non is est reus, non id tempus, non id consilium (metuo nequid arrogantius apud tales viros videar dicere) ne actor quidem est is, cui reus tam nocens, tam perditus, tam victus, aut occultè scripsi, aut

impuni eripi possit. His ego iudicibus non probabo, C. Verrem contra leges pecunias cepisse? sustinebunt tales viri, se tot senatoribus, tot equitibus Romanis, tot civitatibus, tot hominibus honestissimis ex tam illustri provincia, tot populorum, privatorumque litteris non credidisse? tantæ populi Romani voluntari restituisse? Sustineant, reperiemus, si istum vivum ad aliud iudicium perducere poterimus, quibus probemus, istum in quaestura pecuniam publicam, Cn. Carboni Cos. datam, avertisse: quibus persuadeamus, istum *alio nomine* à quaestoribus urbanis, quòd priore actione didicistis, pecuniam abstrulisse. Erunt qui & in eo quoque *audaciam* ejus reprehendant, quòd aliquot nominibus de capite, quantum commodum fuerit, fumentum decumani petra xerit. Erunt etiam fortasse iudices, qui illum ejus *peculatum* vel acerrime vindicandum putent, quòd iste M. Metelli, & Africanus monumenta, quæ nomine, illorum; te vera, populi Romani, & erant, & habebantur, ex finis religiosissimis, ex urbibus sociorum, atque amicorum non dubitaverit auferre. Emerferit ex peculatus etiam iudicio. Meditetur de ducibus hostium, quos accepta pecunia liberavit: videat, quid de illis respondeat, quos in eorum locum subditos domi suæ reservavit, quærat non solum, quemadmodum nostro crimini, verum etiam quo pacto *sua confessioni possit mederi*. meminerit, se priori actione, clamore populi Romani infesto, atque inimico excitatum, confessum esse, duces à se prædonum securi non esse percussos: se jam tum esse veritum, ne sibi crimini daretur, eos ab se pecunia liberatos, fateatur id, quòd negari non potest, se *privatum hominem*, prædonum duces vivos, atque incolumes domi suæ, posteaquam Romam redierit, usque dum per me licuerit, tenuisse. hoc, in illo majestatis iudicio si licuisse sibi ostenderit, ego oportuisse concedam, ex hoc quoque evaserit: proficiscer eo, quòd me jam pridem vocat populus Romanus. De *jure enim libertatis*, & civitatis suum putat esse iudicium: & rectè putat. Confringat iste sanè vi sua, consilia senatoria: quaestiones omnium perumpat: evolet ex vestra severitate. mihi credite, actionibus apud populum Romanum laqueis tenebitur. credit iis equitibus Rom. populus Romanus qui ad vos antea producti testes, iplis inspectantibus ab isto *cliam Romanum*, qui cognitores homines honestos daret, *substantum esse in crucem* dixerunt. credit omnes v. & xxx. tribus homini gravissimo, atque ornatissimo M. Annio, qui, se præsentem, civem Romanum *securi percussam* esse dixit. audietur à populo Romano vir primarius, eques Romanus L. Flavius, qui suum familiarem Herennium, negotiatorem ex Africa, cum eum Syracusis amplius centum cives Romani cognoscerent, lacrymantisque defenderent, pro testimonio dixit securi esse percussum. 7. Probabit fidem, & auctoritatem, & religionem suam L. Suerius, homo omnibus ornamentis praeditus, qui juratus apud vos dixit, multos cives Rom. 8. in *laurois* istius imperio crudelissimè per vim morte esse multatos. Hanc ego causam cum agam beneficio populi Rom. de loco superiore: non vereor, ne aut istum vis ulla ex populi Rom. suffragiis eripere, aut à me ullum *munus adilitatum* & amplius, aut gratius populo Romano esse possit. Qua propter omnes in hoc iudicio contentur omnia: nihil est jam, quòd in hac causa peccare quisquam, iudices, nisi

R. 4 vestro

1. Accessi enim, &c.] Pall. duo, item primæ edd. Accessi; negat A. fentios.
 2. Postremò ut esset hoc iudicatum.] Licentiosam Hotomani trajectio-nem, rejeci, recentia vulgata, & syllaba addita, postremò, ut esset iudicatum &c. id est, quocunque tandem modo proaucturatum fuerit, sive pro Verre, sive contra Verrem.
 3. Tamen si de absolute istius &c.] Pal. pr. *iam tamen*. vide M. Ant. Mureton cap. 17. lib. XI. Var. lect.
 4. Quòd adest, quòd respondet, &c.] Cujacii codex, quòd respondet, & qui mientur, quòd putabat Gallicianus, murtari posse, et qui mir. dictum, ut Propertio; Et, quibus in celere gloria nata peccata, auriculæ amissis.

5. Quòd iste inventus est &c.] Haud aliter libri nostri, ac Lambinus & Præliciano, quòd iste unus inventus. quòd admonerat Hotomanus.
 6. Cui damnari expediret.] Interpretatur sum hunc locum contra Pædiani sententiam, ad illud Taciti lib. xv. Annal. cap. 68. *Non aliter res sagittis equi subvertiri posse.*
 7. Probabit fidem & auctoritatem.] Lambiniane aliquoreda, *probavit*, errore credo typographico.
 8. In laurois istius.] Ad hanc faciem scribitur in Pall. in edd. primariis; & sic scribi debere liquet ex verbis Sabini apud Senecam libris controversiarum.
 9. Amplius aut gratius.] Perperam rerum aliquot editiones Lambini *gratius*.

vestro periculo, possit. Mea quidem ratio, cum in prae-
teritis rebus est cognita, tum in reliquis explorata, atque pro-
vifa est. Ego meum studium in reipub. jam illo tempore
ostendi, cum longo intervallo veterem consuetudinem retuli,
& rogatu sociorum, atque amicorum populi Romani, meo-
rum autem necessariorum, nomen hominis audacissimi
detuli. Quod meum factum lectissimi viri, atque ornatissi-
mi, (quo in numero è vobis complures fuisse) ita proba-
runt, ut ei, qui istius quæstor fuisset, & ab isto læsus inimi-
citas justas persequeretur, non modo deferendi nominis,
sed ne subscribendi quidem, cum id postularet, facerent po-
16 testatem. In Siciliam sum inquirendi causa profectus. quo
in negotio *induftriam* meam celeritas reditionis, *diligentiam*
multitudo litterarum, & testium declaravit: pudorem vero,
ac religionem, quod, cum venissem senator ad locios po-
puli Romani qui in ea provincia quæstor fuisset, ad hos-
pites meos, ac necessarios causa communis defensor de-
verti potius, quam ad eos, qui à me auxilium petivissent.
NEMINI MEVS adventus labori, aut sumtui neque publi-
cè, neque privatim fuit. Vim in inquirendo tantam habui,
quantam mihi *de* dabat: non quantam habere poteram
17 istorum studio, quos iste vexarat. Romam ut ex Sicilia re-
didi, cum iste, atque istius amici, homines lauti, & urbani,
sermone hujuscemodi dissipassent, quo animos testium
retardarent, me magna pecunia à vera accusatione esse dedu-
ctum; tametsi probatur nemini, quod & ex Sicilia testes
erant ii, qui quæstorem me in provincia cognoverant, &
hinc homines maxime illustres, qui, ut ipsi noti sunt, sic
nostrum unumquemque optimè norunt: tamen usque eò
timui, ne quis de mea fide, atque integritate dubitaret, do-
nec ad rejiciendos iudices venimus. Sciebam in rejiciendis
iudicibus nonnullos memoria nostra *paucorum suspitionem*
non vitasse, cum ipsa in accusatione, eorum indultia, ac
18 diligentia probaretur. Ita rejeci iudices, ut hoc confiteri
post hunc statum reip. quo nunc utimur, simili splende-
re, & dignitate consilium nullum fuisset. Quam iste laudem,
communem ait sibi esse mecum: qui cum P. Gabiam iu-
dicem rejecisset, M. Lucretium retinuit: & cum ejus pa-
tronus ex eo quæreret, cur suos familiarissimos, Sex. Pa-
duecum, Q. Confidiam, 2. Q. Junium rejeci passus esset: re-
spondit, quod eos in iudicando *nimum su juris*, sententia
19 que cognosceret. Itaque, iudicibus rejectis, sperabam jam
onus meum vobiscum esse commune. putabam non so-
lum notis, sed etiam ignotis probatam meam fidem esse,
& diligentiam. quod me non ferellit. Nam comitiis meis,
cum iste infinita largitione contra me uteretur, expul-
sus Romanus iudicavit, istius pecuniam, quæ apud me *contra*
fidem meam nihil potuisset, apud se *contra honorem* meum
nihil posse debere. Quo quidem die, primum iudices citari
in hunc reum confeditis, quis tam inimicus huic ordini
fuit, quis tam novarum rerum, iudiciorum, iudicumque
cupidus, qui non conspectu, confessuque vestro commo-
20 veretur? Cum in ea vestra mihi dignitas fructum diligen-
tiae referret: id sum assecutus, ut una hora qua cœpi di-
cere, reo audaci, pecunioso, profuso, perduto, *spem iudi-*
cii corrumperendi praeviderem: ut primo die testium tanto nu-
mero citato, populus Romanus iudicaret, ipso absoluto
temp. stare non posse: ut alter dies amicis istius, ac defensori-
bus non modo spem victoriae, sed etiam *voluntatem defen-*
sionis auferret: ut tertius dies sic hominem prostermeret, ut,
non *verbo simulato*, non, quid responderet, sed quemadmodum
non responderet, deliberaret: deinde reliquis diebus, his
criminationibus, his testibus, & urbanis, & provincialibus
sic obrutus, atque oppressus est, ut his ludorum diebus in-

terpositis, nemo istum *comperendinatum*, sed condemna-
tum iudicaret. Quapropter ego, quod ad me attinet, iudi-
ces, vici. non enim spolia C. Verris, sed existimationem
populi Rom. concupi. Meum fuit *cum causa* accedere ad
accusandum. Quæ causa fuit iustior, quam à *populo* illius
provincia defensorum constitui, & deligi? Reipublicæ
consulere? quid jam reip. honestius, quam in tanta invi-
dia iudiciorum adducere hominem, cuius damnatione *is-*
tus ordo cum populo Rom. & in laude, & in gratia possit
esse? ostendere ac persuadere, hominem nocentem addu-
ctum esse? Quis est in populo Rom. qui hoc non ex priore
actione abtulerit, omnium ante damnatorum scelera, sur-
ta, flagitia, si in unum locum conferantur, vix cum huius
parva parte æquari, conferrique posse? Vos, quod ad ve-
stram famam, existimationem, salutemque communem
pertinet, iudices, prospicite, atque consulite. splendet
vester facit, ut peccare sine summo reipub. detrimento, ac
periculo non possitis. Non enim potest sperare populus
Romanus esse alios in senatu, qui rectè possint iudicare,
vos si non poteritis. Necessè est, cum de toto ordine de-
sperarit, aliud genus hominum, atque aliam rationem iu-
diciorum requirat. Hoc si vobis idè levius videtur, quod
putatis *onus esse grave, & incommodum, iudicare*: intelligere
debetis, primum interessè, utrum id onus vosmetipsi reje-
ceteris: an, quod probare populo Romano fidem vestram,
& religionem non poteritis, eò vobis iudicandi potestas
erepta sit. deinde etiam illud cogitare, quanto periculo ven-
turi simus ad eos iudices, quos propter odium vestri popu-
lus Rom. de vobis voluerit iudicare. Verum vobis dicam
id, quod intellexi, iudices, homines scitote esse quosdam,
quos tantum odium vestri ordinis teneat, ut hoc palam
jam dicent, se istum, quem sciant esse hominem improbi-
simum, hoc uno nomine absolvi velle. ut ab senatu iudicia
per ignominiam, turpitudinemque auferantur. Hac me,
iudices, pluribus verbis, vobiscum agere cogit, non *time-*
mea de vestra fide, sed spes illorum nova. qua cum Verrem
à porta subito ad iudicium retraxisset. nonnulli suspiciti
sunt non sine causa illius consilium tam repente esse muta-
tum. Nunc, ne novo querimoniarum genere uti possit Hor-
21 tensius, & ea dicere, opprimi reum, de quo nihil dicat ac-
cusator, nihil esse tam periculosum fortunæ innocentium, quam
tacere adversarios: & ne aliter, quam ego velim, meum
laudet ingenium: cum dicat, me, si multa dixissem, sub-
levaturum fuisse eum, quem contra dicerem: quia non di-
xerim, perdidisse: morem illi geram: 3. utar oratione per-
petua: non quoniam hoc sit necesse: verum ut experiat,
utrum ille ferat molestius, me tunc tacuisse, an nunc di-
cere. Hic tu fortasse eris diligens, ne quam ego horam de
meis legitimis, horis remittam, nisi omni tempore, quod
mihi lege concessum est, abusus ero, querere: deum, at-
que hominum fidem implorabis: circumveniri C. Verrem,
quod accusator nolit tamdiu, quamdiu liceat, dicere.
QUOD MIHI lex 4. mea causa det. eo mihi uti non licebit?
Nam accusandi mihi tempus mea causa datum est, ut pos-
sem oratione mea crimina, causasque explicare, hoc si non
utor, non tibi injuriam facio, sed de meo jure aliquid, &
commodo detraho. Causam enim inquit cognosci oportet.
Ea re quidem, quod aliter condemnari reus, quam *veris*
si noens, non potest. id igitur tu molestè tulisti, à me ali-
quid factum esse, quo minus iste condemnari posset? Nam
CAUSA COGNITA multi possunt absolvi: incognita
quidem condemnari nemo potest. Adimo enim *compe-*
rendinatum: quod habet lex in se molestissimum, bis ut
causa dicatur, quod aut mea causa potius est constitutum,
quam

2. *Scatum reip. que nunc utimur.* Gulielmus conabatur *nititur*.

3. *Qu. Junium.* Cujacii *mequitrant*; *Vitium*, forte, *Vitium*.

4. *Uta oratione perpetua.* Lambini editiones respuerunt illud *perpe-*

186, quod tamen in aliis eod. & Pall.

4. *Mea causa dic.* Alconius laudat, *atque*, Pall. Cujac. eod. que non
abeunt à vulgata.

quàm tua: aut nihilo tua potius, quàm mea. Nam si bis dicere est commodum; certe utriusque commune est. Si eum, qui *posterioris dixit*, opus est redargui: accusatoris causa, ut bis ageretur, constitutum est. Verum, ut opinor, Glaucia primus tulit, ut comprehenderetur reus, antea vel iudicari primò poterat, vel amplius pronuntiarì. Utram igitur putas legem molliorem? opinor illam veterem, qua vel cito absolvi, vel tarde condemnari licebat. Ego tibi illam Acilianam legem restituo, qua lege multi temel accusati, semel dicta causa, temel auditis testibus, condemnati sunt, nequaquam tam manifestis, neque tantis criminibus, quantis tu convinceris. puta te non hac tam atroci, sed illa *legemissimam* causam dicere. Accusabo: respondebis. testibus editis, ita mittam in consilium, ut etiam si lex ampliandi faciat potestatem, tamen isti turpe sibi existiment, non primò iudicare. Verum, si causam cognosci opus est, parumne cognita est? dissimulamus. Hoc teni, quod saepe experti in dicendo sumus: quis nos magno opere attendit unquam, in hoc quidem genere causarum, ubi aliquid ereptum, 2 aut ablatum à quopiam dicitur? nonne aut in *tabulis*, aut in *testibus* omnis expectatio iudicium est? Dixi prima actione, me planum esse facturum. C. Verrem n. s. quadringentes contra legem, abstulisse, Quid? hoc planius egillum, si ita narralessem? Dio quidam fuit Halesinus: qui, cum ejus filio, pratore sacerdote, hereditas à propinquo permagna venisset, nihil habuit neque negotii, neque controversiam. Verres, simulac teigint provinciam, statim 3 Messaniam litteras dedit: Dionem evocavit: *calumniatores ex sinu suo apposuit*, qui illam hereditatem Veneri Erycina commissam esse dicebant. hac de re ostendit se ipsum cogniturum. Postquam deinceps totam rem explicare: deinde ad extremum id, quod accidit, dicere: Dionem n. s. decies centena millia numerasse, ut causam certissimam obtineret: præterea *greges equarum ejus istum abigendos curasse: argenti, vestisq; stragularum quod fuerit, curasse auferendum.* Hac neq; cum ego dicerem, neque cum tu negares, magni momenti nostra esset oratio. Quo tempore igitur *4 aureus iudex erigeret*, animumque attenderet? cum Dio ipse prodiret, cum ceteri, qui tum in Sicilia negotiis Dionis interfuisent: cum per eos ipsos dies, per quos causam Dio diceret, reiperiretur pecunias summissæ mutuas: nomina sua exegisse, prædia vendidisse: cum tabulæ virorum bonorum proferrentur: cum, qui pecuniam Dionis dederunt, dicerent se jam tum audisse, eò nummos sumi, ut Verri darentur: aum amici, hospites, patroni Dionis, homines honestissimi, hæc eadem se audisse dicerent. Opinor, cum hæc fierent, tum vos audiretis, sicut audistis: cum *causa agi* videretur. Sic à me sunt acta omnia priorè actione, ut in criminibus omnibus nullum esset, in quo quisquam vestrum perpetuam accusationem requireret. Nego ego esse quidquam à testibus dictum, quod aut vestrum cuiquam esset obscurum, aut cuiusquam oratoris eloquentiam quaereret. Etenim sic me ipsam egisse memoria tenetis, ut in *testibus interrogandis* omnia crimina proponerem, & explicarem, ut, cum rem totam in medio proposuissem, tum denique testem interrogarem. Itaque non modò vos, quibus est iudicandum, nostra crimina tenetis, sed etiam populus Romanus totam accusationem, causamque cognovit. tamen si ita de meo facto loquor, quasi ego illud *mea voluntate* potius, quàm *vestra injuria* adductus fecerim. Interposuistis accusatorem,

qui, cum ego mihi c. & x. dies solos in Siciliam postulasset, c. & viii. sibi in Achajam postularet, mentem mihi treis cum eripuisset ad agendum maximè appositos, reliquum omne tempus hujus anni me vobis remissurum putatis: ut, cum horis nostris nos essemus usi, tu, binis ludis interpositis, quadragesimo post die responderes: deinde ita tempus duceretur, ut à M. Glabrone prætor & à magna parte horum iudicum, ad prætorem alium, iudicetque alios veniremus. Hæc si ego non vidissem; si sic non omnes *notis, ignotisque* monuissent, id agi, id cogitari, in eo laborari, ut res in illud tempus rejiceretur, credo, si meis horis in accusando uti voluisset, videret, ne mihi crimina non suppetent: ne oratio decisset: ne vox, viresque deficerent: ne, quem nemo prima actione defendere ausus esset, cum ego bis accusare non possem. Ego meum consilium tum iudicibus, tum populo Romano probavi. Nemo est, qui alia ratione istorum *injuria, atque impudentia* potuisse obfisti arbitretur. Etenim qua stulticia fuisset, si, quam diem, qui istum eripiendum redemerunt, in cautione viderunt, cum ita caverent, si post kalendas JAN. IN CONSILIUM IRETUR: in eam diem ego, cum potuissem vitare, incidissem? Nunc mihi temporis ejus, quod mihi ad dicendum datur: quoniam in animo est causam omnem exponere, habenda ratio est diligenter. Itaque primum illum actum istius vitæ turpissimum, & flagitiosissimum prætermittam. nihil à me de *pueritia sua flagitiis* audiet: nihil ex illa *impura adolescentia* tua: quæ qualis fuerit, aut meministis, aut ex eo, quem *sui simillimum* produxit, recognoscere potestis. Omnia præteribo, quæ mihi turpia dicta videbuntur: NEQ; VA SOLVM, quid istum audire, verum etiam, quid me deceat, dicere, considerabo. Vos, quaeso, date hoc, & concedite pudori meo, ut aliquam partem de istius impudentia reticere possim. Omne illud tempus, quod fuit anteqam iste ad magistratus, tempus publicam accessit, habeat pes me solutum, ac liberum, si leatur de nocturnis ejus bacchationibus, ac vigiliis; lenonum, aleatorum, & perductorum nulla mentio fiat; damna, dedecora, & quæ res patris ejus, atas ipsius perulit, prætereantur: lucretur indicia veteris infamiae; patiatur ejus vita reliqua me hanc tantam facturam criminum facere. Quæstor Cn. Papiro consuli fuit abhinc annos 34 quatuordecim, ex ea die ad hanc diem quæ fecisti, in iudicium voco. *Horanulla vacua*, à furto, scelere, crudelitate, flagitio reperietur. Hi sunt anni consumti in quaestura & legatione Asiatica, & prætura urbana, & prætura Siciliensi. Quare hæc eadem erit quadripartita distributio totius accusationis mex. Quæstor ex S. C. provinciam sortitus es. obtigit tibi consularis, ut cum Cos. Cn. Carbone esses, eamque provinciam obtineres. Erat tum dissensio civium: de qua nihil sum dicturus quid sentire debueris: unum hoc dico: in ejusmodi tempore, ac sorte, statuere te debuisse, *utrum malle sentire*, atque defendere. Casbo graviter ferebat, sibi quaestorem obtigisse, hominem singulari luxuria, atque inertia, verumtamen ornabat eum beneficiis, officiisque omnibus. Ne diutius teneam: pecunia attributa, numerata est profectus est quaestor in provinciam, venit in Galliam expectatus ad exercitum consulare, cum pecunia, simulac primum ei occasio visa est (cognoscite hominis principium magistratum gerendorum, & seip. administrandæ) adversa pecunia publica, quaestor consulem, exercitum, versam, provinciam-

R 5

que

1. *Illam Acilianam legem restituo.*) Probat hanc lectionem Ant. Augustin. libro de Legibus, exstatque in mss. nostris & olim impressis, sed enim Honoratus suppositum it, *illam antiquam*, aut *illam Acilianam* & qui consulari lib. i. observat. cap. 14.

2. *Aut ablatum à quopiam dicitur.*) Pall. duobus, item edd. antiquis abest præpositio a. sc. præterea habet *quisquam*, quod ultimum non displicet.

3. *Messaniam litteras dedit.*) Anton. Augustinus *Messana* volebat.

videatur Vrsinus.

4. *Aureus iudex erigeret.*) Gulielmus inclinabat legere, *erigeret*. eodem tendit vulgata.

5. *Perducatorum.*) Sic præter Asconium, etiam Pall. & Cujac. aliquidque verus editio, in qua *predicorum*.

6. *Una res patris ejus, atas ipsius perulit.*) Pal. pr. habet à manu emendatrice: *qua res patris ejus, atas ipsius perulit*, hæc arguet sed an etiam verè?

que deservit. Video quid egerim: eriget se sperat, sibi au-
 ram posse aliquam aulari, in hoc crimine, i voluntatis,
 assensionisque eorum, quibus Cn. Carbonis mortui no-
 men odio sit: quibus illam religionem, proditionemque
 consulis sui gratiam sperat fore. Quasi verò id cupiditate
 defendendæ nobilitatis, aut studio pecuniarum fecerit: ac non
 apertissimè consulem, exercitum, provinciamque compa-
 larit, & propter impudentissimum factum auferit. Est
 enim obscurum, & ejusmodi factum ejus, ut possit aliquis
 suspicari, C. Verrem, quòd ferre novos homines non po-
 tuerit, ad pobilitatem, hoc est, ad suos transisse: nihil se
 esse propter pecuniam. Videamus, rationes quemadmodum
 retulerit. Jam ipse ostendit, quamobrem Cn. Carbonem
 reliquerit: jam se ipse indicabit. Primum brevitatè cog-
 noscite. 2 ACCIPI VICIES DVCENTA, TRI-
 GINTA QVINGVE MILLIA, QVADRINGENTOS XVII.
 NVMMOS DEDI STIPENDIO FRUMENTO, LEGATIS,
 PROQVÆSTORIBVS, COHORTI PRÆTORIÆ, N. S.
 MILLE SEXCENTA, TRIGINTA QVINGVE MILLIA,
 QVADRINGENTOS, XVII. NVMMOS. RELIQVI ARI-
 MINI N. S. SEXCENTA MILLIA. Hoc est rationes referre?
 hoc modo aut ego, aut tu Hortensii, aut 3 quiquam ho-
 minum reulit? quid hoc est? quæ impudentia? quæ au-
 dacia? quod exemplum ex tot hominum rationibus rela-
 tis hujusmodi est? Illa tamen n. s. sexcenta millia, quæ
 ne falso quidem potuit, quibus data essent, describere quæ
 se Arimini scribit reliquisse, quæ ipsa n. s. sexcenta mil-
 lia, reliqua facta sunt, neque Carbo attingit, neque Sulla
 vidit, neque in ætatum relata sunt. Oppidum sibi elegit
 Ariminum, quod tum, cum iste rationes referebat, oppres-
 sum, direptumque erat, non suspicabatur id, quod nunc sen-
 tit, satis multos ex illa calamitate Ariminensium testeis
 nobis in hæc rem reliquos esse. Recita denno. P. LEN-
 TVLO, L. TRIARIO QVÆSTORIBVS VRBA-
 NIS, 4 RES RATIONVM RELATARVM. Recita.
 Ex S. C. Ut hoc pacto rationem referre liceret, eò Sul-
 lanus repente factus est, non ut honos, & dignitas nobili-
 tati restitueretur. Quòd si illuc inanis profugisses, tam-
 en ista tua fuga nefaria; proditio consulis tui, scelerata
 judicaretur. Malus civis, improbus consul, sediciosus
 homo, Cn. Carbo fuit. Fuerit aliis, tibi quando esse cepit?
 posteaquam tibi pecuniam, rem frumentariam, rati-
 ones omnes suas, exercitumque commisit. Nam si tibi
 antea displicuisset: idem fecisses, quòd anno post M. Piso.
 Quætor cum L. Scipioni consuli obtigisset; non attingit
 pecuniam; non ad exercitum profectus est. quòd de re-
 publica sensit, ita sensit, ut nec fidem tuam, nec morem ma-
 jorum; nec necessitudinem fortis laderet. Etenim si hæc
 perturbare omnia, & permiscere voluit: TOTAM 5 VI-
 TAM periculosam, invidiosam, infestamque reddemus,
 si nullam religionem fors habebit, nullam societatem con-
 junctio secunda, dubique fortunæ, nullam auctoritatem
 mores, atque instituta majorum. Omnium est communitus ini-
 micus, qui facti hostis suorum. Nemo umquam sapiens proditori
 credendum putavit. Ipse Sulla, cui adventus istius gratif-
 simus esse debuit, ab se hominem, atque ab exercitu suo
 removit: Beneventi esse iussit apud eos, quos suis partibus
 amicissimos esse intellegebat: ubi iste summa rei, causæ-

que nocere nihil posset, ei postea promissa tamen liberaliter
 tribuit: bona quadam proscriptorum in agro Beneventa-
 no diripiendâ concessit: habuit honorem, ut proditori, non ut
 amico fidem. Nunc, quamvis sint homines, qui mortuum
 Cn. Carbonem oderint: tamen hi debent, non, quid illi
 accidere voluerint, sed quid ipsis in tali metuendum sit,
 cogitare. Commune est hoc malum, communis metus,
 commune periculum. NVLLÆ SVNT occultiore in-
 sidia, quàm ea, quæ latent in simulatione officii, aut in
 aliquo necessitudinis nomine. nam cum, qui palam est
 advertarius, facile cavendo vitare possit. hoc verò occultum,
 intestinum, ac domesticum malum, non modò non esti-
 sit: verum etiam opprimit, & antequam prospicere, at-
 que explorare potueris. Itane verò? tu, cum quæstor ad
 exercitum missus sis, custos non solum pecuniarum, sed etiam
 consulis: particeps omnium rerum, consiliorumque fue-
 ris: habitus sis in liberum loco, sicut mos majorum ferebat:
 repente relinquis? deseras? ad adversarios transis? O
 scelus! o portentum in ultimis terras exportandum! Non
 enim potest ea natura, quæ tantum facinus commiserit, hoc
 uno scelere esse contenta. necesse est semper aliquid ejusmodi
 molitur: necesse est in simili audacia, perfidiaque ver-
 setur. Itaque idem iste, quem Cn. Dolabella postea C.
 Malleolo occiso pro qua flore habuit (haud scio, an ma-
 jor etiam hac necessitudo fuerit, quàm illa Carbonis: ac
 plus judicium voluntatis valere, quàm sortis debeat) idem
 in Cn. Dolabellam, qui in Cn. Carbonem fuit, Nam quæ
 in ipsum valebant crimina, contulit in illum, causamque
 illius omnem ad inimicos, accusatoresque detulit; ipse
 in eum, cui legatus, cui pro qua flore fuerat, inimicissi-
 mum, atque improbissimum testimonium dixit. Ille, mi-
 ser cum esset; tum proditioe istius nefaria, tum improbo
 & falso ejusdem testimonio. tum multo etiam ex maxima
 parte, istius furtorum, ac flagitiorum invidia confragi-
 vit. Quid hoc homine faciatis? 7 aut ad quam spem tam
 perfidiosum, tam inportunum animal reservetis? qui in
 Cn. Carbonem fortem, in Cn. Dolabellam voluntatem
 neglexerit, ac violarit, 9 eosque ambos non solum dese-
 ruerit, sed etiam prodiderit, atque oppugnavit. Nolite,
 quæso, iudices, brevitate orationis mex potius, quàm re-
 rum ipsarum magnitudine, crimina ponderare. nihil enim
 properandum necessariò est, ut omnia vobis, quæ mihi
 constituta sunt, possim exponere. Quamobrem, quæ stura
 istius demonstrata, primique magistratus & furto, & sce-
 lere perfecto, reliqua attendite. in quibus illud tempus
 Sullanarum proscriptionum, ac rapinarum præterpittam;
 neque ego istum sibi ex communi calamitate defensionem
 ullam sinam sumere, suis cum certis, propriisque crimini-
 bus accusabo. Quamobrem, hoc omni tempore Sullano ex
 accusatione circumscripto, legationem ejus præclaram
 cognoscite. Posteaquam Cn. Dolabella provincia Cilicia
 constituta est: o dii immortales, quanta iste cupiditate,
 quibus allegationibus illam sibi legationem expugnavit!
 id quod Cn. Dolabella principium maxime calamitatis
 fuit, Nam ut iste profectus est, quacunque iter fecit, ejus-
 modi fuit, non ut legatus populi Romani, sed ut quadam
 calamitas pervadere videretur. In Achaja (prætermittam
 minora omnia, quorum simile forsitan alius quoque ali-
 quid

1. Voluntatis assensionisque eorum, (et c.) Si obsequimur veterioribus
 libri, reddendum auctori distulimusque. sic enim Pall. sic Cujac. sic
 antiquioribus celsi sic etiam Victorius.
 2. ACCIPI VICIES DVCENTA TRIGINTA QVINGVE MIL-
 LIA, &c.) Sæcundum editionem Victorii. aliter Budæus Lib. 1. de
 Aste aliter Lambinus, aliter n. s. postea atque ead. vet.
 3. Quisquam hominum proditor? Malabar. Gualielmus omnium, quomo-
 do Pall. Cujac. & vetas ed. et c.
 4. RES RATIONVM RELATARVM.) Non videtur isthæc agnoscere
 Paullus. tenent tamen in scriptis Codicis & ead. vet. Ald. Manu-
 scripta, ab ista vocantur RES. alii ejus loco reposuere VERRIS.
 5. Vitam periculosam, invidiosam, infestam.) Ita Pal. sec. uti conjecerat

Lambinus. sicut tamen scripti editique invidiosam. Paullus Manucius
 cum filio totam eam vocem eradidit & suis libris.
 6. Antequam prospicere atque explorare.) Est a Pall. & Cujac. placet
 atque item L. m. b. m. alie ead. perspicere.
 7. Aut ad quam spem, (et c.) Pall. & olim edd. ad aliquam spem, sive aut,
 ut ea particula videatur supervacanea.
 8. In Cn. Carbonem fortem, in Cn. Dolabellam voluntatem neglexerit.) Ex-
 pletis quod erat in mss. nostris, invertebat impressis, scilicetque fuerat
 Victorius. Vulgata Carboar. & Dolabella.
 9. Enique ambos aut modo.) Cujacii liber, ambo, sicque exhibuit editio
 Lambini, placebatque Gualielmo. & sicpe sic loquuntur veteres.
 L. 26

quid aliquando fecerit: nihil dicam, nisi singulare, nisi quod, si in alium reum diceretur, incredibile videretur) magistratum Sicyonium nummos poposcit. Ne sit hoc crimen in Verrem: *facrum alii.* cum ille non daret, animadvertit. Improbum, sed non inauditum. Genus animadvertit videte quaeritis. 1. ex quo genere hominem istum judicetis. Ignem ex lignis viridibus, atque humidis in loco angusto fieri iussit. ibi hominem ingenium, domi nobilem, populi Romani socium, atque amicum, *fumo ex-eruciatum*, semivivum reliquit. Jam quae iste signa, quas tabulas pistas, ex Achaja sustulerit, non dicam hoc locus, est alius mihi locus 2. ad hanc istius cupiditatem demonstrandam servatus. Athenis audistis *in ad Minerva* grande auripondus ablatum, dictum hoc est in Cn. Dolabellæ iudicio, dictum? etiam diffimatum. Hujus consilii non modo principem C. Verrem, sed principem fuisse reperietis.

46. Delum venit. ibi ex sano Apollinis religiosissimo *nocturno clam* sustulit signa pulcherrima, atque antiquissima: eaque in onerariam navem suam conjicienda curavit. Postridie cum sanum spoliatum viderent ita, qui Delum incolebant, graviter ferebant. est enim tanta apud eos ejus fani religio, atque antiquitas, ut in eo loco ipsum Apollinem natum esse arbitrentur. *verbum tamen facere non audebant*, ne forte ea res ad Dolabellam ipsum pertineret. Tum subito tempestates coorta sunt maximae, iudices, ut non modo proficisci, cum cuperet, Dolabella non posset, sed vix in oppido consisteret: ita magni fluctus efficiebantur. Hic navis illa praedonibus istius, onusta signis religiosi, expulsa atque ejecta fluctu, frangitur. in litore, signa illa Apollinis reperuntur: iussu Dolabellæ reponuntur: *tempestas sedatur*.

47. Dolabella Delo proficiscitur. Non dubito, quin tamenti nullus in te sensus humanitatis, nulla ratio umquam fuit religionis, nunc tamen *in metu, periculoque tuo*, tuorum tibi scelerum veniat in mentem. Poteritne tibi illa *spes salutis* commoda ostendi, cum reco. Jaris, in deos immortales quam impius, quam sceleratus, quam nefarius fueris? Apollinem te Delum spoliare ausus es? illine tu templo, tam antiquo, tam sancto, tam religioso manus impias, ac sacrilegas afferre conatus es? Si *in parva* non his artibus & disciplinis institutus eras, ut ea, quae litteris mandata sunt, disceres, atque cognosceres: ne postea quidem, cum in ea ipsa loca venisti, potuisti accipere id, quod

48. est proditum memoriae, ac litteris? Latonam ex longo errore, & fuga, gravidam, 3. & jam ad partum vicinam, temporibus exactis, confugisse Delum, atque ibi Apollinem, Dianamque peperisse: qua ex opinione hominum, illa *insula eorum deorum sacra putatur*: tantaque ejus auctoritas religionis est, & semper fuit, ut ne Perse quidem, cum bellum toti Graeciae, diis, hominibusque indivisissent, & mille numero navium classem ad Delum appulissent, quidquam conarentur aut violare, aut attingere. Hoc tu sanum depopulari, homo improbius, atque amentissimus, audebas? 4. fuit ulla cupiditas tanta, quae tantam extingueret religionem? & si tum haec non cogitabas, ne nunc quidem recordaris, nullum esse tantum malum, quod non tibi pro sceleribus tuis jamdiu debeat? In Asiam verò postquam venit, quid ego 5. adventus istius, prandia, cenae, equos, muneraque commemorarem? nihil cum Verre de quotidianis criminibus acturus sum. Chio per vim signa pulcherrima dico abstulisse: item Erythris, & Halicarnasso. Tenedo (praxereo pecuniam, quam eripuit) Tenem ipsum, qui apud Tenedos sanctissimus Deus

habetur, qui urbem illam dicitur condidisse: cujus ex nomine Tenedus nominatur: hunc ipsum, inquam, Tenem, pulcherrime factum, quem quondam in comitio vidisti, abstulit magno cum gemitu civitatis. *Ulla verò expugnatio 50.* fani antiquissimi, & nobilissimi Junonis Samiae, quam luctuosa Samiis fuit? quam acerba tori Asia? quam clara apud omnes? quam nemini vestrum inaudita? de qua expugnatione cum legati ad C. Neronem in Asiam Sano venissent, responsam tulerunt, ejusmodi querimonias, quae ad legatum populi Romani pertinerent, non ad praetorem sed Romam deferri oportere. Quas iste tabulas illic, quae signa sustulit? quae cognovi egomet apud istum in aedibus nuper, cum oblinandi gratia venissem. quae signa nunc, Verres, 51. ubi sunt? illa quae, quae apud te nuper ad omnes columnas, omnibus etiam intercolumniis, *in silva denique dis-*posita 6. sub divo vidimus. Cur ea, quantum alium praetorem cum iis iudicibus, quos in horum locum subfortitus eras, de te in consilium iturum putasti, tamdiu domi fuerunt? posteaquam nostris testibus nos, quam horis tuis, uti male vidisti: nullum signum domi reliquisti, praeter duo, quae in mediis aedibus sunt: quae ipsa Samio sublata sunt? non putasti me *tus familiarissimum* in hanc rem testimonium denuntiaturum, qui tua domi saepe fuisset: ex quibus quaerere signa scirentis fuisse, quae non essent? Quid tum hos de te iudicaturus arbitratus es, cum viderent, te jam non contra accusatorem tuum, sed contra quaestorem, sectoremque pugnare? Qua de re Charidemum Chium testimonium priore actione dicere audisti: sese, cum esset trierachus, & Verrem ex Asia decedentem prosequeretur, iussu Dolabellæ fuisse unam cum isto Sami: selegae tum scire spoliatum esse sanum Junonis, & oppidum Samum: posteaque se causam apud Chios, cives suos, Samiis accusantibus, publice dixisse: eoque se esse absolutum, quod planum fecisset, ea, quae legati Samiorum dixerent, ad Verrem, non ad se, pertinere. Aspendum, vetus 73. oppidum, & nobile in Pamphilia scitis esse, plenissimum signorum optimorum, non dicam illinc hoc signum ablatum esse, & illud: hoc dico, nullum te Aspendum signum, Verres, reliquisse: omnia ex fanis, ex locis publicis, palam spectantibus omnibus, piostris evecta, asportataque esse. Atque etiam illum Aspendum, citharistam, de quo saepe audisti id, quod ex Graecis hominibus in proverbio, *quem omnia intus canere* dicebant, sustulit, & in intrinsecis suis aedibus posuit: ut etiam illum 7. ipsum artificio suo superasse videatur. Perga sanum antiquissimum, 54. & sanctissimum Dianae scimus esse. id quoque à te *us-*datum, ac spoliatum esse: ex ipsa Diana, quod habebat auri, detractum, atque ablatum esse dico. Quae, malum est ista tanta audacia, atque amentia? quas enim sociorum, atque amicorum urbes adisti legationis jure & nomine: si in eas vi cum exercitu, imperioque invasisses, tamen, opinor, quae signa, atque ornamenta ex his urbibus sustulisses, haec non in tuam domum, neque in suburbanorum amicorum, sed Romam in publicum deportasses. Quid ego de 55. M. Marcello loquar, qui Syracusas, urbem ornatissimam, cepit? quid de L. Scipione, qui bellum in Asia gessit, Antiochumque, regem potentissimum vicit? quid de Flaminio, qui regem Philippum, & Macedoniam subegit? quid de L. Paulo, qui regem Persem vi ac virtute superavit? quid de L. Mummius, qui urbem pulcherrimam, atque ornatissimam, Corinthum, plenissimam reum omnium, sustulit, utriusque Achajae, excocta que multas sub imperium

1. Ex quo genere hominum istum iudicetis. Lambinus & Manutii posteriores hominum, sed contra mss. nostros & edd. praefas.

2. Ad hanc istius cup. demonstrandam servatus. Aliorum libri, *reservatus*, aut *separatus*. unde suspicatur Gualtemus istud *servatus* natum à glossa, ut & illas duas alias variantes.

3. Et jam ad partum vicinam, temporibus exactis confugisse Delum. Cujactanus non habet illud *vicinam*, & recte.

4. Fuit illa cupiditas tanta. Ita Pal. fec. ita mss. Heroniani recepta

lectio, illa.

5. Adventus istius prandia, cenae &c. Caelius conjicit *adventus*. non probat Gualtemus.

6. Sub divo. Ita Pall. Cujac. ita edd. omnes vet. etiam Victoriana, alia sub *divo*, cui suffragatur editio Pædiani.

7. Ipsum artificis suo superasse videtur. Monet Gualtemus illud *sua* forte delendum, fide Alconiana.

imperium populi R. ditionemque subjunxit? quorum domus cum honore, & virtute florerent. *signis & tabulis pictis erant vacua.* At verò urbem totam, templa deorum, omneque Italix partes illorum donis, ac monumentis exornatas videmus. Vereor, ne hæc fortè cuiquam nimis antiqua, & jam obsoleta videantur. ita enim tum æquabiliter omnes erant hujusmodi, ut hæc *laus* eximia virtutis, & innocentia, non solum *hominum*, verum etiam *temporum* illorum esse videatur. P. Servilius, vir clarissimus, maximis rebus gestis, adest: de te sententiam laturus est: 1 Olympum vi, copiis, consilio, virtute cepit, urbem antiquam, & omnibus rebus auctam, & ornata. recens exemplum fortissimi viri profero. nam postea Servilius imperator populi Romani. Olympum, urbem hostium, cepit, quam tu in iisdem locis legatus quaestorius oppida pacata lociorum, atque amicorum diripienda, ac vexanda curasti. Tu, quæ ex fanis religiosissimis per scelus, & atrocium abtulisti, ea nos videre, nisi in tuis, amicorumque tuorum tectis, non possumus: P. Servilius, quæ signa atque ornamenta ex urbe hostium, vi & virtute capta, *belli lege*, atque imperatorio jure iustulit, ea populo Romano apportavit, per triumphum vexit, 2 in tabulas publicas ad veritatem perscribenda curavit. Cognoscite ex litteris publicis hominis amplissimi diligentiam. Recita. RATIONES RELATAE P. SERVILII. Non solum numerum signorum, sed etiam *uniuscujusque magnitudinem, figuram, statum*, litteris definiti vides. Certè MAJOR EST VIRTUTIS, victoriæque jucunditas, quam ista voluptas, quæ percipitur ex libidine. & cupiditate. multo diligentius habere dico Servilium prædam populi Romani, quam te tua *58* furta notata atque descripta. Dices, tua quoque signa, & tabulas pictas ornamento urbi, foroque populi R. fuisse. Memini: *vili simul cum populo R. forum, comitiumque adornatum ad speciem magnifico ornatu, ad sensum, cogitationemque acerbo, & lugubri. vidi collucere omnia fortis tuis, præda provinciarum, spolia sociorum, atque amicorum.* Quo quidem tempore, iudices, iste spem maximam reliquorum quoque peccatorum nactus est, vidit enim eos, qui iudiciorum dominos se dici volebant, harum *59* cupiditatum esse servos. Socii verò, nationisque exteræ, spem omnium tum primam abiecerunt rerum, ac fortunarum suarum, propterea quòd casu legati ex Asia, atque Achaja plurimi Romæ tunc fuerunt: qui deorum simulacra ex suis fanis sublata, *in foro venerantur*: itemque cetera signa, & ornamenta cum cognoscere, alia alio in loco lacrymantibus intuebantur. quorum omnium hunc sermonem tum esse audiebamus: NIHIL ESSE, QUOD QVISQVAM DUBITARET DE EXITIO SOCIORVM, ATQUE AMICORVM: cum quidem viderent in foro populi R. quo in loco antea, qui sociis injurias fecerant, accusari, & condemnari solebant, ibi esse palam posita ea, quæ ab sociis *60* per scelus ablata ereptaque essent. Hic ego non arbitror illum negaturum, signa sese plurima, tabulas pictas innumerabiles habere: sed, ut opinor, solet hæc, quæ rapuit & furatus est, nonnunquam dicere se emisse: quoniam quidem in Achajam, Asiam, Pamphiliam, *suavia publica, & 3 legationis nomine*, mercator signorum, tabularumque pictarum missus est. Habeo & istius, & patris ejus accepti tabulas omnes: quas diligentissimè legi, atque digessi: patris, quodam vixit: tuas, quoad ais te consecisse. nam in

isto, iudices, hoc novum reperietis. Audimus aliquem tabulas numquam consecisse: quæ est opinio hominum de Antonio falsa. nam fecit diligentissimè. verum 4 sit hoc genus aliquod, minimè probandum. Audimus, alium non ab initio fecisse, sed ex tempore aliquo consecisse. est aliqua etiam hujusce rei ratio. Hoc verò novum, & ridiculum est, quod hic nobis respondit, cum ab eo tabulas postularem: usque ad M. Terentium, & C. Cassium consules consecisse: postea desitisse. Alio loco, hoc *61* iusmodi sit, considerabimus. nunc nihil ad me attinet. horum enim temporum, in quibus nunc verior, habeo tabulas & tuas, & patris. Plurima signa pulcherima, plurimas tabulas optimas deportasse te, negare non potes: atque utinam neget. unum ostende in tabulis aut tuis, aut patris tui *entium esse*: vicisti. ne hæc quidem duo signa pulcherima, quæ nunc ad impluvium tuum stant, quæ multos annos ad valvas Junonis Samiæ steterunt, habes quomodo emeris: hæc, inquam, duo, quæ in ædibus tuis sola jam sunt, quæ sectorem expectant, relicta, ac desitura à ceteris signis. At, credo, in hisce solis rebus *indomitas cupiditates*, atque effrenatas habebat: ceteræ libidines ejus, rationes aliqua, aut modo continebantur. Quam multis istum ingenuis, quam multis matribus familiis, in illa tætra, atque impura legatione *vires attulisse existimatis?* eqquo in oppido pedem posuit, ubi non plura stuprorum, flagitiorumque suorum, quam adventus sui vestigia reliquerit? Sed ego omnia, quæ negari poterunt, prætermittam; etiam hæc, quæ certissima sunt, & clarissima, relinquam: unum aliquod de nefariis istius factis eligam: quo facilius ad Siciliam possim aiquando, quæ mihi hoc oneris, negotique imposuit, pervenire. Oppidum est in Helle-*62* sponto Lampfacum, iudices, in primis Asiæ provincie clarum, & nobile: homines autem ipsi Lampfacenorum summè in omnes civis Romanos officiosi, tum præterea maxime sedati, & quieti, præter ceteros ad summum Græcorum *otium* potius, quam ad ullam *viam, ad multum* accommodati. Accidit, cum iste à Cn. Dolabella essagittasset, ut se ad regem Nicomedem, & gemque Sada-*63* lam mitteret, cum que iter hoc sibi magis ad *quæstum suum*, quam ad reipublicæ tempus accommodatum deposuisset: ut illo itinere veniret Lampfacum. cum magna calamitate, & præpè pernicie civitatis. deducitur iste ad Janitorem quendam hospitem: comitesque ejus item apud ceteros hospites collocantur. Ut mos erat istius, atque *64* ut eum suæ libidines flagitiosæ facere admonerant, statim negotium dat illis suis comitibus, nequissimis, turpissimisque hominibus, uti videant, & investigent, ECQUA VIRGO SIT, AUT MULIER DIGNA, quamobrem iste Lampfaci diutius commoraretur. Erat comes *65* ejus Rubrius quidam, homo factus ad istius libidines: qui miro artificio, quocumque venerat, hæc investigare omnia solebat. 6 is ad eum rem istam desert. Philodamum esse quendam genere, honore, copiis, existimatione facile principem Lampfacenorum: ejus esse filiam, quæ cum patre habitaret, propterea quòd virum non haberet, mulierem eximia pulchritudine: sed eam summa integritate, pudicitiaque existimari. homo, ut hæc audivit, sic *existi ad id, quod non modo ipsi numquam viderat, sed ne audierat quidem ab eo, qui ipse vidisset, ut statim ad Philodamum migrare se diceret velle.* Hospes Janitor, qui nihil suspi-

caretur,

1. Olympum. Id nomen bis restituo Ciceroni, sive Strabonis Geographiæ lib. xiv. pro quo Lambinus, Manucius alique maluerunt Olympum.

2. In tabulis publicis ad veritatem perscribit. Cujac. in tabulis publicis, quomodo item vocat legisse Pædianum Gulielmum alterum custoditorem à Pall. & eod. voce.

3. Legationis nomine, mercator signorum, &c. Haud aliter quoque Pall. & Cujac. & veter. impressi.

4. Sic hoc genus aliquod. Victorius quidem expressit aliquid, sed simplicius mihi visum quod erat in ante publicatis & Pall.

5. Ut eum suæ libidines flagitiosæ facere admonerant. Lambinus admonens, quod & in cod. Cujac. placebatque Gulielmo; qui arbitratur posse præterea deleri vocem facere.

6. Is ad eum rem istam desert. Nihil periret sententiæ, si tolleretur ad eum rem istam.

caretur, veritus, 1 ne quid in ipso se offenderit: hominem summa vi retinere cœpit. iste, qui hospitis reliquendi causam reperire non posset, alia sibi ratione viam munire ad stuprum cœpit: Rubrium, *delicias suas*, in omnibus ejusmodi rebus adjutorem suum; & concium, parum laurè 65. deversari dicit: ad Philodamum deduci jubet. Quod ubi est Philodamo nuntiatum, 2 tamen si erat ignarus, quantum sibi, ac liberis suis jam tum mali constitueretur, tamen ad istum venit: ostendit, *monuit illud suum non esse*: se, cum suæ partes essent hospitem recipiendorum, 3 tum ipsos tamen prætore, & consules, non legatorum assêclas, recipere solere. Iste, qui una cupiditate raperetur, totum illius postulatam, causamque neglexit: per vim ad eum, qui recipere non debebat, Rubrium deduci imperavit. Hic Philodamus, posteaquam *jus suum obtinere non potuit*; ut humanitatem, consuetudinemque suam retineret, laborabat. homo, qui semper hospitalissimus, amicissimusque nostrorum hominum existimatus esset, noluit videri ipsum illum Rubrium, 4 *invitus in domum suam recepisse*: magnificè, & ornate, ut erat in primis inter suos copiosus, convivium comparat: rogat Rubrium, ut quos ei commodum sit, invitet: locum sibi soli, si videatur, relinquat. 5 etiam filium suum, lectissimum adolescentem, foras ad propinquum suum quandam mittit ad cenam. Rubrius istius comites invitat: eos omnes Verres certiores facit, quid opus esset. maturè veniunt: discumbitur. fit sermo inter eos, & invitatio, ut *Graco more biberetur*. hortatur hospes: poscunt majoribus poculis: celebratur omnium sermone, lætitaque convivium. Posteaquam satis calere res Rubrio visa est: Quæso, inquit, Philodame, cur ad nos *filium tuam non intro vocari jubes*? Homo, qui & summa gravitate, & jam id ætatis, & parens esset, *obstupuit homini improbi dicto*. Inflare Rubrius. Tum ille, ut aliquid responderet, negavit moris esse Græcorum, ut in convivio virorum accumberent mulieres. Hic tum alius ex alia parte: 6 Enimvero ferendum hoc non est: VOCTER MULIER, & simul ferens suis Rubrius, ut januam clauderent, & ipsi ad fores assisterent, imperat. Quod ubi ille intellexit, id agi, atque id parari, ut filia suæ vis afferretur: servos suos ad se vocat: his imperat, ut *se ipsum negligant*: filiam defendant: excurrat aliquis, qui hoc tantum 7 domesticum mali filio suo nuntiet. 8 Clamor interea fit tota domo; pugna inter servos Rubrii, atque hospitis. Jactatur domi lux 9 vir primus, & homo honestissimus. pro se quisque manus affert: aqua denique ferventi à Rubrio ipso Philodamus perfunditur. Hæc ubi filio nuntiata sunt: statim exanimatus ad ædeis contendit, ut & vitæ patris, & pudicitia fororis succurreret. Omnes eodem animo Lampaceni simul ut hoc audiverunt, quod eos tum Philodami dignitas, tum *injuria magnitudo* movebat, ad ædeis noctu convenerunt. Hic licet istius Cornelius, qui cum ejus sevis erat à Rubrio, quasi in præsidio, ad auferendam mulierem collocatus, occiditur: servi nonnulli vulnerantur. ipse Rubrius in turba fauciatur. Iste, qui sua cu-

pliditate tantos tumultus concitatos videret, cupere aliqua evolare, si posset. postredie mane homines 10 in concionem veniunt. quaerunt, quid optimum factu sit. pro se quisque, ut in quoque erat auctoritatis plurimum, ad populum loquebatur. inventus est nemo, cujus non hæc & sententia esset, & oratio: NON ESSE METUENDUM, SI ISTIVS NEFARIUM SCELVS LAMPACENT VLTIVM, MANVQVE ESSENT, NE SENATVS, POPVLVSQVE R. IN EAM CIVITATEM ANIMADVERTENDVM PVTARET. Quod si hoc jure legati populi Rom. in socios, nationesque exteras uterentur, ut pudicitiam liberorum servare ab eorum libidine tutam non liceret: *quidvis esse perfecti factus*, quam in tanta vi, atque acerbitate versari. Hæc cum omnes sentirent, & cum in eam rationem pro suo quisque sensu, ac dolore loqueretur: omnes ad eam domum, in qua iste deversabatur, profecti sunt: cedere januam saxi, instare ferro, ligna, & famenta circumdare, 11 ignemque subjicere cœperunt. Tum cives Romani qui Lampaci negociabantur, concurrunt: orant Lampacenos, ut gravius apud eos *nomen legationis*, quam *injuria legati* putaretur: sese intelligere hominem illum esse impurum, ac nefarium: sed, quoniam *nee perfectisset*, quod conatus esset. neque futurus esset Lampaci postea: levius eorum peccatum fore, si homini scelerato pepercissent, quam si legato non pepercissent. Sic iste, multo sceleratior, & nequior, quam ille Hadrianus: aliquando etiam felicitior fuit. ille, quod ejus avaritiam cives Romani ferre non potuerant, *Utricæ domi sua virum exustus est*: idque ita illi merito accidisse existimatum est, ut lætarentur omnes, neque *animadverso* constitueretur: hic sociorum ambustus incendio, tamen ex illa flamma, periculoque evolavit: neque adhuc causam ullam excogitare potuit, quamobrem commiserit, aut quid eveniret, ut in tantum periculum veniret. Non enim potest dicere, *cum seditionem* sedare vellem, cum frumentum imperarem, cum stipendium cogere, cum aliquid denique reipublica causa gererem: quod acrius imperavi, quod animadverti, quod minatus sum. Quæ si diceret: tamen ignosci non oporteret, si *nimis atrociter imperando* sociis, in tantum adductus periculum videretur. Nunc cum ipse causam illius tumultus neque 71. veram dicere, neque falsam confingere audeat: homo autem ordinis sui frugalissimus, qui tum accensus C. Neroni fuit. 12 P. Tettius, hæc eadem se Lampaci cognoscere dixerit: vir omnibus rebus ornatus C. Varro, qui tum in Asia tribunus militum fuit, hæc eadem ipsa se ex Philodamo audisse dicat: potestis dubitare, quin istum fortuna non tam ex illo periculo eripere voluerit, quam ad vestrum judicium referre? Nisi verò illud diceret, quod & in testimonio Tettii, priorè actione interpellavit Hortensius: quo tempore quidem *signi facti dedit*, si quid esset, quod posset dicere, se tacere non posse: 13 ut quam diu in ceteris rebus tacuerit, scire omnes possemus, nihil habuisse quod diceret. hoc tum dixit, Philodamum, & ejus filium, à C. Nerone esse damnatos. De quo ne multa differam, 72. tantum

1. Ne quid in ipso se offenderit.) Gulielmus retinuit hanc lectionem, contra emendationes Lambini. Cujacii tamen liber, item Pal. pr. & ed. vet. offenderetur.

2. Tamen si erat ignarus.) Pal. pr. tamen est; consulatur item Muretus lib. v. Var. lect. cap. 8.

3. Tum ipse tamen prætore.) Vulgata tantum præ. sed alterum est in edd. vet. in Pall. in Cujacianis. Hotomanus corrigie, tamen ipse tantum; non necessario.

4. Invitus in domum suam recepisse.) Absit Cujaciano in; restat liber in Pall. & edd. ceteris.

5. Etiam filium, &c. mitti ad cenam.) Sic Gulielmus & Cujacii librorum. Vulgata, ut etiam filium, &c. mitti ad cenam. & sic est, etiam Pall. & edd. veteris; deest tamen in illo, sed tamen habens, mitti. itaque nulli dubium est, emendandam adhuc; restat filium, &c. mitti ad cenam, pro mitti, non in solens loquendi ratio.

6. Enimvero ferendum hoc non est.) Non male Cujacii codex. hoc quidem ita est.

7. Domestici mali filii sui nuntiet.) Pronomen suo, non est in Pall. aut olim impressis; poteratque abesse.

8. Clamor & domus; pugnantiter servos.) Libris prius aberat dictio, pugna. eam ex Iulii Ruffiniani libro intulit primum Hotomanus.

9. Vir primus & homo honestissimus.) Hæc est lectio quoque Pall. & edd. exoletarum. nam Victoriana, vir optimus, & homo honestus. Lambiniana ex Nonio, vir primarius & homo honestus. vulgata, vir optimus & honestissimus.

10. In concionem veniunt.) Scripsit Cujacii consuetudine, non accedunt Pall. aut editio antiquior.

11. Ignemque subjicere.) Sic Pall. & edd. vet. nam copula deest vulgata ante. Cujacianus præterea interjecit, ignemque circum subjicere.

12. P. Tettius.) Pall. Petrius, Cujac. Petinus, ed. vet. Petrius quæ tamen statim habuit Cæcili Pall. verò Cæcili. at Cujac. Tettii.

14. Ut quam diu in ceteris rebus tacuerit, seve &c.) Vox tacuerit, non comparat in Pall. aut adeo edd. primogenus. Cujacii liber, in ceteris rebus tacuerit, &c.

tantum dico, secutum id esse Neronem, & ejus consilium, quod Cornelium listorem occisum esse constaret: putasse *NON OPORTERE* esse cuiquam, ne in ultiscenda quidem injuria, hominis occidendi potestatem. In quo video, Neronis iudicio non te absolutum esse improbitatis: sed illos damnatos esse eadis. verum ista damnatio tamen cujusmodi fuit? Audite, quaeso, iudices, & aliquando miseremini sociorum, & ostendite, aliquid his in vestra fide praesidii esse oportere. Quod toti Asiae jure occisus videbatur istius ille verbo licitor, te vera minister *improbissimus cupiditatis*: pertimuit iste, ne Philodamus Neronis iudicio liberaretur, rogat, & orat Dolabellam, ut de sua provincia decedat: ad Neronem proficiscatur: se demonstrat incolumem esse non posse, si Philodamo vivere, atque aliquando Romam venire licuisset. Commotus est Dolabella. fecit id, quod multi reprehenderunt, ut exercitum, provinciam, bellum relinqueret, & in Asiam, hominis nequissimi causa, in alienam provinciam proficisceretur. Posteaquam ad Neronem venit: contendit ab eo, ut Philodami causam cognosceret. Venerat ipse, qui esset in consilio, & primus sententiam diceret. adduxerat etiam praefectos, & tribunos militares suos, quos Nero omnis in consilium vocavit. erat in consilio etiam aequissimus iudex ipse Verres. erant nonnulli togati creditores Graecorum, quibus ad exigendas pecunias improbissimi cujusque legati plurimum prodeit gratia. Ille miser *defensorum* reperire neminem poterat, quis enim esset aut togatus, qui Dolabellam gratia: aut Graecus, qui eiusdem *vi & imperio* non moveretur? Accusator autem apponitur civis Romanus de creditoribus Lampsaecenorum: qui si dixisset quod iste iussisset, per eisdem istius licitores a populo pecuniam posset exigere. Cum haec omnia tanta contentione, tantis copiis agerentur, cum illum miserum multi accusarent, nemo defenderet: cumque Dolabella cum suis praefectis pugnaret in consilio: Verres fortunas agi suas diceret: *idem iussumentum diceret: idem esset in consilio: idem accusatorum parasset*: haec cum omnia fierent, & cum hominem constaret occisum: tamen tanta vis istius injuria, tanta in isto improbitas putabatur, ut de Philodamo amplius pronuntiaretur. Quid ego nunc in alteram actionem Cn. Dolabellae spiritus: quid huius lacrymas, & concursiones proferam: quid C. Neronis, viri optimi, atque innocentissimi, nonnullis in rebus, *annuum non in timidum, atque demissum*? qui in illa re quid facere potuerit, non habebat, nisi forte, id quod omnes tum desiderabant, ut ageret eam rem sine Verre, & Dolabella. quidquid esset sine his actum, omnes probarent, tum vero quod pronuntiatum est, non per Neronem iudicatum, sed per Dolabellam ereptum existimabatur, condemnatur enim per paucos sententia Philodamus, & ejus filius. Adest, inquit, urget Dolabella, ut quamprimum securi feriantur, quo quam minime multi ex illis de istius nefario scelere *audire possent*. Constituitur in foro Laodiceae spectaculum acerbum, & miserum, & grave toti Asiae provinciae: grandis natu parens, adductus ad supplicium: ex altera parte filius: ille, quod *pueritiam liberorum*: hic, quod *vetam patris, famamque sororis defendere*. Elebat uterque, non de suo supplicio, sed pater de filii morte, de patris, filius. Quid lacrymarum ipsum Neronem putatis profudisse? quem se-

tum totius Asiae fuisse? quem Iulium, & gemitum Lampsaecenorum? securi esse percussos homines *innocentes, nobiles, socios populi Romani atque amicos*, propter hominis flagitiosissimi singularem nequitiam, atque improbissimam cupiditatem? Jam jam, Dolabella, neque tui, neque tuorum liberum, quos tu miseros in egestate, atque in solitudine reliquisti, *misereri potest*. Verresne tibi tanti fuit, ut ejus libidinem, hominum innocentium sanguine huius velles? Idcirco exercitum, atque hostem relinquebas, ut tua vi, & crudelitate, istius hominis improbitati periculum sublevaras? Quod enim eum tibi quaestoris in locum constitueras, idcirco tibi *amicum in perpetuum fore* putasti? Nesciebas, ab eo Cn. Carbonem Cos. cujus te vera quaestor fuit, non modo relictum, sed etiam spoliatum auxiliis, pecunia nefarie oppugnatum, & proditum? Expertus igitur es istius perniciam tum, cum se ad inimicos tuos contulit: cum in te homo ipse nocens acerimum testimonium dixit: cum rationes ad ararium, nisi damnato te, referre noluit. Tantane tuae, Verres, libidinis erunt, ut eas capere, ac sustinere non provinciae populi Romani, non rationes extera possint? Tunc, quod videris, quod audieris, quod concupieris, quod cogitaris, nisi id ad nutum tuum praesto fueris, nisi libidini tuae, cupiditati, que paruerit, immittentur homines? expugnabuntur domus? civitates non modo peccata, verum etiam sociorum, atque amicorum, ad vim, atque ad arma confugient, ut ab fe, atque ab liberis suis legati populi Romani, ac libidinem propulsare possint? Nam quare abs te, circumfususne sis Lampsaecae peritine domum in qua deverbare, illa multitudo incendiare: voluerintne legati populi Romani, comburere vivum Lampsaeceni, negare non potes, habeo enim testimonium tuum, quod apud Neronem dixisti: habeo quas ad eundem litteras misisti. Recita hunc ipsum locum de testimonio. TESTIMONIUM C. VERRIS IN ARTEMIDORVM. 5 (Recita ex Verris litteris ad Neronem EX LITTERIS C. VERRIS AD C. NERONEM.) NON MVLTQ POST IN DOMVM. Bellumne populo Romano & Lampsaeceni cives facere conabantur? desistere ab imperio, ac nomine nostro volebant? Video enim, & ex iis, quae legi & audio, intelligo, in qua civitate non modo legatus populi Romani circumfusus, non modo igni, ferro, manu, copiis oppugnatus, sed aliqua ex parte violatus sit: nisi publice satisfactum sit, ei civitati bellum indici, atque inferri solere. Quae fuit igitur causa, cur cuncta civitas Lampsaecenorum de concione, quemadmodum tu scribis, domum tuam concurreret? Tu enim neque in litteris, quas Neroni mittis, neque in testimonio, causam tanti tumultus ostendis ullam: obiectum te dicis: ignem allatum, fumenta circumdata, licitorem istum occisum esse dicis: prodeundi tibi in publicum potestatem factam negas: *causam huius tanti terroris occultas*. Nam si quam Rubrius injuriam suo nomine, ac non impulsu tuo, & tua cupiditate fecisset: de tui conitis injuria quaestum ad te potius, quam te oppugnatum venirent. Cum igitur, quae causa illius tumultus fuerit, testes a nobis producti dixerint, ipse celarit: nonne causam hanc, quam nos proposuimus, tum illorum testimonia, tum istius taciturnitas perpetua confirmat? Huius homini parectis igitur, iudices, cujus tanta peccata sunt, ut

1. Jamjam Dolabella, negat, *ep. misereri potest.* Reducendum putavi-
mus, quod erat in Pall. in primis edd. recentiores, *Nemo-
jam Dolabella &c.* quod tamen non conspicitur in edd. venetis, aut mil.
2. *amicum in perpetuum.* Gualtemus maluit ab hinc praepositiuncu-
culum *tu*.
3. *Auxiliis, pecunia nefarie oppugnatum.* Horomanus exponendum
putabat *pecunia*; sed non retinuit, quod exiaret in nostris & vet-
ed. neque Akontius contrarie.
4. *Nisi libidini tua cupiditati que paruerit.* Patet enim haec possum
pro apparere. apparet autem alicui is qui est satelles ejus, qui ad secla-
re apparere.
5. *Recita ex Verris litteris &c. ad C. Neronem.* Tota haec linea un-

cis inclusa, manat à conjectura Hotomanni, in nullo invenitur m.
aut vetustis edito.

6. *Lampsaeceni cives facere conabantur? desistere &c. volebant?* Sic
quidem vulgo publicatur, sed praeter vet. edd. & Pall. in iis enim
Lampsaeceni cives facere conabantur? desistere &c. volebant. unde fit, et ar-
bitror voce translata legendum: *Lampsaeceni facere conabantur? civitas
desistere &c. volebat?* non longe ab hac scriptura abest mss. quos lau-
dat Hotomannus, sed abest tamen. edidit Lambinus: *Lampsaeceni ci-
vitas facere conabantur? desistere &c. volebat?* quomodo fuisse in Cujaciano
annotavit Gulielmus.

7. *Domum concurreret.* Editio antiquata *concurreret*, quod & in P. I.
pr. at Cujac. *concurreret*, quod admittit Lambinus.

ii, quibus injurias fecerit, neque legitimum tempus expectare ad ulciscendum, neque vim tantam doloris in posterum differre poterint? Circumfessus es, à quibus? à Lampfacenis, barbaris hominibus, credo, aut iis, qui populi Romani nomen contemnerent. Immo verò ab hominibus & natura, & consuetudine, & disciplina lenissimis: porro autem populi Rom. conditione fociis, fortuna fervis, voluntate supplicibus: ut perspicuum sit omnibus, nisi tanta acerbitas injuriarum, tanta vis sceleris fuisset, ut Lampfaceni moriendum sibi potius, quam progressuros fuisse, ut vehementius illos in eum locum progressuros fuisse, ut vehementius odio libidinis tuæ, quam metu legationis moverentur.

62. Nolite, per deos immortalis, cogere focios, atque exterarum nationes hoc uti perfrigo: quo, nisi vos vindicatis, utentur necessarii. Lampfacenos in istum nunquam ulla res miti gasset, nisi eum pœnas Romæ daturum putarent; numquam illos in eum locum progressuros fuisse, ut vehementius odio libidinis tuæ, quam metu legationis moverentur.

63. Nihil in oppidis & civitatibus amicorum non legatum populi Romani, sed tyrannum libidinosum, crudeliumque præbueris: cum apud exterarum nationes, imperii, nominisque nostri famam tuis probris, flagitiisque violaris: cum te ex ferro amicorum populi Romani eriperis, atque è flamma sociorum evolaris: hic tibi perfrugium speras futurum? Erras, ut huc incideres, non ut hic conquisceres, illi te vivum exire passi sunt. Et ais, iudicium esse factum, te injuria circumfessum esse Lampfaci, quod Philodamum cum filio condemnatum sit. Quid, si doceo, si planum facio, teste homine nequam, verum ad hanc rem idoneo (te ipso, inquam, teste docebo) te hujus circumfessionis tuæ causam & culpam in alios transfuisse? neque in eos quos tu infimularas, esse animadvertum? nam nihil te iudicium Neronis adjuvat. Recita quas ad Neronem litteras misit.

EPISTOLA C. VERRIS AD NERONEM. THEMISTAGORAS, ET THESSALVS. Themistagoram, & Thessalum scribis populum convocasse. Quem populum? qui te circumfedit: qui te vivum comburere conatus est. Ubi hos persequeris? ubi accusas? ubi defendis jus, nomenque legati? In Philodami iudicio dices id actum. Cedo mihi ipsius Verris testimonium. videamus, quid idem iste juratus dixerit. Recita. AB ACCVSATORE ROGATVS RESPONDIT, IN HOC IUDICIO NON PERSEQUI: SIBI IN ANIMO ESSE ALIO TEMPORE PERSEQUI. Quid igitur te iuvat Neronis iudicium? quid Philodami damnatio? Legatus cum esset circumfessus, cumque, quemadmodum tute ad Neronem scripsisti, populo Romano communique causæ legatorum facta esset injuria insignis: non es persecutus: dicis tibi in animo esse alio tempore persequi. Quod fuit id tempus? quando es persecutus? cur imminuisti jus legationis? cur causam populi Romani deferuisti, ac prodidisti? cui injurias tuas, conjunctas cum publicis, reliquisti? Non te ad senatum causam deferre: non de tam atrocibus injuriis conqueri: non eos homines, qui populum concitarant, consulum litteris evocandos curare oportuit? Nuper, M. Aurelio Scauro postu-

lante, quod is Ephesi se quaestorem vi prohibitum esse dicebat, quo minus è sano Diana servum suum, qui in illud asyllum confugisset, abduceret: Pericles Ephesius, homo nobilissimus, Romam evocatus est, quod auctor injuriæ illius fuisse argueretur. Tu, si te legatum ita Lampfaci tractatum esse, senatum docuisses. ut tui comites vulnerarentur, licet occideretur, ipse circumfessus panem ineendere: ejus autem rei duces, 2 & auctores, & principes fuisse, quos scribis, Themistagoram, & Thessalum: quis non commoveretur? quis non ex injuria, qua tibi esset facta, sibi provideret? quis non in ea re causam tuam, periculum commune agi arbitraretur? Etenim NOMEN LEGATI, EJUS MODI ESSE DEBET, quod non modo inter sociorum jura, sed etiam inter hostium tela incolumem venetur. Magnam hoc Lampfacinum crimen est libidinis, atque improbilissimæ cupiditatis. accipite nunc avaritiam propemodum in suo genere non levius. Milesios navem poposcit, quæ eum præsidii causa Myndum profectura. Illi statim Myndum egregium de sua classe, ornatum, atque armatum dederunt. Hoc præsidium Myndum profectus est. Nam, quid Milesiis lana publice abstulerit, item de sumtu in adventum, de contumeliis, & injuriis in magistratum Milesium, tametsi dici tum verè, tum graviter, & vehementer potest, tamen dicere prætermittam: eaque omnia restibus integra reservabo. illud, quod neque taceri ullo modo, neque dici pro dignitate potest, cognoscite. Milites, remigisque Miletum Myndum pedibus reverti jubes: ipse Myndum pulcherrimum, de decem Milesiorum navibus electum, L. Magio, & 3 L. Rabio, qui Myndi habitabant, vendidit. Hi sunt homines, quos nuper senatus in hostium numero habendos censuit. hoc illi navigio ad omnes populi Rom. hosteis usque ab Dianio, quod in Hispania est, & ad Sinopen, quæ in Ponto est, navigaverunt. O dii immortales: incredibilem avaritiam, singularemque audaciam! Navem tu de classe populi Rom. quam tibi Milesia civitas, ut te prosequeretur, dedisset, ausus es vendere? Si te magnitudo magnitudo maleficij, si te hominum existimatio non movebat: ne illud quidem cogitabas, hujus improbilissimi furti, & five adeo nefariæ prædæ, tam illustrem, ac tam nobilem civitatem testem futuram? an quia tum Cn. Dolabella in eum, qui ei Myndum præferat, Milesiisque rem gestam renuntiaret, animadvertere tuo rogatu conatus est, renuntiationemque ejus, quæ erat in publicas litteras relata illorum legibus, tolli jussit: idcirco & te ex hoc crimine elapsum esse arbitrare? Multum te ista sefellit opinio, & quidem multis in locis. semper enim existimasti, & maxime in Sicilia, SATIS CAUTVM TIBI AD DEFENSIONEM FORI, si aut referri aliquid in litteras publicas vultisses; aut, quod relatum esset, tolli cogisses. Hoc quam nihil sit, tametsi ex multis Sicilia civitatibus priore actione didicisti, tamen etiam in hac ipsa civitate cognosce. Sunt illi quidem dissi- audientes, quamdiu adsunt illi, qui imperant. simulac discesserunt; non solum illud perferunt, quod tum prohiberi sunt, sed etiam causam adscribunt, cur non tum in litteras relatum sit. Manent iste litteræ Miletum; manent, & dum erit illa civitas, manebunt. Decem enim naveis jussu L. Murenæ populi Milesium 8 ex pecunia vestigali populi Rom. fecerat, sicut pro sua quæque parte Asia ceteræ civitates. quamobrem unam ex decem, non prædonum

1. In alios transfuisse.) Lambinus, censuisse? ex Aconio, ut & mox, infimularis, pro nostro infimularas. Sed ego sanè usquequoque non possum accedere Aconio, utpote, qui æque incidere poterit in mangonium improbas manus, ac quilibet passim auctor.
2. Et auctores, & principes fuisse.) Vix dubitandum est, quin restituenda veniant n. nostrorum trium & vet. ed. lectio, & auctores principes.
3. L. Rabio.) Nihil variant Pall. aur olim cusi, Aconius habet Phani, & verò Faunus edidit P. Manutius.
4. Ad Sinopen.) Pall. Cujac. ed. vet. Sinopen, sed parum refert

hoc illove modo exaremus.

5. Sive adeo nefaria prædæ.) Manutius omnes, hujus adeo nefaria pr. sed alterum hæret in Pall. Cujac. & olim editis.

6. Te ex hoc crimine elapsum.) Revocavi ex, quod aberat editionibus Lambinianis, inventum in mss. ceterisque cutis.

7. Satis cautum tibi ad defensionem fori.) Tres voces postremæ, nescio an non quid respiciant de glossa.

8. Ex pecunia vestigali populi Rom.) Pall. populo Romano. nihil pejus, si non melius.

donum repentino adventu, sed legati latrocinio; non vi tempestatu, sed hac horribili tempestate sociorum, amissam, in litteras publicas retulerunt. Sunt Romæ legati Milesii, homines nobilissimi, ac principes civitatis: qui, tametsi 1 mensem Februarium, & Coss. designatorum nomen expectant; tamen hoc tantum facinus non modo negare interrogati, sed ne producti quidem reticere poterunt: dicent, inquam, & religione adducti, domesticarum legum metu, quid illo myoparone factum sit. offendent C. Verrem in classe, quæ contra piratas ædificata sit, piratam ipsum consceleratum fuisse. C. Malleolo quaestore Cn. Dolabella occiso, duas sibi hereditates venisse arbitratus est: unam quaestoria procurationis: nam à Dolabella statim 2 pro quaestore iussus est esse: alteram tutelam. Nam, cum pupilli Malleoli tutor esset, in bona eius impetum fecit, nam Malleolus in provinciam sic copiose profectus erat, ut domi prorsus nihil relinqueret. præterea pecunias occupat apud populos, & syngraphas fecerat: argenti optimi calati grande pondus secum tulerat: (nam ille quoque sodalis istius erat in hoc morbo, & cupiditate) grande pondus argenti, familiam magnam, multos artifices, multos formosos homines reliquit. Ille quod argenti placuit, invasit: quæ mancipia voluit abduxit: vina ceteraque quæ in Asia facillimè comparantur, quæ ille reliquerat, asportavit: reliqua vendidit, pecuniam exegit. 3 Cum eum ad n-s vicies quinquies redegitte constaret: ut Romam rediit, nullam litteram pupillo nullam matris eius, nullam tutoribus reddidit: servos artifices pupilli cum haberet, domi, circum pedes autem homines formosos, & literatos; suos esse dicebat, se emisse. cum sapius mater, & avia pueri postulerent, ut ipsi non redderet pecuniam, nec rationem daret, diceret saltem quantum pecunia Malleoli deportasset; multis efflagitatus aliquando dixit n-s decies. deinde 3 in codicis extrema cera nomen infimum in flagitiosa litura fecit: 4 expensam Chrylogono servo n-s sexcenta millia, accepta, pupillo Malleolo restitit. Quomodo ex decies n-s sexcenta sunt facta; quomodo de eodem modo quadrarint, ut illa de Cn. Carbonis pecunia, reliqua n-s sexcenta facta sunt: quomodo Chrylogono expensa lata sunt: cur id nomen infimum, in lituraque sit, vos existimabitis. Tamen n-s sexcenta millia cum accepta retulisset, n-s quinquies millia soluta non sunt. homines, posteaquam reus factus est, alii etiam nunc retinentur; peculia omnium, vicariique retinentur. Hæc est istius prædara tutela. En, cui tuos liberos committas: en invidiosa mortui sodalis: en metus vivorum existimationis. Cum tibi se tota Asia spoliandam ac vexandam tradidisset: cum tibi exposita esset omnis ad prædandum Pamphilia: contentus his tam opimis rebus non fuisti? manus à tutela manus à pupillo, manus à sodalis filio abstinere non potuisti? Jam te non Siculi, non aratores, (ut dicitur) circumveniunt: non hi, qui decretis, edictisque tuis in te concitati, in festique sunt: Malleolus à me productus est, & mater eius atque avia; quæ miseræ, stentes, eversum 5 à te puerum patris bonis esse dixerunt. Quid expectas, an dum ab inferis ille Malleolus existat, atque abs te officia

tutela, sodalitatibus, familiaritatisque flagitet? ipsum putato adesse. Homo AVARISSIMUS & sparcissimus, reddere bona sodalis filio: si non quæ abstulisti; at quæ confessus es. Cur cogis sodalis filium hanc primam in foro vocem cum dolore, & querimonia emittere? cur sodalis uxorem, sodalis focum, domum denique totam sodalis mortui, contra te testimonium dicere? cur pudentissimas, lectissimas famulas in tantum virorum conventum infestas, invitatasque prodire cogis? Recita omnia testimonia. TESTIMONIUM MATRIS ET AVIÆ. Pro quaestore vero 6 quomodo iste commune Milyadum vexarit, quomodo Lyciam, Pamphiliam, Pisidiam, Phrygiamque totam frumento imperando, æstimando, hac sua, quam tum primum excogitavit, Siciliensi æstimazione affixerit, non est necesse demonstrare verbis. Hoc scitote: his nominibus, (quæ res per eum gestæ sunt, cum iste civitatis frumentum, cona, cilia, iaccos imperaret, neque ea sumeret: pro his rebus pecunia exigeret) his nominibus solis, Cn. Dolabella n-s. ad trices item esse existimata. Quæ omnia, etiam si voluntate Dolabella fiebant, per istum tamen omnia gerebantur. Consistam in uno nomine, multa enim 7 sunt ex eodem genere. Recita. DE LITIBVS ÆSTIMATIS 6 Cn. DOLABELLÆ PR. PECVNIA Q. POPVLO RO. REDACTA. QVOD A COMM. NI MILYADVM. Te hæc coegisse, te æstimasse, tibi pecuniam numeratam esse dico: eademque vi, & injuria, cum pecunias maximas cogeres, per omnes partes provincie te, tanquam aliquam calamitatis tempestatem, pestemque pervalsisse demonstro. Itaque M. Scaurus qui Cn. Dolabellam accusavit, istum in sua potestate, ac ditione tenuit. Homo adolescens cum istius in inquirendo multa furta, ac flagitia cognoverit, fecit perire & calidè volamen ejus rerum gestarum maximum isti ostendit: ab homine quæ voluit, in Dolabellam abstulit: 7 istum testem produxit: dixit iste, qua velle accusatorem putavit: Quo ex genere mihi testium, qui cum isto furati sunt, si uti voluissim, magna copia fuisset: qui ut se periculo litium, conjunctione criminum liberarent, 8 quò ego vellem, descensuros possidebantur. Eorum ego voluntatem omnium 9 repudiavi. NON MODD PRODITORI, sed ne perfuga quidem locus in meis castris cuiquam fuit. Forsitan meliores illi accusatores habendi sunt, qui hæc omnia fecerunt: sed ego defensorem in mea persona, non accusatorem maxime laudari volo. Rationes ad ararium, antequam Dolabella condemnatus est, non audeat referre, impetrat à senatu, ut dies sibi prorogaretur, quòd tabulas suas ab accusatoribus Dolabella obignatas diceret: proinde quasi exhibendi potestatem non haberet. Solus est hic, qui numquam rationes ad ararium referat. Audistis quaestoriam rationem tribus versiculis relata; legationis non, nisi condemnato & ejecto eo, qui posset reprehendere: nunc denique prætoris, quæ ex S. C. statim referre debuit, usque ad hoc tempus non retulit. 9 Quaestorem se 10 in senatu expectare dixit: perinde quasi non, ut quaestor sine prætoris potestatem referre (ut in Hortensi, ut omnes)

1. Menses Februarium, & Coss. designatorum nomen expritant.) Coniiciebat Hocomanus, mensum Feb. expectant, & Coss. des. nomen expritant, quod recepit P. Manucius, ac tamen improbat.
2. Cum ad H-s vicies quinquies.) Est ab Hocomano, nam prius euss, ad H-s. XXX. quinquies, certe sic Victorianus, quippe edictio princeps: ad H-s. XXXIX. quinquies, solum Pal. fec. H-s. XX. quinquies.
3. In codicis extrema cera.) Pall. & olim euss. æstimationem certam, an antiqua ratione scribenda, viderint Criuci, nam alterum videret fuisse in Af. ontanis.
4. Expensa Chrylogono servo, etc.) Nobis satis fuerit testari, sic quoque operam in Pall. & veritè colis.
5. Si non quæ abstulisti.) Cuiuslibet si excludit, poteratque abesse, & itaque Pal. ut, eius loco habet sine, loc. sunt.
6. Cn. DOLABELLÆ PR. PECVNIA REDACTÆ QVOD &c.)

Sic editiones exolere; neque aliter Pall. nisi quod alter DOLABELLÆ P. P. RO. PECVNIAE &c. quomodo multæ etiam edd. nam Victoriana: DOLABELLÆ PR. POP. RO. PECVNIAE &c.

7. Istum testem produxit iste, putavit.) Hæc omnia non habentur in prima editione, neque agnoscunt Pall. & poterant certe concinni aliquos esse interpretis.

8. Quo ego vellem descensuros possidebantur.) Lumbiniani, descensuros, & sic quidem Cujacianus, volim sequi contra tot edd. & Pall. etiam in 9am partem inclinaret Gulielmii; ut alludetur scilicet descensura descensuram.

9. Quaestorem se in senatu.) Pugnari pro hac lectione Paulus Manucius, contra Alconianam Quaestorem, à qua item abesse Pall. Cujac. edd. que veritate, nolim tamen pro ea acriter digladiari, quod infra sequatur: De qua quaestore quoque jam prius deum viderunt.

omnes) eodem modo sine quaestore prator. Dixit, idem Dolabellam impetrasse *Omen* magis partibus conscriptis, quam *causa* placuit. probaverunt. Verum quaestores quoque jam pridem venerunt: cur non retulisti? illarum rationum ex ea face legationis, quaestorūque tuae procuratoris illa sunt nomina, 1 qua Dolabella necessariō sunt aestimata. Ex LITIBVS AESTIMATIS DOLABELLAE

100. PR. ET PROP. quod minus Dolabella Verri acceptum retulit, quam Verres illi expensum tulit. n. s. quingenta, trigintaquinque millia, & quod plus fecit Dolabella Verrem accepisse, quam iste in suis tabulis habuit, n. s. ducenta triginta duo millia: & quod plus frumenti fecit accepisse istum, n. s. decies & octingenta millia: 2. quod tu homo castissimus, aliud in tabulis habebas. Hinc illa extraordinaria pecunia, quas nullo duce, tamen aliqua ex particula investigamus, redundarunt: hinc ratio cum Q. & Cn. Postumis, Curtiis, multis nominibus: quorum in tabulis iste habet nullum: hinc n. s. quaterdecies P. Tadio numerata Athenis, testibus planum faciam: hinc *emta aperitissimē pratura*: nisi forte id etiam dubium est, quomodo

101. iste prator factus sit. Homo scilicet aut industria, aut opera probata, aut frugalitatis existimatione praclara, aut denique, id quod levissimum est, a slicitate: qui ante quaesturam cum meretricibus, lenonibusque vixisset: quaesturam ita gessisset, quemadmodum cognovistis: Romae post quaesturam illam nefariam vix triduum constitisset: absens non in oblivione jacuisset, sed in assidua commemoratione omnibus omnium flagitiorum fuisset: is repente, ut Romam venit, grati prator factus est. Alia porio pecunia, ne accusaretur, data. Cui sit data, nihil ad me, nihil ad rem pertinere arbitror: datam quidem esse tum inter omnes

102. recenti negotio facile constabat. Homo stultissime, & amentissime, tabulas cum conficeres, & cum extraordinaria pecunia crimen subterfugere velles: satis te elapsurum omni suspitione arbitrabare, si, quibus pecunia credebatur, in expensum non ferres, ne in tuas tabulas ullum nomen referres, cum tot tibi nominibus acceptum Curtii referrent? Quid proderat tibi, te expensum illis non tulisse?

103. An tuis solum tabulis te causam dicturum existimasti? Verum ad illam jam veniamus praclaram praturam, criminaque ea, quae notiora sunt his, qui adsunt, quam nobis, qui ineditati ad dicendum, paratique venimus: in quibus non dubito, quin offensionem negligentiae vitare, atque effugere non possim. Multi enim ita dicunt, DE ILLO NIHIL DIXIT, IN QVO EGO INTERFUI: illam injuriam non attigit, quae mihi, aut quae amico meo facta est: quibus ego in rebus interfui. His omnibus, qui istius injurias norunt, hoc est, populo Rom. universo, me vehementer excusatum volo, non negligentia mea fore, ut multa praeteream: sed quod alia testibus integra reservari velim: multa autem propter rationem brevitatatis, & temporis praetermittenda existimem. Fatebor etiam illud invitum, me profusum, cum iste punctum temporis nullum vacuum peccato praetereo passus sit, omnia, quae ab isto commissae sunt, non potuisse cognoscere. Quapropter ita me de praturae criminibus audite, ut ex utroque genere & juris dicendi, & factorum rectorum exigendorum, ea postuletis, quae maximē digna sunt

104. eo reo, cui parvum ac mediocre obijci nihil oporteat. Nam ut

prator factus est, qui auspicio à Chelidone surrexisset, sortem nactus est urbanae provinciae magis ex sua, & Chelidone, quam ex populi R. voluntate, qui principio, qualis in edicto constituendo fuerit, cognoscite. P. Annius Afellus mortuus est, C. Sacerdote pratore. Is cum haberet unicam filiam, neque census esset: 3 quod cum *natura hereditatur*, lex nulla prohibebat, fecit, ut filiam bonis suis heredem institueret. heres erat filia: faciebant omnia cum pupilla, legis aequitas, voluntas patris, edicta pratorum, consuetudo juris ejus quod erat tum, cum Afellus est mortuus. Iste, prator designatus (utrum admonitus, an ten-105. tatus, an, quae est iste sagacitate in his rebus, sine duce ullo, sine iudice pervenerit ad hanc improbitatem, necio: vos tantum hominis audaciam, amentiamque cognoscite) appellat heredem L. Annum, qui erat institutus secundum filiam (non enim mihi persuaderet, istum ab illo prius appellatum,) dicit se posse ei condonare edicto hereditatem: docet hominem, quid possit fieri illi *bona res*, huius venditū videbatur. Iste tamen singulari est audacia: tamen ad pupillae matrem summittebat. malebat pecuniam accipere, ne quid novi ediceret, quam ut hoc edictum tam improbum, & inhumanum interpretaret. Tutores, pecuniam pratori si pupille nomine dedissent, grandem praesertim: quemadmodum *in rationem inducerent*, quemadmodum *sine periculo suo* dare possent, non videbant: simul & istum fore tam improbum non arbitrabantur. saepe appellati, pernegaverunt. Iste ad arbitrium ejus, cui condonarat hereditatem ereptam liberis, quam aequum edictum scripserit, quaeso, cognoscite. CVM INTELLIGAM, LEGEM VOCONIAM. Quis umquam crederet, Verrem mulierum adversarium futurum? an idem aliquid contra mulieres fecit, ne totum edictum ad Chelidone arbitrium scriptum videretur? 4 *Cupiditati hominum ait se obviam ire*, 5 *Quid potius, non modo his temporibus, sed etiam apud majores nostros? quis tam remotus fuit à cupiditate? Dic, quaeso, cetera. delectat enim me hominis gravitas, scientia juris, auctoritas. QVI AB A. POSTUMIO, Q. FULVIO CENSORIBVS, POSTVE EA FECIT, FECERIT. Fecit fecerit? Quis umquam edixit isto modo? quis umquam 107. ejus rei fraudem, aut periculum proposuit edicto, quae neque post edictum, neque ante edictum provideri potuit? Jure, legibus, auctoritate omnium, qui consulebantur, testamentum P. Annii fecerat, non improbum, non inofficiosum, non inhumanum, quod si ita fecisset: tamen post illius mortem nihil de testamento illius *novi juris* constitui oporteret. Voconia lex te videlicet delectabat. Imitatus essem ipsum illum C. Voconium, qui lege sua hereditatem ademit nulli neque virgini, neque mulieri: sanxit in posterum, qui post eos censores census esset, ne quis heredem virginem, neve mulierem faceret. In lege Voconia 108. non est, FECIT, FECERIT: neque in ulla praeteritum tempus reprehenditur, nisi ejus rei, quae sua sponte scelerata, ac nefaria est, ut, etiam si lex non esset, magnopere vitanda fuerit. Atque in his rebus multum videmus ita sancta esse legibus, ut ante facta in iudicium non vocentur. Cornelia testamentaria, nummaria, ceterae complures: in quibus non jus aliquod novum populo constituitur, sed sancitur, ut, quod semper malum facinus fuerit, 6 ejus quaestio ad populum*

S

1. Quae Dolabella necessariō sunt aestimata.) Suspectam habet Gulielmius dictionem *necessariō*, & profecto aliquid sub ea lateat.
2. Quod tu homo castissimus aliud in tabulis habebas.) Exhibuit scripturam in f. notiorum & olim editorum. hodie ferè regnat conjectura Hotomani, quae & mutat multas & delet, & transponit, nullo suffragante verere. Hinc H. S. quaterdecies & e. numeratum, ut voluit Scallger, quum vulgo sic numerata. Vide Cl. Gronov. De Scherriis, pag. 148.
3. Quod cum natura hereditatur.) Pall. & ed. ver. non admittit illud pronomen *cum*; neque admodum est necessarium.

4. Cupiditati hominum ait se obviam ire.) Pall. duo. Cujacianus, olim imptelsi, obviare, quem consensum libuit saltem indicare.
5. Quid potius, non modo his temporibus, sed etiam apud majores nostros, quis tam remotus fuit à cupiditate. ego mihi auctorem mutare.
6. Ejus quaestio ad populum pertinet.) Nihil variant nostri scripti, ne dum edici. Hotomanus voluit ad Praetorem; & recepit itacem Lambiniana; eodemque inclinabat Gulielmius.

populum pertineat, ex certo tempore. De jure vero civili si quis novi quid instituit, et is omnia, quae ante acta sunt, rata esse patitur. 2 Cedo mihi leges Atinias, Fufias, Fufias, ipsam, ut dixi, Voconiam, omnem praeterea de jure civili; hoc reperies in omnibus statui jus, quo post eam legem populus utatur. Qui plurimum tribuunt edicto, pratoris edictum legem annuam dicunt esse. Tu edicto plus complecteris quam lege. Si finem edicto pratoris afferunt Kalend. Jan. cur non initium quoque edicti nascitur à Kalend. Januarii? an in eum annum progredi nemo poterit edicto, quo prator alius futurus est: in illum, quo valius prator fuit, regredietur? Ac si hoc juris non unius causa hominis edixisses, cautius composuisses. Scribis, *SI QVIS HEREDEM FECIT, FECERIT*. Quod si plus legarit, quam ad heredem, heredemve perveniat, quod per legem Voconiam 3 ei, qui census non sit, licet: cur hoc, cum in eodem genere sit, non caves? vetus edictum, sed hominis causam verbis amplecteris: ut facile appareat, te presso esse commotum. Atque hoc si in posterum edixisses, minus esset nefarium: tamen esset improbum: sed tum vituperari posses, in dubium venire non posses. nemo enim committeret. nunc est ejusmodi edictum, ut quis intelligat, non populo esse scriptum, sed P. Annii seculis heredibus. Itaque cum à te caput illud tam multis verbis, *mercenarius proamio* esset ornatum, ecquis est inventus postea prator, qui illud idem ediceret? non modo nemo edixit: sed ne metuit quidem quisquam, ne quis ediceret. Nam post te pratores multi testamenta eodem modo fecerunt in his nuper Annia. Ea de multorum propinquorum sententia, pecuniola mulier, quod census non erat, testamento fecit heredem filiam. Itaque hoc magnum iudicium hominum de istius singulari improbitate, quod Verres sua sponte instituit, id neminem metuisse, ne quis reperiretur, qui istius institutum sequi vellet. Solum enim tu inventus es, cui non satis fuerit corrigere voluntates *victorum*, nisi etiam rescinderes *mortuorum*. Tu ipse Siciliensi edicto hoc sustulisti. voluisti, ex improposito si quae res natae essent, ex urbano edicto decernere. quam postea tu tibi defensionem relinquebas, in ea maxime offendisti, cum tuam auctoritatem tute ipse edicto provinciali repudiabas. Atque ego non dubito, quin, ut mihi, cui filia maxime cordi est, res haec acerba videatur, atque indigna, sic unicuique vestrum, qui *similis sensu* atque indulgentia filiarum commovemini. Quid enim NATURA nobis jucundius, quid carius esse voluit? quid est dignius, in quo omnis nostra diligentia, indulgentiaque consumatur? Homo importunissime, cur tantam injuriam P. Annio mortuo fecisti? cur hunc dolorem cineri ejus atque ossibus inuisti, ut liberis ejus bona patria, voluntate patris, jure, legibus tradita, eriperes, & cui tibi esset commodum, condonares? QUIBUS-CUM vivi bona nostra partimur, iis prator adimere, nobis mortuis, bona, fortunaeque poterit? *NEC PETITIONEM*, inquit, *NEC POSSESSIONEM DABO*. Eripies igitur pupillae togam praetextam? detrahes ornamenta non solum fortunae, sed etiam ingenuitatis? Miramur, ad arma contra istum ho-

minem Lampfacenos esse? miramur, istum de provincia decedentem clam Syraculis profugisse? nos, si alteram vitam pro nostra iniuria doleremus; 6 vestigium istius in foro non esset relictum. Pater dat filiae; prohibes. leges sinunt, tamen te interponis. De suis bonis ita dat, ut ab jure non abeat. Quid habes, quod reprehendas? nihil, opinor. At ego concedo: prohibe, si potes: si habes qui te audiat: 7 si potest tibi dicto audiens esse quisquam. *Eripas in voluntatem mortui, bona vivis, jus omnibus?* Hoc populus R. 8 non manu vindicasset, nisi te huic tempore, atque huic iudicio reservasset? Postquam jus pratorium constitutum est, semper hoc jure uti sumus, si tabula testamenti non preteriretur, 9 tum, uti proximum quemque potissimum heredem esse oporteret: 10 si is intestato mortuus esset, ita secundum eum possessio daretur. Quare hoc sit aequissimum, facile est docere. sed in te tam utilitata, satis est ostendere, omnem antea jus ita dixisse, & hoc, vetus edictum, translaticiumque esse. Cognoscite aliud hominis in re veteri edictum novum, & simul, dum est unde jus civile discatur, adolefcentem ei in disciplinam tradite. mirum est hominis ingenium: mira prudentia. Minucius quidam, mortuus est ante istum pratores. ejus testamentum erat nullum. lege hereditas ad gentem Minuciam veniebat. Si habuisset iste edictum, quod ante istum, & postea omnes habuerunt, possessio Minuciae genti esset data. Si quis testamento se heredem esse arbitraretur, quod tum non constaret, lege ageret in hereditatem, aut, pro praede litis iudicium cum satis accepisset, sponsonem faceret. ita de hereditate certaret. Hoc, opinor, jure, & majores nostri, & nos semper uti sumus. Videte, ut hoc iste contexerit. Componit edictum iis verbis, ut quis intelligere possit, *unius hominis causa* conscriptum esse, tantum quod hominem non nominat: causam quidem totam pericribit: *pro consuetudinem, aequitatem, edicta omnium negligit*. *EX EDICTO VRBANO. SI DE HEREDITATE AMBIGITUR, ET POSSESSOR SPONSIONEM NON FACIET*. Jam quid id ad pratores, uter possessor sit nonne id quaeri oportet, utrum possessorem esse oportet? Ergo quia possessor est, non movet possessione: si possessor non esset, non daret, nusquam enim scibus, neque tu aliud quicquam edicto amplecteris, nisi eam causam, pro qua pecunia accepas. Jam hoc ridiculum est. *SI DE HEREDITATE AMBIGITUR, ET TABULAE TESTAMENTI OBSIGNATAE NON MINUS MULTIS SIGNIS, QUAM E LEGE OPORTEAT, AD ME PROFERENTUR: SECUNDUM TABULAS TESTAMENTI POTISSIMUM HEREDITATEM DABO*. Hoc translaticium est: sequi illud oportet, *SI TABULAE TESTAMENTI NON PROFERENTUR*. Quid ait? se ei daturum, qui se dicat heredem esse. Quid ergo interest, proferantur, necne? si protulerit: uno ligno ut sit minus, quam ex lege oportet, non des possessionem. Si omnino tabulas non proferet, dabis. Quid nunc dicam? neminem umquam postea alium edixisse? 11 valde sit mirum, neminem fuisse, qui istius se similem dici vellet. Ipse in Siciliensi edicto hoc non habet, exegerat

1. *Si omnia qua ante acta sunt, rata esse patitur.* Haud quidem mutentur. non, aut edicti. Hotomanus è Prisciano volebat legi, si non omnia qua *acta* sunt, rata esse patitur?
2. *Cedo mihi leges Atinias, Fufias, Fufias, etc.* Ita primitus euss. adeo ut Hotomani suspicio vera esse videatur, arbitrariis alteram vocem mansisse à glossa: utique cum familia *Fufia*, eadem fuerit cum *Furia*.
3. *Et qui census non sit.* Ita omnes mss. nostri & edd. obsoleverunt.
4. *Ad tum vituperari.* Hotomani mss. sanum. verum nostrum non respondent, neque erat necesse.
5. *Res haec acerba videatur.* Lambinus quidem videtur; sed contra Pall. nostros & edit. vet. nam haec definit Cujacianus. forte fuit, *judicatur*.
6. *Vestigium istius in foro non esset relictum.* Sic Pall. sic editio veteris, etiam Victoriana, recentior, in foro esset relictum? minus vobis

menter. quidquid dica. Hotomanus.
7. *Si potest tibi dicto audiens esse.* Sic veterima editio, & placet. nam Pall. & Victoriana est. *is*. quod non assueperunt.
8. *Non manu vindicasset.* Defendit illud contra Ascenium, cui displicebat negativa, Hotomanus lib. 1. observ. cap. 7.
9. *Tam uti proximum quemque potissimum, etc.* Vox praeterea, est in editione antiquiore, imò neque in Pall. solum comparat in sec. inter lineas ad illud *potissimum*, addit: *proximum*.
10. *Si is intestato mortuus esset.* Totum istud, funditus deletum est in editionibus hodiernis: quia placuit Hotomano. mihi potissimum revocare visum, quod exiret in omni editione, neque abiret Pall. nisi quatenus pr. *si is intestato*.
11. *Valde sit mirum.* Sic Pall. & olim impressi. Gulielmus non inepte controversiam status movebat syllaba *si*, tanquam spuram.

exegerat enim jam mercedem. Item ut illo edicto, de quo ante dixi, in Sicilia de hereditatum possessionibus dandis, edixit idem, quod omnes Romæ, præter istum.

EX EDICTO SICILIENSI, SI DE HEREDITATE AMBIGITUR. At, per deos immortales, quid est, quod de hoc dici possit? Iterum enim jam quæro abs te, sicut modo in illo capite Anniano de mulierum hereditatibus; nunc in hoc de hereditatum possessionibus: cur ea capita in edictum provinciale transferre nolueris. Utium digniores homines existimasti eos, qui habitabant in provincia, quam nos, qui æquo jure uteremur? An aliud Roma æquum est, aliud in Sicilia? Non enim hoc potest in loco dici, multa esse in provinciis aliter edicenda: non de hereditatibus quidem possessionibus, non de mulierum hereditatibus. Nam utroque genere video non modo ceteros, sed te ipsum totidem verbis edixisse, quot verbis edicti Romæ solet. Quæ Romæ magna cum infamia, pretio accepto, edixeras, ea sola te, ne gravis in provincia male audires, ex edicto Siciliensi sustulisse video. Et, cum edictum totum eorum arbitratu, quamdiu fuit designatus, componeret, qui ab isto jus ad utilitatem suam nundinarentur; tum vero in magistratu contra illud edictum suum sine ulla religione decernebat. Itaque L. Piso multos codices impievit earum rerum, in quibus ita intercessit, quod ille aliter, atque ut edixerat, decrevisset. quod vos oblitos esse non arbitror, quæ multitudo, qui ordo ad Pisonis fellam isto prætoris solitus sit convenire. quem iste collegam nisi habuisset, lapidibus coopertus esset in foro. sed eo leviores istius injuriæ videbantur, quod erat in æquitate, prudentiaque Pisonis paratissimum per fugium: quo sine labore, sine molestia, sine impensa, etiam sine patrono homines uterentur.

112. Nam, quæso redite in memoriam, iudices, quæ libido istius in jure dicendo fuerit, quæ varietas decretorum, quæ mendatio, quam inanēs domus eorum omnium, qui de jure civili consuli solent; quam plena, atque referta *Chelidonis*: à qua muliere cum erat ad eum ventum, & in aurem ejus insuluratum, aliis revocabat eos, inter quos jam decreverat, decretumque mutabat: alios inter alios contrarium sine ulla religione decernebat, ac proximis paulo antè decreverat. Hinc illi homines erant, qui etiam *ridiculi* inveniebantur ex dolore, quorum alii, ut audisset, negabant *MIRANDVM ESSE, QVS TAM NEQVAM ESSE VERRINVM*: alii etiam frigidiores erant: sed, quia stomachabantur, ridiculi videbantur esse, cum Sacerdotem exsecrabantur, *QVI VERREM TAM NEQVAM RELIQVISSET*. Quæ ego non commemorare: (neque enim perfacere dicta, neque porro hæc severitate digna sunt) nisi vos illud vellem recordari, istius nequitiam & iniquitatem tum in ore vulgi, atque in communibus proverbis esse versatam. In plebem verò Romanam utrum *superbiam* prius in memorem, an *crudelitatem*? sine dubio crudelitas gravior est, atque atrocior. Oblitoscne igitur hos putatis esse quemadmodum sit iste solitus virgis plebem Romanam concidere? quam rem etiam tribunus plebis in concione egit, cum eum, quem virgis iste ceciderat, in prospectum populi Rom. produxit, cujus rei cognoscendæ faciam vobis suo tempore potestatem. *Superbia* verò qua fuerit, quis ignorat? quemadmodum is tenuissimum quemque contempserit, despexerit, liberum esse nunquam duxerit? P. Trebonius viros bonos, & honestos complures fecit heredes: 1 in his fecit suum liberum, is A. Trebonium fratrem habuerat proscriptum. ei cum cautum vellet, scripsit, ut heredes facerent, se curaturos, ut ex sua cuiusque parte ne minus

dimidium ad A. Trebonium fratrem illum proscriptum perveniret. Libertus jurat: ceteri heredes adeunt ad Verrem, docent, non oportere se jurare facturos esse, quod contra Legem Corneliam esset, quæ proscriptum jurari vetat. impetrant, ut ne jurent, dat his possessionem. Id ego non reprehendo. etenim erat iniquum, homini proscripto, egenti, de fratris bonis quidquam dari, & ille libertus, nisi ex testamento patroni jurasset, *scelus se facturum* arbitratur. Itaque ei Verres possessionem hereditatis negat. se daturum ne posset patrum suorum proscriptum jurare: simul ut esset poena, quod alterius patroni testamento obtemperasset. Das possessionem ei, qui non juravit. concedo: pratorium est, adimitti tu ei, qui juravit? quo exemplo? Proscriptum jurat. Lex est: poena est, quid ad eum qui jus dicit? Utrum reprehendis, quod patronum jurabat eum, qui tum in miseris erat, an quod alterius patroni mortui voluntatem conservabat, à quo summum beneficium acceperat? dixit horum reprehendis? Et hoc tum de sella vir optimus dixit, Equiti Romano, tam locupletis, libertinus sit homo heres? O modestum ordinem, quod illic vivus surrexit! Possim sexcenta decreta proferre, in quibus, ut ego *pecuniam* non dicam *intercessisse*, ipsa decretorum novitas, iniquitasque declarat. Verum, ut ex uno de ceteris conjecturam facere possitis: id quod priore actione cognovisti, audite. C. Sulpicius Olympus fuit, is mortuus est C. Sacerdote prætoris, nescio an antè, quam Verres prætorum petere coepit. Fecit heredem M. Octavium Ligurum. Ligur hereditatem adiit: possedit Sacerdote prætoris, sine ulla controversia. Posteaquam Verres magistratum iniit: ex edicto istius, quod edictum Sacerdos non habuerat, Sulpicii patroni filia sextam partem hereditatis ab Ligure petere coepit. Ligur non aderat. L. frater ejus causam agebat: aderant amici, propinqui. Dicebat iste, nisi cum muliere decideretur, in possessionem se ire iussurum. L. Gellius causam Liguris defendebat: docebat, edictum ejus non oportere ad hereditates valere, quæ ante eum prætorum venissent. si hoc tum fuisset edictum, fortasse Ligurum hereditatem adiutum non fuisse. A qua potinjatio, summa hominum *auctoritas* pretio superabatur. Venit Romam Ligur: non dubitabat, quin, si ipse Verrem convenisset, æquitate causæ & auctoritate sua commovere hominem posset. domum ad eum venit: rem demonstrat: quam pridem sibi hereditas venisset, docet. quod facile in causa æquissima homini ingenioso fuit: multa, quæ quemvis movere possent, dixit, ad extremum petere coepit, ne usque eò suam auctoritatem despiceret, gratiamque contemneret, ut se tanta injuria afficeret. Homo Ligurum accusare coepit, qui *inve advenit*, atque hereditaria tam diligens, tam attentus esset: debere eum agebat suam quoque rationem ducere: *MVLTA SIBI OPVS ESSE, MVLTA CANIBVS SVIS*, quos circa se haberet. Non possum illa planius commemorare, quam ipsum Ligurum pro testimonio dicere audistis. Quid enim, Verres? utrum ne his quidem testibus credetur? an hæc ad rem non pertinent? non M. Octavio? non L. Liguri? quis nobis credit? cui nos? quid est, Verres, quod planum fieri testibus possit, si hoc non fit? an id, quod dicunt, leve est? nihil levius, quam prætorum urbis hoc juris in suo magistratu constituere, omnibus iis, quibus hereditas venerit, *coheredem prætorum esse oportere*. An verò dubitamus, quo ore iste certos homines inferiore loco, auctoritate, ordine; quo ore homines rusticanos ex municipiis; quo denique ore, quos nunquam *liberos* putavit, *libertinos homines*, solitus sit appellare, qui ob

S 2

jus

1. In his fecit suum liberum. Gulelmus putabat deleri posse illud fecit, cui glossulam.

2. Et ille libertus. Lambini editio. Et ille, & ex veteri Horomani: sed præter reliquos casus, & Pall. nostros, haud tamen ab eo abhorrebat Gulelmus; qui item mox inclinabat legere cum eodem Lambino, adimittas tu ei, ubi vulgari, adimittas.

3. Possim sexcenta decreta proferre. Ita laudat Donatus, edd. tamea vet. & Pall. sexaginta.

4. C. Sulpicius Olympus fuit. Antea edebatur Olympus, mutavit Lambinus horum Turnebi & librorum vet. ac enim Pall. nostri & editio prima neutrum horum habent, sed Olympus.

jus dicendum M. Octavium Ligurum, hominem ornatissimum loco, ordine, nomine, virtute, ingenio, copiis, postea pecuniam non dubitavit? In *senatus actu* vero quemadmodum sese gesserit, quid ego dicam? dixerunt, qui senserunt. sunt alii, qui dicant: nota res, ac manifesta, prolata sunt, & proferuntur. Dixit C. Fannius, eques Romanus, frater germanus Q. Titinii iudicis tui, tibi se pecuniam dedisse. **RECITA TESTIMONIUM C. Fannii.** Nolite C. Fannio dicenti credere: noli, inquam, tu Q. Titini, C. Fannio, fratri tuo, credere, digni enim rem incredibilem: C. Verrem insimulat avaritia, & audacia: quæ vitia videntur in quemvis potius, quam in illum convenire. Dixit Q. Tadius, homo familiarissimus partis istius, non alienus à matris ejus genere, & nomine: *tabulas protulit*, quibus pecuniam se dedisse ostendit. **RECITA NOMINA Q. Tadii.** **RECITA TESTIMONIUM Q. Tadii.** Ne tabulis quidem Q. Tadii, nec testimonio credetur? Quid igitur in iudiciis sequemur? quid est aliud, omnibus *omnia peccata, & maleficia contondere*, nisi hoc, hominum honestissimorum testimonio, & virorum bonorum tabulis non credere? Nam quid ego de quotidiano sermone, querimoniamque populi Romani loquar? de istius impudentissimo furro, seu potius novo, ac singulari latrocinio? ausum esse in æde Castoris, celeberrimo, clarissimoque monumento, quod templum in oculis, quotidianoque adpectu populi Romani est positum, quo sæpè numero senatus convocatur: quò maximarum rerum frequentissima quotidie **advocaciones sunt:** in eo loco, in sermone hominum audaciae suæ monumentum æternum relinquere? Eodem Castoris, iudices, P. Junius habuit tuendam, & L. Sulla, Q. Metello, censoribus. Is mortuus est, reliquit pupillum parvum filium. cum L. Octavius, C. Aurelius, Coss. & deis sacras locavissent, neque potuissent omnia facta testæ exigere, neque ii prætore, quibus erat negotium datum, C. Sacerdos, & M. Cælius: factum est S. C. quibus de factis testis cognitum, & iudicatum non esset, uti C. Verres, P. Cælius, prætore cognoscere, & iudicare. Qua potestate iste permessa, ut ex C. Fannio, & ex Q. Tadio cognovistis: verum tamen cum esset omnibus in rebus apertissime, impudentissimeque prædatus, hoc voluit clarissimum relinquere iudicium latrociniorum suorum: de quo non audire aliquando, sed videre quotidie possemus. quæsit, quis ædem Castoris factam testam deberet tradere. Junium ipsum mortuum esse sciebat: scire volebat, ad quem illa res pertineret: audit pupillum esse filium. homo, qui semper ita palam dicitur, **PUPILLOS, ET PUPILLAS, CERTISSIMAM PRÆDAM ESSE PRÆTORIBUS,** & optatum negotium sibi in sinum delatum esse dicebat. Monumentum illa amplitudine, illo opere, quamvis factum testam, integrumque esset, tamen aliquid inventurum, in quo moliri, prædareque posset, **arbitrabatur.** L. Rabonio ædem Castoris tradi oportebat. is casu, pupilli Junii tutor erat, testamento patris, cum eo *sine ulla intermissione* convenerat jam, quemadmodum traderetur. Iste ad se Rabonium vocat: quaerit, ecquid sit, quod à pupillo traditum non sit, quod exigi debeat. Cum ille, id quod erat, diceret, facilem pupillo tradidit nem esse: signa, & dona compatere omnia: ipsum templum omni opere esse integrum: indignum isti videri coepit, ex tanta æde, tantoque opere se non optimum prædæ, præsertim à **pupillo, discedere.** Venit ipse in ædem Castoris: considerat templum: videt undique testam pulcherrimè laqueatam: præterea cetera nova atque integra: versat se: quaerit, quid agat. dicit ei quidam ex illis canibus, quos iste Li-

guri dixerat esse circa se multos: tu Verres hic quod moliri, nihil habes: nisi forte vis ad *perpendicularum columnas exigere.* Homo omnium rerum imperitus, quaerit, quid sit, ad *perpendicularum.* Dicunt ei, fere nullam esse columnam, quæ ad perpendicularum esse possit. Jam mehercule, inquit, sic agamus: columnæ ad perpendicularum exigantur. Rabonius, qui legem nosset, qua in lege numerus tantum *columnarum traditur, perpendiculari mentio fit nulla:* & qui non putaret sibi expedire, ita accipere, *ne eodem modo reddendum esset:* negat, id sibi deberi: negat oportere exigi. Iste Rabonium quiescere jubet: & simul ei nonnullam spem societatis ostendit, hominem modestum, & minime petinacem *facile coëret:* columnas ita se exacturum esse confirmat. Nova res, atque improvisa, pupilli calamitas nuntiatur statim C. Mustio, vitrico pupilli, qui nuper est mortuus: M. Junio, patruo: P. Pontio tutori, homini frugalissimo. Hi rem ad virum primum, summo officio, ac virtute præditum, M. Marcellum, qui erat pupilli tutor, deferunt. Venit ad Verrem M. Marcellus: petit ab eo pro sua fide, ac diligentia, pluribus verbis, ne per summam injuriam pupillum Junium fortunis patris conetur evertere. Iste, qui jam spe, & opinione *predans illam devorasset,* neque ulla aequitate orationis, neque auctoritate M. Marcelli commotus est. Itaque, quemadmodum ostendisset, se id exacturum esse, respondit. Cum sibi omne id istum allegaciones di scilicet, omne aditus arduos, ac potius interclusos viderent, apud quem non *ius, non aequitas, non misericordia, non propinqua oratio, non amici voluntas:* non cuiusquam auctoritas, pro pretio, non gratia valeret: statuerunt, id sibi optimum esse factum, quod cuivis venisset in mentem, petere auxilium à Chelidone: quæ isto prætor non modo in iure civili, privatorumque omnium controversiis, populo R. præfuit, verum etiam in his factis *teq̃ dominata est.* Venit ad Chelidone C. Mustius, eques Romanus, publicus, **17** nus, homo cum primis honestus: venit M. Junius, patruus pueri, frugalissimus homo, & castissimus: venit homo summo honore, & pudore, & summo officio spectatissimus ordinis sui, P. Potitius tutor. O multis acerbam, o miseram, atque indignam prætoriam tuam! ut mittam cetera, quo tandem pudore taleis viros, quo dolore, *meretricis domum venisti arbitramini?* qui nulla conditione istam turpitudinem subsistent, nisi officii, necessitudinisque ratio coegisset. Veniunt, ut dico, ad Chelidone, domus erat plena: nova iura, nova decreta, nova iudicia petebantur. **MIMI DET POSSESSIONEM: MIHI NE ADIMAT: IN ME IUDICIUM NE DET: MIHI NON A DDICAT:** alii numeros numerabant: alii tabulas obsignabant, domus erat non meretricio conventu, sed prætoriam turba referta. **Simul** **18** lac potestas primum data est, adeunt hi, quos dissi. loquitur tur Mustius: rem demonstrat: petit auxilium: pecuniam pollicetur. Respondit illa, ut meretricis, non inhumanè: libenter ait se esse facturam, & se cum isto diligenter sermochaturam: reverti jubet. tum discedunt. postridie revertuntur, negat illa posse hominè exorari: per magnam eum dicere ex illa re pecuniam confici posse. Veteor, ne quis forte de populo, qui priori actione non affuit, hec quia propter *ingnem turpitudinem sunt incredibilia,* fingi à me arbitretur, ea vos antea, iudices, cognovistis. dixit juratus P. Potitius, tutor pupilli Junii: dixit M. Junius tutor, & patruus: Mustius dixisset, si viveret: sed pro Mustio, recenti re de Mustio auditum dixit L. Domitius: qui cum sciret, me ex Mustio vivo audisse, quod eo sum usus plurimum, (etenim id iudicium, quod præpè omnium fortunarum suarum C. Mustius habuit, me uno defendente vici) cum hoc, ut dico **sciret,**

1. L. Sulla, Qu. Metello censoribus. Vulgari consilio aut Coss. ma-
 2. Quædam negotium sibi in sinum delatum esse dicebat. Fortissimè conve-
 nientius, dicitur.
 3. Iam mehercule, inquit. Pall. & edd. vet. Nem. alicui, originem
 puro habuit à Victoriana.

sciret L. Domitius me scire, ad eum res omnes Mustium solitum esse deferre: tamen de Chelidone *reticuit*, quoad potuit: alio responsum suum derivavit. Tantis in adolescente clarissimo, ac principe juventutis pudor fuit, ut aliquando, cum à me premeretur, omnia potius responderet, quam Chelidone nominaret. Primum necessarios istius ad eum allegatos esse dicebat: deinde aliquando *con-*
 140. *stus* Chelidone nominavit: Non te pudet, Verres, ejus mulieris arbitrato gessisse praturam, quam L. Domitius ab se nominari vix sibi honestum esse arbitratur? Rejecti à Chelidone capium consilium necessarium, ut suscipiant ipsi negotium, cum Rabonio tutore, quod erat vix n. s. quadraginta millium, transigunt n. s. ducentis millibus. Refert ad istum rem Rabonius: ut sibi videbatur, satis grandem pecuniam, & satis impudentem esse, qui aliquanto plus cogitasset, male accipit verbis Rabonium; negat cum sibi illa decisione satisfacere posse, ne multa,
 141. locaturum se esse confirmat. Tutores hæc nesciunt: quod actum erat cum Rabonio, putant id esse certissimum: nullam majorem pupillo metuunt calamitatem. Iste verò non procrestat: locare incipit, non proseripit, i neque edicta die *alienissimo tempore*, ludis ipsis Romanis, foro ornato. Itaque renuntiat Rabonius illam decisionem tutoribus, accurrit tamen ad tempus tutores: *digitum tollit* Junius patruus, isti color immutatus est: vultus, oratio, mens denique excidit. quid ageret, coepit cogitare: si opus pupillo redimeretur, si res abiret ab eo mancipem quem ipse apposuisset: sibi nullam prædam esse. Itaque excogitat, quid? nihil ingeniose, nihil, quod quisquam possit dicere, 2 *IMPROBE, VERVM CALLIDE*: nihil ab isto relictum, nihil veteratorum expectaveritis: omnia aperta, omnia perspicua reperientur, impudentia, amentia, audacia. Si pupillo opus redimitur, mihi præda de manibus eripitur. quod est igitur remedium? quod? ne liceat pupillo redimere. *UBI ILLA CNSVETUDO* in bonis, prædibus, prædiisque vendendis, omnium Coss. consensum, prætorum, quaestorum denique, ut *optima conditione* fitis, cuja res sit, cujus periculum? Excludit eum solum, cum propè dicam soli potestatem factam esse oportebat. quid enim quisquam ad meam pecuniam, 3 me invito, adpirat? quid accedit? Locatur opus id, quod ex mea pecunia reficiatur, ego me refecturum esse dico: probatio futura est tua, qui locas: *prædibus & prædiis* populo cautum est: & si non putas cautum, scilicet tu prætor in mea bona, quos voles, immittes? me ad meas fortunas defendendas
 142. accedere non sines? Operæ pretium est, ipsam legem cognoscere. dicetis, eundem conscripsisse, qui illud edictum de hereditate, 4 *EX OPERE FACIENDO QUAE PVPILLI IVNII*. Die, die, quæso, clarius. *C. VERRES PR. URBIS ADDIDIT*. corriguntur leges censoria. 5 Quid enim? Video in multis veteribus legibus, *CN. DOMITIUS, L. METELLVS, L. CASSIVS, CN. SERVILIUS. CENSORES ADDIDERVNT*: vult aliquid ejusmodi C. Verres. dic. quid addidit? *QVI DE L. MARCIO, M. TERPERNA CENSORIBVS REDEMERT, C. EVM SOCIVM NE ADMITTITO*:

1. Neque edita die.] Lambinus mavult *prædibus*. vellem prodifier *causam*.

2. *Improbè verum callide*.] Revocavi veterem scripturam. Horomani auctoritas innoxerit *palsim*, *improbè vel callide*; sed præter m. s. no. Aros. veteris facti formula, quæ utebantur homines cum indicarent aliquid factum *improbè*, sed ita tamen ut haberet veterator ille qua se tueretur defensione.

3. *Me invito adpirat? quid accedit?*] Gulielmus annotavit forte delendum, quid accedit? habetur tamen in membranis nostris, neque est otiosum.

4. *EX OPERE FACIENDO QUAE PVPILLI IVNII*.] Lambinus publicavit, QUAE EX OPERE FACIENDO PVPILLI, sed nihil est ea scriptura, præ Antoni Augustini: LEX OPERI FACIENDO PVPILLI IVNII *quæ die die &c.* verum ita non est in libris nostris antiquis.

5. *Quid enim?*] Video in multis.] Ita Fulvius V. hæc m. s. ita Pall. item

NEVE EI PARTEM DATO, NEVE BI REDIMITO. Quid ita? ne *vitiolosum opus* fieret? At erat probatio tua. Ne parum locuples esset? At erat, & esset amplius, si velles. populo cautum prædibus, & prædiis. Hic te si res
 144. ipsa, si indignitas injuriæ tuæ non commovebat: si pupilli calamitas, propinquorum lacrymæ; D. Bruti, cujus prædia subieunt periculum, M. Marcelli tutoris auctoritas a pud te ponderis nihil habebat; ne illud quidem animadvertebas, ejusmodi fore hoc peccatum tuum, quod tu neque negare posses (in tabulas enim retulisti) nec cum *defensione aliqua* confiteri? Addeitur id opus n. s. 101. x. millibus: cum tutores n. s. 100. x. millibus id opus ad illius hominis iniquissimi arbitrium se effecturos esse clamarent. Etenim quid erat operis? id, quod vos vidistis, 145. omnes illa columna, quas dealbatas videtis, machina apposita, nulla impensa dejectæ, eisdemque lapidibus repositæ sunt. hoc tu n. s. 101. x. millibus locavisti. Atqui in illis columnis dico esse, quæ à tuo redemptore *commota non sunt*: dico esse, ex qua tantum tectorium vetus 7 delitum sit, & novum inductum. Quod si tanta pecunia columnas dealbari putassem, certè numquam ædilitatem petivissem. At, ut videatur tamen res agi, & non eripi pupillo: *S I 146. QVI OPERIS CAUSA RESCIDERIS, REFCITO*. Quid erat, quod rescinderet, cum suo quemque loco lapidem reponeret? *QVI REDEMERT, SATISDET DAMNI INFECTI, EI, QVI A VETERE REDEMTORE ACCEPERIT*. Deridet, cum sibi ipsum subit satisfacere Rabonium. *PECUNIA PRÆSENS SOLVATVR*. Quibus de bonis? ejus, qui, quod tu n. s. 101. x. millibus locasti, n. s. 100. x. millibus effecturum se esse clamavit. Quibus de bonis? pupilli. cujus *statum & solitudinem*, etiam mihi tutores non essent, defendere prætor debuit. Tutoribus defendentibus, non modo patrias ejus fortunas, sed etiam bona tutorum admittit. 8 Hoc opus BONVM SVO CIVIQUE FACIT. Lapis aliquis cadendus, 147. & apportandus fuit machina sua. nam illo non taxum, non materies advecta est: tantum operis in ista locatione fuit, quantum paucæ operæ fabrorum, mercedis tulerunt, & manus pretium machinæ. Utrum existimatis minus operis esse unam columnam efficere ab integro novam nullo lapide 9 redivivo an quattuor illas reponere? nemo dubitat, quin multo majus sit *novam facere*. Ostendam, in ædibus privatis, longa, difficilique vectura, columnas singulas ad impluvium n. s. quadragenis millibus, non minus magnas, locatas. Sed ineptum est de tam perspicua istius impuden-
 148. tia pluribus verbis disputare, præsertim cum iste a peritota lege omnium sermonem, atque *existimationem contempsit*, 10 qui etiam ad extremum adscripserit, REDIVIVA SIBI HABETO. quasi quidquam redivivi ex opere illo tolleretur: ac non totum opus ex redivivis constitueretur. At enim si pupillo redimi non licebat; non necesse erat rem ad ipsum pervenire: poterat aliquis ad id negotium de populo accedere. Omnes exclusi sunt non minus aperte, quam pupillus, diem præstituit operi faciundo, Kalendas Decembris, locat circiter idus Septembris, *angustus tempus excluduntur omnes*. Quid ergo? Rabonius istam diem quo-
 149. modo

S 3

modo

edd. præter recentiores: *Quid enim vides, &c.*

6. *Eum faciam &c.*] Pronomen est à veteri libro Horomani, abest tamen Pall. & edd. prioribus.

7. *Delitum sit.*] Retinendam istud putat Horomani, veteris editio *delitum* quod & in Pal. sec. nam pr. *delitum*. Forè *delitum*, ut laudatur Prisciano libro XIII.

8. *Hoc opus suam sui cuique facit.*] Recentissimi *boni sui quoque* ex arbitrio Horomani, sed contra Pall. contra receptam antea lectionem, citatamque Patiano.

9. *Redivivo.*] Videantur Castigationes Ios. Scaligeri ad Epigramma Catulli XVII.

10. *Ad extremum adscripserit.*] Ita alii è Prisciano; sed ego nitor fide Pall. editionisque principis, in quibus *adscripserit*, non ut in mediævi codicibus, *conscriptis*.

modo assequitur? Nemo Rabonio molestus est, neq; Kalendis Decembr, neq; Nonis, neq; Idibus, deniq; aliquanto in provinciam iste proficiscitur prius, quam opus effectum est. Posteaquam reus factus est, primo negabat opus in acceptum referre posse. cum inisset Rabonius, in me causam conferebat, quod tum codicem obfignassem. Petit à me Rabonius, & amicos allegat: facile imperrat, isq; quid ageret, nesciebat. Si in acceptum non retulisset, putabat se aliquid defensionum habiturum. Rabonium porro intelligebat rem totam esse patefacturum, tamen quid poterat esse apertius, quam nunc est, ut uno minus teste habe-
 150. ret Rabonio? Opus in acceptum retulit quadriennio post, quam diem operi dixerat. 1. Hac conditione, si quis de populo redemptor accessisset, cum die ceteros redemptores exclusisset, tum in ejus arbitrium, ac potestatem venire volebat qui sibi ereptam pradam arbitraretur. 2. Nam quid argumentamur, quo ista pecunia perveaerit? fecit ipse indicium, primum cum vehementius cum eo D. Brutus contenderet, qui de sua pecunia H. L. XI. millia numeravit: quod jam iste ferre non poterat, opere addito, pradiibus acceptis, de H. S. DLX. millibus, remisit D. Bruto H. S. CX. millia. Hoc si aliena res esset, certe facere non potuisset. Deinde nummi numerati sunt Cornificio: quem scribam suum fuisse negare non potest. Postremo ipsius Rabonii tabulae pradam illam istius fuisse clamant. RECITA NOMINA
 151. RABONII. Hic etiam priore actione Q. Hortensius pupillum Junium venisse praxertatum in vestrum conspectum, & testis secum patrio testimonium dicente, questus est: & me populariter agere, atque invidiam commovere, quod puerum producerem, clamavit. Quid erat, Hortensii, tandem in illo puero populare? quid invidiosum? Gracchi, credo, aut Saturnini, aut alicujus hominis ejusmodi produceram filium, ut nomine ipso, & memoria patris, animos imperitiae multitudinis concitarem. P. Junii erat, hominis de plebe Romana, filius: quem pater moriens tum tutoribus & propinquis, tum legibus, tum aequitati magistratum, tum
 152. iudicis vestris commendandum putavit. Hic istius fele-rata locatione, nefarioque latrocinio, bonis patriis, fortunisque omnibus spolatus, venit in iudicium: si nihil aliud, saltem, ut eum, cujus opera ipse multos annos est in foribus, paullo tamen obsoletius vestitum videret. Itaque tibi, Hortensii, non illius atas, sed causa: non vestitus, sed fortuna, popularis videbatur. neque te tam commovebat, quod ille cum toga protexta, quam quod sine bulla venerat, vestitus enim neminem commovebat is, quem illi mos, & jus ingenuitatis dabat. quod ornamentum pueritiae pater dederat, indicium, atque insigne fortuna, hoc ab isto
 153. domo ereptum esse, graviter, & acerbe homines ferebant. Neque erant haec lacrymae populares magis, quam nostrae, quam tuae, Qu. Hortensii: quam horum, qui sententiam lataturi sunt: ideo, quod communis est causa, commune periculum: communi praesidio talis improbitas, tanquam aliquod incendium, restinguenda est, habemus enim liberos parvos, incertum est, quam longa nostram cujusque vita futura sit. consulere vivi, ac prospicere debemus, ut illorum solitudo, & pueritia quam firmissimo praesidio munita sit. Quis est enim, qui tueri possit liberum nostrorum pueritiam contra improbitatem magistratum? Mater, credo, scilicet magno praesidio fuit Anniae pupillae mater, femina primaria: minus, illa deos, hominesque implorante, iste infanti pupillae fortunae patriae ademit. Tutoresne defenderent? perfacile vero apud istiusmodi praetorem, à quo M. Marcelli tutoris, in causa pupilli Junii, & oratio & voluntas

& auctoritas repudiata est. Quartus etiam, quid iste in ultima Phrygia, quid in extremis Pamphiliis partibus fecerit? qualis in bello praedonum prado ipse fuerit, qui in foro populi Rom. pirata nefarius reperitur? Dubitamus, quid iste in hostium prada molitus sit, qui manubias sibi tantas ex L. Metelli manubiis fecerit? qui majore pecunia quattuor columnas dealbandas, quam ille omneis adificandas locaverit? expectemus, quid dicant ex Sicilia testes? Quis unquam templum illud adspexit, quin avaritiae tuae, quin injuriae, quin audaciae testis esset? Quis à signo Vertumni in circum maximum venit, & quin is in unoquoque gradu de avaritia tua commoneretur? quam tu viam tenentem, atque Pompei ejusmodi exegisti, ut tu ipse illa ire non audeas. Te putet quisquam, cum ab Italia freto disjunctus esses, facis temperasse? qui adem Castoris, testem furtorum tuorum esse volueris: quam populus Rom. quotidie, iudices etiam tum, cum de te sententiam ferrent, viderent? Atque etiam iudicium in praetura publicum exercuit non enim praetereundum est ne id quidem petita multa est apud istum praetorem à Q. Opimio: qui adductus est in iudicium, verbo, quod, cum esset tribunus plebis, intercessisset, contra legem Cornelianam, quod in tribunatu discessit, contra alicujus hominis nobilis voluntatem. De quo iudicio si velim dicere omnia, multi appellandi, laudandique sunt: quod mihi non est necesse, tantum dicam, paucos homines, ut levissimè dicam, arrogantis, hoc adjutore Q. Opimium per ludum & jocum fortunis omnibus evertisse. Ius mihi etiam quaritur, quod à nobis, IX. solis diebus, prima actio sui iudicii transacta sit: cum apud ipsum tribus horis Q. Opimius, fenator populi Rom. bona, fortunas, ornamenta omnia amiserit? cujus propter indignitatem iudicii, levissimè est actum in senatu, ut genus hoc totum multarum, ac iudiciorum ejusmodi tolleretur. Jam vero in bonis Q. Opimii vendendis, quas iste pradas quam aperte, quam improbe fecerit, longum est dicere. Hoc dico, nisi vobis in hominum honestissimorum tabulis planum fecero, fingi à me hoc totum temporis causa putatore. Jam quare ex calamitate senatoris populi Rom. cum praetor iudicio ejus praefuisset, spolia domum suam referre, & manubias detrahere conatus est; is ullam ab se calamitatem poterit deprecari? Nam de subortitione illa Juniana iudicium nihil dico. Quid enim? contra tabulas, quas tu protulisti, audeam dicere? difficile est. Non enim me tua solam, & iudicium auctoritas, sed etiam aures aures scribae tuae detexerit. Non dicam id, quod probare difficile est: hoc dicam, quod offendam; multos ex te viros primarios audisse, cum diceres, ignosci tibi oportere, quod falsum codicem protuleris, nam, qua invidia C. Junius confagrarat, ea, nisi providisset, tibi ipsi tum perendum fuisse. Hoc modo iste sibi, & salutem suam prospicere didicisti, referendo in tabulas & praetoras & publicas quod gestura non esset: tollendo, quod esset, & semper aliquid demendo, mutando, & curando ne litura appareat, interpolando. Eo enim usque progreditur, ut ne defensionem quidem maleficiorum suorum sine alio maleficis reperire possit. Eiusdem modi sortitionem homo amentissimus suorum quoque iudicium fore putavit per sodalem suum, Q. Curtium, iudicem quaestionis: cui nisi ego vi populi, & hominum clamore, atque convitio restituissem: ex hac decuria nostra, cujus mihi copiam quam largissimè factam oportebat, excepta esset & facultas eorum, quos iste annuerat, in suum consilium sine causa sua subortiebatur. ***

Adulta defant.

ACCLII.

1. Hac conditione (C. n.) Locus vocatissimus, ab Hottomano, Pall. 100. dicitur, item arbitrariorum.
 2. Non quid arguuntur. Edidit veteris & Pall. item mss. Hottomani, Nemo argumentatur, pro quo maluisset, Non enim arg.
 3. Si testis secum patrio (C. n.) Admisit Lambinus verosimilem divinationem Iulii Memmii, & fuisse cum patrio.
 4. Quis à unoquoque gradu. S. mss. Pall. aliterque, sic olim edi-

ti. nam minus priso, qui in unoquoque C. n.
 3. Creando ut litura a parat, interpolando. Lipsius nosse lib. 1. Variorum cap. 20. eicit, plerumque hinc malum tamen habent quibus auditor capiat: servantque alioqui & Pall. & olim cusi.
 6. Vacillat totum quae ipse invenit. Victorius habet, itom Paulus Mantius, de auctoritate, cum ipse annuerat, nisi cum ipse ipse annuerat, alii leg. adhaerent.

ACCUSATIONIS
IN
C. VERREREM,
LIBER SECUNDUS,
DE
JURISDICTIONE SICILIENSIS.
ORATIO SEPTIMA.

SYNOPSIS.

De iniustus ac iniquis edictis & decretis Verrii in praetura Siciliae in Dianem Halesinum, Sospitum & Epicratem Agriguntenses, Heraclum Syracusanum, Epicratem Reginum, Sopatrum Halicium, Schenium Thermitarum. ¶ De venali ejusdem Verrii iurisdictione, seu de venalibus dignitatibus Senatoris, Sacerdotis, Censoris. ¶ De pecunia vi exacta statuarum nomine. ¶ De publicanorum cum Verrii furis collusione.

MULTA mihi necessario, iudices, praetermittenda sunt, 1 ut possim aliquo modo aliquando de iis rebus, quae meae fidei commissae sunt, dicere. recepi enim causam Siciliae. ea me ad hoc negotium provincia attraxit. Ego tamen hoc onere suscepto, & recepta causa Siciliensi, amplexus animo sum aliquanto amplius, suscepi enim causam totius ordinis: suscepi causam populi Rom. quod putabam tum denique recte iudicare posse, si non modo reus improbus adduceretur: sed etiam diligens, & firmus accusator ad iudicium veniret. Quod mihi maturius ad Siciliae causam veniendum est, relictis ceteris ejus furtis, ac flagitiis, ut & viribus quam integerrimis agere, & ad dicendum temporis fati habere possim. Atque adeo, antequam de incommodis Siciliae dico, pauca mihi videntur esse de provinciae dignitate, vetustate, utilitate dicenda. Nam cum omnium sociorum, provinciarumque rationem diligenter habere debetis, tum praecipue Siciliae, iudices, plurimis, iustissimisque de causis: primum quod omnium nationum exterarum princeps Sicilia se ad amicitiam, fidemque populi Romani applicavit: prima omnium, id quod ornamentum imperii est, provincia est appellata: prima docuit majores nostros, quam praclarum esset exteris gentibus imperare: sola fuit ea fide benivolentiaeque erga populum Romanum, ut civitates ejus insulae, quae semel in amicitiam nostram venissent, numquam postea deficerent: peraeque autem, & maxime illustres in amicitia perpetuo manerent. Itaque majoribus nostris in Africam ex hac provincia gradus imperii factus est. neque enim tam facile opes Karthaginis tanta concidissent, nisi illud & rei frumentaria subsidium, & receptaculum classibus nostris pateret. Quare P. Africanus, Karthagine deleta, Sicalorum urbes, signis, monumentisque pulcherrimis exornavit: ut, quos victoria populi Rom. maxime lictari arbitrabatur, apud eos monumenta gloriae plurima collocaret. Denique ille ipse M. Marcellus, cuius in Sicilia virtutem hostes, misericordiam victi, fi-

demque ceteri Siculi perspexerunt, non solum sociis in eo bello consuluit, verum etiam superatis hostibus temperavit, urbem pulcherrimam, Syracusas, quae cum manu munificentissima esset, tum loci natura, terra, ac mari claudabatur, cum vi, consilioque cepisset: non solum incolumem passus est esse, sed ita reliquit ornatam, ut esset idem monumentum victoriae, mansuetudinis, continentiae: cum homines viderent, & quid expugnasset, & quibus peperisset, & quae reliquisset, tantum ille honorem Siciliae habendum putavit, ut ne hostium quidem urbem ex sociorum insula tollendam arbitraretur. Itaque ad omnes res Siciliae provincia semper usi sumus, ut, quidquid ex sese posset efferre, id non apud eos nasci, sed 2 domi nostra conditum putaremus. Quando illa frumentum, quod deberet, non ad diem dedit? quando id, quod opus esse putaret, non ultra pollicita est? quando id, quod imperaretur, recusavit? Itaque ille M. Cato Sapiens callam penariam reipublicae nostrae, nutriticem plebis Romanae, Siciliam nominavit. Nos vero experti sumus, Italico maximo difficillimoque bello, Siciliam nobis non pro penaria cella, sed pro arario illo majorum vetere ac referto fuisse nam sine ullo sumtu nostro, 3 coriis, tunicis, frumentoque suppeditato, maximos exercitus nostros vestivit, aluit, armavit. Quid 6 illa, quae forsitan ne sentimus quidem, iudices, quanta sunt? quod 4 multis locupletioribus civibus utimur? quod habent propinquam, fidelem, fructuosamque provinciam, quod facere excurrant? ubi libenter negotium gerant? quos illa partim mercibus suppeditandis cum quaestu, compendioque dimittit: partim retinet, ut arare, ut pascere, ut negotiari libeat, ut denique sedes, ac domicilium collocare, quod commodum 5 non mediocre populi Romani est: tantum civium Romanorum numerum, tam prope ab domo, tam bonis, fructuosisque rebus detineri. Et quoniam quaedam praedia populi Rom. sunt, vestigalia nostra, atque provinciae: quemadmodum propinquus vos vestris praediis maxime delictamini: sic populo Rom. jucunda suburbanitas est hujusce provinciae. Jam vero hominum ipsorum, iudices,

S 4

iudices,

1. Ut possim aliquo modo aliquando de his, &c. Revocavi editionum exoletarum scripturam. Palatias nostris confirmatam, posteriores vel aliquando abiecerant; non recte, meo quidem sententia.
2. Domi nostra conditum putaremus. Sic Pall. nostri & vetustissimi Cusi. Lambinus interiecit e miss conditum jam putaremus, quod & in Metellano; sed non est necessarium.
3. Coriis, tunicis frumentoque. Conjicit Gulielmus curiis, minus

dextris, neque enim admodum urebantur eo genere telorum Romani. & curia sunt quae adhibebantur ad tabernacula.

4. Multis locupletioribus. Nannius conjiciebat multis.

5. Non mediocre populi Rom. est; tantum civium Romanorum, &c. Metellanus liber non mediocre Res. est; tantum civium Romanorum sine illo Romano non placet elegantius enim vox ea abesse retento populi Rom. quomodo exprefere Pall. & edd. caesca.

dices, ea patientia, virtus, frugalitasque est, ut proximè ad nostram disciplinam illam *reterere*; non ad hanc, quæ nunc increbuit, videantur accedere. nihil ceterorum simile Græcorum, nulla desidia, nulla luxuria: contra summus labor in publicis, privatisque rebus, summa parsimonia, summa diligentia. Sic porro nostros homines diligunt, ut his solis *neque publicanus, neque negotiator odio sit*. Magistratum autem nostrorum injurias ita multorum tulerunt, ut nunquam ante hoc tempus ad artem legum, prædiumque veterum *publico consilio* confugerint, tametsi & illam annum petulerant, qui sic eos affixerat, ut salvi esse non possent, nisi C. Marcellus quasi *aliquo fato* venisset, ut bis ex eadem familia salus Sicilia constitueretur; 3 & postea M. Antonii infinitum illud imperium senserant. Sic à majoribus suis acceperant, tanta populi Romani in Siculos esse beneficia, ut *etiam injurias nostrorum hominum perferendas putarent*. 9 In neminem civitates ante hunc testimonium publicè dixerunt. Hunc denique ipsum petulissent, si *humano modo*, si usitato more, si denique uno aliquo in genere peccasset: sed cum perfere non possent luxuriam, crudelitatem, avaritiam, superbiam; cum omnia sua commoda, jura, beneficia senarus, populique Rom. *unius scelere, ac libidine* perdidissent: hoc statuerunt, aut istius injurias per vos ulcisci, & persequi: aut, si vobis indigni essent visi, quibus opem, auxiliumque ferretis, 2 urbeis, ac sedes suas relinquere, quandoquidem agros jam ante istius injuriis exagitati reliquissent. Hoc consilio à L. Metello legationes univèrsæ petiverant, ut quamprimum isti succederet. Hoc animo toties apud patronos de suis miseriis deplorarunt: hoc commoti dolore, postulata consulibus, quæ non postulata, sed in istum crimina viderentur esse, ediderunt. Fecerunt etiam, ut me, cujus fidem, continentiamque cognoverant, prope de vitæ meæ statu, dolore, ac lætymis suis deducerent, ut ego istum accusarem: à quo mea longissime ratio, voluntasque abhorrebat. Quamquam in hac causâ multo pluris partem mihi *defensionis, quam accusationis, sulce* pisse videor. Postremò homines ex tota provincia nobilissimi, primique, publicè, privatimque venerunt. 3 gravissima, atq; honestissima quæque civitas vehementissime suas injurias persecuta est. At quemadmodum, judices, venerunt? videor enim mihi liberius apud vos jam pro Siculis loqui debere, quam forsitan ipsi velint. *saluti enim eorum potius consulam, quam voluntati*. Ecquem existimatis unquam ulla in provincia *verum absentem* contra inquisitionem accusatoris, tantis opibus, tanta cupiditate esse defensum? Quæstores utriusque provinciæ, qui isto prætor fuerant, cum fascibus mihi præsto fuerunt. Hi porro, qui successerunt, *vehementer istius cupidus*, liberaliter ex istius cibus tractati, non, minus acres contra me fuerunt. Videte, quid potuerit, 4 qui quatuor in una provincia quæstores, studiosissimos defensores, propugnatoresque habuerit: prætorum verò, cohortemque totam sic studiosam, ut facile appareret, non tam illis *Siciliam*, quam inanem offerderant, quam *Verrem ipsum*, qui plenus decesserat, *provinciam fuisse*. Minari Siculis, si decrevissent legationes, quæ contra istum dicerent: minari, si qui essent profecti: aliis, si laudarent, benignissime promittere: gravissimos privatarum rerum *restiti*, quibus nos præsentibus denun-

tiavimus, eos vi, custodiisque retinere. Quæ cum omnia facta sint, tamen unam solam scitote esse civitatem Mamerthinam, quæ publicè legatos, qui istum laudarent, miserit. 5 Ejus autem legationis principem civitatis nobilissimum, C. Hejum, juratum dicere audistis: isti novæ onerariæ maximam, Messanæ esse, publicè coactis operis, ædificaram idemque Mamerthinorum legatus, istius laudator, non solum istum bona sua, verum etiam sacra, deosque penates à majoribus traditos, *ex adibus suis* eripisse dixit. Praclara laudatio, cum duabus in rebus legatorum una opera consumitur, in laudando, atque repetendo. Atque ea ipsa civitas qua ratione illi amica sit, dicitur certo loco. reperietis enim, quæ causæ benivolentiæ sint Mamerthinis erga istum, eas ipsas causas, iatis justas esse damnationis. Alia civitas nulla, judices, publico consilio laudat. Vis illa summi imperii tantum potui apud per-
paucos homines, nos civitates, ut aut levissimi quidam ex miserimis, desertissimisque oppidis invenirentur, qui injussu populi, ac senatus proficiscerentur: aut ii, 6 qui contra istum legati decreti erant, & testimonium publicum, ac mandata acceperant, *ut, ac metu* retinerentur. Quod ego in paucis tamen usu venisse non moleste fero, quo reliquæ tot, & tantæ, & tam graves civitates, tota denique Sicilia plus auctoritatis apud vos haberet, cum videretis nulla vi retineri, nullo periculo 7 prohiberi potuisse, quo minus experirentur, equid apud vos *quarmonia videretur* antiquissimorum, fidelissimorumque sociorum. Nam, quod totastasse non nemo vestrum audierit, istum à Syraculanis publicè laudari: id tametsi priore actione ex Heracii Syraculani testimonio, cuiusmodi esset, cognovistis; tamen vobis alio loco, ut se tota res habeat, quod ad eam civitatem attinet, demonstrabitur. Intelligitis enim, nullis hominibus quemquam tanto odio, quanto istum Syraculanis, & esse, & fuisse. At enim istum soli Siculi persequuntur: cives Romani, qui in Sicilia negotiantur, defendunt, *diligunt*, salvum esse cupiunt. Primum, si ita esset, tamen vos in hac questione de pecuniis repetundis, quæ sociorum causa constituta est lege, iudicioque sociali, sociorum querimonias audire oporteret. sed intelligere potuistis priore actione cives Romanos ex Sicilia plurimos, honestissimos, maximis de rebus, & quas ipsi acceperant injurias, & quas scirent aliis esse factas, pro testimonio dicere. Ego hoc, quod intelligo, judices, sic confirmo: videor mihi gratum fecisse Siculis, quod eorum 8 injurias, meo labore, inimicitias, periculo sim perlecutus. non minus hoc gratum me nostris civibus intelligo fecisse: qui hoc existimant, juris, libertatis, rerum, fortunarumque suarum salutem in istius damnatione consistere. Quæ-
propter de istius prætura Sicilienâ non recuso, quæ ita me audiat, ut, si cuiquam generi hominum sive Siculorum, sive nostrorum civium; si cuiquam ordini, sive aza-
torum, sive pecuariorum, sive mercatorum probatus sit: si non horum omnium communis hostis, prædoque fuerit: si cuiquam denique ulla in re 9 unquam temperaverit: ut vos quoque ei temperetis. Qui simulatq; ei forte provincia Sicilia obvenerit, statim Romæ, & ad urbem, antè quam proficisceretur, querere ipse secum, 10 & cogitare cum suis cœpit, quibusnam rebus in ea provincia *maximam uno anno*

pecuniam

1. Et post d. Antonii infirmum, &c.) Obsecutus hic som lectioni & sciant; rationi Heteromanianæ.

2. Ubi ac sedes suas relinquere.) Ita edd. præcæ, ita Victoriana, ita Pall.

3. Gravissima atque honestissima quæque civitas.) Est à Pall. & olim editis. nam Lambinos, atque amplissima.

4. Qui quis noria una provincia.) Vox una est à m. Nannii & Metelli. alii abest.

5. Eius autem legationis principem civitatis nobilissimum.) Gulielmus, quod invenisset, in Metellano civitate nobilissimum civem C. Hejum; atque bitrabatur delendum, eoa a sulcerinum, civitate.

6. Qui civis istum legati decreti erant.) Est à libris Petri Nannii. Item Metelli; nisi quod hic prius habuisset, legatione dicitur, unde

putat Gulielmus, fieri posse legati jam dicitur etiam, antea euss, legam decesserat.

7. Prohiberi potuisse.) Vulgati pisse, sed alterum est à membranâ Metelli ac Nannii.

8. Quia, in e labore, inimicitias, periculoque.) Metelli liber, inimicitias; non inepte profecto.

9. Unquam temperavit, ut de quoque si temperetis.) Vocata quidem est extat in Pall. Metelli. & dda. præcæ. eadem tamen, ut & Pall. respuant pronon en ti. posteriore vulgati, tempore; et de quoque temperetis, conjectura Heteromani.

10. Et cogitare cum suis cœpit.) Sic Pal. sec. Metelli liber, aliorumque recepta lectio; cogitare, quæ minus citatæ vox hoc loco.

pecuniam facere posset. Nolebat in agendo discere (tamen si non provincia rudis erat & tiro) 1 sed in Sicilia paratus ad prædam, mediatuque venire cupiebat. O præclare coniectum à vulgo in illam provinciam omen communis famæ, atque sermonis: cum ex nomine istius quid in provincia facturus esset, 2 pertridiculis homines augurabantur. Etenim quis dubitare posset, cum istius in quaestura fugam, & furtum recognoscere: cum in legatione, oppidorum, sanorumque spoliationes cogitaret: cum videret in foro latrocinia prætoris: qualis iste in quarto actu improbitatis futurus esset. Atque ut intelligatis, eum Romæ quæsitum 3 non modo genera turandi, sed etiam nomina certissimum accipite argumentum, quo facilius de singulari eius impudentia existimare possitis. Quo die Siciliam atigit (videte, satisne paratus ex illo omine urbano, ad evertendam provinciam venerit) statim Metellam literas Halesiam mittit: quas ego istum in Italia scripsisse arbitror, nam, simularque è navi egressus est, dedit operam, ut Halesius ad se Dio continuo veniret: se de hereditate velle cognoscere, quæ ejus filio à propinquo homine 4 Apollodoro Laphirono venisset. Ea erat, iudices, pergrandis pecunia. Hic est Dio, iudices, nunc beneficio Qu. Metelli civis Romanus factus: de quo, multis viris primariis testibus, multorumque tabulis vobis priorè actione satisfactum est, 5 n. s. undecies numeratum esse, ut eam causam in qua ne tenuissima quidem dubitatio posset esse, isto cognoscite obiter: præterea greges nobilissimorum equarum abactos, argenti, vestitus stragulas domi quod fuerit, 6 esse direptum, ita n. s. undecies Q. Dionem, quod hereditas ei obvenisset, nullam aliam ob causam, perdidisse. Quid? Hac hereditas quo prætorè Dionis filio venerat? eodem, quo Annia, P. Annii senatoris filia: eodem, quo M. Liguri senatori, C. Sacerdote prætorè. Quid? tum nemo molestus Dionis fuerat? non plus quam Liguri, Sacerdote prætorè. Quid? ad Verrem quis detulit? nemo: nisi fortè existimatis ei quadruptatores ad fretum prætorè fuisse. Ad urbem cum esset, audivit Dionem cuidam Siculo permagnam venisse hereditatem: hereditem statuas iustum in foro ponere: nisi posuisset, Veneri Erycinæ esse multatum. Tamen politæ essent ex testamento: putabat tamen, quoniam Veneris nomen esset: 7 causam pecuniæ 8 se repetiturum. Itaque apponit, qui petat Veneri Erycinæ illam hereditatem non enim quaerit petis (ut est consuetudo) is, qui Erycum montem obtinebat: peti Nævium Turpio quidam, istius excursor, & emissarius, homo omnium, ex illo conventu, 9 quadruptatorum deterimus, 10 C. Sacerdote prætorè condemnatus injuriarum, etenim erat ejusmodi causa, ut ipse prætor, cum quaereret calumniatorem, paullo tamen confidentiorem reperire non posset. Hunc hominem Veneri ab-

solvit: sibi condemnat, maluit videlicet homines peccare, quam deos: se potius à Dione, quod non licebat, quam Venerem, quod non debebatur, auferre. Quid ego hic nunc? Sed Pompeii Chlorig testimonium recitem, qui causam egit Dionis? qui omnibus rebus interfuit? hominis honestissimi, tamen civis Romanus virtutis causa jam diu est, tamen omnium Siculorum primi, ac nobilissimi? Quid ipsius Qu. Cæcili Dionis, hominis probatissimi, 11 ac pudentissimi? Quid 12 L. Vetecillii Liguris, T. Manlii, L. Caleni? quorum omnium testimoniiis de hac Dionis pecunia confirmatum est. Dixit hoc idem M. Lucullus, se de his Dionis incommodis pro hospitio, quod sibi cum eo esset, jam antè cognoscere. Quid? Lucullus, qui tum in Macedonia fuit, 14 melius hæc cognovit, quam tu Hortensi, qui Roma fuit? ad quem Dio confugit? qui de Dionis injuriis gravissime per literas cum Verre quæstus es? nova tibi hæc sunt, & inopinata? nunc primum hoc aures tuæ crimen accipiunt? 13 nihil ex Dione, nihil ex focu tua, foemina primaria, Servilia, veterè Dionis hospita, audisti? nonne multa mei testes; quæ tu scis, nesciunt? nonne te mihi testem in hoc crimine eripuit non istius innocentia, sed legis exceptio: 14 TESTIMONIUM LUCULLI, CHLORIG, DIONIS. Satisne vobis magnam pecuniam Veneris homino, qui è Chelidonis sinu in provinciam profectus esset, Veneris nomine quæsisse videtur? Accipite aliam in minorè pecuniam non minus impudentem calumniam. 15 Solutus & Epicrates fratres sunt Agyrinenses, horum pater 16 ab hinc duo & xx. annos est mortuus: in ejus testamento, quodam loco, si commissum quid esset, multa erat Veneri. 17 ipso xx. anno, cum tot interea prætores, tot quaestores, tot calumniatores in provincia fuissent, hereditas ab his Veneris nomine petita non est. 18 Causam Verres cognoscit, pecuniam per Volcatium accipit, 19 ferè ad n. s. cccc millia ab duobus fratribus. Multo tamen testimonio audistis antea, vicerunt Agyrinenses fratres, ita ut egentes, inanesque discederent. At enim ad Verrem pecunia ista non pervenit. Quæ est ista defensio? utrum asseveratur in hoc, antentatur? mihi enim nova res est. Verres calumniatores apponebat: Verres adesse jubebat: Verres cognoscebat: Verres judicabat: pecuniæ maximæ dabatur: qui dabant, causas obtinebant: tu mihi ita defendas? non est ista Verri numerata pecunia. Adjuvo te meique quoque testes idem dicunt: Volcatio dicunt sese dedisse. Quæ vis erat in Volcatio tanta, ut n. s. cccc millia à duobus hominibus auferret? & quis Volcatio, si sua sponte venisset, unam libellam dedisset? Veniat nunc: experiatur: testis recipiet nemo. At ego amplius dico: n. s. quadringentis accepisse te arguo contra leges: nego tibi ipsi nullum nummum esse numeratum: sed cum ob tua decreta, ob imperata, ob iudicata, pecuniæ dabatur,

S 3

1. Sed in Sicilia paratus, &c.) Metelli codex, sed Sicilia, unde dicitur Gulelmus in glossa fuerit, scilicet Sicilia, ad illud provincia, legendumque; & 1710: paratus ad prædam prædatorumque venire cup. haud paullo suavis.

2. Pertridiculis homines augurabantur.) Ita Metell. & Nann. quippe vulgati, pertridiculis, quod & in Pall.

3. Non modo genera turandi, sed etiam nomina, certissimum accipit argumentum.) Gulelmus capiebatur emendare fide codicis Metelli, nomine certissimum accipit argumentum. Nomina certa & incerta, in debitione pecuniæ sunt, à quibus facile aut difficulter creditor suum recipiat aut extricat, at hic Verres omnes Siculos suos debitores existimabat, qui habent modo quod auferre posset.

4. Apollodoro Laphirono.) Lambinus, Avaleto, proculdubio ex Fabriciano cod.

5. H. S. undecies numeratum esse.) Lambinus reposuit ex Fabriciano, H. S. 15 numerata esse, sicque erat etiam in Metellano.

6. Est direptum.) Ita erat in Metell. pro vulgo, direptum, illi perire autem dictum pro eripere, ut visaretur hiatus qui insignis fuisset, si duæ vocales clarissimæ concurrissent. Gulelmus.

7. Causam pecuniæ se repetiturum.) Lambinus calumniam, at alterum restat in scriptis Nannii, in Pall. in omnibus impressis.

8. Se repetiturum.) Perplacet Gulelmio antiqua ratio scripturæ quæ in codice Metelli, reperitur.

9. Quadruptatorum deterimus.) Forfan, inquit Hotomanus & Gulelmus; deterimus; & ita omnino perscriptam in Pall. secundam.

10. C. Sacerdote prætorè.) Lambinus, à Sacerdote contra Pall. & lectionem retro vulgatam.

11. Ac pudentissimi.) Ita mediæ aliquot edd. neque aliter Pall. pr. antea erat prudentissimi.

12. L. Vetecillii Liguris.) Aliàs legitur Vetillii, neque aliter Metelli membranæ, & tere placet; quamvis alterum hæret in Pall.

13. Nihil ex Dione, nihil ex focu tua, foemina primaria, &c.) Est à Nannii scripto & Metelli, prius editis, nihil de Dione, nihil de focu.

14. TESTIMONIA.) Editiones posteriores, præmittunt Recita, in ea Aldus Nepos amplius Recita testimonia, monuit Gulelmus in Metellano fuisse, R. testimonium: LVCYLII. CHLORE &c.

15. Solutus & Epicrates.) Sic in Pall. & edd. ceteris.

16. Ab hinc duo & viginti annos.) Sic Nannii liber, sic Metelli, sic Pall. sic olim cuss recentiores duos & xx.

17. Ipsi viginti annos &c. nomine petita est.) Est ab Alconiana editione, cui suffragatur item liber Metelli. Editi prius; ipsi xx. annos & 02 nomine petita non est.

18. Causam Verres cognoscit.) Videtur illud causam non fuisse apud Pædianum: certe abest scripto Metelli, & jure.

19. Ferè ad H. S. cccc millia.) Lambinus omisit ad, quod nec erat in Metellano; qui, ferè H. S. xx. cum linea jaceat super numeros; quod quis probare possit.

20. Ob edita, ob imperia, ob iudicia.) Sic Lamb. ex Fabr. prius edita, abique illo ob edita, ob imperia, ob iudicia, nisi satis, neque aliter Pall.

dabantur, non erat querendum, *cujus manu numerarentur*,
 17. *sed cuius injuria cogentur*. Comites illi tui delecti, manus
 erant tua. Praefecti, Scribae, Medici, Accensi, Haruspices,
 Praecones erant manus tuae. ut quisque te maxime cog-
 natione, affinitate, necessitudine aliqua attingebat, ita
 maxime MANVS TUA putabatur. cohors tota illa tua, quae
 plus mali Siciliis dedit, quam si centum cohortes fugitivo-
 rum fuissent, tua manus sine controversia fuit quidquid
 ab horum quopiam caprum est, id non modo tibi datum,
 sed tua manu numeratum judicari necesse est. Nam, si
 hanc defensionem probaveris, *Non accepit ipse*: licet omnia
 de pecuniis repetendis judicia tollatis. I nemo unquam
 tam reus, tam nocens adducetur, qui ista defensione non
 possit uti. etenim cum Verres utatur: quis erit unquam
 posthac reus tam perditus, qui non ad Qu. Mucii innocen-
 tiam referatur, si cum isto conferatur? Neque nunc tam
 mihi isti Verrem defendere videntur, quam in Verre defen-
 18. sionis tentare rationem. Qua de re, iudices, vobis magno-
 pe providendum est. pertinet hoc ad summam rei publi-
 cae, & ad existimationem ordinis, salutemque sociorum.
 Si enim INNOCENTEIS EXISTIMARI VOLUIMUS,
 non solum nos abstinentes, sed etiam nostros comites
 praestare debemus. Primum omnium opera tanta daqda
 est, ut eos nobiscum ducamus, qui nostrae famae capitique
 consulant, deinde, si in hominibus eligendis nos spes ami-
 citiae fefellerit, ut vindicemus: missos faciamus: semper
 ita vivamus, ut rationem reddendam nobis arbitremur.
 Africani est hoc, hominis liberalissimi. verumtamen *ea*
 liberalitas est probanda, qua sine periculo existimationis est, ut
 19. in illo fuit. Cum ab eo quidam vetus asseclator, & ex
 numero amicorum, non impetraret, uti se praefectum in
 Africam duceret, & id ferret molestè: NOLI, inquit,
 MIRARI, si tu à me hoc non impetras. ego jam pridem ab
 eo, cui meam existimationem curam fore arbitror, peto, ut
 mecum praefectus proficiscatur: & adhuc impetrare non
 possum. Etenim re vera multo magis est petendum ab ho-
 minibus, 3 si salvi, & honesti esse volumus, ut eant no-
 biscum in provinciam, quam hoc illis in beneficii loco dese-
 rendum. Sed tu, cum & tuos amicos in provinciam, quasi
 in praedam, invitabas, & cum illis, ac per eos praedabare, &
 eos in concione annulis aureis donabas; non stituebas,
 tibi non solum de re, sed etiam DE ILLORUM FA-
 CTIS RATIONEM ESSE REDDENDAM?
 20. Cum hos sibi quæstus constroisset magnos atque uberes,
 ex his causis, quas ipse instituerat in consilio, hoc est, cum
 sua cohorte, cognoscere: tam infinitum genus invenerat
 ad innumerabilem pecuniam corripendam. Dubium ne-
 mini est, quin omnes omnium pecuniae positae sint in eo-
 rum potestate, qui iudicia dant, & eorum, qui iudicant:
 quin nemo nostrum possit adeis suas, nemo iudum, ne-
 mo bona patriae obtinere, si, cum hæc à quopiam vestrum
 petita sint, prator improbus, cui nemo intercedere possit, det
 quem velit iudicem: iudex nequam & levis, quod prator
 21. iusserit, iudicet. Si verò illud quoque accedat, ut in ea ver-
 ba prator iudicium det, ut vel L. Octavius Balbus iudex,
 homo, & juris, & officii petitiissimus, non possit aliter ju-
 dicare: si iudicium sit ejusmodi, L. OCTAVIUS JU-
 DEX ESTO: SI PARET, FUNDUM CAPE-
 NATEM, QVO DE AGITUR, EX JURE QVI-
 RITIUM P. SERVILII ESSE, NEQUE IS FUN-
 DUS Q. CATULO RESTITUETUR: non necesse
 erit L. Octavio iudici cogere P. Servilium Q. Catulo fun-
 dum restituere, aut condemnare eum quem non oporteat?

Ejusdemmodi totum jus pratorium, ejusdemmodi omnis
 res judiciaria fuit in Sicilia per triennium. Verre pratore:
 decreta ejusmodi: SI NON ACCIPIT QVOD TE
 DEBERE DICIS, ACCUSES: SI PETITUR, DU-
 CAS. C. Fuficium duci jussit petitorum. L. Suetium, L.
 Racilium, iudicia hujusmodi: QUI CIVES ROM. E-
 RANT, SI SICULI ESSENT, TUM SI EORUM
 LEGIBUS DARE OPORTERET, QUI SICULI
 SI CIVES ROM. ESSENT, Verum, ut totum genus
 complectamini iudiciorum: prius jura Siculorum, deinde
 istius instituta cognoscite. Siculi hoc jure sunt, ut, quod
 civis cum civi agat, domi tenet suis legibus: quod Sicu-
 lus cum Siculo non ejusdem civitatis, ut de eo prator iudice-
 ces ex P. Rupili decreto, quod is de decem legatorum sententia
 statuit, quam legem illi *Rupiliam* vocant, fortiaur. Quod
 privatus à populo petit, aut populus à privato: senatus ex
 aliqua civitate, qui iudicet, datur, cum altera civitates re-
 jecta sunt. Quod civis R. à Siculo petit: Siculus iudex da-
 tur, quod Siculus à cive R. civis Rom. datur, ceterarum re-
 rum selecti iudices ex civium Roman. conventu proponi
 solent. Inter aratores & decumanos, lege frumentaria,
 quam *Hieronicanam* appellant, iudicia sunt. Hæc omnia isto
 pratore non modo perturbata, sed plane & Siculis, & civi-
 bus R. erepta sunt: primum *sua leges*: quod civis cum civi
 ageret, aut eum iudicem, quem commodum erat, prae-
 conem, haruspicem, medicum suum dabat: aut, si legibus
 erat iudicium constitutum, & ad civem suum iudicem vene-
 rant, liberè civi iudicare non licebat. Edictum enim
 hominis cognoscite, quo edicto omnia iudicia redegerat
 in suam potestatem: SI QUI PERPERAM IUDICASSET,
 SE COGNITURVM: CVM COGNOSSET, ANIMAD-
 VERSURVM. idque cum faciebat, nemo dubitabat, quin
 cum iudex alium de suo iudicio putet iudicatum, seque
 in eo capitis periculum aditurum, voluntatem spectet ejus,
 quem statim de capite suo putet iudicatum. Selecti è
 22. conventu, aut propositi ex negotiatoribus iudices, nulli
 hæc copia, quam dico, iudicium, cohors non Q. Scævola,
 qui tamen DE COHORTE SUA dare non solebat; sed
 C. Verres. Cujusmodi cohortem putatis hoc principem sil-
 le? sicuti videtis edictum: SI QVOD PERPERAM
 IUDICARIT SENATUS. Eum quoque ostendam,
 siquando sit datus, coactu istius, quod non fenserit, iudi-
 casse. Ex lege Rupilia sortitio nulla, nisi cum nihil inter-
 erat istius, lege Hieronica iudicia plurimarum controver-
 siarum, sublata uno nomine omnia: de conventu, ac ne-
 gotiatoribus nulli iudices. Quanta potestate habuerit,
 videtis: quas res gesserit, cognoscite. Heraclius est Hie-
 23. ronius filius, Syracusanus, homo in primis domi suae nobi-
 lis, & ante hunc pratorem vel pecuniosissimus Syracusa-
 norum: nunc nulla alia calamitate, nisi istius avaritia,
 atque *injuria, pauperimus*. huic hereditas facile ad h. s. tri-
 cles venit testamento propinqui sui, Heraclii: plena do-
 mus caelati argenti optimi, multaque stragula vestis, pre-
 tiosissimorumque mancipiorum; quibus in rebus istius
 cupiditates, & infanias quis ignorat? erat in sermone res,
 magnam Heraclio pecuniam venisse: non solum Heraclium
 divitem, sed etiam ornatum suppellectili, argento, veste,
 mancipiis futurum. audit hæc etiam Verres: & primo, illo
 24. suo leviori artificio Heraclium aggredi conatur, ut eum
 roget inspicenda, qua non reddat: deinde à quibusdam Syra-
 cusanis admonetur; hi autem quidam erant a fines, istius,
 quorum iste uxores nunquam alienas existimavit. Cleome-
 nes, & Æschio: qui quantum apud istum, & quam
 tur i

1. Nemo unquam tam reus, tam nocens.] Lambinus ex ms. Hotomani
 2. Ad existimationem ordinis.] Haud supervacuum videtur, quod est

in Metell. *videtur* ut sit.

3. Si salvi & honesti esse volumus.] Est illud ex *benefici*, ex Fabric. ex-
 stabatque item in Metelli libro, nisi quod is *benefici*.

turpi de causa potuerint, ex reliquis criminibus intellige-
tis. Hi, ut dico, hominem admonent; rem esse præclaram,
1 referam omnibus rebus: ipsam autem Heraclium, homi-
nem esse majorem natum, non promptissimum: & eum præ-
ter Marcellos, patronum, quem jure suo adire, aut appel-
lare posset, habere neminem: esse in eo testamento, quo
ille heres esset, scriptum, ut statuas in palæstra deberet po-
nere. faciemus, ut palæstrita negent ex testamento esse po-
sitas, petant hereditatem, quod eam palæstra commissam
37 esse dicant. Placuit ratio Verri, nam hoc animo provide-
bat, cum tanta hereditas in controversiam venisset, judi-
cioque peteretur, fieri non posse, ut sine præda ipse discede-
ret. approbat consilium: auctor est, ut quàm primùm age-
re incipiant, hominemque id atatis, minimè litigiosum
quàm tumultuosissimè adorianur. Scribitur Heraclio
dica. Primò mirantur omnes improbitatem calumnia:
deinde qui istum noscent, partim suspicabantur, partim
planè videbant, adjectum esse oculum hereditati. Interea
dies advenit, quo die sese ex instituto, ac lege Rupilia, di-
cas fortiturum Syracusis iste edixerat: paratus ad hanc di-
cam sortiendum venerat. Tum eum docet Heraclius, non
posse eo die sortiri, quòd lex Rupilia veterat diebus xxx
sortiri dicam, quibus scripta esset, dies xxx nondum fue-
rant, sperabat Heraclius, si illum diem effugisset, ante alteram
fortitionem Q. Atrium, quem provincia tum maximè ex-
38 spectabat, succesurum. Iste 2 omnibus dieis diem distul-
lit: & eam diem constituit, ut hanc Heraclii dicam sortiri
post dies xxx ex lege posset. Posteaquam ea dies venit:
iste incipit simulare se velle sortiri. Heraclius cum advoca-
tis adit, & postulat, ut sibi cum palæstritis, hoc est, cum
populo Syracusano, æquo jure disceptare liceat. Adversarii
postulant, ut in eam rem iudices dentur, ex his civitati-
bus: 3 quæ in id forum convenirent, electi, qui Verri vi-
derentur. Heraclius contra, ut iudices, è lege Rupilia den-
tur: ut ab institutis superiorum, ab auctoritate senatus,
39 ab jure omnium Siculorum ne recedatur. Quid ego istius
in jure dicendo 4 libidinem, scelera, demonstrem? quis ve-
strum non ex urbana jurisdictione cognovit, quis un-
quam, isto prætoris, Chelidone invita lege agere potuit?
non istum, ut non neminem, provincia corrupti: idem fuit,
qui Romæ. Cum id, quod omnes intelligebant, diceret
Heraclius, jus esse certum Siculis, inter se quo jure certa-
rent, legem esse Rupiliam, 5 quam P. Rupilius Cos. de de-
cem legatorum sententia dedidit: hoc omnis semper
in Sicilia consules, prætorisque servasse: 6 negavit se ju-
dices è lege Rupilia fortiturum, quinque iudices, quos
7 commodum ipsi tuit, dedit. Quid hoc homini facias?
quod supplicium dignum libidini ejus invenias? Præseri-
ptum tibi cum esset, 7 homo deterrime, & impudentissi-
me, quemadmodum inter Siculos iudices daret: cum im-
peratoris P. R. auctoritas legatorum decem, summorum ho-
minum, dignitas, S. C. intercederet, cujus consulo 8 P. Ru-

pilius de legatorum sententia leges in Sicilia constituerat:
cum omnes ante te prætorem, Rupilias leges, 9 & in cete-
ris rebus, & in judiciis maxime observarent: tu ausus es
pro nihilo præ tua præda tot res sanctissimas ducere? tibi
nulla lex fuit? nulla religio? nullus exiustimationis pu-
dor? nullus iudicii metus? nullius apud te gravis auctori-
tas? nullum exemplum, quod sequi velles? Verum, ut in-
stitui dicere, quinque iudicibus nulla lege, nullo instituto,
10 nulla rejectione, nulla sorte, ex libidine istius datis, non
qui causam cognoscerent, sed qui, quod imperatum esset,
judicarent: eo die nihil actum est, adesse jubentur postri-
die. Heraclius interea, cum omnis infidias à prætoris for-
tunis suis fieri videret, capit consilium de amicorum &
propinquorum sententia, non adesse ad iudicium, itaq; Syra-
cusis illa nocte profugit. Iste postero die manè, cum mul-
to maturius, quàm unquam antea, surrexisset: iudices ci-
tari jubet, ubi comperit Heraclium non adesse, cogere in-
cipit eos, ut absentem Heraclium condemnarent. Illi eum
commonefaciunt, 11 ut si ei videatur, utatur instituto suo,
nec cogat 12 ante horam decimam de absente secundum præ-
sentem iudicare. impetrant. Interea sanè perturbatus & ipse,
& ejus amici, & consiliarii, molestè ferre cœperunt, Hera-
clium profugisse. putabant absentis damnationem, præ-
sertim tanta pecunia, multo invidiosorem fore, quàm si
præfens damnatus esset. Ed accedebat: quòd iudices è lege
Rupilia dati non erant; multo etiam rem turpiorem fore,
& iniquiorem visum ita intelligebant. Itaque hoc dum
corrige vult, aperitur ejus cupiditas, improbitas, facta est.
Nam illis quinque iudicibus uti sese negat. jubet, id quod
initio è lege Rupilia fieri oportuerat, citari Heraclium, &
eos, qui dicam scripserant: 13 ait, se iudices è lege velle for-
turi. Quod ab eo pridie, multis 14 lacrymis cum eum ora-
ret, atque obsecraret Heraclius, impetrare non potuerat:
id ei postridie venit in mentem, è lege Rupilia sortiri dicas
oportere. Educit ex urna treis. iis ut absentem Heraclium
condemnent, imperat. itaque condemnant. Quæ malum, 43
ista fuit amentia? ecquando te rationem factorum tuorum
redditurum putasti? ecquando his de rebus tales viros
auduros existimasti? Petatur hereditas ea, quæ nulla de-
betur, in prædam prætoris? interponatur nomen civitatis im-
ponatur honestæ civitati turpissima persona calumnia? Ne-
que hoc solum: sed ita res agatur, ut ne simulatio quidem
æquitatis ulla adhibeatur? Nam, per deos immortales,
Quid interest, utrum prætor imperet, hujus cogat ali-
quem de suis bonis omnibus decedere: an hujusmodi ju-
diciam det, quo iudicio, indicta causa, fortunis omnibus
everti necesse sit? Profectò enim negare non potes, te ex
44 lege Rupilia sortiri iudicium debuisse, cum præfentem He-
raclius id postularet. Sin illud dices, te Heraclii voluntate
ab lege recessisse: ipse te impedies; ipse tua defensione
implicabere. Quare enim primùm ille ipse adesse noluit, cum
ex eo numero iudices haberet, quos postularat? deinde tu
cur

1. Referam omnibus.] Lambinus præposuit, demum referam, stultis-
simè, & præter libros.

2. Omnibus dieis diem distulit.] Est à Fabric. & Metellano. editi antea,
judiciale.

3. Quæ in forum convenirent.] Scripsit Metelli, convenirent. forsitan
non male.

4. Libidinem, scelera demonstrem?] Ita Metell. neque alibet Fabr. quàm
quod is inimica copula, & scelera, vox ex alitis libris scriptis edicique
abest.

5. Quam P. Rupilius Cos. de x. leg.] Sic Pal. sec. Fabr. & Metel. nam
prius legebamus, quam prætor Rupilius ex S. C. de x. leg.

6. Negavit se iudices è lege Rupilia fortiturum.] Non displicet scriptura
Metellani, negavit se legi Rup. serv. omisis intermedii.

7. Homo deterrime & impudentissime.] Metell. non habet illud deterrime
& etc. poteratque abesse. Pal. sec. præter deterrime, mox quoque
idem Metell. legit, Quid hoc homini facias, ut expresserat ex Fabr. Lam-
binus, præterea orat in eo, dignum libidini.

8. P. Rupilius de decem legatorum.] Est à Metello, neque admodum

abit Fabr. vulgatur antea P. Rupilius prætor ex legatorum.

9. Et in ceteris rebus, & in judiciis maxime observarent.] Metell. codex
& in ceteris rebus servassent, omisis ceteris, neque tibi displicet, ut
subintelligatur, sedum in iudiciis antea etiam eod. libro auctore scri-
psit se prætoris, eo quidem proclivius, quod Pall. & ed. ver. duabus tan-
tum litteris prioribus id vocis expresserant.

10. Nulla rejectione.] Est à Metel. & Fabr. prius edebatur nulla religione.

11. Ut si ei videatur, utatur instituto suo, nec cogat etc.] Lectionem pro-
minus sana arguit Metelli codex, in quo ut si sibi videatur insti suo ne-
cogati supraque illud si collocatum è majusculum.

12. Ante decimam de absente secundum præfentem iudicare.] Idem libere
ante decimam absentem secundum præf. iudicari.

13. Ait se iudices è lege velle forturi.] Sic Metell. nisi quod is littera
una plus, iudices. e. ex lege etc. proxime scripturam Fabricianam. vul-
gati, atque se iud. è lege Rupilia velle fort.

14. Lacrymis cum eum oraret atque obsecraret Heraclius.] Metelli mem-
branz, lacrymis oraret Heraclius, hæc intermedii, non male, dum in-
do sunt orantis.

cur post illius fugam iudices alios fortitus es, si eos, qui erant antea dati, utriusque dederas voluntate? deinde ceteras dicas omnis illo foro M. Postumius quaestor fortitus est; hanc totam tu illo conventu reperere fortitus. Ergo, inquiet aliquis, donavit populo Syracusano illam hereditatem. Primum, si id confiteri velim, tamen istum condemnatis, necesse est. *nam, enim permissum est, ut impune nobis liceat, quod alicui eripuerimus id alteri tradere.* Verum ex ista reperietis hereditate ita istum pradam, ut perpauca occulte fecerit: populum quidem Syracusanum in maximam invidiam sua infamia, alieno premio pervenisse: paucos Syracusanos, eos, qui se nunc publice laudationis causa venisse dicunt, & tunc participis praedae fuisse, & nunc non ad istius laudationem, sed ad communem litium affirmationem venisse. Posteaquam dimissus est abfens, non solum illius hereditatis, de qua ambigebatur, quae erat 1 n. s. tricis, sed omnium bonorum paternorum ipsius Heraclii, quae non minor erat pecunia, palaeistra Syracusanorum, hoc est, Syracusanis, possessio traditur. Quae est ista praetura? **45. HEREDITATEM**, quae venerat a propinquo, venerat testamento, venerat legibus: quae bona is, 2 qui testamentum fecit, huic Heraclio, ante aliquanto, quam est mortuus, omnia utenda, ac possidenda tradiderat: cuius hereditatis, cum ille aliquanto ante te praetorem esset mortuus, contra versa fuerat nulla, mentionem fecerat nemo. Verum esto, et ipse hereditatem propinquis, da palaeistris: praedae in bonis alienis, nomine civitatis: evette leges, testamenta, voluntates mortuorum, quae a vivorum, num etiam 3 patrii Heracliam bonis exturbare oportuit? qui simulac profugit, quam impudenter, quam palam, quam acerbe, dii immortales, ista bona direpta sunt! quam illa res calamitosa Heraclio, quirituosa Verri, turpis Syracusanis, *misera omnia videretur?* Nam illud quidem statim curatur, ut quidquid caelari argenti fuit in illis bonis, ad istum deferatur: quidquid Corinthiorum vasorum, stragulae vestis, haec nemo dubitabat, quin non modo ex illa domo capta & oppressa, verum ex tota provincia ad istum comportari necesse esset. **47. est**: in qua cohors istius invicta dominata est. Verum illud est praetatum: Syracusani, qui praefuerant his Heraclii bonis, verbo, red gendis; re. dispartendis, reddebant eorum negotiorum rationem in senatu: dicebant, scyphorum paria complura, hydrias argenteas 4 pretiosas, vestem stragulam multam, mancipia pretiosa, Verri data esse: dicebant, quantum cuique, eius iussu, nummorum esset datum. gemebant Syracusani: sed tamen patiebantur. repente recitatur, uno nomine n. s. ccl. millia iussu praetoris data. fit maximus clamor omnium, non modo optimi cuiusque, neque eorum, quibus indignum semper visum erat, bona privati, populi nomine, per summam injuriam erepta: verum etiam ipsi illi auctores injuria, & ex aliqua particula, socii praedae, ac rapinarum, clamare coeperant, sibi ut haberet hereditatem. tantus in curia clamor factus **49. est**, ut populus concurreret. Res ab omni conventu cognita, 5 celeriter domum nuntiatur. Homo inimicus his, qui recitassent; hostis omnibus, qui acclamassent: exarsit iracundia, ac stomacho. verum tamen fuit tum sui dissimilis. noctis os hominis, noctis audaciam; tamen tum

rumore populi, & clamore, & furto manifesto grandis peccata perturbatus est. Ubi se collegit, vocat ad se Syracusanos: 6 quia non posset negare ab illis pecuniam datam, non quaesivit proci alicunde (neque enim probaret) sed proximum, patre alterum filium, quem illam pecuniam diceret abstulisse. ostendit se reddere coacturum, qui postea, quam id audivit, habuit dignitatis, & aetatis, & nobilitatis suae rationem. verba apud senatum fecit: docuit, ad se nihil pertinere, de isto, id, quod omnes videbant, neque ille quidem obicere locutus est. itaque illi Syracusani statum postea statuerunt: & is, ubi primum potuit, istum reliquit, de provinciaque decessit. Et tamen ajunt eum queti **49. solere non unquam, se miserum, quod non fuit, 7 sed suorum peccatis, & criminibus prematur.** Triennium provinciam obtinisti: gener electus adolescens unum annum tecum fuit: sodales, viri fortes, legati tui primo anno te reliquerunt: unus legatus P. Tadius, qui erat reliquus, non ita multum tecum fuit: qui si semper una fuisset, tamen summa cura tum tuum, tum multo etiam magis suae famae pepercisset. Quid est quod tu alios accuses? quid est, quam obrem putes te tuam culpam non modo derivare in aliquem, sed & communicare eum alteri posse? Numerantur illa n. s. ducenta quinquaginta Syracusanis. ea quemadmodum ad istum postea per pseudothyrum revertantur, tabulis vobis, & testibus, iudices, planum faciam. Ex hac iniquitate istius, & improbitate, iudices, quod praeda ex illis bonis ad multos Syracusanos, invito populo, senatuque Syracusano, venerat, illa scelera per Theomnastum, & Aschionem, & Dioniodorum, & Cleomenem invictissima civitate facta sunt, primum ut *subs. tota spolaretur*: qua de re alius mihi locus ad dicendum est constitutus: ut omnia signa iste per eos homines, quos nominavi, omne ebur ex aedibus sacris, omnes undique tabulas pictas: deorum denique simulacra quae vellet auferret: deinde ut in curia Syracusis, quem locum illi *bulsterium* vocant, honestissimo loco, & apud illos clarissimo, 9 ubi illius ipsius M. Marcelli, (qui cum Syracusanis locum quem eripere belli ac victorie lege posset, conservavit, & reddidit, statua ex aere facta; ibi maneat isti, & alteram filio statuam posuerint: ut, dum istius hominis memoria maneret, senatus Syracusanus sine lacrimis, & gemitu in curia esse non posset. Per eosdem istius injuriarum, furtorum, uxorumque socios, istius imperio Syracusis Marcellae tolluntur maximo gemitu, iuctuque civitatis: quem illi diem festum cum recentibus beneficiis M. Marcelli debitorum reddebant, tum generi, nomini, familiae Marcellorum maxima voluntate tribuebant. Mithridates in Asia, cum eam provinciam totam occupasset, Asia non sustulit, hostis, & hostis in ceteris rebus nimis ferus, & immanis, tamen honorem hominis, deorum religione consecratum, violare noluit: tu Syracusanos unum diem festum 10 Marcellis impartire noluit; per quos illi adepti sunt, ut ceteros dies festos agitare possent. At verò praetatum diem illis reposuisti, Verre ut agerent, & ut ad eum diem, quae sacris, epulisque opus essent, in compluris annos locarentur. Sed jam in tanta istius impudertia remittendum aliquid videtur, ne omnia contendamus, ne omnia cum dolore agere videamur. nam me dies, vox, latera deficient, si hoc nunc vociferari velim, quam miserum, indignumque sit, istius nomine a praedae diem festum esse, qui

1. H. S. tricis.) Metelli membranae H. S. CCC. quod & in Fabriciano, ex ament apitores ad rem nummariam.
2. Qui testamentum fecit, huic.) Metelli liber fecerat a. p. huic, nescio an exprimeret voluerit, quod praetura.
3. Patrii Heracliam bonis exturbare oportuit.) Videtur potius, exturbata, sed sic nulli vult, neque adeo editi.
4. Pretiosas, vestem stragulam multam, mancipia pretiosa.) Est à Metelli libro, & ita fuisse in Fabriciano in bezae editio Lambini.
5. Celeriter domum nuntiatur.) Metelli membranae, amplius celeriter istum nuntium nuntio foris istum, inquit Gabelmius.
6. Quicum possit negare.) Melius forte, qui non possit etc.

7. Sed suorum peccatis.) Aliae edd. interponunt, eripimus, quae vox abest Metelli, & Fabriciano.
8. Communicare eum alteri.) Vulgata aliqui, sed lectio nostra exstat in Fabr. & Met. quae etiam mox iterum habet H. S. CCC.
9. Ubi illius ipsius M. Marcelli.) Ita Fabr. cui ad sensum praebet Metelli, nisi quod is non admittit illam, ex aere facta, haec tenus vulgata, sub illius etc. (qui cum Syracusanis locum quem eripere posset, conservavit, & reddidit, statua ex aere facta, ibi maneat isti, & alteram filio statuam posuerint.) Est à copula librorum priorum prius impressi, Syracusanum ut a. f. Marcelli imperatoris venisset. isdem auctoribus relapsi agerent, pro communi agere.
1. Quae

fese istius opera funditus *extinctis* esse arbitrentur. O Verrea præclara, 1 quoquam si accessisti, quod non attuleris tecum istum diem? etenim quam tu domum, quam urbem adiisti, quod fanum denique, quod non eversum, atque extersum reliqueris? quare appellentur sancta Verrea, quæ non ex nomine, 2 sed ex manibus, naturaque tua constituta esse videantur. QVAM FACILE SERPAT injuria, & peccandi consuetudo: quam non facile reprimatur, videte iudices. Bidis oppidum est, tenue sanè, non longe à Syraculis. Huius longè primus civitatis est Epicrates quidam. Huic hereditas h-s quingentorum millium venerat à muliere quadam propinqua, atque ita propinqua, ut ea etiam *intestata* esset mortua, Epicratem Bidinorum legibus heredem esse oporteret. Recens Syraculana erat illa res, quam antè demonstravi, de Heraclio Syraculano, qui *bona non perdidisset, nisi ei venisset hereditas.* Huic quoque Epicrati venerat, ut 54 dixi, hereditas. Cogitare cœperunt ejus inimici, nihilominus eodem prætorè hunc everti bonis posse, 3 quo Heraclius esset everfus. rem occultè instituant: ad Verrem per ejus interpretes deferunt, ita causa componitur, ut item palæstrite 4 Bidenis peteret ab Epicrate hereditatem, que madmodum palæstrite Syraculani ab Heraclio petissent. Numquam vos prætorè tam palæstricum vidistis, verum ita palæstritas defendebat, ut ab illis *ipse unctior* discederet, qui statim 5 cum præsensisset, jubet cuidam suorum amicorum numerari h-s LXXX. 6 res occultari satis non posse, per quemdam eorum, qui interfuerat, sit Epicrates certior. Primò negligere, & contemnere cœpit, quod causa proflus, 7 quod disputari posset, nihil habebat. Deinde, cum de Heraclio cogitaret, & istius libidinem nosset, commodissimum putavit esse de provincia clam abire: itaque fecit. profectus est Rhegium. Quod ubi auditum esset, astutè illi, qui dederat pecuniam, patere *nihil agi posse, absente Epicrate.* nam Heraclius tum affuerat, cum primùm dati sunt iudices: de hoc, qui ante quàm in jus aditum esset, ante quàm denique mentio controversiæ facta esset, discessisset, putabant nihil agi posse. homines Rhegium proficiscuntur, Epicratem conveniunt: demonstrant id, quod ille sciebat, se 8 h-s LXXX dedisse: rogant eum, ut sibi id, quod ab ipsis abisset pecuniæ, curet: ab se caveat, quemadmodum velit: de illa hereditate 56 cum Epicrate neminem esse acturum. Epicrates homines multis verbis à se malè acceptos dimittit: redeunt illi Rhegio Syraculas: queri cum multis, ita ut sit, incipiunt: sese 9 h-s LXXX nummum frustra dedisse, res pererebuit: in ore, atque sermone omnium cœpit esse. Verres 10 refert illam suam Syraculanam: ait se *velle de illi h-s LXXX cognoscere:* advocat multos, dicitur Bidini Volcatio se dedisse: illud non addunt, *passu istius.* Volcatium vocat: pecuniam refert imperat. Volcatus animo æquissimo nummos afferit, qui nihil amitteret: reddit inspectantibus multis: Bidini nummos auferunt. Dicit aliquis, Quid ergo in hoc Verrem reprehendis, qui non modò ipse *fur non est, sed ne alium quidem passus est esse?* attendite, jam intelligetis hanc pecuniam, qua *vota* modò visa est exire ab isto, eadem semita revertisse. Quid enim debuit prætor fecisse, cum consilio recognita, cum competisset, suum comitem, juris,

decreti, iudicii corrumpendi causa, qua in re ipsius prætoris caput, existimatioque ageretur, pecuniam accepisse? Bidinos autem contra prætoris famam, ac fortunas dedisse? & non in eum, qui accepisset, animadvertisse; & in eos, qui dedissent? Tu, qui institueras in eos animadvertere, qui perperam judicassent, quod *sæpe per imprudentiam* sit hos pateris impunè discedere, qui ob tuum decretum, ob tuum iudicium, pecuniam aut dandam, aut accipiendam putarant? Volcatus idem apud te postea fuit: eques Rom. 58 tanta accepta ignominia. Nam QVID EST TYRPIVS ingenio, quid minus libero dignum, quam in conventu maximo cogi à magistratu furtum reddere? qui, si eo animo esset, quo non modò eques R. sed quivis liber debet esse, aspiciere te postea non potuisset: inimicus, hostis esset, tanta contumelia accepta, nisi *tecum colluisset,* & tu potius existimationi servisset, quàm suæ, qui quàm tibi amicus non modò tum fuerit, quam diu tecum in provincia fuit, verum etiam nunc sit, cum jam à ceteris amicis sis relictus, & tu intelligis, & nos existimare possumus. An hoc solum argumentum est, nihil isto imprudente factum, quod Volcatus ei non succensuit? quòd iste nec in Volcatum, nec in Bidinos animadvertit? Est magnum argumentum: verum 59 illud maximum, quod illis ipsis Bidinis, quibus iratus esse debuit, ut à quibus comperit, quòd *jure agere cum Epicrate nihil possent, etiam si adesset, idcirco suum decretum pecunia esse certatum:* his, inquam, ipsis non modò illam hereditatem, quæ Epicrati venerat: sed, ut in Heraclio Syraculano, item in hoc, paulò etiam atrocius, quod Epicrates appellatus omnino non erat: bona patria, fortunasque ejus Bidinis tradidit. ostendit enim *novò modo,* si quis quid ab absente peteret, se auditurum. Adeunt Bidini: petunt hereditatem, procuratores postulant, ut se ad leges suas rejiciat, aut ex lege Rupilia dicam scribi jubeat. Adversarii non audebant contra dicere: exitus nullus reperiebatur: insimulant hominem *fraudandi causa desessisse:* postulant, ut bona possidere liceat. Debebat Epicrates ullum nummum nemini, 60 amici, si quis quid peteret iudicio, secum agi passuros: iudicium solvi satisdarios esse dicebant. 11 Cum omnia iudicia frigerent: admonitū istius insimulante cœperunt, Epicratem *litteras publicas corrupisse:* à qua suspicione ille aberat plurimum: actionem ejus rei postulant, amici recusat, nequod novum iudicium, ne qua ipsius cognitio, illo absente, de existimatione ejus constitueretur: & simul idem illud postulare non desistebant, ut se ad leges suas rejiceret. Iste amplam *occasionem calumniæ* nactus, ubi videt esse aliquid, quod amici 12 absentem Epicratem nolent defendere: asseverat se ejus rei in primis actionem esse daturum. Cum omnes perspicerent, ad istum non modò illos numos, qui per simulationem ab isto exierant, revertisse: sed multo etiam plureis eum postea numos abstulisse: amici Epicratem defendere destiterunt: iste Epicratis bona Bidinos omnino possidere, & sibi habere iussit. Ad illa h-s 10 millia hereditaria accessit ipsius antiqua h-s quindecies pecunia. Utrum res ab initio ita ducta est? an ad extremum ita perducta est? an ita parva est pecunia? an is homo Verres, ut hæc, quæ dixi, *grati facta esse* videantur? Hic nunc de miseria Siculorum, iudices, audite, & Heraclius ille Syracu-

1. Quoquam si accessisti, quod non attuleris. Metell. qui accessisti quæ, quo non; quod Gualterio non displicebat.

2. Sed ex manibus naturaque. Hotomanus notat Io. Lucanium legere, manibus, non est necesse, nam eccel libro 111. cap. 37. *non precul à manibus* etc.

3. Quo Heraclio esset verus. Fortè quam, inquit Gualterius.

4. Bidinis petent ab Epicrate hereditatem. Metell. non agnosceit verbum hereditatem; & per me abire licet.

5. Cum præsensisset jubet cuidam. Metell. idem habet quod Fabr. *quæ præsens esset jubet.*

6. Res occultari satis non posse. Ita Pall. duo Hotomani perit. Metelli perit. Libratorum ambo glossæ.

7. Quod disputari posset. Admissi lectionem Fabric. item Metell. *Admissi lectionem habitari.* non ita elegans.

8. H-S LXXX. Fabric. & Metell. tam heic quàm paulò supra habent H-S CCC.

9. H-S LXXX nummum. Virina vox non comparat in Metell.

10. Refert istum suam Syracul. Ita nostri libri, & perplectæ; ut suscipiantur *causæ* istius, aut quid simile.

11. Cum omnia iudicia frigerent. Sic Fabr. sic Metelli codex, non iudicia, ut erat in retro editis. Gualterius utramque istam vocem arbitrabatur supervacuum.

12. Absente Epicrate nolent defendere. Hic à membranaceo Nanniv. vulgata *absentem Epicratem.*

Syracusanus, & hic Bidinus Epicrates, expulsi bonis omnibus, Romam venerunt. fordidati, maxima barba, & capillo, Romam biennium propè fuerunt. Cum L. Metellus in provinciam profectus est, tum isti bene commendati cum Metello una proficiscuntur. Metellus simulac venit Syracusas, utrumque; *residua*, & de Epicrate, & Heraclio. In utriusque bonis nihil erat, quod restitui posset, nisi quod moveri loco non poterat. 1. *Fecerat hac egregie primo adventu Metellus, ut omnes istius injurias, quas modo posset, rescinderet, & irritas faceret.* Heraclium restitui iusserat: 2. non restituebatur; quilibet erat e ductus Senator Syracusanus ab Heraclio, duci iubebat. itaque permulti ducti sunt. Epicrates quidem continuò restitutus est. Alia iudicia Lilybæ, alia Agrigenti, alia Panormi restituta sunt. Censuræ, qui illo pratore sunt habiti, non servaturum se Metellus ostendit: decumas, quas iste contra legem Hieronicam vendiderat, sese venditurum; 3. Hieronica lege dixerat. Omnia erant Metelli ejusmodi, 4. ut totam istius pratoriam restituere videretur. Simulatque ego in Siciliam veni, mutatus est. venerat ad eum illo biduo 5. Letilius quidam, homo non alienus à literis. itaque eo iste tabellario semper usus est. Is epistolas complureis attulerat: in his unam domo, quæ totum immutabat hominem, repente cœpit dicere, *se omnia Verri causa velle: sibi enim eo amicitiam, cognationemque esse.* Mirabantur omnes, hoc ei tum denique in mentem venisse, postea quam tam multis eum factis, decretisque jugulasset. Erant qui putarent, Letilium legatum à Verre venisse, qui gratiam, amicitiam, cognationemque commemoraret. Ex illo tempore à civitatibus laudationes petere: testeis non solum deterrere verbis, sed etiam vi retinere cœpit. Quodd ego nisi meo adventu illius conatus aliquantulum repressissem, & apud Siculos non Metelli, sed Glabronis literis ac lege pugnassem: tam multos huc evocare non potuissem. Verum, quod institui dicere, miserias cognoscite Siculorum. Heraclius ille, & Epicrates longè mihi obviam cum suis omnibus processerunt. venienti Syracusas egerunt gratias, flentes: Romam decedere mecum cupierunt. quod erant mihi oppida complura etiam reliqua, quæ adire vellem, constitui cum hominibus, quo die mihi Messana præsto essent. Eò mihi nuntium miserunt, se à pratore retineri quibus ego testimonium denuntiavi, quorum nomina edidi Metello: cupidissimi veniendi, maximis injuriis affecti, adhuc non venerunt. Hoc jure sunt socii, ut in ne deplorare quidem de suis incommodis liceat. Jam Heraclii Centuripini, optimi nobilissimique adolescentis, testimonium audistis: à quo n. s. c. milia per calumniam, majitiamque petita sunt. Iste pœnis, compromissisque interpolitis, n. s. ccc. extorquenda, curavit: quoddamque iudicium secundum Heraclium de compromissis factum erat, quod civis Centuripinus inter duos civis iudicasset, id irritum juste esse: eumque iudicem falsum iudicasse iudicavit: in senatu ne esset: locis, comæ odisque publicis uti vetuit. si quis eum pulsasset, edixit, sese iudicium injuriarum non daturum: quiddam ab eo peteretur, iudicem de sua cohorte daturum, ipsi autem nullius actionem rei sese daturum. 67. *Quæ istius auctoritas tantum valuit, ut neque illum pulsaret quisquam, cum prator in provincia sua verbo permit-*

ret, re hortaretur: neque quisquam ab eo quiddam peteret, cum iste calumniam licentiam sua auctoritate dedisset. ignorantia autem illa gravis, tandiu in illo homine fuit, quamdiu iste in provincia mansit. Hoc insecto metu iudicibus, novo more, nullo exemplo, eequam rem putatis esse in Sicilia, nisi ad usum istius iudicatum? utrum id solum videretur esse actum, quod est tamen actum, ut Heraclio pecunia eriperetur? an etiam illud, in quo præda erat maxima, ut nomine iudiciorum, omnium bona, atque fortuna in istius unius essent potestate? Jam verò in rerum capitalium quaestionibus quid ego unamquamque rem colligam, & causam? 6. ex multis similibus ea fumam, quæ maxime improbitate excellere videbuntur. Sopater quidam fuit Haliceniensis, homo domi suæ cum primis locuples, atque honestus. is ab inimicis suis apud C. Sacerdotem prætorem rei capitalis cum accusatus esset, facile eo iudicio est liberatus. huic eidem Sopatro iidem inimici ad C. Verrem, cum is Sacerdoti successisset, ejusdem rei nomen derulerunt. Res Sopatro facilis videbatur, & quod erat innocens, & quod Sacerdotis iudicium improbare istum ausurum non arbitratur. Citatur reus: causa agitur Syracusis: crimina tractantur ab accusatore ea, quæ erant antea non solum defensionem, verum etiam iudicio dissoluta. Causam Sopatri defendebat Q. Minucius eques R. in primis splendidus, atque honestus, vobisque, iudices, non ignotus. Nihil erat in causa, quod metuendum, aut omnino quod dubitandum videretur. Interea istius libertus, & accensus idem Timarchides, qui est, id quod ex plurimis testibus priore actione didicistis, rerum huiusmodi omnium *transactus & administratus*, ad Sopatrum venit. monet hominem, ne nimis iudicio Sacerdotis, & causæ confidat: accusatorem inimicosque ejus habere in animo pecuniam pratori dare: prætorem tamen à salute malle accipere: & simul malle, si fieri posset, rem iudicatum non rescindere. Sopater, cum hoc illi improvisum, atque inopinatum accidisset, commotus est sane: neque in præsentia, Timarchidi 7. quid responderet, habuit nisi, se consideraturum, 8. quid sibi de ea re esset faciendum, & simul ostendit, se in summa difficultate esse nummaria. Post ad amicos retulit, qui cum ei fuissent auctores *redimenda salutis*, ad Timarchidem venit. expositis suis difficultatibus, hominem ad n. s. lxxx. perducit: eamque pecuniam numerat. Posteaquam ad causam dicendam ventum est: tum verò sine metu, sine cura omnes erant, qui Sopatrum defendebant. crimen nullum erat: res iudicata: Verres nummos acceperat. Quis posset dubitare, quidnam esset futurum? Res illo die non peroratur: dimittitur iudicium, iterum ad Sopatrum Timarchides venit. ait, *accusatores ejus multo majorem pecuniam pratori polliceri, quam quantum hic dedisset: proinde, 9. si sciret, videret, quid sibi esset faciendum.* Homo quamquam erat & Siculus, & reus, hoc est, & jure iniquo, & tempore adverso: ferre tamen, atque audire diutius Timarchidem non potuit. Facite, inquit, 10. quod vobis libet, daturus non sum amplius, idemque hoc amicis ejus, & defensoribus videbatur: atque eo etiam magis, quod iste quoquo modo se in ea quaestione præbebat, tamen in consilio habebat homines honestos è conventu Syracusano, qui Sacerdoti quoque in consilio fuerant tum, cum esset idem

1. *Fecerat hac egregie Epe.* Gulielmus conjiciebat hie.

2. *Non restituebatur &c.* Nostri libri nihil variant. Gulielmus etiam ex Metelli libro adfert, *Quod Heraclii restitui iusserat, non restituebatur, pro idcirco autem, quod comparet in scriptis nostris, exstat in editis antiquis, etiam Victorios dicitur.*

3. *Hieronica lege dixerat.* E. Juro prima, inquit Gulielmus dicitur, proba. nostra tamen illa anni ccc. lxxxiii. stat à vulgata, quam ego restitutam omnium prine pem.

4. *Ut totam pratoriam suam.* Lambinus perscripserat, *ut non eam suam pratoriam restitueret, quam istius restitueret, quod & videtur reperisse Gulielm. in Met.* nisi quod non etiam agnosceret pronomen suam.

5. *Letilius quidam.* Pal. sec. L. *Letilium*, etiam infra Metell.

6. *Ex multis similibus.* Horomani liber *multibus*: Pall. aut Fabr. Metellive nihil mutat.

7. *Quid responderet habuit.* Cælius Rhodiginus conjiciebat *respondere habuit*.

8. *Quid sibi de ea esse faciendum.* Non erant in Metell. de *causis* & forsan sunt alieque librari.

9. *Si sciret, videret, quid sibi esset faciendum.* Metell. horum omnium loco solum habet, *sciret, videret*.

10. *Quod vobis libet.* Metell. non habet *vobis*; neque ita omnino requiritur.

idem hic Sopater absolutus. Hoc rationis habebant, face-
re eos nullo modo posse, ut eodem crimine, iudem testibus Sopa-
71- trum condemnarent idem homines, qui antea absolvisent. Itaque
hac una spe ad iudicium venit, quod postea quam ventum
est, cum in consilium frequentes convenissent iidem, qui
solebant, & hac una spe tota defensio Sopatri niteretur,
consilii frequentia, & dignitate, & quod erant, ut dixi,
iidem, qui antea Sopatrum eodem illo crimine liberarant:
cognoscite hominis apertam, ac non modo non ratione,
sed ne dissimulatione quidem testam improbitatem, & auda-
ciam: M. Petilium, equitem Rom. quem habebat in consi-
lio, jubet operam dare, quod rei privatae iudex esset. Petilius
recusabat, quod suos amicos, quos sibi in consilio esse vel-
let, ipse Verres retineret. Iste homo liberalis, negat se
quemquam retinere eorum, qui Petilio vellent adesse. itaq;
discedunt omnes, nam ceteri quoque impetrant, ne retinean-
tur: qui se velle dicebant alterutri eorum, qui tum illud
iudicium habebant, adesse. Itaque iste solus cum sua cohorte
72- te nequissima relinquitur. Non dubitabat Minutius, qui
Sopatrum defendebat, quin iste, quoniam consilium dimi-
sisset, illo die rem illam qua siturus non esset: cum repente
juberet dicere. Respondit. Ad quos? Ad me, inquit, si
tibi idoneus videor, qui de homine Siculo, ac Graculo iudicem.
Idoneus es, inquit: sed perverlem adesse tibi, qui
assuerant antea, causamque cognorant. Dic, inquit: illi
adesse non possunt. Nam hoc tunc, inquit Qu. Minucius, me
quoque Petilius, ut sibi in consilio adessem, rogavit. &
73- simul à subfelliis abire coepit. Iste iratus, hominem verbis
vehementioribus prosequitur, atque ei gravius etiam mi-
nari coepit, quod in se tantum crimem, invidiamque; consti-
ret. Minucius qui Syraculis sic negotiaretur ut sui juris,
dignitatisque meminisset: & qui sciret ita se in provincia
rem augere oportere, ut nequid de libertate perderet: ho-
mini quae visa sunt, & quae tempus illud tulit, & causa, re-
spondit: causam sese dimisso, atque ablegato consilio, de-
fensionem negavit, itaque à subfelliis discessit: idemque
74- iuravit. Iste, quamquam esset incredibili importunitate & au-
dacia, tamen subito solus destitutus perterritus, & contur-
batus est. Quid ageret, quod se verteret, nesciebat. Si dimi-
sisset eo tempore quaestionem, post illis adhibitis, quos ab-
legarat, absolutum iri Sopatrum videbat. Sin autem hominem
miserum, atque innocentem condemnasset, cum ipse
prator sine consilio: reus autem sine patrone, atque advocatis fuis-
set. iudiciumque C. Sacerdotis rescidisset: invidiam se
sustinere non posse tantam arbitrabatur. Itaque astitabat du-
bitatione: versabat se in utramque partem non solium men-
te, verum etiam corpore: ut omnes, qui aderant, intelli-
gere possent, in animo ejus 2. metum, cupiditatemque pugnare.
Erat hominum conventus maximus, summum silentium,
summa expectatio, quoniam esset ejus cupiditas eruptura.
crebro dimittebat se accensus ad aures Timarchides.
75- Tum iste aliquando, 3. Age, dic, inquit Sopatrus implorare
hominum atque deum fidem, ut cum consilio cognosceret.
Tum repente iste testis citari jubet, dicit unus & alter bre-
viter, nihil interrogatur, praeco, dixisse pronuntiat.
Iste quasi metueret, ne Petilius, privato illo 4. iudicio trans-
acto, aut dilato, cum ceteris in consilium reverteretur, ita
properans de sella exiliit: hominem innocentem, à C. Sa-
cerdote absolutum, in dicitur causa, de sententia scribere, me-

dici, haereticisque condemnavit Retinete, retinete homi-
nem in civitate, iudices: parcite, & conservate, ut sit qui
nobiscum res iudicet: qui in senatu sine ulla cupiditate de
bello & pace sententiam ferat. Tametsi minus id quidem
nobis, minus populo Romano laborandum est, qualis
istius in senatu sententia futura sit. Quae enim ejus aucto-
ritas erit? quando iste sententiam dicere audebit, aut poterit?
quando autem homo tanta luxuria, atque desidia, nisi Fe-
bruar. o mense, adspirabit in curiam? Verum veniat sanè:
decernat bellum Cretensis; liberet Byzantios; regem
appellet Ptolemaum; quae vult Hortensius, omnia dicat, &
sentiat. minus haec ad nos, minus ad vitam nostram discer-
men, minus ad fortunarum nostrarum periculum perti-
nent. Illud, illud est capitale, illud formidolosum, illud
77- optimo cuique metumendum, quod iste, ex hoc iudicio si aliqua-
vi se eripuerit, in iudiciis sit necesse est: sententiam de
capite civis Romani ferat: sit in ejus exercitu signifer, qui
imperium iudiciorum tenere vult. Hoc populus Romanus
recusat, hoc ferre non potest: clamat, permittitque vobis,
ut, si iustis hominibus delectemini, si ex hoc genere splen-
dorem ordini, atque ornamentum curiae constituere veli-
tis: habeatis sanè vobiscum istum senatorem: istum etiam
de vobis iudicem, si vultis, habeatis: de se homines, si qui
extra istum ordinem sunt, quibus ne rejectis quidem am-
plus, quam trium iudicum, preclaras leges Corneliae faciunt
potestatem, hunc hominem tam crudelem, tam scelerat-
um, tam nefarium, nolunt iudicare. Etenim si illud est fla-
78- gitiosum (quod mihi omnium rerum turpissimum, maxi-
meque nefarium videtur) ob rem iudicandam pecuniam accipere,
prærio habere addictam fidem, & religionem: quanto illud
flagitiosius, improbus, indignus, cum, à quo pecuniam
ob absolvendum acceperis condemnare: ut ne prædonum
quidem prator in fide retinenda consuetudinem conserva-
ret? Scelus est accipere ab reo: quanto magis ab accusa-
tore? quanto etiam sceleratius ab utroque? Fidem cum pro-
posuisses venalem in provincia: valuit apud te plus is, qui
pecuniam majorem dedit. Concedo. forsitan aliquis ali-
quando ejusmodi quippiam fecerit. Cum verò fidem, ac
religionem tuam jam alteri addictam pecunia accepta ha-
bueris, post eandem adversario tradideris majore pecunia:
utrumque fallis? & trades cui voles? & ei, quem se fellexeris,
ne pecuniam quidem reddes? 3. Quem mihi tu Balbum, 79-
quem Stalenum, quod umquam hujusmodi monstrum, aut
prodigium audivimus, aut vidimus, qui cum reo transigat,
post cum accusatore decidat? honestos homines, qui causam
norint, ablegat, & à consilioque dimittat? ipse solus reum
absolutum, à quo pecuniam acceperit, condemnet, pecu-
niamque non reddat? Hunc hominem in iudicium numero
habebimus? hic alteram decuriam senatoriam iudex obti-
nebit? hic de capite libero iudicabit? haec judicialis tabella
committetur? quam iste non modo cera, verum etiam san-
guine, 7. si visum erit, notabit. Quid enim horum se negat
80- fecisse? illud videlicet unum, quod necesse est, pecuniam
acceperit. Quidni iste neget? At eques Romanus, qui Sopa-
trum defendit, qui omnibus ejus consiliis, rebusque inter-
fuit, Q. Minucius juratus dicit pecuniam datam: juratus di-
cit Timarchidem dixisse, majorem ab accusatoribus pecu-
niam dari. dicent hoc Siculi omnes: dicent omnes Halicenses:
dicet etiam praetextatus Sopatri filius, qui ab isto homine
crudelissimo, patre innocentissimo, pecuniamque patria priva-
tus

1. In consilio adessem.] Metell. offem. moxque ire, pro abire, non im-
proben.

2. Metum cupiditatemque pugnare.] Nannii & Metelli codd. cum cupi-
ditate.

3. Age dic, inquit, Sopatrus implorare hominum atque deum fidem, ut cum
consilio etc.] Metell. & Fabr. inquit. Reus uterque obsequatur, ut cum con-
silio bone Deus! quanta diversitas, & tamen utrumque vix videtur
haec consistere posse.

4. Iudicio transigant dilato.] Metell. liberi, iudicio transigat & perla-

28, quod non displicebat Gulielmio.

3. Quem mihi tu Balbum, quem Stalenum.] Metell. codex, Quem mihi Tu-
balbum etc. quod defendit Gulielmus lib. I. verisimilium cap. 7. certè
Balbi & Staleni, tanquam iudicum nummulariorum, junctum iterum
meminit Cicero orat. pro Cluentio cap. 28.

6. A consilioque dimittit.] Ita Fabric. ita Metell. vulgatis aboratur
praeposito.

7. Si visum erit.] Liber Metell. v. ism 3 unde putabat Gulielmus fieri
posse, si visum erit.

84. tus est. Verum, si de pecunia testibus planum facere non possum: illud negare posses, aut nunc negabis, te consilio tuo dimisso, viris primariis, qui in consilio C. Sacerdotis fuerant, tibi que esse solebant, remotis, de re iudicata iudicasse? teque cum, quem C. Sacerdos, adhibito consilio, causa cognita, absolvisset, eundem, remoto consilio, causa incognita, condemnasse? cum hæc confessus eris, quæ in foro palam Syracusis, in ore, atque in oculis provinciarum gesta sunt: 1. negato sanè, si voles, pecuniam accepisse, repetes, credo, aliquem, qui, cum his, quæ palam gesta sunt, videat, quarat, quid tu occulte egeris: aut qui dubitet, utrum ma-

85. lit meis testibus, an tuis defensoribus credere. Dixi jam antea, iudices, me non omnia istius, quæ in hoc genere essent, enumeraturum: sed electurum ea, quæ maximè excellent. Accipite nunc aliud ejus facinus nobile, & multis locis sæpe commemoratum: & ejusmodi, ut in uno omnia maleficia inesse videantur. 2. attendite diligenter. invenietis enim id facinus natum à cupiditate, auctum per stuprum, crudelitate perfectum, atque confusum. Sthenius est is, qui nobis assidet, Thermitanus, antea multis propter summam virtutem, summamque nobilitatem, nunc, 3. propter suam calamitatem, atque istius insignem injuriam, omnibus notus. Hujus hospitio Verres cum esset usus, & cum apud eum, non modo Thermis sæpenumero fuisset, sed etiam habitasset, domo ejus omnia abstulit, quæ paulo magis animum ejus, aut oculos possent commovere. Etenim Sthenius ab adolescentia paulo studiosius hæc comparat, suppellectilem ex ære elegantior, & Deliacam, & Corinthiam: tabulas pictas: etiam argenti bene facti, prout Thermitani hominis facultates terebant, satis, quæ, cum esset in Asia adolescens, studiosè, ut dixi, comparat, non tam sua delectationis causa, quam ad invitationis, adventusque nostrorum hominum, 4. amicorum suorum, atque hospitium. Quæ posteaquam iste omnia abstulit, alia rogando, alia possendo, alia sacendo: terebat Sthenius, ut poterat, 5.angebatur tamen animi dolore necessario, quòd domum ejus exornatam, atque instructam, ferè jam iste reddiderat nudam, atque inanem. verum tamen dolorem suum nemini impertiebat. FRATRORES INIURIAS, TACITE: HO-

86. SPITIS, PLACIDE FERUNDAS arbitrabatur. Interea cupiditate iste illa sua nota, atque 6. apud omnes pervulgata, cum signa quædam pulcherrima, atque antiquissima Thermitis in publico posita vidisset, adamavit: à Sthenio petere cepit, ut ad ea tollenda operam suam profiteretur, seque adjuvaret. Sthenius verò non solum negavit, sed etiam ostendit id fieri nullo modo posse, ut signa antiquissima, monumenta P. Africani, ex oppido Thermitanorum, incolum illa civitate, imperioque populi R. tollerentur. Etenim, ut simul P. Africani quoque humanitatem, & a quietem cognoscatis, oppidum Himeram Karthaginienses quondam ceperant: quod fuerat in primis Sicilia clarum, & ornatum, Scipio, qui hoc dignum populo R. arbitrareretur, bello confecto socios sua per nostram victoriam recuperare: Siculis omnibus, Karthagine capta quæ potuit, restituenda curavit. Himeram delecta, quos civis belli calamitas dedidisset, cerat, ii sese Thermitis collocarant, in ejusdem agri finibus, neque longè ab oppido antiquo. Hi se patrum fortunam, ac di-

gnitatem recuperare arbitrabantur, cum illa majorum ornamenta in eorum oppido collocabantur. erant signa ex parte complura: in his mira pulchritudine ipsa Himeræ, in muliebrem figuram, habitumque formata, ex oppidi nomine, & fluminis. erat etiam Sthenio poetæ statua senilis, incutiva, cum libro, summo, ut putant, artificio facta: qui fuit Himeræ: sed & est, & fuit tota Græcia summo propter ingenium honore & nomine hæc iste ad insaniam concupierat. Etiam, quod pane præterit, capella quædam est, ea quidem mirè, ut etiam nos, qui rudes harum rerum summo, intelligere possimus, scitè facta, & venuste. Hæc, & alia Scipio non negligenter abjecerat, ut homo intelligens Verres auferre posset; sed Thermitanis restituerat: non quo ipse hortos, aut suburbanum, aut locum omnino, ubi ea poneret, nullum haberet: sed si domum abstulisset, non in Sthenio appellarentur, sed eorum, ad quoscumque ipsius morte venissent: nunc his locis posita sunt, ut mihi semper Scipionis fore videantur, itaque dicantur. Hæc cum iste posceret, agereturque ea res in senatu: Sthenius vehementissimè restitit: multaque, ut in primis Siculorum in dicendo copiosus est, commemoravit. URBEM RELINQUERE Thermitanos esse honestius, quam pati tolli ex urbe monumenta majorum, spolia hostium, beneficia clarissimi viri, indicia societatis populi R. atque amicitia. Commoti animi sunt omnium. repetus est nemo, quin noni diceret satis esse. Itaque hoc adhuc oppidum Verres invenit prope solum in orbe terrarum, unde nihil ejusmodi rerum de publico per vim, nihil occultè, nihil imperio, nihil gratia, 7. nihil pretio posset auferre. Verum tamen hæc hujus cupiditates exponam alio loco: nunc ad Sthenium revertar. Itaque iste vehementer à Sthenio infensus, hospitium ei renuntiat: domo ejus emigrat, atque adeo exit. nam jam antè migrat. Eum autem inimicissimi Sthenii domum suam statim invitant, ut animum ejus in Sthenium inflammarent, ementiendo aliquid, & criminando. Hi autem erant inimici, Agathinus, homo nobilis, & Dorotheus, qui habebat in matrimonio Callidamam, Agathini ejus filiam: de qua iste audierat. Itaque ad generum Agathini migrare maluit. Una nox intercesserat, cum iste Dorotheum sic diligebat, ut diceret omnia inter eos esse communia: Agathinum ira obsequebat, ut aliquem affinem, ac propinquum, contemnere etiam signum illud Himeræ jam videbatur, quòd eum multo magis figura, & lineamenta hospiti delectabant. Itaque hortari homines coepit, ut aliquid Sthenio periculi crearent, criminisque confingerent. Dicebant se illi nihil habere, quod dicerent. Tum iste his aperte ostendit, & confirmavit, eos, in Sthenium quidquid vellent, simulatque ad se detulissent, probaturos. Ita illi non procrastinant: Sthenium statim educunt; ajunt ab eo litteras publicas esse scriptas. Sthenius postulat, ut cum secum sui cives agant de litteris publicis corruptis, ejusque rei legib. Thermitanorum actio sit: cum senatus populusque Rom. Thermitanis, quòd semper in amicitia, fideque mansissent, urbis, agros, legesque suas reddidisset: Publiusque Ruperius postea leges ita Siculis ex S. C. de decem legatorum sententia dedidisset, ut cives inter se legibus suis agerent: idemque hoc habuerit Verres ipse in edicto, ut de his omnibus causis se ad leges referret.

1. Negato sanè si voles, etc.] Metell. negatam sanè si voles, legit Guelmuis, negato tam sanè si voles.
2. Attendite diligenter, invenietis enim id etc.] Sic Metell. & Fabr. antea editi, attendite enim diligenter, invenietis id etc.
3. Propter suam calamitatem.] Est à Pall. & Metell. & ead. vet. posteriores, suam.
4. A vicem suorum atque hospitium.] Est à Pall. sec. nam reliqui, suorum am. tram, Metelli liber illud suorum collebat.
5. Angebatur tamen.] Lambinus angebatur, male, in Metell. angebatur animi necessarii.
6. Apud omnes pervulgata.] Ita Metell. & Fabric. Pall. duo, ut vulgari,

ti, pervulgata.

7. Nihil pretis.] Hotomanus & Lambinus asseverant exflare in suis precariis.

8. Sthenius infensus.] Sic Victorii editio, antiquiores ferè incosus, quòd est in Metell. qui tamen longè alta exhibebat reliquis ita incosus, reboventer Sthenio atque incosus, quomodo tamen ediderat Lambinus ex Fabriciano. & præuleram sanè vulgato.

9. Quisquid vellent, dicerent simulatque.] Est à Fabr. item Met. antea cub verbo amplius vellent, dicerent simulatque.

10. Ut cum form etc. ejusque rei legibus.] Securus sum scriptorum libri Metellici, vulgata sine bono sensu, ut secum etc. ejusque rei legibus.

91. *Ficet.* Iste, homo omnium aequissimus, & atque à cupiditate omnium remotissimus, se cogniturum esse confirmat: paratum ad causam dicendam 2 venire hora nona jubet. non erat obscurum, quid homo improbus, ac nefarius cogitaret, neque ipse satis occultatus: nec mulier *ta-tere* poterat. Intellectum est id ipsum agere, ut, cum Sthenium sine ullo argumento, ac sine teste damnasset, tum homo nefarius de homine nobili, atque id ætatis, suoque hospite, virgibus supplicium crudelissimè sumeret. Quod cum esset peripicuum: de amicorum, hospitumque suorum sententia, Therms Sthenius Romam profugit. hiemi, sese fluctibusque committere maluit, quàm non istam commu-
 92. nem *Siculorum tempestatem*, calamitatem vitare. Iste homo certus & diligens, ad horam nonam præfesto est. Sthenium citari jubet: quem posteaquàm videt non adesse, dolore ardere, atque iracundia furere cœpit: Venerios 3 in domum Sthenii mittere: equites circum agros ejus, villasque dimittere. Itaque dum exspectat, quidnam sibi certi afferatur, ante horam tertiam noctis de foro non discessit. Postridie manè descendit: Agathinum ad sese vocat. jubet, eum de litteris publicis in absentem Sthenium dicere. Erat ejusmodi causa, ut ille ne sine adversario quidem apud ini-
 93. micum judicem reperire posset, quid diceret. Itaque tantum verbo posuit, SACERDOTE prætoris, Sthenium litteras publicas corrupisse. Vix ille hoc dixerat, cum iste pronunciat, STHENIUM LITTERAS PUBLICAS CORRUP-
 94. PISSE VIDERI: & hæc præterea addidit homo Venerius, novo modo, nullo exemplo, OB EAM REM H-S QVIN-
 95. CENTIUS VENERI ERYCINAE DE STHENII BONIS EXACTVRVM: bonaque ejus statim cœpit vendere: & vendidisset, si tantulum moræ fuisset, quo minus ei pecunia
 96. illa numeraretur. Et posteaquàm numerata est, contentus hæc iniquitate non fuit. palam de sella ac tribunali pronuntiat, SI QVIS ABSENTEM Sthenium rei capitalis reum facere vellet, sese ejus nomen recepturum: & simul, ut ad causam accederet, nomenque deferret, Agathinum, novum affinem, atque hospitem, cœpit hortari. Tum ille clarè, omnibus audientibus, 4 sese id non esse factu-
 97. rum, neque se usque eo Sthenio esse inimicum, ut eum rei capitalis affinem esse diceret. Hic tum repente Facilius qui-
 98. dam, homo egens, & levis, accedit. ait, si liceret, nomen absentis deferre te velle. Iste verò, & licere, & fieri solere, & se recepturum, itaque deferret. edicit statim, ut Kalendis
 99. Decembr. adit Sthenius Syraculis. Hic, qui Romam venisset, satique feliciter anni jam adverso tempore navigasset, omniaque habuisset æquiora, & placidiora, quàm animus prætoris, atque hospitis, rem ad amicos suos detulit: quæ ut erant acerba, atque indigna, sic videbantur omnibus. Itaque in senatu continuò 5 Cn. Lentulus, & L. Gellius Coss. faciunt mentionem, placere statui, si P. C. videretur, NE ABSENTES HOMINES IN PROVINCIIS
 100. REI FIERENT REVM CAPITALIVM. causam Sthenii totam, & istius crudelitatem, & iniquitatem senatum docent. Aderat in senatu Verres, pater istius, & flens unum-
 101. quemque senatorem rogabat, ut filio suo parceret: neque tamen multum proficiebat. erat enim summa voluntas senatus. Itaque sententiæ dicebantur, cum Sthenius absens reus
 102. factus esset, de absente judicium nullum fieri placere: & si quod
 103. 96. esset factum, id ratum esse non placere. Eo die transigi nihil

potuit, quòd & id temporis erat, & ille pater istius, invenerat homines, qui dicendo tempus consumerent. Postea fenex Verres defensores, atque hospites omnis Sthenii convenit: rogat eos, atque orat, ne oppugnent filium suum: de Sthenio ne laborent: confirmat his, curatum se esse, nequid ei per filium suum noceretur: se homines certos ejus rei causa in Siciliam & terra, & mari missurum, & erat spatium dierum ferè triginta ante Kalendas Decembr. 6 quo die iste, ut Syraculis Sthenius adesset, edixerat. Commoventur amici Sthenii, sperant fore, ut
 97. patris litteris, nuntiisque, 7 filius ab incepto furore revocetur. In senatu postea causa non agitur. Veniunt ad istum domesticum nuntii: litterasque à patre afferunt ante Kalendas Decembr. cum isti etiam tum de Sthenio integra tota res
 98. esset: eodemque ei tempore de eadem re litteræ complures à multis ejus amicis, ac necessariis afferuntur. Hic iste, qui *pra cupiditate*, neque officii sui, neque periculi, neque pietatis, neque humanitatis rationem habuisset umquam: neque in eo, quod monebatur, auctoritatem patris, nec in eo quod rogabatur, voluntatem anteponebam putavit libidini suæ. Manè Kalendis Decembr. ut edixerat, Sthe-
 99. nium citari jubet. Si abs te istam rem parens tuus alicujus amici rogatu, benignitate, aut ambitione inducillus petisset: gravissima tamen apud te voluntas patris esse debuisset. cum verò abs te tui capitis causa peteret, hominesque certos domo mississet, hique eo tempore ad te venissent, cum tibi in integro tota res esset, ne tum quidem te potuit, si non pietatis, at salutis tuæ ratio ad officium, sanitateque reducere? Citat reum, non respondet. citat accusatorem: (7 attendite, quaeso, judices: videte, quantopere istius amen-
 100. tix fortuna ipsa adversata sit: & simul videte, quis Sthenii causam casus adjuverit) citatus accusator, M. Pacilius, neficio quo casu non respondit: non affuit. Si præsens Sthe-
 101. nius reus esset factus: si manifesto in maleficio teneretur, tamen, cum accusator non adesset, Sthenium condemnari non oportere. Etenim, si posset reus, absente accusatore, damnari, non ego à Vibone Veliam perverso navigi inter fugitivorum, ac prædonum, ac tua tela venissem, quo tempore omnis illa mea festinatio fuit cum periculo capitis ob eam causam, ne tu ex reis eximeret, si ego non affuissem ad diem. Quod igitur tibi erat in tuo iudicio optatissimum, me, cum citatus essem, non adesse: cur Sthenio non putasti prodesse oportere, cum ejus accusator non affuisset? Itaque fecit, ut exitus principio simillimus reperiretur, quem absentem reum fecerat, eum absente accusatore condemnat. Nuntiabatur illi primis illis temporibus id, quod pater
 102. quoque ad eum pluribus verbis scripserat: agitatur rem esse in senatu: etiam in concione tribunum plebis de causa Sthenii M. Palicanum esse questum: postremò me ipsum apud collegium hoc tribunorum plebis, cum eorum omnium edicto non liceret quemquam Roma esse, qui rei capitalis condemnatus esset, egisse causam Sthenii: cum rem ita exposuissem, quemadmodum nunc apud vos, docuissimèque hanc damnationem duci non oportere: 9 tribunus plebis hoc statuisse, idque de omnium sententia pronuntiatum esse, NON VIDERI STHENIUM IMPEDIRI EDICTO,
 103. QVO MINVS ELICERET ROMAE ESSE. Cum hæc ad istum
 104. 101. afferrentur, 10 timuit aliquando, & commotus est. vertit stilum

T lum

1. Atque à cupiditate remotissimus.] Haud aliter iterum Fabr. & Metell. vulgata, cupid. omnium rem, conjeceratque Nannius, omni, sed præstat abesse.

2. Venire hora nona jubet.] Nostris & cusi *stilla*: quia tunc scilicet homines domi concesserant ad balneas ad cenam &c. Gulelmus.

3. In domum Sthenii.] Metell. non agnoscit præpositivum, neque admodum requiritur, idem liber non habet *equites*, sed *equus*, quod item examinabunt Critici.

4. Sese id non esse facturum.] Metell. non admisit illud *sese*, neque desideraverim.

5. Cn. Lentulus & L. Gellius.] Sic Fabric. & Metell. malè prius impressi, & Lucullus.

6. Quo die iste.] Verbum *die* inventum à Gulelmio in Metelli libro.

7. Filius ab incepto furore revocetur.] Codex Me ellii, *fidelius ab isto furere revocetur*, neque omnino displicet, certè illud *isto*, quod & fuerat in Fabriciano.

8. Attendite quæso judices: videte, quantopere.] Haud conspicitur videte in Metell. qui idem habet *quantis opere*, utrumque rectè: Pall. & olim cusi omiserunt *judices*, ex quo natum illud *videte*.

9. Tribunus plebis, hoc statuisse.] Membranz Metell. X. TR. PL. neque aliter Fabricianus.

10. Timuit aliquando.] Fabr. & Metell. *primis*, quod Lambino placuit, non male, I. H. C.

nam in tabulis suis: quò factò causam omnem evertit suam. nihil enim sibi reliqui fecit, quod defendi aliqua ratione posset. Nam si ita defenderet: recipi nomen absentis licet: hoc fieri in provincia nulla lex vetat: mala, & improba defensione, verum aliqua tamen uti videretur. Postremò illo desperatissimo perfugio uti posset, se imprudens fecisse existimasse id liceret: quamquam perditissima defensio est: tamen aliquid dici videretur. Tollit ex tabulis id, quod erat, & facit, coram delatum esse. Hic videte, in quos se laqueos induerit, quorum ex nullo se unquam expediret. Primum ipse in Sicilia sepe, & palam de loco superiore dixerat, & in sermone multis demonstrat, licere nomen recipere absentis: se exemplo fecisse id, quod fecisset. 1. Hæc enim dicitur, priorè actione & Sex. Pompejus Chlorus dixit, de cuius virtute antea commemoravi, & Cn. Pompejus Theodorus, homo & Cn. Pompeji, clarissimi viri, iudicio, plurimis, maximi que in rebus probatissimus, & omnium existimatione ornatissimus, & Polides Matro Solentinus, homo summa nobilitate, existimatione, virtute: & hac actione quam volentis multi dicent, & qui ex isto ipso audierint, viri primarii nostri ordinis: & alii, qui interfuerint, cum absentis nomen reciperetur. deinde Romæ, cum res esset acta in senatu, omnibus istius amici, in his etiam pater ejus hoc defendebat licere fieri: sepe esse factum: istum, quod fecisset, aliorum exemplo, institutoque fecisse, dicit præterea testimonium tota Sicilia: quæ in communibus postulatibus civitatum omnium, consulis, edidit, ROGARE, ATQUE ORARE PATRES CONSCRIPTOS, ut statuerent, ne absentium nomina reciperentur. Quæ de Cn. Lentulum, patronum Sicilia, clarissimum adolescentem, dicere audistis: Siculo, cum se causam quæ pro his sibi in senatu agenda esset, docerent, de Sthenii calamitate questus esse: propterque hanc injuriam, quæ Sthenio facta esset, eos statuisse, ut, quod dico, postularetur. Quæ cum ita essent, 2. tantæ amentia præditus, atque audacia fuisset, ut in re tam clara, tam testata, tam abs te ipso pervulgata, tabulas publicas corrumpere auderes? At quemadmodum corrupti? nonne ita, ut, omnibus nobis tacentibus, ipsæ te tuæ tabulæ condemnare possent? 3. Quæso, eodidem circumfer; ostende, veridice totum hoc nomen, coram ubi facit delatum, esse in litura? Quid fuit istuc antea scriptum? quod mendis ista litura correxit? quid à nobis, iudices, expectatis argumenta hujus criminis? nihil dicimus: tabulæ sunt in medio, quæ se corruptas atque intelatas esse clamant. Ex istis etiam tu rebus effigere te posse confidis, cum te nos non opinione dubia, sed tuis vestigiis persequamur, quæ tu in tabulis publicis expressa, ac recentia reliquisti? Is mihi etiam Sthenium literas publicas corrupisse, causa incognita, iudicavit, qui defendere non potuit, se non 4. ex ipsius Sthenii nomine literas publicas corrupisse? Videte porò aliam demeritiam: videte, ut, dum expedire sese vult, induat. 106. Cognitorem adscribit Sthenio. Quem? cognatum aliquem, aut propinquum? non, Thermiranum aliquem, honestum hominem, ac nobilem? ne id quidem. At Siculum, in quo aliquis splendor, dignitasque esset? 5. minime. Quem igitur? civem Romanum. Cui hoc probari potest? Cum esset Sthenius civitatis suæ nobilissimus, amplissima cognitione, plurimis amicitiiis: cum præterea tota Sicilia multum auctoritate, & gratia posset, invenire neminem Siculum po-

tuit, qui pro se cognitor fieret? 6. Hoc probabitur ipse civem Romanum maluit? cædò, cui Siculo, cum is reus fieret, civis Romanus cognitor factus unquam sit. Omnium prætorum literas, qui antè fuerunt, præter, explicata. si unum inveneris: ego hoc tibi, quemadmodum in tabulis scriptum habes, ita gestum esse concedam. At, credo, Sthenius hoc tibi: amplum esse putavit, eligere è civium R. numero, ex amicorum, atque hospitem tuorum copia, quem cognitorem daret, quem delegit? quis in tabulis scriptus est? C. Claudius, C. filius, Palatina. Non quæro, quis hic sit Claudius, quam splendidus, quam honestus, quam idoneus, propter cuius auctoritatem, & dignitatem Sthenius ab omnium Sicularum consuetudine didiceret, & civem Romanum cognitorem daret, nihil horum quæro, fortasse enim Sthenius non splendorem hominis, sed familiaritatem secutus est. Quid si omnium mortalium Sthenio 7. nemo inimicior, quam hic C. Claudius, tum semper, tum in his ipsis rebus, & temporibus fuit? si de literis corruptis contraherit? si contra omni ratione pugnavit? utrum potius pro Sthenio inimicum cognitorem esse factum, an te in Sthenii periculo inimici ejus nomine abulum esse credemus? Ac, ne quis forte dubitet, cuiusmodi totum sit negotium: tantum jam dudum omnibus istius improbitatem perspicuam esse confido, tamen paululum etiam attendite: Videtis illum subterfisso capillo, nigrum, qui eo vultu nos intueret, ut sibi ipse peracutus esse videatur? qui tabulas tenet? qui scribit? qui monet? qui proximus est? is est C. Claudius, qui in Sicilia sequenter istius interpres, confector negotiorum, prope collega Timarchidi numerabatur: nunc obtinet eum locum, ut vix Apronio illi de familiaritate concedere videatur, & qui se non Timarchidis, sed ipsius Verres collegam, & socium esse dicebat. 8. Dubitate etiam, si potestis, quin eum iste potissimum ex omni numero delegerit, cui improbam falsi cognitorem personam imponeret, quem & huic inimicissimum, 10. & sibi amicum esse arbitraretur? Hic res dubitatis, iudices, tantam istius audaciam, tantam crudelitatem, tantam injuriam vindicare? dubitatis exemplis iudicum illorum sequi, qui damnato Cn. Dolabella, damnationem Philodami Opuntii resciderunt, quod is non absentis reus factus esset: quæ res iniquissima, & acerbissima est, sed cum e legatio Romæ à suis civibus esset data? Quod illi iudices multo in favore causa statuerunt, æquitatem secuti: vos id statuere in gravissima causa, præsertim aliorum auctoritate jam confirmatum, dubitabitis? At quem hominem, C. Verres, tanta, tam insigni injuria affecti? cuius absentis nomen recepisti? quem absentem non modo sine crimine, & sine teste, verum etiam sine accusatore damnasti? Quem hominem? dii immortales! non dicam amicum tuum: quod apud homines carissimum est: non hospitem, quod sanctissimum est: nihil enim minus libenter de Sthenio commemoro: nihil aliud in eo, quod reprehendi possit, invenio, nisi quod homo frugalissimus, atque integerimus, te, hominem plenum stupri, flagitii, sceleris, domum suam invitavit: nisi quod, qui C. Marii, Cn. Pompeji, C. Marcelli, L. Sisenæ, tui defensoris, ceterorumque virorum fortissimorum hospes fuisset, atque esset: ad eum numerum clarissimorum hominum tuum quoque nomen adscripsit. Quære de hospicio violato, & de isto tuo nefario scelere nihil queror: hoc dico, non is, qui Sthenium no-

1. Hæc non dicitur. Est ab eisdem & Palli, vulgata enim dicitur. 2. Tunc non anagnitum dicitur, Suspectam habet vocem præditus, tanquam à verbo oram, Guallemitus. 3. Quæso eodidem circumfer. Placet quod erat, in Metell. Cædò, quæso, audiam, et circumfer. 4. Ex ipsius Sthenii nomine. Lambini editio, in ipsius Metell. præpositionem nullam agnoscit. 5. Minime. Quæritur idem scriptus, neminem. Quid igitur? quomodo? sicut fuit in Fabr. neque improbum. 6. Hæc probabitur? Sic edidit P. Manutius, restabatque in Metell. vulgata probabitur? quod forte quæritur ex Hæc probabitur? quod falsum in membranis scriptum pro probabitur est. 7. Nemo inimicior. Codex idem inimicior. signum examine. 8. Dubitate etiam, si potestis. Hæc aliter Palli, Metell. & veteris editionis, reciterica, Dubitate etiam. 9. Cui improbam falsi cognitorem personam imponeret. Adhibetur planè scriptura Metell. cui hæc cognitorem falsi improbam personam imponeret. 10. Et sibi amicum. Idem autem scriptum, non quæ multo leviori causa sine vocula in 3. item dubitatis, pro dubitatis: si non meliora vulgatis, et nihilo tamen deteriora.

runt, hoc est, nemini eorum, qui in Sicilia fuerunt: nemo enim ignorat, quo hic in civitate sua *splendore*, qua apud omnes Siculos *dignitate*, atque existimatione sit: sed, ut illi quoque, qui in ea provincia non fuerunt, intelligere possint, in quo homine tu statueris exemplum ejusmodi, quod tum propter *iniquitatem* rei, tum etiam propter *hominis dignitatem*, acerbum omnibus, atque intolerandum videretur.

12. Estne Sthenius is, qui omnes honores domi suae facillimè cum adeptus esset, amplissimè, ac magnificentissimè gessit? qui oppidum non maximum, maximis ex pecunia sua locis communibus monumentisq; decoravit? cujus de meritis in temp. Thermitanorum, Siculosq; universos, fuit *anea tabula* fixa Thermis in curia? in qua publicè erat de hujus beneficiis scriptum, & incilium? quae tabula tum imperio tuo revulsa, nunc à me tamen reportata est: ut omnes hujus honores inter suos, & amplitudinem possent cognoscere.

13. Est ne hic, qui apud Cn. Pompejum, clarissimum virum, & hospitium, contra temp. sensit eum inimici, & accusatores ejus dicerent, & cum magis invidioso crimine, quam vero accenseretur: ita à Cn. Pompejo absolutus est: ut in eo ipso judicio Pompejus hunc hospitio suo dignissimum statuerit? ita porro laudatus, defensusq; ab omnibus Siculis, ut idem Pompejus non ab homine solum, sed etiam à provincia tota se hujus absolutione inire gratiam arbitraretur? postremo estne hic, qui & animum in temp. habuit ejusmodi, & tantum *aut vrasse apud suos* civis potuit, ut perficere in Sicilia solus, te pratore, quod non modò Siculus nemo, sed ne Sicilia quidem tota potuisset: ut ex oppido Thermis nullum signum, nullum ornamentum, nihil ex sacro, nihil de publico attingeret, cum praesertim essent

14. multa praecelara, & tu omnia concupisses? Denique nunc vide, quid inter te, cujus nomine apud Siculos dies festi agitantur, & praecelara illa Verrea celebrantur, cui statuae Romanae stant inauratae, à communi Siciliae quemadmodum inscriptum videmus, data: vide, inquam, quid inter, & hunc Siculum, qui abs te est, patrono Siciliae, condemnatus, interit. Hunc civitate ex Sicilia permulta, testimonio suo, legationibusq; ob eam rem missis publicè laudant: te omnium Siculorum patronum, una Mamertina civitas, *scilicet factorum*, ac flagitiorum tuorum, publicè laudat: ita tamen, novo more ut legati laudent: legatio laudet; cetera quidem civitates publicè litteris, legationibus, testimoniis accusant, queruntur, arguunt: *se tu absolutus sis, funditus everfas se*

15. esse arbitrantur. Hoc de homine, ac de hujus bonis etiam in Eryco monte monumentum tuorum flagitiorum, crudelitatisq; posuisti: in quo Sthenii Thermitani nomen adscriptum est. Vidi *argenteum Cupidinis* cum lampade. Quid tandem habuit argumenti, aut rationis res, quam obrem in eo potissimum Sthenianum praemium poneretur? utrum hoc signum cupiditatis tuae, an tropaeum necessitudinis, atque hospitii, an amoris indicium esse voluisti? Faciunt hoc homines, quos in summa nequitia non solum libido & voluptas, verum etiam ipsius nequitiae fama delectat, ut multis in locis notas ac vestigia scelerum suorum relin-

16. qui velint. Aridebat amore illius hospite, propter quam hospitii jura violarat. Hoc non solum sciri tum, verum etiam commemorari semper volebat. itaque ex illa ipsa re, quam accusante Agathino, gesserat, Veneri potissimum deberi

praemium statuit, quae illam totam accusationem, judiciumque constarat. Putarem te gratum in deos, si hoc donum Veneri non de Sthenii bonis dedisses, sed de tuo: quod facere debuisti, praesertim cum tibi illo ipso anno à Chelidone venisset hereditas. Hic ego, si hanc causam non omnium

17. Siculorum rogatu recepissem: si hoc à me muneris non universa provincia poposisset: si me animus, atq; amor in temp. existimatioque offensa nostri ordinis, ac judiciorum non hoc facere coegisset: atque haec una causa fuisset, quod amicum, atque hospitem meum Sthenium, quem in quaestura mea & singulariter dilexissem, de quo optime existimassim, quem in provincia existimationis meae studiosissimum, cupidissimumque cognossem, tam crudeliter, scelerate, nefarieque tractasses: & tamen digna causa cum *inimicitias hominis improbitatis suscipere*, ut hospitii salutem, fortunaque defenderem. fecerunt hoc multi apud majores

18. nostros: fecit etiam nuper homo clarissimus, Cn. Domitius, qui M. Silanum consularem virum, accusavit propter Egritomari transalpini hospitis injurias. putare me idoneum, qui exemplum sequeretur humanitatis, atque officii, proponeremque spem meis hospitibus ac necessariis, quo *tutorem vitam* sese meo praesidio victuros esse arbitrarentur. Cum vero in communibus injuriis totius provinciae, Sthenii quoque causa contineatur, multique uno tempore à me hospites, atque amici publicè, privatimque defendantur: profecto vereri non debet, ne quis hoc, quod facio, non existimet me summi officii ratione impulsus, coactumque suscepisse. Atque, ut aliquando de rebus ab isto cognitis, judicatisq; & de judiciis datis dicere desistamus: & quoniam facta istius in his generibus infinita sunt, nos modum aliquem, & finem orationi nostrae, criminibusque faciamus: pauca ex aliis generibus sumemus. Audistis ob jus dicendum & Q. Varium dicere, procuratores suos isti centum & triginta millia nummum dedisse: meministis Q. Varii testimonium, remque hanc totam C. Sacerdotis, hominis ornatissimi, testimonio comprobari: scitis, Cn. Sertium, M. Modium, equites Romanos, sexcentos praeterea cives Romanos, multosque Siculos, dixisse, se isti pecuniam ob jus dicendum dedisse, de quo crimine quid ego disputem cum id totum positum sit in testibus? quid porro argumenter, qua de re dubitare nemo possit? An hoc dubitabit quisquam omnium, quin is venalem in Sicilia jurisdictionem habuerit, qui Roma totum edictum, atque omnia decreta vendiderit? quin is ab Siculis ob decreta interponenda pecuniam acceperit, qui M. Octavium Ligurem ob jus dicendum poposcerit? & Quod enim praeterea genus pecuniae cogenda praeterit? quod non ab omnibus aliis praeteritum, excogitavit? ecqua res apud civitates Siculas expetit, in qua aut *homo* aliquis sit, aut *potestas*, aut *procuratio*, quin eam rem tu ad tuum quaestum, nundinationemq; hominum traduxeris? Dicta sunt priore actione & privatim, & publicè testimonia: legati Centuripini, Halesini, Catinenses, Panormitanique dixerunt, multarum praeterea civitatum: jam verò privatim plerimè: quorum ex testimoniis cognoscere potuisti, tota Sicilia per triennium neminem ulla in civitate senatorem factum esse gratis: neminem, ut leges eorum sunt, suffragiis: neminem, nisi istius imperio, aut litteris: atq; his omnibus senatoribus, cooptandis, non modò suffragia nulla fuisse, sed ne genera quidem

T 2 Spectata

1. Cum magis invidiosus, etc.) Est à mss. Hotomani. nam Pall. adhaerent vulgatae: quod tam magis invidiosus, prima editio, quod cum magis, Metelli liber, cum quo magis, poterat adhuc abesse illud cum

2. Singulariter dilexissim.) Cod. Metell. singulariter, fortassis singulariter, inquit Guelicmius.

3. Tamen digna causa, cur inimicitias.) Omnino ita Pall. & editio veteris, sequentes, causa esset, cur Fabr. & Metell. causa videretur, cur, quod ab interpretum ingenio profectum videtur quaest.

4. Qu. Varium dicere.) Ita edd. omnes, praeter Lambinianam, in qua Marium, contra omnes mss qui accedunt vulgatae, nisi quod Fabr. & heic, & mox infra, Valerium praeferat. à Metelli liber, Quatum habet, quod natum ex Qu. Varii quilibet sentit.

5. Quod enim praeterea genus pecuniae.) Est à scriptis Hotomani; neque abeunt Pall. nisi quod it, Quod enim est praeterea, Metell. & Fabric. Quod enim iste praeterea, Guelicmius putabat illud praeterea mutari posse in praeter, prius cui: Quod enim est praeterea genus pecuniae, quod praeterit?

spectata esse, ex quibus in eum ordinem cooptari liceret: neque census, neque ætatis, neque cetera Siculorum iura valuisse, quicumque senator voluerit fieri, quamvis puer, quamvis indignus, quamvis ex eo loco, ex quo non liceret: si is pretio apud istum fieret idoneus, ut vinceret, factum esse semper: non modò Siculorum nihil in hac re valuisse leges, sed ne ab senatu quidem, populi que Romani, datas. Quas enim leges sociis, amicisque dat is, qui habet imperium à populo Romano, auctoritatem legum dandarum à senatu: hæc debent & populi Romani & senatus existimari. Halesini pro multis & magnis suis, majorumque suorum in temp. nostram meritis, atque beneficiis, suo jure nuper, L. Licinio, Q. Mutio Coss., cum haberent inter se controversias de senatu, cooptando, leges ab senatu nostro petiverunt. Decrevit senatus honorifico S. C. ut his C. Claudius, Appii filius, Pulcher, prætor, de senatu cooptando leges conficeret. C. Claudius, adhibitis omnibus Marcellis, qui tum erant, de eorum sententia leges Halesinis dedit: in quibus multa sanxit de ætate hominum, ne quis minor triginta annis natus: de quaestibus, quem qui fecisset, ne legeretur: de censu, de ceteris rebus, quæ omnia ante istum prætorem, & nostrorum magistratum auctoritate, & Halesinorum summa voluntate valuerunt, ab isto & prætor, qui voluit istum ordinem pretio mercatus est: & pueri annorum senum septenumque denum, senatoriorum nomen nondenari sunt: & quod Halesini antiquissimi & fidelissimi focii, atque amici, Romæ impetrant, ut apud se ne suffragiis quidem fieri liceret, id pretio, ut fieri posset, effecit. Agrigentini de senatu cooptando Scipionis leges antiquas habent. in quibus & eadem illa sancta sunt, & hoc amplius: cum Agrigentiorum duo genera sint, unum veterum, alterum colonorum, 2 quos T. Manlius prætor ex S. C. de oppidis Siculorum deduxit Agrigentum: cautum est in Scipionis legibus, ne plures essent in senatu ex colonorum numero, quam 3 ex vetere Agrigentiorum. Idem, qui omnia iura pretio ex qua sset, omniumque rerum delectatur (id quod discrimen pecunia sustulisset: non modò illa, quæ erant ætatis, ordinis, quæ stultis; permiscuit: sed etiam in his duobus generibus, civium novorum veterumque, delectum, ordinemque turbavit. Nam, cum esset ex veterum numero quidam senator demortuus, & cum ex utroque genere par numerus reliquus esset: veterem cooptari necesse erat legibus, 4 ut is amplior numerus esset, quæ cum ita se res haberet: tamen ad istum venerunt eunt locum illum senatoriorum non solum veteres sed etiam novi fit ut pretio novus vincat, litteralque à prætor auferat. Agrigentini ad istum legatos mittunt, qui eum leges doceant, consuetudinemque omnium annorum demonstrant: ut iste intelligeret, ei se illum locum vendidisse, cui ne commercium quidem esse oporteret. quorum oratione iste, cum pretium jam accepisset, ne tantulum quidem commotus est. Idem fecit Heraclæa, nam eò quoque colonos P. Rupilius deduxit: legesque similes de cooptando senatu, ac de numero veterum, ac novorum dedit ibi non solum iste, ut apud ceteros, pecuniam accepit: sed etiam genera veterum, ac novorum, numerumque permiscuit. Nolite expectare, dum omneis obeam oratione mea civitates. 5 hoc uno complector crimine omnia: neminem isto prætor senatorum fieri potuisse,

nisi qui isti pecuniam dedisset. Hoc idem transseò in magistratus citationes, sacerdotia: quibus in rebus non solum hominum iura, sed etiam deorum religiones immortalium omnium repudiavit. Syracusis 6 lex est de religione, quæ in annos singulos Jovis sacerdotem sortitò capi jubebat, quod apud illos amplissimum sacerdotium putatur. Cum supra-
 gis tres ex tribus generibus, creati sunt, res revocatur ad sortem. Perferebat iste imperio, ut pro suffragio Theomnastus familiaris ius in tribus illis renunciaretur, in sorte, cui imperare non poterat, expectabant homines, quidnam acturus esset. homo, id quod erat facillimum, primò vetat sortiri: jubet extra sortem Theomnastum renunciari, negant id Syracusani per religiones sacrorum ullo modo fieri posse: ita denique negant esse, jubet ille sibi legem recitari, recitatur: in qua scriptum erat, UT, QUOT ESSENT RENUNTIATI, TOT IN HYDRIAM SORTES CONICERENTUR: CIVIS NOMEN EXISSET, UT IS HABERET ID SACERDOTIVM. Iste homo negotiosus, & peracutus, Optime, inquit, nempe scriptum ita est, quot renunciati erunt, quot ergo (inquit) sunt renunciati? responsum, tres. Numquid igitur oportet, nisi tuis sortibus conjici, unam educi nihil. Conjici jubet tres, in quibus omnibus scriptum esset nomen Theomnasti. Fit clamor maximus, cum id universis indignum, atque nefarium videretur. Ita Jovis illud sacerdotium amplissimum per hanc rationem Theomnasto datur, Cephalædi mensis est certus, quo mense sacerdotem maximum creari oporteat. Erat ejus honoris cupidus 7 Arterius quidam, Climachias cognomine, homo sanè locuples, & domi nobilis: sed si fieri nullo modo poterat, si Herodotus quidam adesset, ei locus ille, atque honos in illum annum ita deberi putabatur, ut ne Climachias quidem contra diceret, res ad istum deferretur, & istius more deciditur, roremata sanè nota, ac pretiosa auferuntur. Herodotus Romæ erat: satis putabat se ad comitia tempore venturum, si pridie venisset. Iste, ne aut alio mense, ac fas erat, comitia haberentur, ut Herodotus presentibus bonis adimeretur (id quod iste non laborabat, Climachias minime volebat) excogitavit (dixi jam dudum; non est homo acrior quiquam, nec fuit) excogitavit, inquam, quemadmodum mense illo legitimum comitia haberentur, nec tamen Herodotus adesse posset. Est consuetudo Siculorum, ceterorumque Græcorum, quòd suos dies, mensesque congruere volunt cum solis, lunæque ratione: ut nonnumquam, si quid discrepet, eximant unum aliquem diem, aut summum, biduum ex mense: quos illi 8 *compositos* dies nominant: item nonnumquam uno die longiorem mensem faciunt, aut biduo. Quæ iste cum cognovisset, novus astrologus, qui non tam cæli rationem, quam calari argenti duceret, eximi jubet non diem ex mense, sed ex anno unum, dimidiatumque mensem: hoc modo, ut, quo die (verbi causa) esse oporteret idus Januariæ, eo die Kalendas Martias proscriberet. itaque fit, omnibus recusantibus, 8 & plorantibus, dies is erat legitimus comitiis habendis, eo modo sacerdos Climachias renatus est, Herodotus cum Roma revertitur, diebus, ut ipse putabat, 9 quindecim ante comitia, 9 offendit eum mensem, qui consequitur mensem comitiale, comitiis jam abhinc trīginta diebus, habitis. Tunc Cephalædiani decreverunt imperatorum XLV dies longum, ut reliqui menses in suam rationem revert-

1. Si is pretio apud istum fieret idoneus ut vinceret. Sic Pall. & edd. omnes, ac enim Metelli liber, si is pretio apud istum idoneus vinceret, omnia intermodis, quod dudum probavit Gulielmus lib. Verisimilium cap. 7. *ἀπὸ τῆς αἰτίας*, ut idoneus notet idoneus. Mercerus, sed capit idoneus calu singulari.

2. Quæ T. Manlius prætor. Examinabunt factis additi scripturam Fabr. & Metell. in quibus L. Manlius.

3. Ex veterum Agrigentiorum. Sic nunc passim editi: sed non à libris, verum à conjectura Horomani, scripti enim nostri ediditque ex veteri Agrigentiorum.

4. Ut amplior numerus. Ita Pal. sec. Fabr. Metell. nam vulgata, ne hu amplius numerus. Palat. prim. non agnoscit ut his, aut aliud ejus loco.

5. Hoc uno complector crimine omnia. VOX criminis non est in Metelli membranis; & rectè, nam hoc, respicit ad enunciationem sequentem, Neminem isto &c.

6. Lex est de religione qua. Illud de religione, videtur quæ est marginali nota pervenisse in contextum.

7. Arterius quidam. Secutus sum Pall. Fabric. Metell. vulgata enim, Arterius, nam P. Manut. Arterius.

8. Et plorantibus. Recipi quod erat in Fabric. & Metellano, antea cubi, & impetora crimis.

9. Offendit eum mensem comitiale. Lambinus interiecit de suo, mensem, qui consequitur mensem comitiale, sic sanè nullus editus, nullus in nostrorum.

reverterentur. Hoc si Roma fieri posset, certe aliqua ratione expugnasset iste, ut ut dies XLV. inter binos ludos tollerentur, per quos solos iudicium fieri posset. Jam vero censores quemadmodum in Sicilia ipse prator creti sunt, opera pretium est cognoscere. Ille enim est magistratus apud Siculos, qui diligentissime mandatur a populo, propter hanc causam, quod omnes Siculi ex censu quotannis tributa conferunt: in cenſu habendo potestas omnis estimationis habenda, summeque faciendae, cenſori permittitur. Itaque eum populus, qui maximam fidem suarum rerum habebat, maxima cura deligit: & propter magnitudinem potestatis hic magistratus a populo summa ambitione contenditur.

132. in ea re iste nihil sane vafre facere voluit, non in sortitione fallere, neque dies de fastis eximere, nihil sane vafre, nec malitiose facere conatus est: sed, ut studia, cupiditatesque honorum, atque ambitiones 3. ex omnibus civitatibus tolleret, quae res 4. evitanda reip. solent esse, ostendit, sese in omnibus civitatibus cenſores esse factum. Tanto mercatu pratoris indicto, concurrunt undique ad istum Syracusas. flagrabat domus tota pratoria studio hominum, & cupiditate: nec mirum, omnibus comitis tot civitatum unam in domum revocatis, tantaque ambitione provinciae totius in uno cubiculo inclusa. Exquisitis palam pretiis, & licitationibus factis describatur cenſores binos in singulas civitates Timarchides. Is suo labore, suisque accessionibus, huius negotii atque operis molestia conſequebatur, ut ad istum sine ulla sollicitudine, summa pecunia referretur. Jam hic Timarchides quantam pecuniam fecerit, plane adhuc cognoscere non potuisti: verum tamen priore actione, quam varie, quam improbe praedatus esset, multorum ex te Timarchides cognovisti. Sed, ne miremini, qua ratione hic tantum apud istum libertus potuerit; exponam vobis breviter, quid hominis sit; ut & istius nequitiam, qui illum secum habuerit, eo praesertim numero, ac loco; & calamitatem provinciae cognoscatis. In mulierum corruptelis, & in omni eiusmodi luxuria, atque nequitia mirandum in modum reperiebam hunc Timarchidem ad istius flagitiosas libidines, singularemque nequitiam natum, atque aptum fuisse: investigare, adire, appellare, corrumpere, quidvis facere in eiusmodi rebus, quamvis callide, quamvis audacter, quamvis impudenter: eundem mira quaedam excogitare genera furandi. nam ipsum Verrem, tantum avaritia semper hians, atque imminente fuisse; ingenio & cogitatione nulla: ut, quidquid sua sponte faciebat, item ut vos Romae cognovisti, eripere potius, quam fallere vide-

133. retur. Hae vero huius erat ars, & malitia miranda, quod acutissime tota provincia, 6. quid cuique accidisset, quid cuique esse necesse, indagare & odorari solebat: 7. omnium adversarios, omnium inimicos diligenter cognoscere, colloqui, attentare: ex utraque parte causas, voluntates perpicere, facultates & copias: quibus opus esset, metum afferre: quibus expediret, spem offendere: accusatorum, & quadruplatorum quidquid erat, habebat in potestate: quod cuique negotii consilium volebat, nullo labore faciebat: istius omnia decreta, imperia, litteras peritissime, & callidissime vendidit. Ac non solum erat administer istius cupiditatum: verum etiam ipse sus memorat aequae, non solum num-

mos, siqui isti exciderant, tollere solebat, ex quibus pecuniam maximam fecit: sed etiam voluptatum, flagitiorumque istius ipse reliquias colligebat. Itaque in Sicilia non Athenionem, qui nullum oppidum cepit: sed Timarchidem fugitivum omnibus oppidis per triennium scitote regnasse in Timarchidis potestate sociorum populi R. antiquissimo, atque amicissimo liberis, matres familias, bona, fortunaeque omnes fuisse. Is igitur, ut dico, Timarchides in omnes civitates, accepto pretio, cenſores dimisit. comitia, isto pratore, cenſorum, ne simulandi quidem causa fuerunt. Jam hoc impudentissime palam (licet enim vi-137. delict legibus) singulis cenſoribus denarii trecenti ad statum pratoris imperati sunt. Cenſores cxxx facti sunt. pecunia illam ob censuram contra leges clam dederunt, haec denarium xxxix millia palam salvis legibus conſulerunt in statum. Primum quo tantam pecuniam? deinde quam obrem cenſores ad statum tibi conſequebant? ordo aliquis, cenſorum est collegium? genus aliquid hominum? nam aut publice civitates istos honores habent: aut generatim homines, ut aratores, ut mercatores, ut navicularii, Cenſores quidem qui magis, quam A. dilecti? ob beneficium? Ego hoc fatebere, abs te haec perita esse: 8. nam crepta non audebis dicere: te eos magistratus hominibus, beneficium, non resp. causa, permisisse? Hoc autem cum tute fatebere, quisquam dubitabit, quin tu istam apud populos provinciae istius invidiam, atque offensionem, non ambitionis, neque beneficiorum collocandorum, sed pecunia conſulanda causa suscepisti? Itaque illi cenſores fecerit idem, quod in no-138. stra republica solent ii, qui per largitionem magistratus adepti sunt: dederunt operam, ut ita potestatem gererent, ut illam lacunam rei familiaris explerent. Sic cenſus habitus est, te pratore, ut eo censu nullius civitatis republica posset administrari. nam locupletissimi cujusque cenſus extenuerant, 9. tenuissimi auxerant. Itaque in tribus imperandis tantum oneris plebi imponebatur, ut etiam si homines tacerent, res ipsa illum censum repudiaret: id quod intelligi facillime te ipsa potest. Nam L. Metellus, qui posteaquam ego inquirendi causa in Siciliam veni, repente Letilli adventu, istius non modò amicus, verum etiam cognatus factus est: is, quod videbat ro istius censum stare nullo modo posse, eum censum observari iussit, qui viro fortissimo, atque innocentissimo Sex. Peducaio pratore habitus esset. erant enim tum cenſores legibus facti, delecti a suis civitatibus: quibus, si quid commississet, poena legibus erant constituta. Te autem pratore, qui cenſor aut legem me-139. tueret, qua non tenebatur, quoniam creatus lege non erat: aut animadvertionem tuam, cum id, quod abs te emerat, vendidisset? Teneat jam sanè meos testes Metellus: cogat alios laudare, sicut in multis conatus est: 11. modò hac faciat, quae facit. Quis enim umquam tantis a quoquam contumelia, quis tanta ignominia affectus est? Quinto quoque anno Sicilia tota cenſetur. erat cenſa pratore Peducaio. quintus annus cum te pratore incidisset, cenſa denuo est. postero anno L. Metellus mentionem tui cenſus fieri vetat. cenſores dicit de integro sibi creati placere: interea Peducaio cenſum observari iubet. Hoc si tuus inimicus tibi fecisset, 12. tamen etiam animo a quo provincia tulisset, inimici iudicium

T 3

iudicium

1. Ut dies XLV. inter binos ludos.] Excusat hunc locum Horatianus lib. 1. observat. cap. 16.
 2. Nihil, obscure facere voluit.] Non exhat illud facere in Metell. & praeterea profecto abesse.
 3. Ex omnibus civitatibus tolleret.] Idem scriptus ex humanibus civitatibusque est. non ita absurde.
 4. Evitanda resp. solent esse.] Vulgata amplius causa solent esse. sed vocula ea non erat in Palat. in Fabric. in Metell. itaque suffili.
 5. Operis molestia.] Sic Fabr. & Metell. Iteque sunt Lambin. & Manutii filios & Nepos prius euli, operis molestia.
 6. Quid cui per accidisset.] Triga horum verborum primum accedit Gicconi & Fabr. & Metellano.

7. Omnium adversarios.] Et ista biga ortum habet à duobus illis libris. nec dici possunt supervacua. aliud enim sanè adversarios, aliud inimicos.
 8. Nam crepta non audebis dicere.] Pall. & antiquus cusi crepta, Metell. epia.
 9. Tenuissimi auxerant.] Ita Fabr. liber & Metelli, qui tamen ultimos, initio, lauserant. vulgata lectio auverant.
 10. Istius censum stare nullo.] Metelli & Fabr. censum fieri. Gultelmus lib. 1. Ver. sum. cap. 7. istius censu fieri.
 11. Dummodo haec faciat quae facit.] Vnigo recepta lectio, sed praesens est in Metell. & Fabr.
 12. Tamen etiam animo.] Est à mss. Mureti, qui videatur super ea voce lib. 1. Var. lect. cap. 17. vulgata, in mens. 2. vel tantiss.

I. Esprit

judicium grave videretur, fecit amicus recens, & cognatus voluntarius, aliter enim, si provinciam retinere, si sal-
 140 *una* ipse in provincia vellet esse, facere non potuit. 1. Ex-
 spectas etiam, quid hi iudicent? Si tibi magistratum abrogasset, minore ignominia te affecisset, quam cum ea, quae in magistratu gessisti, sustulit, atque *irrita* iussit esse. Neque in hac re sola fuit eiusmodi; sed, antequam ego in Siciliam veni, in maximis rebus, ac plurimis, nam & Herculio Syracusano tuos illos palaestras bona restituere iussit, & Epicrati Bidinos, & pupillo Drepanitano A. Claudium: & nisi maturè Letilius in Siciliam venisset cum litteris, minus xxx diebus Metellus totam triennii praeturae tuam rescidisset. Et, quoniam de ea pecunia, quam tibi
 141 *ad statum* censores contulerunt, dixi: non mihi praetermittendum videtur ne illud quidem genus pecuniae con-
 iunctae, quam tu à civitatibus statuarum nomine coegisti, video enim ejus pecuniae summam esse pergrandem: 2 ad
 n-s cxx millia, tantum conficitur ex testinonitis, ac litteris civitatum: & iste hoc concedit, nec potest aliter dicere, quare *eiusmodi* putamus esse illa, qua negat, *cum hac tam improba sine, qua faretur?* Quid enim vis constitui? consumtam esse omnem istam pecuniam in statutis? Hoc ita esse, tamen hoc ferendum nullo modo est, tantam ab sociis pecuniam auferri ut omnibus in angipontis, praedonsis impr-
 142 *bissimi* statum ponantur, quae vix tuto 3 transiri posse videatur. Verum ubi tandem, aut in quibus statutis ista tanta pecunia *consumta* est? Consumetur, inquit. Scilicet expectemus legitimum illud quinquennium, si hoc intervallo non consumserit: tum denique nomen ejus de re-
 143 *rebus imponere*. Etenim, si C. Verres n-s cxx millia populum, verbi gratia, Centuripinum poposcisset, eamque ab his pecuniam abstulisset, non opinor, esset dubium, quin eam, si tum id planum fieret, condemnari necesse esset. Quid, si eundem populum n-s ccc. millia poposcit, eaque coegit, atque abstulit? nam idcirco absolvetur, quod adscriptum est, eam pecuniam datam statuarum nomine? non, opinor, nisi forte id agimus, non ut magistratibus nostris 4 *morem accipiendi*, sed ut sociis *causam dandi* auferre videamur. Quod siquam statum magnopere delectant, & si quis eorum honore & gloria ducitur: is hac tamen constituat necesse est: primum, averti pecuniam domum non placere; deinde ipsarum statuarum modum quandam esse oportere: deinde illud, certe ab invitis exigi non oportere. Ac de avertenda pecunia, quaero abs te, utrum ipsa civitates solite sint statuas tibi faciendas locare eis, cui possent
 144 *optima conditio* locare, an aliquem curatorem praeficere, qui statuas faciendis praesert, an tibi, an cui tu imperasses,

adnumerare pecuniam. Nam si per eos statum se habent, à quibus tibi iste honos habebatur: audio, sin Timarchi pecunia numerabatur, desine, quae so. simulare, te, cum in manifesto furto tenere, gloria *stultissimum*, ac monumentarum fuisse. Quid verò modum statuarum haberi nullum placet? atqui habeatur necesse est, etenim sic considerate, Syracusana civitas (ut eam potissimum nomen) dedit ipsi statum, est honos, & patri, bella haec pietatis, & quatuor simulatio & filio; ferri hoc potest, hunc enim puerum non oderant. verum quoties, & quot nominibus à Syracusanis statuas auferes? ut in foro statuerent, abstulisti, ut in curia, coegisti: ut pecuniam conferrent in eas statuas, quae Romae ponerentur, imperasti: ut iidem darent homines aratorum nomine, dederunt ut iidem pro parte in commune Siciliae conferrent, etiam id contulerunt, *non civitates cetera* fecerint: non res ipsa vos admonet, ut putatis, *modum aliquem huius cupiditati consueti oportere?* Quod si hoc voluntate sua nulla civitas fecit: si omnes imperis, metu, vi, malo adducta, tibi pecuniam statuarum nomine contulerunt: per deos immortales, numcui dubium esse poterit, quin, etiam si quis statuerit, accipere ad statuas illere: idem tamen statuat, eripere *est non licere?* Pri-
 145 *mum*igitur in hanc rem testem totam Siciliam citabo: quae mihi una voce statuarum nomine magnam pecuniam per vim coactam esse demonstrat. nam legationes omnium civitatum in postulatis communibus, quae ferè omnia ex tuis injuriis nata sunt, etiam hoc ediderunt, *UT STATVAS N-S CXXI, NISI CVM IS DE PROVINCIA DECESSISSET, PUBLICERENTUR*. Tot praetores in Sicilia fuerunt: toties apud majores nostros Siculi senatum adierunt: toties hac memoria: tamen huiusce novi postulati genus, atque principium tua praetura attulit. Quid enim tam novum, non solum re, sed genere ipso postulandi? nam cetera, quae sunt in istis postulatis de injuriis tuis, sunt nova: sed tamen non novo modo postulantur. Rogant & orant Sculi patres conscriptos, ut nostri magistratus posthac *decimas lege Himmia vendant*: tu primus contra vendideras: audio; *ne in istam quod imperatur, estimem*: hoc quoque propter tuos tenos denarios nunc primum postulat: sed genus istud postulantur non est novum. *Ne absentis nomen recipiatur*, ex Sthenii calamitate, & tua natum est injuria. Cetera non colligam, sunt omnia Siculorum postulata ejusmodi, ut minima collecta in unum te reum esse videantur, quae tamen omnia novas injurias habent, sed postulationum formulas usitatas. Hoc postulatum de statutis, ridiculum esse videatur ei, qui rem sententiamque non perspicit. Postulant enim, non, uti ne cogantur statuas, quid igitur? ut *ipsis ne liceat*. Quid est hoc? petis à tuis quod in tua potestate est, ut id tibi facere non liceat? pete potius, ne quis te invitum polliceri, aut facere cogat. Nihil ergo, inquit, negabunt enim omnes te coegisse, si me saluum esse vis, mihi impone istam vim, ut omnino mihi non liceat polliceri. Ex tua praetura primum nata est hac postulario: qua cum uruntur, hoc significant, & tunc adeo aperte ostendunt; *sele ad statuas tuas pecuniam metu ac malo coactos, involuntarios contulisse*. Quid, si hoc non dicant? tibi non necesse sit ipsi id confiteri? Vide, & perspicue, qua defensione sis ultus nam intelleges, hoc tibi de statutis constitendum esse. Mihi enim renuntiatur, ita constitui à tuis patropis, hominibus ingeniosis, causam tuam: & ita eos abs te institui, & doceri: ut quisque ex provincia Sicilia gravior homo, atque benefi-

1. *Exspectas etiam, quid hi iudicent?* Codex Met. quid mihi, quod displicet in duo Gualtelmus, & inde faciem hi: id est mihi hi.
 2. *Ad n-s cxx millia* Metell. & Fabr. n-s cxxlxi, vix mihi sic debuit fuisse iunctio, CCLXX, monet enim disertè Plerius Valerianus libro xxxix Hierogl. ph. bi in veneratione, unum duobus C praepositis, totidem vero ii vel xx subiectis, credendum fuisse CCLXX, non CCLXX vel CCLXXX, mutandum in CCLXX, & sic accipi.

3. *Transiri posse videtur*. Recepta vulgo, *transiri posse videtur*, sed alterum est in Fabr. & Metell.
 4. *Morem accipiendi* id est *auferre* videatur. Hae est scriptura omnium, si non oritur, & edrisionum usque ad P. Manutium qui mutavit *morem* etc. auferre, quomodo emendatum in Pal. sec. Horomanus inclinabat in *morem* etc. adferre, & vero auferre erat in Metell. servabat tamen *morem*.

Mior, testimonium vehementius dixerit sicuti Siculi multi primarii viri multa dixerunt, te statim hoc istis tuis defensoribus dicere: inimicus est propterea, quod arator est. Itaque uno genere opinor, circumlucere habetis in animo genus hoc aratorum, quod eos infenso animo, atque inimico-venisse dicatis, quia fuerit in decumis iste vehementior. Ergo aratores, & inimici omnes, adversarii sunt. nemo eorum est, quin perisso te cupiat. Omnino præclare te habes, cum is ordo, atque id genus hominum, quod optimum, atque honestissimum est, à quo uno & summa reipublicæ, & illa provincia maxime continetur, tibi est inimicissimum. Verum esto: alio loco de aratorum animo, & injuriis video. nunc, quod mihi abste datur, id accipio, eos tibi esse inimicissimos. nempe ita dicis, propter decumas. Concedo, non quæro, jure, an injuria sint inimici. 2. Quid ergo illa sibi statua equestre inaurata voluit, quæ populi Rom. oculos, animosque maxime offendunt, propter adem Vulcani? nam inscriptum esse video, Quamdam ex his statuam ARATORES DEDISS. Si honoris causa statuam dederunt: inimici non sunt. credamus testibus, tum enim honoris tuo, nunc jam religioni suæ consulunt. sin autem metu. Si dederunt: conficere necesse est, te in provincia pecuniam statuarum nomine per vim, ac metum coegisse. Utrum tibi commodum est, elige. Equidem libenter hoc jam crimen de statuis relinquam, ut mihi tu illud concedas, quod tibi honestissimum est, oratores tibi ad statuam honoris tui causa, voluntate sua, contulisse. da mihi hoc jam tibi maximam partem defensionis prædicare. non enim poteris, & aratores tibi iratos esse, atque inimicos dicere. O causam singularem? ô defensionem miseram, & ac perditam! nolle hoc accipere reum ab accusatore, & eum reum, qui prator in Sicilia fuerit, aratores ei statuam suam voluntate statuisse: aratores de eo bene existimare, amicos esse, salvum esse cupere! metuit, ne hoc vos existimetis. obruit enim aratorum testimonium. Utar eo, quod datur. certe hoc ita vobis judicandum est, eos, qui isti inimicissimi sunt, ut ipse existimari vult, ad istius honores atque monumenta pecuniam non voluntate sua contulisse. 4. Atque ut hoc totum facillime intelligi possit, quem voles eorum testimonium quos produxero, qui ex Sicilia testes sint, 6. sive rogatum velis, sive Siculum, roga bo & eum, qui tibi inimicissimus esse videbitur, qui se spoliatum à te dicet; ecquid suo nomine in tuam statuam contulerit, neminem reperies, qui neget. etenim omnes dederunt. Quemquam igitur putas dubitarum, quin is, quem inimicissimum tibi esse oporteat, qui abs te gravissimas injurias acceperit, pecuniam statuam nomine dederit, vi atque imperio adductus, non officio ac voluntate? Et hujus ego precantur, & iudices, quæ permagna est, impudentissimeque coacta ab invitis, non habui rationem, neque habere potui, quantum ab aratoribus, quantum ab negotiatoribus qui Syraculis, qui Agrigenti, qui Panormi, qui Lilybæi negotiantur, esset coactum: quoniam intelligitis, ipsius quoque confessione ab invitissimis coactum esse. Venio nunc ad civitates Siciliæ:

de quibus facillime judicium fieri voluntatis potest. An etiam Siculi inviti contulerunt? non est probabile. Etenim sic C. Verrem præturam in Sicilia gessisse constat, ut, cum utriusque satisfacere non posset, & Siculis & togatis: officii potius in locios, quam ambitionis in civis rationem duxerit. Itaque eum non solum PAPHLAGONVM istius insulæ, sed etiam SOTERA inscriptum vidi Syraculis. Hoc quantum est? ita magnum, ut Latino uno verbo exprimi non possit. Is est nimirum SOTER, qui salutem dedit. Hujus nomine etiam dies festi agitantur, pulchra illa Verrea, non quali Marcellæ, sed pro Marcellæ: quæ illi istius jussu sustulerunt. hujus fornix in foro Syraculis est. in quo nudus filius stat: ipse autem ex equo nudatam ab se provinciam prospicit: 7. hujus statuam omnibus locis: quæ hoc demonstrare videntur, propemodum non minus multas statuas istum posuisse Syraculis, quam abstulisse. huic etiam Romæ videmus in basi statuarum, maximis literis incisum, A COMMUNI SICILIÆ DATAS. Quamobrem? qui hoc probari potest cuiquam, tantos honores habitos esse ab invitis? Hic tibi etiam multo magis, quam antè in aratoribus, videndum, & considerandum est, quid velis. magna res est, utrum tibi Siculos, publicè, privatimque amicos, & inimicos existimari vis? si inimicos, quid te futurum est? quo confuges? ubi nitere? modo aratorum honestissimorum hominum, & ac locupletissimorum, & Siculorum, & civium Rom. maximum numerum abs te abalienasti: nunc de Siculis civitatibus quid ages? dices tibi Siculos esse amicos? qui poteris; qui, quod nullo in homine antea fecerunt, ut in eum publicè testimonium dicerent, cum præfentem ex ea provincia condemnati sint complures, qui ibi prætores fuerunt, duo soli absoluti, 10. huc conveniunt cum litteris, veniunt cum mandatis, veniunt cum testimonio publicis. qui, si te publicè laudarent, tamen id more perisus, quam merito tuo, facere viderentur: hi cum de tuis factis publicè conqueruntur, nonne hoc indicant, tantas esse injurias, ut multo maluerint de suo more decedere, quam de tuis moribus non dicere? Confitendum est igitur tibi necessario, Siculos inimicos esse, qui quidem & in te gravissima postulata consulibus 11. ediderint, & me, ut hanc causam, salutisque suæ defensionem susceperem, obsecravit: qui cum à prætore prohiberentur, à quatuor quæstoribus impediuntur, omnium minas, atque omnia pericula, pro salute suâ, levia duxerint: qui priore actione ita testimonia graviter, vehementerque dixerint; ut Artemonem Centuripinum legatum, & publicè testem, Q. Hortensium accusatorem, non testem esse diceret. 12. Etenim cum propter virtutem, & fidem cum Androne, homine honestissimo, & certissimo, tum etiam propter eloquentiam, legatus à suis civibus electus, ut posset multas istius, & varias injurias quam apertissime vobis, planissimeque explicare. Dixerunt Hælesini, Catinenfes, Tyndaritari, Ennesfes, Herbitenses, Agyrinenses, Netinenses, Segestani, 13. numerato omnes non est necesse, 14. scitis quam multi, & quam multa priore actione dixerint. nunc & illi, & reliqui dicent.

T 4

Omnes

1. Inimici omnes, adversarii sunt.] Lambinus interserit copulam, & adversi, &c. mallei repert vocem, hoc modo: inimici omnes, omnes adversarii sunt.
2. Quid ergo illa sibi statua equestre, &c.] Non male Metelli scriptus: Quid ergo illa, quod sibi stat. equest.
3. Aratores tibi iratos esse.] Liber Metelli, tibi benefis, inde fingit Gallicelmus hostis.
4. Atque ut hoc totum.] Sic Fabr. & Metel. nam Pall. & ed. vet. tam. medi tempore tenent.
5. Qui ex Sicilia.] Est à mss. Hotomani, neque aliter Metel. recepta lectio, qui in Sicilia.
6. Sive rogatum velis, sive Siculum.] Emendatio est à libris Conjacti Vulgata, Ne civem Rom. velis, sive Siculum, quod quis non sentit esse à galamo interpretis?
7. Hujus statuam omnibus locis: quæ &c.] Ita Fabr. & Metel. nam Pall. & editio exalata adhuc abstulerant loca.
8. Quam ante in aratoribus.] Sic vulgè legitur, ac editio prisca non

agnoscit illud in, neque habetur in Pall.

9. Ac locupletissimorum & Siculorum & civium Romanorum maximum numerum.] Illud, & Siculorum & Civium Rom. non existat in vulgatis, addidi ex Fabr. & Metell. mss.

10. Huc conveniunt.] Pal. pr. & ed. antiquior hinc conveniunt, sec. hi nunc conveniunt. Metel. hi nunc conveniunt. quæ postrema lectio, mihi non displicet.

11. Ediderint &c.] Sic edidi, securus fidem cod. Fabr. & Metell. item mox absterarunt, & dixerint & dixerint; pro quo vulgata obsecravit, dixerunt, dixerunt.

12. Etenim cum propter.] Metellanus, Etenim ille tum &c. quæ particula heic bellè quadrat.

13. Numerato omnes non est necesse.] Metel. & numerate, ut videatur id restituendum; aut faciendum sane numerate.

14. Scitis quam multi & quam multa.] Est in Metel. Scis quam multa, omnia intermedits Pall. habent, data quam multi &c.

157 Omnes denique hoc in hac causa intelligent, hoc animo esse Siculos, ut si in istum animadversum non sit, sibi relinquendas domos, ac sedes suas, & ex Sicilia decedendum, atque adeo fugiendum esse arbitrentur. Hos homines tu persuadebis ad honores, atque amplitudinem tuam pecunias maxima voluntate sua contulisse? credo, qui te in tua civitate incolumem esse nollent, hi monumenta tua forma, ac nominis, in suis civitatibus esse cupiebant. 1 Res declaravit, ut cupierint. jam dudum enim mihi nimium tenuiter Siculorum erga te voluntatis argumenta colligere videor, 158 utrum statuas voluerint tibi statuere, an coacti sint. De quo homine hoc auditum est unquam, quod tibi accidit, ut ejus in provincia statua, in locis publicis posita, partim etiam in aedibus sacris, per vim, per universam multitudinem deicerentur? Tot homines in Asia nocentes, tot in Africa, tot in Hispania, Gallia, Sardinia, tot in ipsa Sicilia fuerunt; equo de homine hoc unquam audivimus? Novum est, judices: in Siculis quidem, 2 & in omnibus Graecis, monstri simile non crederem hoc de statu, nisi jacentis, revulsisq; vidissem: propterea quod apud omnes Graecos hic mos est, ut honorem hominibus habitum in monumentis hujusmodi, nonnulla religione deorum consecrati arbitrentur. Itaque cum Rhodii bellum illud prope soli superius cum Mithridate rege gesserint, omnesque ejus copias, 3 acerrimumque impetum, moenibus, litoribus, classibusque suis exceperint, cum & regis inimici praeter ceteros essent: statua ejus, quae erat apud ipsos in celeberrimo urbis loco, natum quidem in ipsi urbis periculo attigerunt. Forsitan vix convenite videretur, quem ipsum hominem cuperent evertere, ejus effigiem, simulacrumque servare. sed tamen videbam, apud eos cum essem, & religionem esse quandam in his rebus a majoribus traditam, & hoc disputare: cum statua se ejus habuisse temporis rationem, quo posita esset: cum homine vero, quo gereret bellum, atque hostis esset. Videtis igitur, consuetudinem, religionemque Graecorum, quae monumenta hostium in bello ipso solent defendere, eam summa in pace praetoris populi R. statuis praesidio non fuisse. 160 se. Taurominitani, quorum est civitas foederata, homines quietissimi, qui maxime ab injuriis nostrorum magistratum remoti confugerant esse, praesidio foederis: hi tamen istius evertere statua non dubitaverunt: 4 qua ablata, basim tamen in foro manere putabant, si scirent homines, statua ejus a Taurominitanis esse dejectam, quam si nullam unquam positam arbitrentur. Tyndaritani dejecerunt in foro: & eadem de causa equum inanem reliquerunt. Leontinis, misera in civitate atque inani, tamen istius in gymnasio, statua dejecta est. Nam quid ego de Syracusanis loquar, quod non est proprium Syracusanorum, 5 sed & illorum commune, & conventus illius, ac prope totius provinciae? quanta illuc multitudo, quanta via hominum convenisse dicebatur tum, cum statua sunt illius dejecta, atque everta? at quo loco? celeberrimo, ac religiosissimo: 6 ante ipsum Serapim, in primo aditu vestibuloque templi. Quod nisi Metellus hoc tam graviter egisset, atque illam rem imperio, edictoq; prohibuisset: vestigium statuarum istius 161 in tota Sicilia nullum esset relictum. Atque ego hoc non vereor, nequid horum non modo impulsu, verum omnino adventu meo factum esse videatur. omnia ista ante facta

sunt, non modo, quam ego Siciliam, verum etiam quam iste Italiam attigit. dum ego in Sicilia sum, nulla statua dejecta est. posteaquam illic discessi, quae sunt gesta, cognoscite: Centuripinorum tenatus decrevit, populiq; iustitiae, ut, quae statua C. Verris ipsius, & patris, & filii, essent, eas quaestores demolendas locarent: dumque ea demolitio fieret, 7 senatores non xxx minus adessent. Videte gravitatem civitatis, & dignitatem neque eas in urbe sua statuas esse voluerant, quas inviti per vim, atque imperium dedissent: neque ejus hominis, in quem ipsi cum gravissimo testimonio publice, quod numquam antea, Romam mandata, legatosque misissent: & id gravius esse putaverunt, si publico consilio, quam si per vim multitudinem factum videretur. Cum hoc consilio statuas Centuripini publice sustulissent, 8 audit Metellus: graviter fert: evocat ad se Centuripinum magistratum, & decem-primos, nisi restituisset statuas, vehementer iis minatur. Illi ad senatum renuntiant. statua, quae istius causa nihil prodesse reponuntur. 8 Decreta Centuripinorum, quae de statu erant facta, non tolluntur. Hic ego aliud alii concedo: Metello, homini sapienti, proliis non possum ignoscere, si quid stulte facit. Quid ille hoc putabat Verris criminofum fore, si ejus statua essent dejecta, quod laxpe venter, aut aliquo casu fieri solet? non erat in hoc neque crimen ullum, neque reprehensio. Ex quo igitur crimen, atque accusatio nascitur? ex hominum iudicio, & voluntate. Ego, si Metellus statuas reponere Centuripinos non coegisset, haec dicerem: VIDETIS, IVDICIBUS, quantum, & quam acerbum dolorem sociorum, atque amicorum animis inusserint istius injuria, cum Centuripinorum amicissima & fidelissima civitas, quae tantis officiis cum populo R. conjuncta est, ut non solum tempus nostram, sed etiam in quovis homine privato nomen ipsum Romanorum tempus dilexerit, ea publico consilio, atque auctoritate iudicari. C. Verris statuas esse in urbe sua non oportere, recitare decreta Centuripinorum: laudatam illam civitatem: id quod verissimè possem commemorare, decem milia civium Centuripinorum, fortissimorum, fidelissimorumque sociorum: eos omnes statuisse, MONUMENTUM ISTIUS IN SUA CIVITATE NULUM ESSE OPORTERE. Hec tum dicerem, si statuas Metellus non reponuisset. Velim querere nunc ex ipso Metello, quidnam sua vi, & auctoritate mihi ex hac oratione praeciderit: eadem opinio omnia convenire. neque enim, si maxime statua dejecta essent, eas ego vobis possem jacentis ostendere. hoc uno uteretur: civitatem tam gravem statuas iudicasse C. Verris demolendas hoc mihi Metellus non eripuit: hoc etiam addidit, ut quereretur, si mihi videretur, tam iniquo iure sociis, atque amicis imperari, ut iu ne in suis quidem beneficiis libero iudicio uti liceret: 9 ut vos rogarem, ut conjecturam faceretis, quale in his rebus in me L. Metellum fuisse putaretis, in quibus rebus obesse mihi posset, cum in hac re tam aperta cupiditate fuerit, in qua nihil obsuit. Sed ego Metello non irascor, 10 neque suam purgationem eripio, qua ille apud omnes uritur, ut nihil malitiosè, neque consulto fecisse videatur. Jam igitur est ita perpicuum, ut ne 162 gare non possis, nullam tibi statuarum voluntate cuiusquam datam: nullam pecuniam statuarum nomine, nisi vi expressam, & coactam, quo quidem in crimine non illud solum intelligi

1. Res declaravit, ut cupierint. Forlan non male Metell. declarat. 2. Es in omnibus Graecis. Valde verissimè emendabat Guelielmus, heminihus. 3. Acerrimumque impetum, moenibus etc. Vulgata, acerr. ejus impetum a me. sed glossulas illas rejecerat Fabr. & Met. 4. Qua ablata. Met. & Fabr. abscissa, ut videatur fuisse abscissa. 5. Sed ex illorum conventu. Lambinus aliterum. praeter libros. Guelielmus conjecit: erat, illo usque communis. 6. Ante ipsum Serapim. Ita Pal. sec. ita Metell. ita Fabr. alludique & Pal. pr. in quo, ipsum Serapim. item edit. prima, in qua, ipsum sepe: po-

teriores Critici nobis obtruserant, ante ipsum Iovem; stulte. 7. Sena. vix. ut minus xxx adessent. Non potuit excludere scripturam Met. & Fabr. vulgata, sena. xxx. non minus adf. 8. Decreta Centuripinorum, quae de statu erant facta, non tolluntur. Totum istud Tullio adjecti ex men. brian. Nannii, Fabricii, Metelli: adeo ut sine dubio deinceps recipi possit in contextum. 9. Ut vos rogarem. Vocula ut non conspicitur in Metellano. 10. Nonne si suam purgationem eripio. Lectio minus vera. Pall. suam purgationem. Metelli vero m. vacatissimum. Met. pro qua utitur, exhibet, quam utitur. 1. CXX.

intelligi volo, te ad statuas, 1 n. s. exx. millia coëgisse: sed multo etiam illud magis, quod 2 simul demonstrandum est, quantum odium in te aratorum, quantum omnium Siculorum sit, & fuerit. in quo qua vestra defensio futura sit, conjectura assequi non queo. *Oderunt Siculi: rogatorum enim causa multa facti.* At hi quidem acerimi, inimicissimi que sunt. *Inimicos habeo ciuē Rom. quod sociorum commoda, ac jura defendi.* At socii in hostium numero se abs te habitos queruntur. Aratores inimici sunt propter decumas. quid? qui agros immuneis, liberosq; arant: cur oderunt? cur Hæstini? cur Centuripini? cur Segestanti? cur Halicenses? quod genus hominum, quem numerum, 3 quem ordinem proferre possis, qui te non oderit, siue civium Rom. siue Siculorum? ut etiam si causam, cur te oderint, non possim dicere, tamen illud dicendum patet: *QVEM OMNES MORTALES ODERINT,* cum quoque vobis odio esse oportere. An hoc dicere audebis; utrum de te aratores, utrum denique Siculi universi bene existiment, 4 aut quo modo existiment, ad rem id non pertinere? neque tu hoc dicere audebis: neque, si cupias, licebit. eripiunt enim tibi istam 5 orationem contemnendum Siculorum, atque aratorum, statux illæ equestres, quas tu paulo antiè, quam ad urbem venires, poni infcribique iussisti, ut omnium inimicorum amicos, ac 6 cūfactorumque tardares. Quis enim tibi molestus esset, aut quis appellare auderet, cum videret statuas ab *negotiatoribus, ab aratoribus, à communi Sicilia?* quod est aliud in illa provincia 6 genus humanum? nullum. Ergo ab universa provincia, generatimque à singulis ejus partibus non solum diligitur, sed etiam ornatur. quis hunc attingere audeat? Potes igitur dicere, nihil tibi obesse oportere aratorum negotiorum, Siculorumque omnium testimonia: cum eorum nominibus 7 in statuarum inscriptione positis omnem te speratis invidiam, atque insamiam tuam posse extinguere? an, quorum *auctoritate* statuas cohonestare tuas conatus es, eorum ego *dignitate* accusationem meam 8 comprobare non potero? nisi forte, quod apud publica nos gratiosus fuisti, in ea res spes te aliqua consolatur. Quæ gratia ne quid tibi prodesse possit, ego mea diligentia perfecit: ut etiam obesse deberet, tu tua sapientia curasti. Etenim rem totam, iudices, breviter cognoscite. In scriptura Sicilia pro magistro est quidam L. Carpinatius, qui & *sui quasi causa*, & fortasse quod *sociorum interesse* arbitrabatur, bene penitus in istius familiaritatem sese dedit. Is cum prætorem circum omnia fora spectaretur, neque ab eo 9 umquam discederet: & in eam jam venerat familiaritatem, consuetudinemque in *vendendis* istius decretis, & iudiciis, transigendisque negotiis, ut prope alter Timarchides 10 numeraretur. hoc erat etiam capitalior, quod idem pecuniam iis, qui ab isto aliquid metebantur, *favore* dabat. ea autem foeneratio erat hujusmodi, iudices, ut etiam hic quæstus huic cederet. nam, quas pecunias iis ferebat expensas quibuscum contrahebat: aut scribas istius, aut Timarchidi, aut etiam ipsi isti referebat acceptas. idem præ-

terea pecunias istius extraordinarias grandeis, suo nomine foenerabatur. Hic primò Carpinatius antequam in istius tantam familiaritatem pervenisset, aliquoties ad socios litteras de istius injuriis miserat. Canulejus verò, qui in portu Syraculis operas dabat, furta quoque istius per multa nominatim ad socios perscripserat ea, quæ sine portoris Syraculis erant exportata: *portum autem*, 9. & *scripturas* eadem societas habebat. Ita factum est, ut essent permulta, quæ ex societatis litteris dicere in istum, ac proferre possemus. Verum accidit, ut Carpinatius, qui jam cum isto summa consuetudine, præterea *re, ac ratione* conjunctus esset, crebras postea litteras ad socios de istius summis officiis in rem communem, beneficiisque mitteret. 10 Etenim cum iste omnia, quæcumq; Carpinatius postulabat, facere ac decernere solebat; tum ille etiam plura scribebat ad socios: ut, si posset, quæ antea scripserat, ea plane extingueret. Ad extremum verò, cum iste jam decebat, ejusmodi litteras ad eas misit, ut huic frequentes obviam prodirent 11 gratiaque agerent; facturos se, si quid imperasset, studiose pollicerentur. Itaque socii fecerunt: *vetere instituto publicanorum*, non quod istum ullo honore dignum arbitarentur, sed quod sua interesse putabant, se memores, gratosque existimari, gratias isti egerunt: Carpinatium saepe ad se de ejus officiis litteras misisse dixerunt. Iste cum respondisset, se ea libenter fecisse, operaque Capinatii 12 magnopere laudasset; dat amico suo cuidam negotium qui tum magister erat ejus societatis, ut diligenter caveret, atque prospiceret, ne quid esset in litteris sociorum, quod *contra suam caput*, atque existimationem valere possit. Itaque ille multitudine sociorum remota, decumanos convocat: rem desert. statuunt illi, atque decernunt, ut ex litteris, quibus existimatio C. Verri laxaretur, removeretur: operaque daretur, ne ea res C. Verri fraudi esse possit. Si ostendo, hoc decrevisse decumanos: si planum facio, hoc decreto remotas esse litteras, quid expectatis amplius? possumne rem magis iudicatam asserere? magis rem condemnatum in iudicium adducere? At quorum iudicio condemnatum? nempe eorum, quos ii, qui severiora iudicia desiderant, 13 arbitrantur res iudicare oportere: publicanorum iudicio: quos videlicet nunc populus *iudices* posuit: de quibus, ut eos iudices habeamus, legem ab homine non nostri generis, non ex equestri loco profecto, sed nobilissimo, promulgatam videmus. Decumani, hoc est principes, & quasi senatores publicanorum, *removendas de medio* litteras censuerunt. habeo ex iis, qui affuerunt, 14 quos producam, quibus hoc committam, homines honestissimos, ac locupletissimos, istos ipsos principes equestri ordinis: quorum splendore vel maximè istius, qui legem promulgavit oratio & causa nititur, venienti in medium; dicent, quid statuerint profecto, si recte homines novi, non mentientur. litteras enim communis de medio remove potuerunt: fidem suam, & religionem remove non possunt. Ergo equites 15 Romani, qui te suo iudicio condemnarunt, horum iudicio condemnari noluerunt. Vos

T 5 nunc

1. CXX. millia coëgisse.) Videtur reponendum CXX. ut erat in Fabr. ut vero quod in Metell. *et coëgisse*, expressa enim sæpe milenarii nota per ultimam Alphabeti Græcænicæ.

2. Simul demonstrandum est, quantum.) Idem Metell. tantum habet *simul demonstratum* odium, &c. Fabric. *simul demonstratum* est, quantum odium.

3. Quem ordinem proferre possis.) Non adeo absurde Metell. *possim*.

4. Aut quo modo existiment.) Est à inf. Nannil, admittisque Lambinus; ideoque ei suum reliqui locum. ceteris impressis abest: coniecit Hotomanus; bene aut male existiment; quod ei videretur, quippiam deesse.

5. Orationem contemnendum Siculorum.) Aldus Manucius Nepos admittit, *orationem negotiatorum Siculorum atque aratorum*, esse panum à librario aditum Tullii purpure.

6. Genus humanum.) Subjiciunt alii *hominum*; sed contra scriptos nostros editosque.

7. In statuarum inscriptione positæ.) Metell. liber, *oppositæ*.

8. In eam venerat familiaritatem consuetudinemque in vendendis.) Idem tantum codex habebat, *venerat consuetudinem* vnd. & placet.

9. Et scripturas.) Ita quidem editi. sed Pall. & Met. *scripturas*.

10. Etenim cum iste.) Sic Fabr. & Metell. antea cusi, *ita*; nisi quod & notam expresserit Hotomanus.

11. Gratiaque agerent; facturos se, &c.) Haud aliter Pall. secund. sed Metell. & Fabric. præterea tollunt que ab *gratia*, vulgata, *facturos esse*.

12. Magnopere laudasset.) Metellanus *magnopere*.

13. Arbitrantur res iudicare oportere.) Sic Fabr. & Metell. neque abest Pall. quam quod ii *arbitrantur*, vulgata, *arbitrantur res* iud. quod & displicuerat Hotomano.

14. Quos producam, quibus hoc committam, &c.) Manavit ab iisdem Codd. Fabr. & Metell. neque recedit Pall. pr. aut edit. ver. quàm quod ibi, *hoc producam*. aliis impressis deest illud, quibus hoc committam.

15. Rom. qui te suo iudicio condemnarunt; horum iudicio condemnari voluerunt.) Locum defectuosum supplēvi è Metell. & Fabric. prius legēbamus, *Rom. se iudicio condemnari voluerunt*.

1. quæ essent H-S. duodeces, e& uno oppido solo exportata sunt. Cogitate nunc, cum illa sit hæc insula, quæ undique exitus maritimos habeat, quid ex ceteris locis exportatum putetis: quid Agrigento, quid Lilybæo, quid Panormo, quid Thermis, quid Halefa, quid Catina, quid ex ceteris oppidis: quid verò Messana: quem iste sibi locum maxime tutum arbitrabatur: ubi animo semper soluto, libereque erat, quod sibi iste Mamertinus deiecerat, ad quos omnia, quæ aut diligentius servanda, aut occultius exportanda erant, deportaret. His inventis libellis, ceteri remoti, & diligentius sunt reconditi: nos tamen, ut omnes intelligant, hoc nos sine cupiditate agere, his ipsis libellis contenti sumus. Nunc ad sociorum tabulas accepti & expensi, quas removere honeste nullo modo poterunt, & ad amicum tuum Carpinatium revertentur. Inspiciebamus Sytacus à Carpinatio confectas tabulas societatis, quæ significabant, multis nominibus eos homines versuram à Carpinatio fecisse, qui pecuniam Verri dedissent. Erit vobis lucetarius, iudices, cum eos ipsos producerem, qui dederunt, intelligetis enim, illa tempora, per quæ, cum essent in periculo, pretio sese redemerunt, cum societatis nomen solum consuliibus, verum etiam mensibus, convenire, cum hæc maxime cognosceremus, & jam in manibus tabulas haberemus: repente adspicimus lituras ejusmodi, quas quædam vulnera tabularum recentia. Statim suspitione offensis, ad ea ipsa nomina oculos, animumque transfusimus. Erant acceptæ pecuniæ à 2 C. Verrutius C. F. sic tamen, ut usque ad alterum, R, litteræ constarent integræ: reliquæ omnes essent in liura. alterum, tertium, quartum, permulta erant 3. ejusdemmodi nomina. Cum manifesta res, tum flagitiosa tabularum, atque insignis nuptando tenebatur: quare incepimus de Carpinatio, quisnam esset is Verrutius, quicum tantæ pecuniæ rationem haberet. 4. Hæc homo, averfari, rubere. Quod lege excipiuntur tabulæ publicarum, quo minus Romam deportentur: ut res quam maxime clara, ac testata esse posset, in jus ad Metellum Carpinatium voco: tabulæque societatis 5. in forum deferretur. sic maximus concursus hominum: & quod erat Carpinatio nota cum isto pratore societatis, ac feneratoris, summè expectabant omnes, quidnam in tabulis contineretur.

6. Rem ad Metellum deferro, me tabulas perspexisse sociorum: in his tabulis magnam rationem C. Verrutii permultis nominibus esse, neque hoc perspicere & ex consulum, mensiumque ratione, hæc Verrutium neque ante adventum C. Verri, neque post decessionem quidquam cum Carpinatio rationis habuisse, postulo, mihi respondeat, qui sit iste Verrutius: mercator 7. an negotiator, an arator, an pecuarius: in Sicilia sit, an jam decesserit. Clamare omnes ex conventu, neminem unquam 8. ex Sicilia fuisse Verrutum, Ego instare, ut mihi responderet, 9. quis esset, ubi esset, unde esset: cur servus societatis, qui tabulas

confecerit, semper in Verrutii nomine, certo ex loco, mendosus esset. Atque hæc postulabam, non quod illum cogitarem oportere, ut ea mihi responderet in vitis: sed ut omnibus istius furta, illius flagitium, ut ceteris audacia perspicua esse posset. 10. Itaque illum injuriæ metu, conscientiaque peccati mutum, atque exanimatum, ac vix vivum relinquo: tabulas in foro summa hominum frequentia exscribo: adhibentur in exscribendo de conventu viri primarii: litteræ, lituræque omnes assimulate, expressæ, de tabulis in libros transferuntur. Hæc omnia summa cura, 10. & diligentia recognita, & collata, & ab hominibus honestissimis assignata sunt. Si Carpinatium tum mihi respondere noluit: responde mihi nunc tu Verres, quem esse hunc tuum præne gentilem Verrutium putes, fieri non potest, ut, quem video, te pratore, in Sicilia fuisse, & quem ex ipsa ratione intelligo locupletem fuisse, eum tu in tua provincia non cognoris. 11. Atque adeo ne hoc aut longius, aut obscurius esse possit, procedite in medium, explicate descriptionem, imaginemque tabularum: ut omnes mortales istius avaritiæ non jam vestigia, sed ipsa cubilia 12. videre possunt. Videtis Verrutium? videtis primas litteras integras? videtis extremam partem nominis, candam illam Verris, tamquam in luto, demersam esse in liura? Sic habent se tabulæ iudices, ut videtis. Quid expectatis? quid queritis amplius? tu ipse Verres quid sedes? quid moraris? nam aut exhibeas nobis Verrutium, necesse est: 13. aut te esse Verrutum fateare. Laudantur oratores veteres, Crassi illi, & Antonii: quod crimina diluere dilucide, quod copiose rerum causas defendere solerent, nimium illi non ingenio solum his patronis, sed fortuna etiam præfiterentur. Nemo enim tunc ita peccabat, ut defensionis locum non relinqueret: nemo ita vivebat, ut nulla ejus vitæ pars summa turpitudinis esset expertus: nemo ita in manifesto peccato tenebatur, ut, cum impudens fuisset in factis, tum impudentior videretur, si negaret. Nunc verò quid faciat Hortensius? avaritiæ crimina frugalitatis laudibus deprecatur? At hominem flagitiosissimum, libidinosissimum, nequissimumque defendit. 14. An ab hac ejus infamia, nequitia, vestros animos in aliam partem, fortitudinis, commemoratione, traducat? At homo inertiore, ignavio, 15. magis vir inter mulieres, impura inter viros muliercula proferri non potest. At more continendi. Quis contumaciore? quis inhumanior? quis superior? At hæc sine suspitione malo. Quis acerbior? quis insidiosior? quis crudelior umquam fuit? In hoc homine, atque in ejusmodi causa quid facerent omnes Crassi & Antonii? Tantum opinor, Hortensii, 17. ad hanc causam non accederent, ne in alterius imprudentia sui pudoris existimationem amitterent. liberi enim ad causas, solutique veniebant: neque committiebant, ut, si impudentes 18. in defendendo esse nolissent, ingrati ni deferendo existimarentur.

ACCU-

1. Quæ essent H-S. duodeces.) Metell. & Fabr. quæ essent H-S. C. D. C. C. adeatur Bædæus lib. 1. de Afse.
2. C. Verrutius C. F.) Revocavi C. F. auctoritate Nann. Metell. & Fabr. libris antea deccant. notant autem puto Cæsi filium.
3. Eiusdemmodi nomina.) Est à Fabr. & Met. vulgata, ejusmodi.
4. Hæc homo, averfari, rubere.) Emendavi minus locum è Metell. de tract. ora litteræ. editi enim in aversari Pall. adversari.
5. In forum deferro.) Verri. forsitan Nann. & Metell. deferro. ut fuerit tabulæ penes Carpinatium, non autem Ciceronem. mox rescripti, quidam in tabulis, fide Metell. & Fabr.
6. Ex consulum mensiumque.) Liber Metell. mensiumque ut supra.
7. An negotiator?) Est & istud à Metell. & Fabr. antea libris notari aberrat.
8. Ex Sicilia fuisse.) Metell. 16. quod amplius aliquid est.
9. Quis esset, ubi esset, unde esset.) Sic collocant eundem miss. Met. præterea ablatâ litterula scribit qui.
10. Itaque illam in quæ meo consensuque peccati, &c.) Haud aliter Metellaniam: & sic in Pall. vulgatas injurias meo, &c.
11. Atque adeo ut hoc non longius, &c.) Ita Fabr. nec abibat Met. quam quod is, adeo. prius editi: Atque adeo hoc non longius.

12. Videre possunt, libri explicent.) Hactenus caruimus illis liber explicent, quæ eruta à Fabric. & Metell. miss.
13. Aut te esse Verrutum fateare.) Metell. te Verrutum fateare. mox Fabr. & Metell. auctore scripti solerent, pro solabant.
14. Manifesto peccato.) Est à Gellio qui consulatur libro XIII. Noct. Attic. cap. 19.
15. An ab hac ejus infamia, nequitia, &c.) Forsitan legendum infamiam nequitia, adnotatum Gulielmio. Photomanus edidit: infamiam nequitiam, contra ceteros libros.
16. Magis vir inter mulieres, impura inter viros muliercula proferri non potest.) Quod exhibemus exstat in Pall. & Met. nam alioquin non displicebat, quod repererat in suo Nannius, magis vir inter mulieres, quam inter viros muliercula. habet editio princeps, magis vir inter mul. quam impura Manutiano: magis vir inter mul. nequitas, impura, Victoriana, mulierculi nequam quam impura.
17. Ad hanc causam non accederent.) Valde placet lectio Metellani, ad causam. jecto pronomine hæc.
18. In defendendo nolissent.) Ita Pall. ita Metell. ita add. omnes, præter maxime neotericas, Lambinianam puto, & Brutinam: eæ enim nolissent, ineptè, & sic tamen inveniant tradages.

M. TULLII CICERONIS
ACCUSATIONIS

IN

C. VERREM,

LIBER TERTIUS,

DE

FRUMENTO,

SEU

ORATIO FRUMENTARIA.

ORATIO OCTAVA.

SYNOPSIS.

De frumento & re frumentaria. & Acprimum de frumento decumano & tribus edictis iniquissimis Verris adversus matrem. De pecunia frumentaria nomine crepta, & Verre eo nomine variis & argumentis & exemplis & privatim & publice convicto. Pecuniam matris eo nomine abstulisse privatim, Nymphoni, Xenoni, Polemarcho, Eubuldi, Softrato, Niomeno & Nymphodoro: Publice, Agyrnesibus, Aristibus, Segestibus, Laporensibus, Tifensibus, Amestratinis, Petrinis, Halicisibus, Segestanis, Tormitanis, Imachariensibus, Emusibus, Calatinis, Muticensibus, Hyblensibus, Menonibus, Aenesibus, Leontinis. Superora constare quoque ex Epistola Metelli, ex effectibus (ut quia multa necem sibi confecerunt) quod societatem inierit cum decumanis (id enim probatur testimonio Apronii & Decumatorum : deinde symphone Rubri & Scandilis) Prolepsi quadam id etiam colligi, sed & epistola Timarchidis id confirmari. Et haec de frumento decumano. & Sequitur alia accusatio, De frumento empto vel emendo. Pecuniam in id destinatas sanasse, averisse, detraxisse. & Sequitur tertia accusatio, De frumento exlimato.

MENES, qui alterum, iudices, nullis impulsu inimicitis, nulla privatim lesi injuria, nullo praemio adducti, in iudicium reipub. causa vocant, providere debent, 1 non solum quod oneri in praesentia tollant, sed etiam 2 quantum in omnem vitam negotii suscipere conentur, 3 LEGEM enim sibi ipsi dicunt innocentiae, continentiae virtutumque omnium, qui ab altero rationem vitae reposcunt: atque eo magis, si id, ut ante dixi, faciunt nulla re commoti alia, nisi utilitate communi. Nam qui sibi hoc sumit, ut corrigat mores aliorum, ac peccata reprehendat, qui huc ignoscit, si qua in re ipse ab religione officii declinavit? Quapropter hoc etiam magis ab omnibus ejusmodi civis laudandus, ac diligendus est, 4 qui non solum reipub. civem improbum remouet, verum etiam se ipsum ejusmodi fore proficitur, ac praestat, ut sibi non

modò communi voluntate virtutis, atque officii, 5 sed etiam ut quadam magis necessaria ratione recte sit, honesteque vivendum. 6 Itaque hoc, ex homine clarissimo, atque eloquentissimo, L. Crasso, saepe auditum est, cum se nullius rei tam poenitere diceret, quam quòd C. Carbonem umquam in iudicium vocavisset, minus enim liberas omnium rerum voluntates habebat: & vitam suam pluribus, quam vellet, observari oculis arbitrabatur. Atque ille his praedictis ingenii, fortunaeque munus, tamen hac cura continebatur, quam sibi, 7 nondum confirmato consilio, sed incante aetate, susceperat. 8 quò minus etiam perspicitur eorum virtus, & integritas, qui ad hanc aetate adolescentuli, quam qui jam firmata aetate descendunt, illi enim, antequam potuerunt existimare, quanto liberior vita sit eorum, qui neminem accusarint, gloria causa, atque ostentatione, accusant: nos, qui jam & quid facere, & quantum iudicare possemus offendimus, nisi facile cupiditates

1. Non solum quid oneri in praesentia. Vox solum non comparet in Pall. ideoque habuerit in pro spuria.

2. Quantum id omnem vitam negotii suscipere conentur. Voces illae negarii suscipere conentur, admodum mihi suspectae.

3. Legem enim sibi dicunt innocentiae, continentiae, &c. Vulgata, indicunt sed alterum est in Metelli codice, ut & in Melchioris Hittorpii schedis: qui libri non agnoscunt verbum continentiae.

4. Qui non solum ab reipub. civem, &c. ita Pal. sec. Metel. & Hitt. nisi quod duo postrema adhuc quod non, vulgata, solum reipub. sed praeter ead antiquas in quibus solum R. P. quod & in Pal. pr. quod tam republ. notare potest, quam reipub.

5. Sed etiam vi quadam magis necessaria. Egregia isthuc lectio, est ab Hittorpiano & Metelliano: nisi quod hic, ut. visa est scribis legitima: addideruntque de suo ratio.

6. Itaque hoc judicet. Est à Pal. sec. Met. & Hittorpi. publicata prius & ita.

7. Nondum confirmato consilio. Vide ne verius sit, consilio confirmata, ac ad aetatem referatur, certe non multo post sequitur, firmata aetate, Gallicensis.

8. Quò minus etiam perspicitur eorum virtus. Metelli perspicitur, sed haud dubio verè Hittorpii excerpta, perspicitur, id est cogitatione animi & spe qualis futura sit intelligitur, Gallicensis.

piditates nostras tenere mus. numquam ipsimet nobis præcideremus istam licentiam, libertatemque vivendi. Atque hoc ego 1 plus oneris habeo, quam qui ceteros accusarunt (si onus est id appellandum, quod cum iustitia ferat, ac voluptate) verumtamen hoc ego amplius suscepi, quam ceteris; quid ita postulatur ab omnibus, 2 ut ab iis se abstinent maxime vitii, in quibus alterum reprehenderint. *VEREM* aliquem, aut rapacem accusaris? vitanda tibi semper erit omnis avaritix suspicio. maleficum quempiam adduxeris, aut crudelem? cavendum erit semper, ne qua in re asperior, aut inhumanior fuisse videare corruptorem, adulterum? providendum diligenter, ne quod in vita vestigium libidinis appareat. omnia postremo, quæ vindicari in altero, tibi ipsi vehementer fugienda sunt. Etenim NON MODO accusator, sed ne objurgator quidem ferendus est is, qui, quod in altero vitium reprehendit, 3 in eo ipse deprehenditur. Ego in uno homine omnia vitia, quæ possunt in homine perditio, nefarioque esse, reprehendo: nullum esse dico indicium libidinis, sceleris, audaciæ, quod non in istius unius vita perspicere possitis. Ego in isto reo legem hanc, iudices, mihi statuo; vivendum ita esse, ut isti non modo factis, dictisque omnibus, sed etiam oris, oculorumque illa contumacia, ac superbia, quam videtis, diffimillimum esse, ac semper fuisse videar. Patiorem non molestè, iudices, eam vitam, quæ mihi sua sponte antea jucunda fuerit, nunc jam mea lege, & conditione necessariam quoque 6 futuram. Et in hoc homine sæpe à me quaris, Hortensii, quibus inimicitias, aut qua injuria adductus, ad accusandum descenderim. mitto jam rationem officii mei, necessitudinisque Siculorum: de ipsis tibi inimicitias respondeo: an tu majores ullas inimicitias putas esse, quam contrarias hominum sententias, ac dissimilitudines studiorum & voluntatum? *FIDEM* sanctissimam in vita qui putat. potest ei non inimicus esse, qui quaestor consulem suum consiliis commissis, pecunia tradita, rebus omnibus creditis, spoliare, relinquere, prodere, oppugnare ausus sit? *VEREM* & pudicitiam qui colit, potest animo æquo istius quotidiana adulteria, meretriciam disciplinam, domesticum cum lenocinio videre? *QUI RELIGIONES* deorum immortalium retinere vult, ei, qui sana spoliavit omnia, qui 4 ex thesaurum orbitis prædari sit ausus, inimicus non esse qui potest? *Qui jure æquo omnes putat esse oportere, is tibi non infestissimus sit;* cum cogitet varietatem, libidinemque decretorum tuorum? qui sociorum injuriis, provinciarumque incommotis doleat. is in te non expilatione Asiæ, vexatione Pamphiliæ, squalore & lacrymis Siciliæ concitetur? qui civium Romanorum jura ac libertatem, sanctam apud omnes & haberi velit, is non tibi plus etiam, quam inimicus esse debeat, cum tua verbera, cum secureis, cum cruceis ad civium Rom. supplicia fixas 7 recorderetur? An, si qua in re contra rem meam decreverit aliquid injuria, jure me ei inimicum esse arbitror: cum omnia contra omnium bonorum rem, causam, rationem, utilitatem, voluntatemque fecerit, quaris, cur ei sim inimicus, cui populus Rom. infestus sit? qui præsertim plus etiam, quam pars virilis postulat, pro voluntate populi Rom. oneris ac muneris suscipere debeam? Quid illa, quæ leviora videntur esse? non cuiusvis animum possunt

move? quod ad tuam ipsius amicitiam, & ceterorumque hominum magnorum, atque nobilium, facilitate aditum istius habet nequitia, & audacia, quam cuiusquam nostrum virtus, & integritas? oditis hominum novorum industriam, 7 despicitis eorum frugalitatem: pudorem contemnitis: ingenium verò, & vigilem, depressam, exilitamque cupitis: Verrem amat. Ita credo: si non virtute, non industria, non innocentia, non pudore, non pudicitia: at sermone, at litteris, at humanitate ejus delectamini. nihil horum est: contraque sunt omnia cum summo dedecore ac turpitudine, tum singulari stultitia, atque inhumanitate oblita. Huic homini si cuius domus patet, utrum ea patere, an hiare, ac poscere, aliquid videret? Hunc vestri janitores, hunc cubicularii diligunt: hunc liberti vestri, hunc servi, ancillaque amant: hic cum venit, extra ordinem vocatur: hic solus introducit, ceteri sæpe frugalissimi homines, excluduntur, ex quo intelligi potest, eos vobis esse carissimos, qui ita vixerunt, ut sine vestro præsidio salvi esse non possint. Quid? hoc cuiquam ferendum putas esse, 9 nos ita vivere in pecunia tenui, ut proxiis nihil acquirere vellemus. ut dignitatem nostram, populique Rom. beneficium non copiam, sed virtute, tueamur: istum, rebus omnibus undique ereptis, impunè eludentem circumfluere, atque abundare? 8 hujus argento dominia vestra, hujus signis, & tabulis forum, comitiumque ornari? præsertim cum vos vestro Marte, his rebus omnibus abundetis? Verrem esse, qui vestras villas suis manubiis ornaret? Verrem esse, qui cum L. Mummiō certet: ut plures hic sociorum urbes, quam ille hostium, spoliasset videatur? plures hic solus villas ornamentis sanorum, quam ille sana spoliis hostium ornasset? & is erit ob eam rem vobis carior, ut ceteri libertius suo periculo vestris cupiditatibus serviant? Venim 10 hæc & dicentur alio loco, & dicta sunt: nunc proficiscemur ad reliqua, si pauca ante fuerimus à vobis, iudices, deprecari. Superiore omni oratione peratentes vestros animos habuimus. id fuit nobis gratum admodum: sed multo erit gratius, si reliqua vobis attendere: propterea quod in his omnibus, quæ antea dicta sunt, erat quædam ex ipsa varietate, 9 ac novitate rerum, ac criminum delectatio. nunc tractare causam institutum frumentariam: quæ 10 magnitudine injuria, & re, criminibus ceteris antecellit: jucunditatis in agendo, & varietatis minus habebit. vestra autem auctoritate & prudentia dignissimum est, iudices, 11 in audiendi diligentia non minus religioni tribuere, quam voluptati. In hac causa frumentaria, cognoscenda hæc vobis proponite, iudices, vos de rebus, fortunisque Siculorum omnium, de civium Roman. qui arant in Sicilia, bonis, de vestigialibus à majoribus traditis, de vita, videlicet populi Rom. cogituros. quæ si magna, atque adeo maxima vobis videntur: quam varietate, & quam copiose dicantur, expectare nolite. Neminem vestrum præterit, iudices, omnem utilitatem, opportunitatemque provincie Siciliæ, quæ ad commoda populi Romani adjuncta sit, consistere in re frumentaria maxime. nam ceteris rebus adjuvamur ex illa provincia: hæc verò alimur, ac sustinemur. Ea causa tripartita, iudices, erit in accusatione. primum enim de decumano, deinde de

emto

1. Plus oneris habeo.) Lambinus dixit *subes*, sine causa necessaria, nam sic loquitur Tullius lib. v. in Verr. cap. 15. p.
2. Quæ ab iis se abstinent.) Hic. & Met. ut his abstinent, omni sensu, non male, nolui tamen sequi, quod & alteri sua esse venustas.
3. In iis deprehenditur.) Sic Pall. & eisd. omnes. Gualtemus inclinabat in Hic. & Metell. scripturam reprehenditur? quam sanè vix ad miseriam deprehenditur enim is, qui quasi in ipsa *verre* *causa* plane tenetur, neque habet quo se excuset.
4. Ex thesaurum orbitis.) Ita miss. omnes. ita edd. ante Lambin.
5. Haberi velis.) Sic Hicorp. Metell. Fabr. vulgata, *velis*. eodem res redit. sed cur excludamus id, quod videri queat auctoris genuinum?
6. Ceterorumque hominum magnorum.) Prius impressi; ceterorumque

omnium magnorum, sed alterum extat in Fabr. in Hic. in Met.

7. Despiciere eorum frugalitatem.) Gualtemus arbitrator pronomen esse additamentum librari: malletque itacim, depressam exilitamque rem.

8. Hujus argenti dominia vestra.) Haud secus Fabric. Hicorp. Met. eximie, dominia posita, pro magistris; ut Græci *βασιλικας*, tunc enim maxime ostentabatur supellex argentea.

9. Ac novitate rerum.) Est in Metelli nobilitate. Fortè non male, inquit Gualtemus.

10. Magnitudine injuria ac re.) Sic Fabric. & Metell. antea impressi, injuria *vere*.

11. In audiendi diligentia.) Quanto istud melius retro vulgatis: in audiendo diligentiam. est autem à Met. & Fabr.

emto dicemus frumento, postremo de aestimato. Inter Sicilia, ceterasque provincias, iudices; in agrorum vectigalium ratione hoc interest, quod ceteris aut impositum vectigal est certum, quod *stipendiarium* dicitur, ut Hispania, & plerisque Pœnorum, quasi victoria præmium, ac pœna belli: aut *censores locato* constituta est, ut Asia, lege Semproniana. Sicilia civitates sic in amicitiam, & fidemque accepimus, ut eodem iure essent, quo fuissent: eadem conditione populo Rom. parerent, qua suis antea paruissent.

13. *per pauca Sicilia civitates sunt bello à majoribus nostris subactæ: quarum sper came esset publicus populi Romani factus, tamen illis est redditus. is ager à censoribus locari solet. Fœderatæ civitates duæ sunt, quarum decumæ venire non soleant, Mamertina, & Taurominiana. quinque præterea sine frædere immunes, civitates, ac libera, Centuripina, Halesina, Segestana, Haliciensis, Panormitana: præterea omnis ager Sicilia civitatum, decumanus est: itemque ante imperium populi Rom. ipsorum Siculorum*

14. *voluntate, & institutis fuit. videte nunc majorum sapientiam qui, cum Sicilia, tam opportunum subsidium belli, atque pacis, ad rem publicam ad junxissent, tanta cura Siculos tueri, & retinere voluerunt, ut non modò eorum agris vectigal novum nullum imponerent, sed ne legem quidem venditionis decumarum, 2. neve vendendi aut tempus, aut locum commutarent: ut certo tempore anni, ut ibidem in Sicilia, denique ut lege Hieronica venderent, voluerunt eos in suis rebus ipsos interesse: 3. eorumque amicos,*

15. *commoveri. Ita decumas lege Hieronica semper vendendas centuerunt, ut iis jucundior esset muneris illius fundatio, si ejus regis, qui Siculis carissimus fuit, non solum instituta, commutato imperio, verum etiam nomen maneret. Hoc iure ante Verrem prætorem Siculi semper usi sunt: hic primus instituta omnium, consuetudinem à majoribus traditam, conditionem amicitiae, jus societatis, con-*

16. *vellere, & commutare ausus est. Qua in re primum illud reprehendo, & accuso, cur in re tam veteri, tam usitata, quidquam novi feceris. ingenio aliquid affectus es? tot homines 4. sapientissimos, & clarissimos, qui illam provinciam ante te tenuerunt, prudentia, consilioque vicisti? Est tuum, est 5. ingenii, diligentiaque tua. do hoc tibi, & concedo: scio, te Romæ, cum prætor esses, edicto tuo 6. possessiones hereditatum à liberis ad alienos, à primis hereditibus ad secundos, à legibus ad libidinem tuam transfulisse. scio, te edicta superiorum omnium corripisse, & possessiones hereditatum non secundum eos, qui proferent, sed secundum eos, qui dicerent testamentum factum, dedisse: eaque res novas abs te prolatas, & inventas magno tibi quaesitum fuisse scio: eandemque te meministi censorias quoque leges in lartis rectis exigendis tollere & commutare: ne si redimeret, *cujus rei esset*: ne pupillo tutores, propinqui que consulerent, quo minus fortunis omnibus everteretur: exiguam diem præstinire operi, qua ceteros ab negotio excluderes, ipse in tuo redemptore nullam certam diem observares. Quamobrem novam legem te in decumis sta-*

tuisse non miror, hominem in edictis prætoris, in censoriis legibus tam prudentem, tam exercitatum: non, inquam, miror, te aliquid excogitasse: sed, quod tua sponte, *injussa populi*, sine senatus auctoritate jura provincie Sicilia mutaris, id reprehendo, id accuso. L. Octavio, & C. Cotta ex consulis senatus permissu, ut vini, & olei decumas, & frugum minutatum, quas ante te quaestores in Sicilia vendere consueverant, Romæ venderent, 7. legemque hæretibus, quæ ipsis videretur, edicerent. Cum locatio fieret, publicani postularent, qualdam res ut ad legem adderent, neque tamen à censoriis ceteris legibus recederent. Contra dixit is, 8. qui casu tum Romæ fuit, tuos hospes, Verres, hospes, inquam, & familiaris tuus, Sthenius hic Tauromitanus. Consules causam cognoverunt. cum viros primarios, atque amplissimos civitatis multos, in consilium advocassent, de consilii sententia pronuntiarunt, si lege auctoritate præditi, quibus senatus legum dicendarum in locandis vectigalibus omnem potestatem permitteret, popululque Romanus idem jussisset, Siculo uno reculante, cum amplificatione vectigalium, nonen Hieronica legem mutare noluerunt: tu homo minimi consilii, nullius auctoritatis, *injussa populi, ac senatus*, tota Sicilia reculante, cum maximo detrimento, atque adeo exitio vectigalium, 9. totam Hieronicam legem sustulisti. At quam legem commutasti, iudices, atque adeo totam tollit? acutissime ac diligentissime scriptam: quæ omnibus cultodis subjectam aratorem decumano tradit, ut neque in segetibus, neque in arceis, neque in horreis, neque in amovendo, neque in asportando frumento, grano uno posset arator, sine maxima pœna fraudare decumanum. Scripta lex ita diligenter est, ut eum scripsisse appareat, qui alia vectigalia non haberet: ita acutè, ut Siculum: ita severè, ut tyrannum: qua lege Siculis tamen arare expediret. nam ita diligenter 10. constituta sunt jura decumano, ut tamen ab *inveniente* plus decuma non possit auferri. Cum hæc essent in te constituta, Verres 11. tot annis, atque adeo sæculis servatus est, qui hæc non commutaret, sed everteret: eaque, quæ jamdiu ad salutem sociorum, utilitatemque reipublice composita, comparataque essent, ad suos improbilissimos *quæstus converteret*: qui primum certos instituerit nomine decumanos, te vera ministros, ac satellites cupiditatum suarum: per quos ostendam sic provinciam per triennium vexatam, atque vastatam, iudices, ut eam multis annis, multorum innocentia, sapientiaque *reverti* nequeamus. Eorum omnium, qui decumani vocabantur, princeps erat Q. ille Apronius, quem videtis: de cujus improbitate singulari gravissimarum legationum querimonia, audistis. Adspicite, iudices, vultum hominis, & adspicite: & ex ea contumacia, quam hic *in perditis rebus* retinet, 12. illos ejus spiritus Sicilienfis quos fuisse putetis, cogitate, ac recordamini. Hic est Apronius, quem in provincia tota Verres, cum undique nequissimos homines conquisisset, & cum ipse secum sui similes duxisset, non parvam multos: nequitia, luxuria, audacia, *sui simillimum* judicavit. Itaque

1. *Fidemque accepimus.* Metelli accepimus, quod melius putat Guelmius.
 2. *Neve vendendi aut tempus.* Hoc modo Fabr. & Metell. recepisse legem, vendendi.
 3. *Etiamque amicos.* Adjecimus encliticam jussu à Metell. & Fabricio.
 4. *Sapientissimos & clarissimos.* Non potest excludere vocem postremam, inventam non modo in Metell. sed etiam Fabr. nisi quod *is clarissimusque*, alius ead. id verbi abest.
 5. *Ingenii diligentiaque tua.* Sic Hirtorp. sic Fabr. & Metell. non prudentiaque, quod in hæcenus eulis.
 6. *Possessiones hereditatum à liberis ad alienos.* Adjecimus modò illud à liberis, admoniti à Nannii scriptis. item Fabr. & Metell. quod tamen non esse Ciceronis legitimum clamor Palatinus secundus: admittendumque potius à *suo ad alienos*. quid elegantius? Iuriconsultis enim *heredes sui*, sunt filii.
 7. *Legemque hæc rebus, qua ipsi viderentur seã edicerent.* Est à membranaceis Langii. Vulgata *quam ipse vid. dicitur*. sed Pall. & olim editi servant tamen edicerent.
 8. *Qui casu tum Romæ fuit.* Mf. Metelli, *casti*. & sic M. Tullium scripsisse ex Quintiliano dicitur.
 9. *Tota Hieronica legem sustulisti.* In Metell. sanè legitur *in re tam totam Hieronica*. in qua repetitione, non parum venustatis & indignationis videri queat.
 10. *Constituta sunt jura decumano.* Est à liberis Nannii ac Metelli. publici alius decumani.
 11. *Tot annis atque adeo sæculis invenitur.* Particula adjuncta ex mf. Metell. *ad sæcula tot invenitur*. quod placuit Gualtemio.
 12. *Ab eo qui spiritus Sicilienfis.* Sic annis verus lætio edita scriptaque.

que istos inter se per brevi tempore, non res, non ratio, non commendatio aliqua, sed studiorum turpitudine, similitudoque conjunxit. Verres mores improbos, impurosque nostis, fingite vobis, si potestis, aliquem, qui in omnibus istis rebus par ad omnium flagitiorum nefarias libidines esse possit; is erit Apronius ille: qui, ut ipse non solum vita, sed etiam corpore, atque ore significat, immensa aliqua vorago est, aut gurgis vitiorum, turpitudinumque omnium. Hunc in omnibus stupris, hunc in fano- rum expilationibus, hunc in impuris conviviis principem adhibebat: 3 tantamque habebat *morum similitudo* conjunctionem, atque concordiam, ut Apronius, qui aliis inhumanus, ac barbarus, isti uni commodus, ac disertus videretur, ut, quem omnes odissent, neque videre vellent, sine eo iste esse non posset: ut, cum alii, ne conviviis quidem iisdem, quibus Apronius, hic iisdem etiam poculis uteretur: postremo, ut *odor Apronii* taterimus oris, & corporis, quem (ut ajunt) ne bestia quidem ferre possent, uni isti suavis, & jucundus videretur. Ille erat in tribunali proximus: 4 in cubiculo solus: in convivio dominus: ac tum maxime cum, accubante prætextato pratoris filio, in convivio saltare verus coepat. Hunc, uti dicere institui, principem 5 Verres ad fortunam aratorum, vexandas, dissipandasque esse voluit: hujus audaciam, nequitiam, crudelitatem, fidelissimos socios, optimosque civis incitote hoc pratore traditos, judices, atque addictos fuisse, *novis institutis & editis*, tota Hieronici lege, (quemadmodum antea dixi) rejecta, & repudiata. Primum, edictum, judices, addite praeclarum: *QUANTUM* decumanum edidisset aratorem sibi decumam dare oportere, ut tantum arator decumano dare cogere? Quomodo? quantum poposcit Apronius, dato. Quid est hoc? 6 utrum pratori institutum in socios, an in hostes videtur infanti edictum, atque imperium tyranni? 7 Ego tantumdem, quantum ille poposcit? posset omne, quantum exaravero. Quid omne? immo plus etiam, inquit, si voler. Quid tum? Quid cesses? Aut dabis, aut contra edictum recisisse damnabere. Per deos immortales, quid est hoc? verisimile enim non est. Sic mihi persuadeo, judices, tametsi omnia in istum hominem convenire putatis, tamen hoc vobis fallum videtur: ego enim, cum hoc tota Sicilia diceret, tamen affirmare non audebam, si hæc edicta non ex istius tabulis totidem verbis recitare possem: sicuti faciam, da, quaeso, scriba, recitet ex codice. Recita edictum de professione, *EDICTUM DE PROFESSIONE*. Negat me recitare totum, nam id significare nunc videtur. Quid pratero? an illud, ubi caves tamen Siculis, & miseris respicis aratores? edicis enim, te in decumanum, si plura sustulerit, quam debitum sit, in octuplum judicium daturum esse. Nihil mihi placet pratermitti. Recita hoc quoque, quod postulat, & totum, recita. *EDICTUM DE IUDICIO IN OCTUPLUM*. Judicio ut arator decumanum persequatur? miserum, atque iniquum, ex agro homines traduci in forum, ab aratro ad subellia, ab usu rerum rusticarum ad insolitam

litem, atque judicium. Cum omnibus in aliis vectigalibus, Asia, Macedonia, Hispania, Gallia, Africa, Sardinia, ipsius Italia, qua vectigalia sunt: cum in his, inquam, rebus omnibus publicanus petitor, ac pignerator; non creptor, neque possessor soleat esse: tu de optimo, de justissimo, de honestissimo genere hominum, hoc est, de aratoribus, ea jura constituebas, qua omnibus aliis essent contraria. Utrum est æquius, decumanum petere, an aratorem reperere? *judicium, integra res, an perditia, fieri?* cum, qui manu qualierit, an eum, qui digito licitus sit, possidere? Quid? qui in singulis jugis arant, qui ob opere ipsi non recedunt, quo in numero magnus ante pratorum numerus, magna multitudo Siculorum fuit: quid facient? cum dederint Apronio, quod poposcit, relinquunt Larem familiarem suum? venient Syraculas, ut, te pratore, videlicet, *æquo jure*, Apronium, delicias, ac vitam tuam, judicio recuperatorio persequantur? Verum esto: 28. reperietur aliquis fortis, & experiens orator, qui, cum tantum dederit decumano, quantum ille deberi dixerit, judicio repetat, & poenam octupli persequatur. Expecto vim edicti, severitatem pratoris: faveo aratori, cupio octupli damnari Apronium. Quid tandem populat orator? nihil, nisi ex edicto judicium in octuplum. Quid Apronius? non recusat, quid prator? 9 jubet recuperatores rejicere. Decurias scribamus. Quas decurias? de cohorte mea rejicies, inquit. Quid? ista cohors *quorum hominum est?* Volusii haruspici, & Cornelii medici, & horum *canum*, quos tribunal meum vides lambere. Nam de conventu nullum unquam judicem, nec recuperatorem dedit, iniquos decumanis esse ajebat omnes, qui ullam agri glabram possiderent. Veniendum erat ad eos contra Apronium, qui nondum etiam Aproniani convivii crapulam exhalassent. O praeclarum, & commemorandum judicium! ô severum edictum! ô tutum periculum aratorum! Atque, ut intelligatis cujusmodi ista judicia in octuplum, cujusmodi istius de cohorte recuperatores existimati sint: sic attendite. Ecquem putatis decumanum, hac licentia permissa, ut tantum ab aratore, quantum poposcisset, auferret *plus, quam deberetur, poposcisse?* considerate cum vestris animis vosmetipsi, ecquem putatis, praeferim cum id non so solum sine avaritia, sed etiam sine impudentia accipere potuerit, multos necesse est. At ego omnes dico 11 plus, ac multo plus, quam decumas, abstulisse. cedo mihi unum ex triennio prætura tua, quis octupli *damnatus sit*, damnatus? immo vero in quem judicium ex edicto tuo postulatum sit. Nemo erat videlicet aratorum, qui injuriam sibi factam queri posset: nemo decumanorum, qui grano amplius 12 sibi, quam deberetur, deberi professus esset. immo vero contra, rapiebatur, & asportabatur, quantum à quoque volebat, Apronius: omnibus autem locis aratores spoliati, ac vexati querebantur: neque tamen *ullum judicium reperitur*. Quid est hoc? tot viri fortes, 30. honesti, gratiosi, tot Siculi, tot equites Romæ, ab uno homine nequissimo, ac turpissimo læsi, poenam octupli sine

1. Possit is erit Apronius ille. Ita egregie Nan. & Metell. codd. præ vulgato, erat.

2. Non solum vita, sed etiam corpore. Vox etiam non est in Metell. m. neque desideraverim.

3. Tantamque habebat *morum similitudo*. Melius forte idem liber, habet.

4. In cubiculo solus. Equivo Pall. Nan. Metell. libri agnoscent solus, ut & olim edidi omnes, neque aliter legendum. Lambinus, facio.

5. Verres ad fortunam aratorum vexandas dissipat. Non potui non sequi exemplaria Fabr. & Metell. quæ non agnoscebant illud vulgatum, Verres ad fortunam aratorum vexandas dissipat.

6. Utrum pratori institutum in socios, an in hostes videtur infanti edictum, etc. proculdubio referendums pratori populi Rom. instit. non sine insigni emphasi.

7. Ego tantumdem quantum. Lambinus divisa voce, ego tantumdem quantum, minus recte.

8. Totum recita. EDICTUM, etc.) Sic Pal. prim. nam sec. est *quod dicitur de judicio in octuplum*, verum antiqua editio facit etiam pronobis.

9. Jubet recuperatores rejicere. Decurias scribamus. Quas decurias? Ita Pall. & vet. editio, quemadmodum cupiebat distingui Hotomanus, nam medii *quis* jubet recuperatores rejicere decurias, scribamus. Quas decurias porro videtur adhuc legendum ex Fabr. & Metell. exemplaribus. *sed solum sine avaritia, sed etiam sine impudentia accipere.* Scripserat Cicero, indicante Metelli codice solum avaritia, sed etiam impudentia accipere pot. alludit Pall. prim. in quo, sine impudentia accipere pot.

11. Plus, ac multo plus, quam. Est à mss. Fabr. & Metell. prius dixerant nobis illa, ac multo plus.

12. Quid sibi debuerat. M. Metelli *deditur*, forte, inquit, Gualtelmii, edidit.

ulla dubitatione commissam, non perfequantur? quæ causa? quæ ratio est? una illa, iudices, quam videtis: quod ultra etiam *illius se, & irrisus ab iudicio diffusus vadit*. Etenim quod esset iudicium, cum è Verri turpissimo, flagitiosissimoque comitatu tres recuperatorum nomine affedissent, afflecti istius, non à patre ei traditi, sed à meretricibus commendati? Ageret videlicet causam arator: nihil sibi frumenti ab Apronio relictum, bona sua etiam direpta: se pulsatum, verberatumque diceret. conferrent viri boni capita: de commissione loquerentur inter se. ac de mulierculis, si quas à pratore abeunteis possent deprehendere. res agi videretur. surrexisset Apronius, nova dignitas publicani, non ut decumanus, squaloris plenus, ac pulveris: sed unguentis oblitus: vino, vigiliisque languidus. omnia primo motu, ac spiritu suo, vini, unguentis, corporis odore complectens, dixisset hæc, quæ vulgo dicere solebat, *NON SE DECUMAS EMISSE*, sed bona, fortunamque aratorum: non se decumanum esse Apronium, sed Verrem alterum: dominum illorum, ac tyrannum. Quæ cum dixisset, illi viri optimi de cohorte istius recuperatores, non de absolvendo Apronio deliberarent, sed quærerent, equo modo peritorem ipsum Apronium condemnare possent. Hanc tu licentiam distipiendorum aratorum cum decumanis, hoc est, Apronio permisisses, ut, quantum vellet, posceret: quantum poposcisset, auferret: hoc tibi defensionis ad iudicium tuum comparabas, habuisse te edictum, recuperatores daturum in octuplum? Si mercurale ex omni copia conventus Syracusani, splendidi virorum, honestissimorumque hominum faceres potestatem aratori, non modo rejiciundi, sed etiam sumendi recuperatores; tamen hoc novum genus injuria ferre nemo posset, te, cum tuos omnes fructus publicano tradidisses, & rem de manibus amisisses, tum bona tua repetere, ac persequi lite, atque iudicio. Cum vero verbo, *iudicium sit* in edicto, te quidem vera tuorum comitum, hominum nequissimorum *colluso* cum decumanis, fociis tuis, atque adeo procuratoribus: tamen audes; illius iudicii mentionem facere, præsertim cum id non modo oratione mea, sed etiam te ipsa refellatur? cum in tantis incommodis aratorum, injuriisque decumanorum, nullum ex isto præclaro edicto non modo factum, sed ne postulatam quidem iudicium invenitur? Erit tamen in aratore lenior, quam videtur nam, qui in decumanos *octupli iudicium* se daturum edixit, idem habuit in edicto, se in aratorem *in quadruplum* daturum. Quis hunc audeat dicere, aratoribus infestum, aut inimicum fuisse? quanto lenior est, quam in publicanum? Edixit, 4 ut, quod decumanus edidisset, sibi dari oportere, id ab aratore magistratus Siculus exigeret. Quid dereliquit iudicii, quod in aratorem dari posset? Non malum est, inquit, esse istam formidinem: ut, cum exactum sit ab aratore, tamen ne se commoveat, reliquus metus iudicii sit. Si iudicio à me vis exigere, remove Siculum, si hanc vim adhibes, quid opus est iudicio? Quis porro erit, qui non malit decumanis tuis dare, & quod poposcit, quam ab afflectis tuis quadruplo condemnari? Illa verò præclara est clausula edicti, quod omnium contra, *overstaram*, quæ essent inter aratorem, & decumanum,

si *uter velit*, edicit, se recuperatores daturum. Primum quæ potest esse controversia, cum is, qui petere debet, auferat? de cum is non, quantum debetur, sed quantum commodum est, auferat? ille autem, unde ablatum est, iudicio suum recuperare nullo modo potest? deinde in hoc 6 homo luteus, etiam callidus, ac veterator esse vult, quod ita scribit, *SIVTER VOLET, RECUPERATORES DABO*. Quam lepidè se furari putat? Utrique facit potestatem, sed utrum ita scripserit, *si uter velit*, an, *si decumanus velit*, nihil interest. arator enim tuos istos recuperatores 7 nunquam volet. Quid? illa cuiusmodi sunt, quæ ex tempore ab Apronio admonitus, edixit? Q Septimio, honestissimo homine, equiteque Romano, resistentem Apronio, & affirmante, se plus decuma non daturum, exoritur peculiate edictum repentinum, *ne qui frumentum de area tollerent, nisi quam cum decumano pactus esset*. Ferebat hæc quoque iniquitatem Septimius, & imbro frumentum corrumpi in area patiebatur: cum illud edictum repente uberimum, & quaestuosissimum nascitur, *ut ante Kalendas Sext. omnes decumans ad aquam deportatus haberent*. Hoc edicto non Sicuti (nam eos quidem jam superioribus edictis suis perdidit, atque afflixerat) sed isti ipsi equites Rom. qui suum jus retinere se contra Apronium posse erant arbitrati, splendidi homines, & alii prætoribus gratiosi, vincti Apronio traditi sunt. Attendite enim, cuiusmodi edicta sint. *NE TOLLAT*, inquit, *EX AREA, NISI ERIT PACTVS*. Satis hæc magna vis est ad inique paciscendum. malo enim plus dare, quam non mature ex area tollere. At ista vi Septimium, & nonnullos Septimii simileis non coeret: qui ita dicunt. Non tollam potius, quam paciscar. 9 His hoc opponitur, Deportatum habere ante Kalend. Sext. Deportabo igitur. Nisi pactus eris, non commovebis. Sic deportandi dies præstituta tollere cogebat ex area. Prohibitio tollendi, nisi pactus esset, vim exhibebat pactioni, non voluntatem. Jam verò illud non solum contra legem Hieronicam, nec solum contra consuetudinem superiorum, sed etiam contra omnia iura Siculorum, quæ habent à senatu, populoque Romano, *extra suum forum vadimonium promittere cogatur*. Statuit istè, ut arator decumano, quò vellet decumanus vadimonium promitteret. ut hic quoque Apronio, cum à Leonitis usque Lilybæum aliquem vadaretur, ex miseris aratoribus calumniandi quaestus accederet. Quamquam illa fuit ad calumniam singulari consilio reperta ratio, quod edixerat, ut aratores jugera rationum suarum profliterentur. Quæ res cum ad pactiones iniquissimas magnam vim habuit, sicut ostendam, neque ad ullam utilitatem reip. pertinuit: tum verò ad calumnias, in quas omnes incidere, quos vellet Apronius. Ut enim quisque contra voluntatem ejus dixerat, ita in eum iudicium de professione jugerum postulabatur, cuius iudicii metu magnus à multis frumenti numerus ablatum, magnæque pecunie coactæ sunt: non quo jugerum numerum, verè profiteri esset difficile, aut amplius etiam profiteri (quid enim in eo periculi esse posset?) sed causa erat iudicii postulandi, quod ex edicto professus non esset. Iudicium autem quod fuerit, isto prætorè, si, quæ cohors, & qui comitatus fuerit,

1. *Illius se, & irrisus* Sic Nann. sic Met. codex: placuitque prolixus Guleleimo, per vulgato *irrisus*, quod & in Pall. & Vrsin. tanquam *irritum*, vox sic sacrorum, cum res divina non rectè facta.
2. *Quærent, equo modo peritorem ipsum Apronis condemnaturus*, & *Apronia permisisses*, 3. Exemplaria Italica in hunc usque diem integra delituntur periculis; quam immisi libris nostris, auctoritate codicis Nannanæ; cui accedit & liber Metelli.
3. *Illius iudicii mentionem facere*, Malebat Gulielmus *illius*, ut erat & in Metell. & Nann.
4. *De, quod decumanus edidisset*, Lambiniana aliquot ediciones male prætorum *decumanus*.
5. *Quod poposcit, quam ab aff. tuis quadruplo condemnari*, Sic quoque

Met. & Fabr. gippe vulgata *poscerent*, & *quadrupli*, quod ultimum decumant oram Nannii exemplaria calamo exarata.
6. *Homo luteus*, Sic Pal. prim. Metell. & Aldinæ: ad veterimæ quoque *luteus*, quod reinvit Victorius ac Lambianus: reperi in Pall. sec. *luteus*; quod non admodum displicet.
7. *Namquam volet*, Est à Nann. & Metell. nam publicator passim, *namquid volet*?
8. *Ne ista vis Septimium*, Hoc quoque se firmat auctoritate Metell. & Nann. vulgata, *namquæri*.
9. *Hic hoc opponitur*, Haud aliter Fabr. & Metell. non *opponitur*, ut in vulgatis.

fuerit, meministi, scire debetis. Quid igitur est, quod ex hac iniquitate novorum edictorum intelligi velim, iudices, Injuriamne factam sociis? at videtis. Auctoritatem superiorum repudiatam? non audebit negare. Tantum Apronium isto pratore potuisse? constiteat, necesse est. Sed vos fortasse, quod vos lex commonet, id in hoc loco quaeritis, num quas ex hisce rebus pecunias cepisset. Docebo, cepisse maximas, omneisque eas iniquitates, de quibus antea dixi, sui quatuor causa i. constituisse convinctam, si prius illud propugnaculum, quo contra omneis meos impetus usurum se putat, ex defensione eius deiecerit. Magno, inquit, decumas vendidi. Quid ais? an tu decumas, homo audacissime, atque amentissime, vendidisti? tu parteis eas, quas te S. P. Q. R. voluit, an fructus integros, atque adeo bona, fortunaeque aratorum omneis vendidisti? Si palam praeco iussu tuo praedicaasset, non decumas frumenti, sed dimidias venire parteis, & ita emtores accessissent, ut ad dimidias parteis emendas, si plures vendidisses tu dimidias, quam ceteri decumas, cuius mirum videretur? Quid verò, si praeco decumas pronuntiavit: *re vera*, hoc est, lege, edicto, conditione plus etiam, quam dimidias venierunt? tamen hoc tibi praclarum putabis, te plures, quod non licebat, quam ceteros quod oportebat, vendidisses? Plures vendidi decumas, quam ceteri. Quibus rebus id assecutus es? *innocentia*? Adspice adem Caetoris: deinde, si audes, fac mentionem innocentiae. Diligentis? codicis lituras tu contemplare in Sthenii Thermitani nomine: deinde aude te dicere diligentem. Ingenio? qui tescis interrogari priore actione nolueris, 2 & ita tacitum os tuum praebere malueris, quantumvis & te, & patronos tuos, ingeniosos esse dicito. Qua te igitur id, quod ais, assecutus? **MAGNA EST ENIM LUS**, si superiores consilio vicisti, posterioribus exemplum atque auctoritatem reliquisti. Tibi fortasse idoneus fuit nemo, quem imitaretur. At te videlicet, inventorem rerum optimarum, ac principem, imitabuntur omnes. Quis aratorum, te pratore decumam dedit? quis duas? quis non maximo se affectum beneficio putavit, cum tribus decumis 3 pro una defungeretur, praeter paucos, qui propter societatem furtorum tuorum nihil omnino dederunt? Vide, inter importunitatem tuam, senatusque bonitatem, quid interstit. Senatus, cum temporibus reip. cogitur, ut decernat, ut altera decumae exigantur, ita decernit, ut pecunia pro his decumis solvatur aratoribus: ut, quod plus sumitur, quam debetur, id emi, non auferri putetur. Tu, cum tot decumas non S. C. sed novis edictis tuis, nefariisque institutis exigeres, & eriperes: magnum te fecisse arbitrabere, si plures vendideris, quam L. Hortensius, pater istius Q. Hortensii, quam Cn. Pompejus, quam M. Marcellus: qui *ab aequitate, ab lege, ab*

43 *instituta non recesserunt*? An tibi unius anni, aut biennii ratio habenda fuit: salus provinciae, commoda rei frumentariae, ratio reip. in posterum fuit negligenda? cum ita rem constitutam accepisses, ut & populo Ro. satis frumenti ex Sicilia suppeditaretur, & aratoribus tamen arare, atque agros colere expediter? Quid effecisti? quid assecutus es? Ut populo R. pratore te, nescio quid ad decumas accederet, deferendas arationes, relinquendasque curasti. Successit tibi L. Metellus. Tu innocentior, quam Metellus? tu laudis, & honoris cupidior? tibi enim consulatus quaerebatur, Metello paternus honor, & avitus negligebatur. multo mino-

ris vendidit, non modo, quam tu, sed etiam, quam qui ante te vendiderunt. Quæro, si ipse excogitare non poterat, quemadmodum quam plurimo venderet: ne tua quidem recentia proximi pratoris vestigia persequi poterat, ut tuis praclaris, abs te principe inventis, & excogitatis edictis, atque institutis uteretur? Ille verò tum se Metellum minime fore putasset, si te ulla in re imitatus esset: qui ab urbe Roma, quod nemo umquam post hominum memoriam fecit, cum sibi in provinciam proficiscendum putaret, litteras ad Sicilia civitates misit, per quas hortatur, & rogat, ut *arant, ut 4 serant* in beneficio populi R. Hoc petit aliquanto ante adventum suum: & simul ostendit, se lege Hieronica venditurum, hoc est, in omni ratione decumarum nihil istis simile facturum. Atque hæc, non cupiditate aliqua scribit adductus, ut in alienam provinciam mittat litteras ante tempus: sed consilio, ne, si tempus fatiosis praeterisset, granum in provincia Sicilia nullum haberemus. Cognoscite Metelli litteras. Recita epistolam L. 45 Metelli. **LITTERÆ L. METELLI**. Hæ litteræ, iudices, L. Metelli, quas audistis, hoc, quantum est ex Sicilia frumenti homotini exaraverunt. glabam comoslet in agro decumano Sicilia nemo, si Metellus hanc epistolam non misisset. Quid? Metello divinitus hoc venit in mentem: an ab Siculis, qui Romam frequentissimi convenerant, negotiatoribusque 5 Sicilia doctus est? quorum, quanti conventus ad Marcellos, antiquissimos Sicilia patronos, quanti ad Cn. Pompejum, Cos. designatum, ceterosque illos provinciae necessarios, fieri soliti sint, quis ignorat? Quod quidem iudicium nullo umquam de homine factum est, *ut absens accusaretur ab iis palam, quorum in bona, liberisque summum imperium, potestatemque haberet*. Tanta vis erat injuriarum, ut homines quidvis perpeti, quam non de istius pravitate, & injuriis deplorare, & conqueri malent. Quas litteras cum ad omneis civitates prope suppliciter misisset Metellus: tamen antiquum modum fatiosis, nulla ex parte 6 assequi potuit. disingent enim permulti, id quod ostendam: non solum arationes, sed etiam sedes suas patrias, istius injuriis exagitati, reliquerant. Non mehercule 7 criminis augendi causa dicam, iudices: sed, quem accepi ipse oculis, animosque sensum, hunc verè apud vos, & ut potero, planissime exponam. Nam, cum quadriennio post in Siciliam venissem: sic mihi affecta visa est, ut hæc terra solent, in quibus bellum acerbum, diuturnum versatum est, quos ego campos antea, colleisque nitidissimos, viridissimosque vidissem, hos ita vastatos nunc, ac desertos videbam, ut ager ipse cultorem desiderare, ac lugere dominum videretur. Herbitensis ager, Ennenensis, Murgentinus, Assorinus, Macharensis, Agrinensis, ita relictus erat ex maxima parte, ut non solum jugorum, sed etiam dominorum multitudinem quaereremus. Athenensis verò ager, qui solebat esse cultissimus, & quod caput est rei frumentariae, campus Leontinus, 8 cuius antea spes hæc erat, ut, cum obsitum vidissem, *arationa carissima non videretur*: sic erat deformis, atque horridus, ut in uberrima Sicilia parte Sicilia quaereremus. labefactarum enim vehementer aratores jam superior annus: proximus verò funditus everterat. Tu mihi etiam audes mentionem facere decumarum? Tu 9 in tanta improbitate, tu in tanta acerbitate, in tot & tantis injuriis, cum in arationibus, & in earum rerum jure provincia Sicilia consistat: everfis fundi-

V

fundi-

1. Constituisse convinctam.) Sic Pall. Nann. edd. que exoleer. neq; abt Fabr. aut Metell. nisi quod ii xincan. Victoriana, itrenpisse convinctam.
2. In tacitum ar tuum pratore.) Melius forte Metelli tacitum. os praebet, qui verberari se aut contumelia affici impunè patitur.
3. Pro una defungeretur.) Ita omnes mss. nostri & edd. usque ad Victorianam; qua, defungeretur, hoc est, carperetur, inquit Camerarius.
4. Serant in beneficio populi R. Hæc patris etc.) Lambinus edidit; serant. In beneficio populi R. hæc patris. Nannii codex non habet vocem in. legitque statim, propter hoc patris, etc. Locus lubricus.

5. Sicilia doctus est.) Forcè edictus est, inquit Gualtelmius.
6. Assequi potuit.) Ita Nan. liber. vulgata, exsequi. quod & in Pall.
7. Criminis augendi causa dicam.) Suspectum Gualtelmo vox causa, tanquam scribèr additamentum.
8. Cuius antea spes hæc erat.) Mss. Nannii, item Pall. spes. Tibullus. Nis spes destinata.
9. In tanta improbitate.) Recepti isthæc suavis mss Nannii prius decernant, neque hærent in Pall. nam hoc jam deficient exemplaria Metelli atque Hicorpii; magno Critica rei malo.

funditis aratoribus, relictis agris, cum in provincia tam locuplete, ac referta, non modo rem, sed ne spem quidem ullam reliquam cuiquam feceris, aliquid te populare putabis habere, cum dices, te pluris, quam ceteros, decumas vendidisse? Quasi verò aut populus Rom. hoc voluerit, aut senatus hoc tibi mandaverit, ut, cum omnis aratorum fortunas decumarum nomine eriperes, in posterum fructu illo, commodoque rei frumentariae populum Romanum privares: deinde, si quam partem tuam prædæ ad summam decumarum addidisses, bene de populo Rom. meritis viderere. Atque petinde loquor, quasi in eo sit iniquitas ejus reprehendenda, quòd, *propter gloria cupiditatem*, ut aliquos summa decumarum vinceret, acerbiorē legem, duriora edicta interposuerit, omnium superiorum ¹⁹ auctoritatem repudiavit. Magno tu decumas vendidisti. Quid, si doceo, te non minus *damnum tuam avernisse, quam Romanam misisse*: decumarum nomine? quid habet populare ratio tua, cum ex provincia populi Rom. & quam partem tu tibi sumeris, & tunc populo Rom. miseris? quid, si duabus partibus doceo te amplius frumenti abstulisse, quam populo Rom. misisse? tamenne putamus patronum tuum in hoc crimine cerviculam iacturum, & populo se ad coronam daturum? Hæc vos antea, iudices audistis: verum fortasse ita audistis, ut auctorem remorem haberetis, sermonemque omnium, cognoscite nunc, innumeraibilem pecuniam frumentario nomine ereptam: ut simul illam quoque ejus vocem improbam cognoscatis: qui se uno *quæstu decumarum* omnia sua pericula redempturum esse ²⁰ dicebat. ³ Audimus hoc jam diu, iudices: nego quemquam esse vestrum, quin sæpè audierit, socios istius fuisse, decumanos. nihil aliud arbitror in istum falsò esse dictum ab iis, qui malè de isto existimant, nisi hoc, nam *socii putandi sunt, quos inter res. communicata est*. Ego rem totam, fortunaque aratorum omnis, istius fuisse dico: Apronium, Veneriosque servos, quod isto pretore fuit novum genus publicanorum, ceterosque decumanos procuratores istius ²¹ quæstus, & ministros respirarum fuisse dico. Quomodo hoc doces? quo modo ex locutione illa colummarum docui istum esse prædatorum? opinor, ex eo maxime, quòd *iniquam legem*, & novamque dixisset. Quis enim umquam conatus est ²² jura omnia, & consuetudinem omnium commutare cum vituperatione, sine quæstu? Pergam, atque insequar longius. iniqua lege vendebas, quo pluris venderes. cur, jam addictis, & venditis decumis, cum jam ad summam decumarum nihil, ad tuum quæstum multum posset accedere, subitò, atque ex tempore *nova nascuntur edicta*? nam ut vadimonium decumano, quocumque is vellet, promitteretur, ut ex area, nisi pactus esset, arator ne tolleretur: ⁶ ut ante Kal. Sext. decumas deportatas haberent: hæc omnia, venditis decumis, anno tertio re edixisse dico: quæ si reipub. causa faceres, in vendendo essent pronuntiata. quia tua causa faciebas, quod erat imprudentia prætermisum, ⁷ id quæstu ac tempore *admonitus* reprehendisti. Illud verò cui probari potest? te sine tuo quæstu, ac maximo quæstu, tantam tuam infamiam, tantum capitis tui, fortunarumque periculum neglexisse; ut, cum totius Siciliæ quotidie gemitus, querimoniaque

audires; cum, ut ipse dixisti, reum te fore putares, cum huic iudicii discrimen ab opinione tua non abhorretis: pateret tamen aratores indignissimis injuriis vexari, ac diripi? profectò, quamquam ex singulari crudelitate, & audacia: tamen abs te totam alienati provinciam, & tot homines honestissimos, ac locupletissimos, tibi inimicissimos fieri nolles, nisi hanc rationem, & cogitationem labutis tua, *pecunia cupiditas*, ac præsens illa præda superaret. Etenim, quoniam summam, & numeram injuriarum, ¹⁰ dices, vobis non possum exponere: singulatum autem de uniuscujusque incommodo dicere infinitum est: genera ipsa injuriarum, quæso, cognoscite. Nympho est Cemptipinus homo navus, & industrius, experientissimus, ac diligentissimus arator. is cum arationes magnas conditas haberet, (quod homines etiam locupletes, sicut ille est, in Sicilia facere consueverunt,) easque magna impensa, magno instrumento tueretur: tanta ab isto iniquitate oppressus est, ut non modò arationes relinqueret, sed etiam ex Sicilia profugeret, Romamque unà cum multis ab isto ejectis, veniret. teci ut decumanus & Nymphonem vocaret ex edicto illo præclaro, quod nullam ad aliam rem, nisi ad hujusmodi quæstus pertinerebat, numerum iugerum professum esse. Nympho cum se vellet *agros iudicio defendere*. ¹¹ re, iste viros optimos recuperatores dat, eundem illum medicum Cornelium (is est Artemidorus Pergæus, qui in sua patria dux isti quondam, & magister ad despoliandum Dianæ templum fuit) & haruspitem Volusianum, & Valerium præconem. Nympho, antequam planè constitit, condemnatur. Quanti, fortasse quæritis, nulla erit edicti pena certa. frumentum ejus omnis, quod in areis esset. Sic Apronius decumanus, non decumam debitam, non frumentum remotum, atque celatum: sed tritici septem millia medimnum ex Nymphonis arationibus, edicti pena, non redemptionis aliquo jure tollit. Xenonis Meneni, ¹² nobilissimi hominis, uxoris fundus erat colono locatus, colonus, quod decumanorum injuriis ferre non poterat, ex agro profugerat. Verres in Xenonem iudicium dedit illud suum damnatorium de iugerum professione. Xeno ad se pertinere negabat: fundum elocatum esse dicebat. dedit iste iudicium, ¹⁰ SI PARERET, jugera ejus fundi esse plura, quam colonus esset professus, tum uti Xeno damnaretur. Dicebat ille, non modò non arasse se. ¹¹ id quod in satis erat, sed nec dominum ejus esse fundi, nec locatorem: ¹² uxoris esse: eam ipsam suum negotium gerere; ipsam locavisse. Defendebat Xenonem homo summo splendore, & summa auctoritate prædius, M. Cossitius. Iste nihilominus iudicium n. s. 2 xxx. millium dabat. Ille tamen recuperatores de cohorte latronum sibi parari videbat: tamen iudicium accepturum se esse dicebat. Tum iste magna voce Veneris imperat, ¹³ ut Xeno audiret: *DVM RES JUDICETVR*, hominem ut asserent; cum iudicatum sit, ad se adducant, & illud simul dixit: se non putare, illum, si *divitibus, potius damnationis contemneret*, etiam virgas contemnere. Hac ille vi, & hoc metu adductus, tantum decumanis, quantum iste imperavit, exsolvit. Polemarchus est Murgentinus, vir bonus, atque honestus. ¹⁴ is, cum pro iugeribus quinquaginta, medimna 10 cc. decumæ

1. Ad summam decumarum. Male editiones: aliquot Lambiniane *Summa*.

2. Et populo se ad coronam daturum. Lipsius nosse emendabat lib. 1. Variar. cap. 5. ac coronam.

3. Audimus hoc jam diu. Vulgata, Audivimus; sed nostrum est à Pall. meliusque convenit.

4. Novamque dixisset. Forfan edixisset, inquit Gulielmus.

5. Nova nascuntur edicta. Idem conjicit, *communis*.

6. Ut ante Kal. Sextiles, &c. Particulam ut adposui volentibus membranis Nannii.

7. Id tempore ac quæstu admonitus reprehendisti. Appage correctores istos, qui heic argute inepti sunt.

8. Tres homines bene. ac simplicissimos. Tres voces interfertæ sunt de *decoritate* libri Nanniani.

9. Nymphonem negare ex edicto, &c. Est à Pal. sec. nam prim. necesse. vulgata hodie, *veraris* & post, *præfissum non esset*, contra utrumque mss.

10. Si pareret iugera ejus f. t. pl. q. est. f. p. non uti Xeno. Est à Pall. pr. & sec. nisi quod is, *apparet*, vulgata: *si pareret iugera ejusmodi* & *non Xeno*, &c.

11. Id quod in satis erat. Ita citat ex nescio quibus veteribus Horomanus. at mss. nostris & edd. aliis abest præpositio.

12. Uxoris esse. Ita liber Nannii. aliorum, *uxoris* quomodo item passim vulgata, nec omnino male.

13. Ut Xeno audiret. Hoc est ut ille exaudire posset minas Verrii subieque. Sic Ovidius lib. 1. Amorum: *Risi, ut audirem senitæ*

rem mare Cupida. emendatio hujus loci est ab Nanniano, & Pal. secunda.

etiam imperarentur, quod recusabat, domum ad istum
 & in jus eductus est: & cum iste etiam cubaret, in cubicu-
 lum introductus est: quod, nisi mulieri, & decumano, pa-
 tebat nemini alii. Ibi, cum pugnis & calcibus conscissus
 esset: qui p.c.c. medimnis decidere noluisse, mille prom-
 isit. Eubulides est Grosphus, Centuripinus, homo cum
 virtute & nobilitate domi suæ, tum etiam pecunia prin-
 ceptis. huic homini, iudices, honestissimæ civitatis hone-
 stissimo, non modo frumenti scitote, sed etiam *vite & san-*
guinis tantum relicto esse, quantum Apronii libido tulit.
 nam vi, malo, plagis adductus est, ut frumenti daret,
 572 non quantum haberet, sed quantum coereretur. Softra-
 tus, & Numenius, & Nymphodorus ejusdem civitatis,
 cum ex agris tres fratres confortes profugissent, quod iis
 plus frumenti imperabatur, quam quantum exarant:
 hominibus coactis, in eorum arationes Apronius venit:
 orane instrumentum diripuit, familiam abduxit, pecus
 abegit, postea cum ad eum Nymphodorus venisset A.T.
 nam: & oraret, ut sibi sua restituerentur: hominem cor-
 rumpi, ac *suspendi iussit*; & in oleastro quodam: quæ est arbor,
 iudices, in foro, tamdiu pendit in arbore socius, ami-
 cusque populi Rom. in sociorum urbe ac foro, colonus
 578 aratorque vester, quamdiu voluntas Apronii tulit. Genera
 jamdudum innumerabilem injuriarum, iudices, singulis
 nominibus profero: infinitam multitudinem injuriarum
 prætermitto, vos ante oculos, animosque vestros, tota Si-
 cilia decumanorum hos impetus, aratorum direptiones,
 hujus importunitatem, Apronii *regnum* proponite. Con-
 remisit Siculos: non duxit homines: nec ipsos ad perse-
 quendum vehementis fore, & vos eorum injurias leviter
 584 laturos existimavit. Esto: falsam de illis habuit opinio-
 nem, malam de vobis: verum tamen cum de Siculis male
 mereretur, civis Romanos coluit, his indulxit, eorum vo-
 luntati, & gratiæ deditus fuit. 4. Ille civis Romanos?
 5. At nullis inimicis, aut infestior fuit. Mitto vincula,
 mitto carcerem, mitto verbera, mitto securis: crucem
 denique illam prætermitto, quam civibus Romanis *se-*
stem humanitatis in eos, ac benivolentiæ suæ voluit esse:
 mitto, inquam, hæc omnia, atque in aliud dicendi tempus
 rejicio: de decumis, de civium Romanorum conditione in
 arationibus disputo: qui quemadmodum essent accepti,
 60 iudices, audistis ex ipsis, bona sibi erepta esse dixere. Ver-
 sim hæc, 6 quoniam ejusmodi causa fuit, ferenda sunt:
 nihil valuisse a quietate, nihil consuetudinem: DAMNA
 denique, iudices, nulla tanta sunt, quæ non viri fortes,
 magno & libero animo affecti, ferenda arbitrentur. Quid,
 si equitibus Rom. non obscuris, neque ignotis, sed hone-
 stis, & illustribus, manus ab Apronio, isto prætore, sine
 ulla dubitatione afferbantur? quid expectatis? quid à
 me amplius dicendum putatis? an id agendum, ut eo ce-
 lerius de isto tranfigamus, quo maturius ad Apronium
 possimus, id quod ego illi jam in Sicilia 7 pollicitus sum,
 pervenire? qui C. Matrinium, iudices, summa virtute ho-
 minem, summa indultria, summa gratia, Leontinis, in pu-
 blico, biduum tenuit: 8 atque ab Apronio, iudices, homine
 in dedecore nato, ad turpitudinem educato, ad Verris fla-
 gitia, libidinesque accommodato, equitem Rom. scitote
 biduum cibo, testoque prohibitum biduum Leontinis, in
 foro, custodiis Apronii retentum, atque servatum, neque
 ante dimissum, quam ad conditiones ejus depactus est.

Nam quid ego de Q. Lollio, iudices, dicam, equite Roma-
 no spectato atque honesto? Clara res est, quam dicturus
 sum, tota Sicilia celeberrima, atque notissima: qui cum
 araret in A.T.ensi, cumque is ager Apronio cum ceteris
 agris esset traditus; equestri veteri illa & auctoritate, &
 gratia fretus, affirmavit, se decumanis plus quam deberet,
 non daturum. refertur ejus sermo ad Apronium. Enim-
 vero iste ridere, ac mirari, Lollium nihil de Matrinio, ni-
 hil de ceteris rebus *audisse*. mittit ad hominem Venerios,
 (hoc quoque attendite, apparitores à prætore assignatos
 habuisse decumanum: si hoc mediocre argumentum vide-
 ri potest, istum decumanorum nomine ad suos quæstus
 esse abusum) adducitur à Veneriis, atque adeo atrahitur
 Lollius comode, cum Apronius è palestra disisset, & in
 triclinio, quod in foro A.T.ensi statuerat, decubisset. 62.
 Statuitur Lollus in illo *tempore* gladiatorum convivio. Non
 mehercule, quæ loquor, crederem, iudices, tamen vulgo
 audieram, nisi mecum ipse senex, cum mihi, atque huic
 voluntati accusationis meæ lacrymans gratias ageret, sum-
 ma cum auctoritate esset locutus. Statuitur, ut dico, eques
 Rom. prope annos x.c. natus, in Apronii convivio, cum
 interea Apronius caput, atque os suum unguento perfri-
 caret. Quid est, Lolli? inquit, tu, nisi malo coactus, *velle fa-*
cere nescis? Homo quid ageret: taceret, responderet: quid
 faceret denique, illa auctoritate, & atate præditus, nesci-
 bat. Apronius interea cenam, ac pocula poscebat. servi
 autem ejus, qui & moribus *isstem* essent, quibus dominus,
 & eodem genere, ac loco nati, præter oculos Lollii hæc
 omnia ferebant. Ridere convivæ, cachinnari ipse Apro-
 nius: nisi forte existimatis, eum in vino, ac luxu non ris-
 sisse, qui nunc in *periculo*, atque exitio suo risum tenere
 non possit. Ne multa, iudices, his contumeliis scitote
 Q. Lollium coactum, ad Apronii leges, conditionesque
 venisse. Lollus, atate & morbo impeditus, ad testimo- 63.
 nium dicendum venire non potuit. Quid opus est Lollio?
 nemo hoc nescit: nemo tuorum amicorum, 9 nemo
 abs te productus, nemo interrogatus, nunc se primum
 hoc dicit audire. M. Lollus, ejus filius, adolescens lectis-
 mus, præstò est: hujus verba audietis. nam Q. Lollus ejus
 filius, qui Calidium accusavit, adolescens & bonus, &
 fortis, & in primis disertus, cum his injuriis, contumeliis-
 que commotus in Siciliam esset profectus, in itinere occi-
 cisus est, cujus *moris causam fugitivi sustinent*: re quidem
 vera neto in Sicilia dubitat, quin eo sit occisus, quod
 habere clausa non potuerit sua consilia de Verre. Ille
 porò non dubitabat, quin is, qui antea alium studio ad-
 ductus accusasset, sibi adveniendi præstò esset futurus,
 cum esset parentis injuriis, & domestico dolore cora-
 motorus. Jamne intelligitis, iudices, quæ *peffis*, quæ imma- 64.
 nitas in vestra antiquissima, fidelissima, proximaque pro-
 vincia versata sit? Jam videtis, quam ob causam Sicilia tot
 hominum antea furta, rapinas, iniquitates, ignominiasque
 perpeffa, non potuerit hoc novum, ac singulare, atque in-
 credible genus injuriarum, contumeliarumque perferre?
 Jam omneis intelligunt, cur universa provincia defensorè
 suæ salutis cum quæsit, cujus iste fidei, diligentia, perse-
 verantia, nulla ratione eripi possit. tot judiciis interfussis:
 tot homines nocentes, & improbos, accusat & vestra &
 superiorum memoria scitis esse. eequem vidistis, eequem
 audistis, in tantis furtis, in tam apertis, in tanta audacia

V 2

tanta

1. In *jur eductus* est. Habent istud Pall. & Nann. ut omittam edd. canidæ verulitatis, vulgata, *deductus*.
 2. Non quantum haberet. Sic Pall. edd. que omnes.
 3. In *oleastro* quodam. Hodie legitur *quadam*, sed contra Pall. & edd. veteres.
 4. *Ist civis Romanus*? Gulielmus confestat excidisse voclam, *est*, *ist civ*. R. 9? at enim in Pall. scriptum est, *iste C. R.* edd. priores; *iste civ*. R. 9.
 5. *Av nullis inimicis*. Est ab Hotomagi conjectura, nam scripti edd. que *nullis*.

6. *Quoniam ejusmodi causa fuit*. Sic Lambin. è Fabriciano, vulgata, *quoniam hujusmodi casus adfuit*.
 7. *Pollicitus sum pervenire*. Ita mss. Nanni. vulgata *testis venire*.
 8. *Acque ab Apronio*. Mallem tolli *atque*; tanquam supervacuum, quamvis tamen ei sua vis, si mutetur in *atque*.
 9. *Nemo abs te productus*. Nunc primum adicitur Cicero: ex Nonio, qui id laudat in *producere*, vestigiaque ejus remanserant in mss. Nanni, præterea *nemo prompte adductus*; quod Gulielmus resingebat in *atque adductus*, ut Cicero *mirificè* eos qui ab ipso Verre pro se add. *cerentur*, contra illum testimonium dicere confirmet.

65. tanta impudentia esse verfatum? Apronius stipatores Venerios secum habebat: ducebat eos circum civitates: publice sibi convivia parari, sterni triclinia, & in foro sterni jubebat: et eò vocari homines honestissimos, non solum Siculos, sed etiam equites Romanos; ut, quicum 2. *inno con- vium nemo unquam, nisi turpis, impertu quo voluisset, ad ejus convivium spectatissimi, atque honestissimi viri tenerentur.* Hæc tu omnium mortalium profligatissime, ac perditissime, cum scires, cum audires quotidie, cum videres: si sine tuo maximo questu fierent, cum tanto periculo tuo fieri patere, atque concederes? & tantum apud te questus Apronii, tantum ejus sermo inquinatissimus, & blanditiæ flagitiosæ valuerunt, ut numquam animum tuam, curam tuam fortunaram, cogitatioque, tangeret? Cernitis, judices, quod & quamvis incendium, decumatorum impetu, non solum per agros, sed etiam per reliquas fortunas aratorum; neque solum per bona, sed etiam per jura libertatis, & civitatis, isto prætoris pervaserit. videtis pendere alios ex arbore: pulsari autem alios, & verberari: potius alios in publico custodiri: destitui alios in convivio: condemnari alios a medico, & præcone prætoris: bona tamen interea nihilominus eorum omnium ex agris auferri, ac diripi. Quid est hoc? populi Rom. imperium? populi Rom. leges? judicia? socii fideles? provincia suburbana? nonne omnia potius ejusmodi sunt, quæ, si Athenio vicisset, in Sicilia non fecisset? non, inquam, judices, esset ullam partem istius nequitiæ fugitivorum insolentia consecuta. Privatim hoc modo: quid? publice civitates que modo dum tractate sunt? audistis permulta iudicia, & testimonia civitatum, & reliqua.

67. rui audietis. Ac primum de Agyrinensi populo, fidei, & illustri, breviter cognoscite. Agyrinensis est in primis honesta civitas Sicilia, hominum ante hunc prætorem locupletium, summorumque aratorum. ejus agri decumas cum emisisset idem Apronius, Agyrius venit: Qui cum eo cum apparitoribus, id est, cum minis, ac vi venisset, poscere pecuniam grandem cœpit, ut, accepto lucro, discederet. nolle se negotii quidquam habere dicebat, sed accepta pecunia, quam primum aliam civitatem occurrere. Sunt omnes Siculi non contemnendi, si per nostros magistratus liceat: sed homines & satis fortes, & satis planè frugi, ac sobrii, & in primis hæc civitas, de qua loquor, judices. Itaque homini in primis improbissimo respondent Agyrinenses, sese decumas ei, quem admodum deberent, daturos: lucrum, cum ille magno præsertim emisisset, non addituros. Apronius certiorum facit istum, cuja res erat, quid rei esset. Statim, tanquam conjurato aliqua Agyrii contra reipublicam facta, aut legatus prætoris, pulsatus esset, ita Agyrio magistratus, & quinque primi, accitu istius evocantur. Veniunt Syracusas: præsto est Apronius: ait, eos ipsos, qui venissent, contra edictum prætoris fecisse. Quærebant, quid? respondebat, se ad recuperatores esse dicturum. Iste, & qui summus homo, formidinem illam suam miseris Agyrinensibus injiciebat: recuperatores se de cohorte sua daturos minabatur. Agyrinenses, viri fortissimi, iudicium se passuros esse dicebant. Ingerebat iste 4. Artemidorum Cornelium medicum, Valerium præconem, Tlepolemum pichotem, & ejusmodi recuperatores: quorum civis Romanus nemo erat: sed Græci sacrilegi, jam pridem improbi, repente Cornelii, videbant Agyrinenses, quidquid ad eos recuperatores Apronius attulisset; illum perfacile proba-

turum, condemnari cum istius invidia, infamiaque malebant, quam ad ejus condiciones, & pactionesque accedere. Quærebant, quæ in verba recuperatores daret. Respondebat, SI PARERET ADVERSUS EDICTUM M. F. F. C. I. S. E.: quæ in iudicio dicturum esse dicebat. Iniquissimis verbis, improbissimis recuperatoribus, confictari malebant, quam quidquam cum ista sua voluntate decidere. Sun. mitebat iste Timarchidem, qui moneret eos, si sperem, ut transirent. Pernegabant. Quid ergo? In singulos n. s. quinquagenis millibus dari nari mavitis? Male dicebant. Tum iste clare omnibus audientibus, QUI DAMNATUS ERIT, inquit, VIRGIS AD NECEM CADETUR. Hic illi sientes rogare, atque orare cœperunt, ut sibi suas leges, & fructusque omnes, arationesque vacuas Apronio tradere liceret: ut ipsi sine ignominia, molestiaque discederent. hac lege, judices, decumas vendidit Veres. Dicit licet Hortensius, 6. si vult, magno Verrem vendidisse. Hæc conditio fuit isto prætoris aratorum, ut secum præclarè agi arbitrentur, si vacuos agros Apronio tradere liceret. multas enim crucis postitas effugere cupiebant. quantum Apronius edidisset debere, tantum ex edicto dandum erat. Etiamne si pius edidisset, quam quantum natum esset? Etiam. Quomodo? Magistratus ex istius edicto exigere debebant. At arator repeteret poterat. Verum Artemidorum recuperatore. Quid, si minus arator dedisset, quam poposisset Apronius? Judicium in aratore in quadruplum. Ex quo iudicum numero? Ex cohorte prætoris præclara hominum honestissimorum. Quid amplius? minus te iugerum professum esse dico: recuperatores rejice, quod adversum edictum feceris. Ex quo numero? ex eadem cohorte. Quid erit extremum? Si damnatus eris (nam dubitatio damnationis, illis recuperatoribus, quæ poterat esse) virgis te ad necem cadere necesse erit. His legibus, his conditionibus, erit quisquam tam stultus, qui decumas venisse arbitretur? qui aratori novem partes reliquas factas esse existimet? qui non intelligat, istum sibi quæstui prædæque habuisse bona, possessiones, fortunas aratorum? Virgine metu Agyrinenses, quod imperatum esset, facturos se esse dixerunt. Accipite nunc, quid imperarit: & dissimulate vos, si potestis, vos intelligere, ipsum prætorem, quod tota Sicilia perspexerit, redemptorem decumarum, atque adeo aratorum dominum, ac regem fuisse. Imperat Agyrinensibus, ut decumas ipsi publice accipiant: Apronio lucrum dent. Si magno emerit, quoniam tu es, qui diligentissime pretium exquisisti: qui, ut ais, magno vendidisti: quare putas emtori lucrum addi oportere? Esto: putas, quam obrem impetabas, ut adderent? Quid est aliud capere, & conciliare pecunias, in quo te lex tenet, si hoc non est, vi, atque imperio cogere in tuo lucrum dare alteri, hoc est, pecuniam dare? Age, quid tum? si Apronio, delictis prætoris, lucelli aliquid iusti sunt dare, putare Apronio datum, si Apronianum lucellum, ac non prætoris prædæ vobis videbitur. Imperas, ut decumas accipiant: Apronio dent lucrum, 7. tritici medimnum xxxiii millia. Quid est hoc? una civitas es uno agro, & plebs Romana prope mensuram cibaria prætoris impetio donare Apronio cogitur. Tu magno decumas vendidisti, cum tantum lucrum decumano sit datu? profectò, si pretium exquisisses diligenter, tum cum veniebas, x. 9. medimna potius addidissent, quam n. s. 10 c. postea Magna prædæ detur?

1. *Es man.* Malim eò vocari, certe sic Pall. sed sine particula eò. M. Manius ait alios legeros, eò vocari, idque recepit P. Manius: nescio quam bene.

2. *Inno con-* Gualtelmius edi volebat *convenire.*

3. *Quicum et cum apparitoribus, id est, cum minis & vi venisset.* Pall. add. vete. Qui cum apparitoribus, id est, cum minis, etc.

4. *Artemidorum medicum, etc.* Sunt à Fabriciano. nam pulcherrima per se lectio: Artemidorum medicum Cornelium, præconem Tlepolemum, omisso, s. c. e. 113.

5. *Pallioque accedere.* Annotat Gualtelmius non opus esse scalpere.

10. *Lambini, qui conpigit, descendere.*

6. *si vultis.* Et à Pall. & oia. venissimis, scelli posterioris, s. andi. & quibus est, etc. plac. Nant.

7. *Tritici medimnum xxxiii.* Et à Nanniano. nam prius cusu xxxvi. hinc Gualtelmius considerat nec Romanus.

8. *Pleb. Rom. mensuram cibaria.* V. de Constantinum. lib. de Frumentatione. recentior plebs. fuit melius plebs.

9. *Medimna potius.* In vi. Verrius, vix recosimus à numeris medimna medio, umque ab Horomanna nobis representatis.

Etur: audite reliqua, & diligenter attendite, quo minus
 miremini, Siculos, *re necessariis* auxilium à patropis,
 73 à consulis, à senatu, à legibus, à iudiciis petivisse. Ut
 probaret Apronius hoc triticum, imperat Agyriensibus
 Verres, ut in medimna singula dentur Apronio *n. s. 111*.
 Quid est hoc? tanto numero frumenti, luci nomine, imperato,
 & expresso, nummi praterea exigentur, ut probetur
 frumentum? an poterat non modo Apronius, sed quis
 vis, exercitui si metiundum esset, improbare Siculum frum-
 entum, quod isti ex area, si vellet, admetiri licebat? Frum-
 menti tantus numerus imperio tuo datur, & cogitur,
 non est satis. nummi praterea imperantur, dantur, parum
 est, pro decumis hordei alia pecunia cogitur, iubes *n. s.*
xxx. luci dari. Ita ab una civitate, *vi, minus, imperio*, inju-
 riaque pretoris eripiuntur tritici medimnum *xxx 111*. &
 praterea *n. s. 111*. an hæc obscura sunt? aut, si omnes ho-
 mines velint, obscura esse possunt? quæ tu *palam egisti?*
 in conventu imperasti? omnibus inspectantibus coegisti?
 qua dere Agyrienses magistratus, & quinque primi,
 74 quos tu tuique questus causa evocasti, acta & imperia
 tua domum ad senatum suum renuntiaverunt: quorum
 renuntiatio, legibus illorum, litteris publicis mandata
 est: quorum legati, homines nobilissimi, Romæ sunt, qui
 hoc idem pro testimonio dixerunt? Cognoscite Agyri-
 ensium publicas litteras: deinde testimonium publicum
 civitatis. Recita litteras publicas *LITTERÆ PVBLI-*
CÆ. Recita testimonium publicum. *TESTIMONIUM*
PVBLICVM. Animadvertistis in hoc testimonio, iudi-
 ces, Apollodorum, cui Pytagro cognomen est, principem
 suæ civitatis, lacrymantem testari, ac dicere, numquam
 post populi Romani nomen ab Siculis auditum, & cog-
 nitum, Agyriensibus contra quemquam infimum civem
 Rom. dixisse, aut fecisse quippiam: qui nunc contra prato-
 rem populi R. magnis injuriis, & magno dolore publice
 testimonium dicere cogentur. Unum mehercule, huic ci-
 vitati, Verres, obsistere tua defensione non potes: tanta
 auctoritas est in eorum hominum fidelitate, & tanto dol-
 or in injuria, tanta religio in testimonio. Verum non
 una te tantum, sed universæ similibus afflictæ incommodis,
 75 legationibus ac testimoniis publicis persequuntur.
 Etenim deinceps videamus, Herbitensis civitas, honesta;
 & antea copiosa, quemadmodum spoliata ab isto, ac ve-
 xata sit. At quorum hominum? summorum aratorum,
 76 *remotissimorum à foro, iudicis*, controversiis: quibus parcere,
 & consulere, homo impurissime, & quod genus hominum
 studiosissime conservare debuisti. Primo anno venierunt
 ejus agrum decumæ tritici medimnum *xviii*. Atidius, istius
 item minister in decumis, cum emisisset, & præfecti nomine
 eum venisset Herbitam cum Veneriis, locisque ei publicè,
 quò deverteretur, datus esset: coguntur Herbitenses ei lu-
 cri dare tritici medimnum *xxxv 111*, millia, cum decumæ
 venissent tritici medimnum *xviii*. Atque hoc tantum
 triticum luci coguntur dare publicè, cum jam privatim
 aratores ex agris spoliati, atque exagitati, decumanorum
 76 injuriis profugissent. Anno secundo cum emisisset Apro-
 nius decumas tritici medimnum *xxv*, millibus, & ipse
 Herbitam cum illa prædonum copia, manuque venisset:
 populus publicè coactus est ei conferre luci tritici me-
 dimnum *xxvi*, & accessionem *n. s. c10 c10*. De accessio-
 ne dubito, an Apronio ipsi data sit, merces operæ, *presumptio-*
que impudentia. De tritici quidem numero tanto, quis po-
 tuit dubitare, quin ad istum prædonem frumentarium, si
 cet Agyriensibus frumentum, perveniret? Anno vero tertio
 in hoc agro consuetudine usus est regia. Solere ajunt

baros reges Persarum, ac Syrorum, *plures uxores* habere: his
 autem uxoribus civitates attribuere, hoc modo: Hæc civi-
 tas mulieri redimiculum præbeat, hæc in collum, hæc in
 crineis, ita populos habens univeros non solum *confictos*
libidinis suæ, veram etiam administratos. Eandem istius, qui 77
 se regem Siculorum esse ducebat, licentiam, libidinemque
 fuisse cognoscite. Æschrius Syracusani uxor est Pippa:
 cujus nomen *istius nequitia* tota Sicilia perfulgatum est, de
 qua muliere versus plurimi supra tribunal, & supra præ-
 toris caput scribebantur. Hic Æschrio, Pippæ *vir adumbra-*
tus, in Herbitensibus decumis novus instituitur publica-
 nus. Herbitenses cum viderent, si ad Æschrionem præ-
 tium redisset, se ad arbitrium libidinosissimæ mulieris
 spoliatum iri: liciti sunt usque eò, quoad se efficere posse
 arbitrabantur. supra adjecit Æschrio, neque enim metue-
 bat, ne, prætores Verre, decumana mulier damno affici
 posset. Addicitur medimnum *xxxv*, millibus dimidio fe-
 re pluris, quam superiori anno. Aratores *funditus ever-*
bantur: & eo magis, quòd jam superioribus annis exhausti
 erant, ac præne perditii. Intellexit iste ita magno venisse,
 ut amplius ab Herbitensibus *exprime* non posset. demit de
 capite medimnum *c10 c10 c10 100* jubet in tabulas pro
 medimnum *xxx1*. referri *xxx1*, & *cccc*. Hordei decumas 78
 ejusdem agrum Docimus emerat. Hic est Docimus, qui ad
 istum deduxerat Tertiam, lidori mimi filiam, *vi abductam*
 ab Rhodio tibicine. Hujus Tertiam plus etiam, quam Pip-
 pæ, plus quàm ceterarum, ac propè dicam, tantum apud
 istum in Siciliensi pratura auctoritas valuit, quantum
 in urbana Chelidonis. Veniant Herbitam duo pratoris
 amuli, non molesti, 3 muliercularum teterrimarum im-
 probissimi cognitores, incipiunt postulare, postere, mi-
 nari, non poterant tamen, cum cuperent, Apronium imi-
 tari. *Siculi Siculos non tam pertimescebant*. Cum omni ra-
 tione tamen illi calumniarentur: promittunt Herbiten-
 ses vadimonium Syracusas. Eò posteaquam ventum est,
 coguntur Æschrioni, id est, Pippæ, dare tantum, quan-
 tum erat de capite dentum, tritici medimnum *c10 c10*
c10 100. Muliercularum publicana noluit ex decumis nimium
 luci dare, ne forte ab nocturno suo questu animum ad ve-
 ctigalia redimenda transferret. Transactum putabant Her-
 79 bitenses, cum iste, Quid de hordeo, inquit, & Docimo, ami-
 culo meo? quid cogitatis? At hoc agebant in cubiculo, iudi-
 ces, atque in lectulo tuo. Negabant illi sibi quidquam esse
 mandatum. Non audio: numerate *n. s. xv*. Quid faceret
 miler? aut quid recuarent? præsertim cum in lectulo decu-
 manæ mulieris vestigia viderent recentia, quibus illum in-
 flammati ad perseverandum intelligebant? Ita civitas una so-
 ciorum, atque amicorum, duabus teterrimis muliercularum,
 Verre prætores vectigalis fuit. Atque ego nunc, eum frumenti
 numerum, & eas publicè pecunias decumanas ab Herbi-
 tensibus datas esse dico: quo illi frumento & quibus pecu-
 niis tamen à decumanorum injuriis civis suos non redeme-
 runt. perditis enim, & direptis aratorum bonis, hæc decu-
 manis *merces*, datur, ut aliquando ex eorum agris atque ex
 urbibus abirent. Itaque cum Philinus Herbitensis, homo di-
 80 scertus, & prudens, & domi nobilis, de calamitate arato-
 rum, & de fuga, & de reliquorum paucitate publice dice-
 ret: animadvertistis, iudices, gemitum populi Rom. cujus
 frequentia huic causæ nunquam defuit. quæ de paucitate
 aratorum alio loco dicam. Nunc illud, quod præne præterii,
 non omnino relinquendum videtur. nam, per deos im-
 mortales, quod de capite ipso demisit: 4 quo tandem mo-
 do vobis non modò ferendum, verum etiam audiendum
 videtur?

V 3

1. *Quæ in iudicis*: Est à Naoniana; vulgata enim, *quæ sui*, tantum.
 2. *Tantum datur in injuria*. Ita ejusdem membranae publicæ antea,
tantum datur in injuria.
 3. *Muliercularum teterrimarum*. Hæc aliter Pal. & Nangianur. Vul-

gata, *deterrimorum*.

4. *Quæ tandem modo vobis, non modo ferendum, verum etiam audiendum vi-*
detur? Ita Lambinus sed ex libro Nannii, prius eulæ, *modo ferendum,*
verum etiam audiendum videtur.

81. videtur? Unus adhuc fuit post Romam conditam (dii immortales faxint, ne sit alter) cui resp. 1 totam se traderet temporibus coacta, & maius domesticis, L. Sulla: hic tantum potuit, ut nemo, illo invito, nec bona, nec patriam, nec vitam retinere possit: tantum animi habuit ad audaciam, ut dicere in concione non dubitaret, bona civium Romanorum cum venderet, se pradam suam vendere. Eius omneis res gestas non solum obtinemus; verum etiam 3 propter majorum incommodorum, & calamitatum meorum, publica auctoritate defendimus. Unum hoc illius, senatus consulto reprehensum, decretumque est, ut, quibus ille de capite demississet, hi pecunias in ararium referrent. Statuit senatus, hoc ne illi quidem esse licitum, cui concesserant omnia, 3 à populo factarum, quasitarumque rerum summas imminuere. Illum viris fortissimis iudicantibus patres conscripti remittere de summa non potuisse: te mulieri terretimè recte remisisse senatores iudicabant? ille, de quo lege populus Rom. iusserat, ut ipsius voluntas populo Romano esset pro lege, tamen in hoc uno genere, veterum religione legum, reprehenditur tu, qui omnibus legibus implicatus tenebare libidinem tibi tuam pro lege esse voluisti? in illo reprehenditur, quod ex ea pecunia remiserit, quam ipse quaesierat: tibi concedetur, qui de capite vestigalium populi Rom. remisisti? Atque in hoc genere audaciarum multo etiam impudentius in decumis Segestensium versatus, est: quas cum addidisset eidem illi Docimo, * hoc est tritici modium quinque millibus, & accessionem adscripsisset n. s. MD. coegit Segestenses à Docimo tantidem publice accipere. id quod ex Segestensium publico testimonio cognoscite. Recita testimonium publicum. TESTIMONIUM PUBLICUM. Audistis, quanti decumas acceperit à Docimo civitas, tritici modium quinque millibus, & accessionem. Cognoscite nunc, quanti se vendidisse retulerit. LEX DECUMIS VENDUNDIS C. VERRE PR. Hoc nomine videtis tritici modium CIO CIO CIO de capite esse demta, quæ cum de populo R. videtur, de vestigalium nervis, de sanguine detra-xisset ararii, Tertiarum mimæ condonavit. Utrum impudentius à fociis abstulit? an turpius meretrici dedit? an improbius populo R. ademit? an audacius tabulas publicas commutavit? Ex horum severitate te ulla vis, aut ulla largitio eripit? sed si eriperis, non intelligis, hæc, quæ iam dudum loquor, ad aliam quaestionem, atque ad pecunia-84. rum iudicium pertinere? Itaque hoc mihi releyabo genus integrum totum: ad illam, quæ institui, causam frumentarii, ac decumarum revertar. Qui cum agros maximos, ac feracissimos, per seipsam, hoc est, per Apronium, Verrem alterum, depopularetur: ad minores civitates habebat alios, quos, tanquam canes, immitteret, nequam homines, & improbos: quibus aut frumentum, aut pecuniam publice cogebat dari. A. Valentius est in Sicilia, interpres: quo iste interprete non ad linguam Græcam, sed ad furta, & flagitia uti solebat. Fir interpres hic, homo levis, atque regens, repente decumanus. emit agri Liparen-sis, miser, atque jejuni, decumas tritici medimni 100. Liparen-ses vocantur. ipsi accipere decumas, & numerare Valentio coguntur lucri n. s. xxx. millia. Per deos immortalis, utrum tibi sumes ad defensionem? tantone minoris te decumas vendidisse, ut ad medimna 100. xxx. millia lucri, statim sua voluntate civitas adderet, hoc est, tritici medimnum 11. millia? an, cum magno decumas vendidissetes, te expressisse ab invitiis Liparen-sibus hanc pecuniam. Sed quid ego ex te quero, quid defensus sis potius, quam cognoscam ex ipsa civitate, quid gestum sit? Recita testi-

monium publicum Liparen-sium, deinde quemadmodum Valentio nummi sint dati. TESTIMONIUM PUBLICUM. QUOMODO SOLUTUM SIT, EX LITTERIS PUBLICIS. Etiamne hæc tam parva civitas, tam procul à manibus tuis, atque à conspectu remota, & sejuncta à Sicilia, 4 in insula inculta tenuique posita, cumulata aliis tuis majoribus injuriis, in hoc quoque frumentario genere, prædæ tibi, & quaestui fuit? quam tu totam insulam cuidam tuorum sodalium, sicut aliquid munusculum, condonaras: ab hac etiam hæc frumentaria lucra, tanquam à mediterraneis exigebantur? Itaque qui tot annis agellos suos ante te prætorem redimere à piratis solebant, iidem seipsos à pretio imposito redemerunt. Quid ergo? à Tif-sien-sibus perparva, & tenui civitate, sed aratoribus laboriosissimis, frugalissimisque hominibus, nonne plus, lucra nomine, eripitur, quam quantum frumenti omnino exarant, ad quos tu decumanum 5 Diognotum Venerium misisti, novum genus publicani. cur hoc auctore non Romæ quoque servi publici ad vestigalia accedant? Anno secundo Tif-siensis n. s. XXI. lucri dare coguntur inviti, tertio anno CIO CIO CIO medimnum tritici, lucri Diognoto Venerio dare coacti sunt. Hic Diognotus, qui ex publicis vestigalibus tanta lucra facit, vicarium nullum habet, nihil omnino peculii. Vos etiam nunc dubitate, si potestis, utrum tantum numerum tritici Venerius apparitor istius tibi acceperit, an huic exegerit. atque hæc ex publico Tif-siensium testimonio cognoscite. TESTIMONIUM PUBLICUM TIFSIENSIVM. Obscure, iudices, prætor ipse decumanus est, cum ejus apparitores frumentum à civitatibus exigant, pecunias imperent, aliquanto plus ipsi lucri auferant, quam quantum populo Romano decumarum nomine daturus sunt? Hæc æquitas in tuo imperio fuit, hæc prætoris dignitas, ut servos Venerios Siculorum dominos esse velles. hic delectus, hoc dis-crimen, te prætor, fuit, ut aratores in servorum numero essent, servi in publicanorum. Quid? Amestratini miser, 86. impositis ita magnis decumis, ut ipsi reliqui nihil fieret, nonne tamen numerare pecunias coacti sunt? Adducunt decumas M. Casio, cum adesset legatus Amestratini. statim cogitur Heraclius legatus numerare n. s. XXII. Quid hoc est? quæ est ista prædæ? quæ vis? quæ direptio sciorem? Si erat Heraclio ab senatu mandatum, ut emeret: emisset. si non erat: qui poterat sua sponte pecuniam numerare? Casio renuntiat se dedisse. Cognoscite renuntiationem 89. ex litteris. Recita ex litteris publicis. LITTERÆ PUBLICÆ. Quo S. C. erat hoc legato permissum? nullo. cur fecit? coactus est. quis hoc fecit? rota civitas. Recita testimonium publicum. TESTIMONIUM PUBLICUM. Ab hac eadem civitate anno secundo, simili ratione extortam esse pecuniam, & Sex. Vennonio datam, ex eodem testimonio cognovistis. At Amestratinos, homines tenuis: cum eorum decumas medimnis 3000. vendidisses Banobali Venerio (cognoscite nomina publicanorum) cogis eos plus lucri addere, quam quanti venerant, cum magno venissent. dant Banobali medimnis 1000. n. s. 100. M. D. Profecto numquam iste tam amens fuisset, ut ex agro populi Romani plus frumenti servo Venerio, quam populo Romano tribui pateretur, nisi omnis ea prædæ, servi nomine, ad ipsum ipsum perveniret. Perfrini, cum eorum decumæ magno addictæ essent, tamen invitissimi P. Navio Turpioni, improbissimo homini, qui injuriarum, Sacerdote prætoris damnatus est n. s. XXXVII. & 10. dare coacti sunt. Itane dissolute decumas vendidisti, ut, cum modium xv. millibus venissent, medimnum CIO CIO CIO. hoc est,

n. s. XXXV.

1. Totam se traderet. Aliz edd. tradidit, sed nostrum est in mambria Nannii.
2. Propter majorum incommodorum. Probavimus Lambini conjecturam. vulgo malorum. corruptæ.
3. At populo factarum quasitarumque. Horomanus & Lambinus hæc se præbent fatageos; non necessario. Res factæ à populo, partæ sunt.

neque enim ignota formula, veni facere, veni factam habere.
4. In insula inculta. Fabricianus codex in sentis, sub quo verbo latet aliquid agrimenioribus fortan eruditum.
5. Direptio. Placebat istud Horomano, neque aliter Pal. sec. vulgata, Direptio.

W-S XXXV. lucri decumano darentur? At permagno decumas ejus agri vendidisti. Videlicet gloriatur, non Turpioni lucrum datum, sed Petrinis pecuniam ereptam. Quid? Halicenses, quorum incolæ decumas dant, ipsi agros immuneis habent: nonne huic eidem Turpioni, cum decumæ * c. med. venissent, n. s. xv. c. 10 dare coacti sunt? Si id, quod maxime vis, posses probare, hæc ad decumanos lucra venisse, nihil te attigisse: tamen hæc pecuniæ, PER VIM, ATQUE IN JURIAM TUAM CAPTÆ, & conciliatæ, tibi fraudi, & damnationi esse deberent. cum verò hoc nemini persuadere possis, te tam amentem fuisse, ut Apronium, ac Turpionem, servos homines, tuo liberorūque tuo periculo divites fieri velles: dubitaturum quemquam existimas, quin illis emissariis hæc tibi omnis pecunia quaesita sit? Segestam item ad innumum civitatem Venerius Symmachus decumano immittitur. is ab isto litteras affert, ut sibi contra S. C. I. contra omnia jura, contraque legem Rupilianam, extra forum vadimonium promittant aratores. Audite litteras, quas ad Segestanos miserit. *LITTERÆ C. VERRIS.* Hic Venerius quemadmodum aratores eligeret, ex una pactioe hominis honesti, gratiosiq; cognoscite. in eodem enim genere sunt cetera. Diocles est Panormitanus, Phimes cognomine, homo illustis ac nobilis arator. Is agrum in Segestano (nam commercium in eo agro Panormitanis est) conductum habebat n. s. sex millibus. pro decuma cum pulsatus à Venerio esset, 2 decidit n. s. xvi millibus, & 10 c. l. iii. id ex tabulis ipsius cognoscite. *NOMEN DIOCLIS PANORMITANI.* Huic eidem Symmacho, Annejus Brochus, senator, homo eo splendore, ea virtute, qua omnes existimatis, nummos præter frumentum coactus est dare. Venerione servus, te prætor, talis vir, senator populi Romani, quaesitui fuit? Hunc ordinem si dignitate antecellere non existimas, ne hoc quidem sciebas, *JUDICARE?* Antea cum equester ordo judicaret, improbi, & rapaces magistratus in provinciis inferiebant publicanis: ornabant eos, quicumque in operis erant: quemcumque equitem Romanum in provincia viderant, beneficia, ac liberalitate prosequerantur: neq; tantum illa res nocentibus proderat, quantum obfuit multis, cum aliquid contra utilitatem ejus ordinis, voluntatemq; fecissent. Retinebatur hoc tum nescio quomodo quasi communi consilio ab illis diligenter, ut, qui unum equitem Rom. contumelia dignum putasset, ab *uni verso ordine* malo dignus judicaretur. Tu sic ordinem senatorium despectisti: sic ad injurias, libidinesq; tuas omnia corquasti: sic habuisti statutum cum animo, ac deliberatum, omneis, 3 qui habitarent in Sicilia, aut, qui Siciliam te prætor attingissent, judices rejicere. ut illud non cogitares, tamen ad ejusdem ordinis homineste judices esse venturum? in quibus, si ex ipsorum domestico incommodo nullus dolor insideret: tamen esset illa cogitatio, in alterius injuria sese despectos, dignitatemq; ordinis contemtam, & abjectam. quod mehercule, judices, mihi non mediocriter ferendum videtur. *HABET ENIM* quandam aculeum contumelia, 4 quem pati prudentes, ac viri boni difficillimè possunt. 968 poliaisti Siculos. solent enim inulti esse injuriis suis provinciales. vexasti n. possatores. inviti enim Romam, 5 raroque decedant. *Equites Romani* ad Apronii injurias dedisti. quid enim jam nocere possunt, quibus non licet judicare? Quid, cum senatores summis injuriis afficis? quid aliud dicis, nisi hoc? cedo mihi etiam istum *senatorem*: ut hoc amplissimum nomen senatorium non modo ad invidiam im-

peritorum, sed etiam ad *contumeliam improborum* natum esse videatur. Neque hoc in uno fecit Annejus, sed in omnibus 97 senatoribus: ut ordinis nomen non tantum ad honorem, quantum ad ignominiam valeret. In C. Cassio, viro clarissimo & fortissimo, cum is eo ipso tempore, primo istius anno Cos. esset, tanta improbitate usus est, ut, cum ejus uxor, femina primaria, paternas haberet arationes in Leontino, frumentum omne in decumas auferre jussisset. Hunc tu in hac causa testem, Verres, habebis: quoniam, judicem ne haberes, providisti. Vos autem, judices, puta- 98 re debetis, esse quiddam nobis inter nos *communis* atq; conjunctum. multa sunt imposita huic ordini munera, multi labores, multa pericula, non solum legum, ac judiciorum, sed etiam *rumorum*, ac temporum. Sic est hic ordo quasi propositus, atque editus in altum, ut ab omnibus *ventu invidia* circumflari posse videatur. IN HAC 6 tam misera, & iniqua conditione vitæ, ne hoc quidem retinebimus, judices, ut magistratibus nostris in obtinendo jure nostro ne contemptissimi, ac despectissimi esse videamur? Thermani 99 ni miserunt, qui decumas emerent. Magni sua putabant interesse, *publici potius* quam magno emi, quam in aliquem istius emissarium incidere. Appositus erat Venulejus quidam, qui emeret. Is liceri non destitit. illi, quoad videbatur ferri aliquo modo posse, contenderunt: postremo liceri destiterunt. addidit Venulejo tritici mod. vii. millibus. Legatus Possidorus renuntiat. Cum omnibus hoc intolerandum videretur, tamen Venulejo dantur, ne accedat, tritici mod. vi. præterea n. s. c. 10. c. 10. millia, ex quo facile apparet, quæ *merces decumani*, quæ prætoris præda esse videatur. Cedo Thermanorum mihi litteras, & testimonium. *TABULÆ THERMITANORVM, ET TESTIMONIUM.* Acharenseis jam omni 100 frumento ablato, jam omnibus injuriis tuis exinanitis, 7 tributum facere, miseros ac perditos, coegisti, ut Apronio darent n. s. xx. millia. Recita decretum de tribus, & publicum testimonium. *S. C. DE TRIBUTO CONFERENDO, TESTIMONIUM ACHARENSEIVM.* Ennenseis, cum decumæ venissent agri Ennensis medimnum c. 10 c. 10 c. 66. Apronio coacti sunt dare tritici modium lxxiii. millia, & n. s. iii. millia. Quæso, attendite, quantus numerus frumenti cogatur ex omni agro decumano. nam per omnes civitates, quæ decumas debent, percurrit oratio mea: & in hoc genere nunc, judices, verior, in quo non sit *magistratum* aratores evertis bonis omnibus sunt, sed publice decumanis *lucra data sunt*, ut aliquando ex eorum agris, atque urbibus, expleti, atque saturi cum hoc cumulo quaestus decederent. Calatinis quamobrem imperasti anno tertio, ut decumæ 101 agri sui quas Calatæ dare consueverant, Amestrati M. Cassio decumano darent, quod neq; ante te prætorum illi fecerant, neq; tu ipse hoc ita statueras antea per biennium? Theomastus Syraculanus in agrum Mutyenem curabs te immisissus est? qui aratores ita vexavit, ut illi in alteras decumas, id quod in aliis quoq; civitatibus ostendam, *triticeum* emere necessarium, propter inopiam, cogerentur. Jam verò ex 102 Hyblensium pactioibus intelligetis, quæ pactæ sint cum decumano Cn. Sergio, sexies tantum, quam quantum *factum sit*, ablatum esse ab aratoribus. Recita factioes, & pactioes ex litteris publicis. Recita. *PACTIOES HYBLENSIVM CVM VENERIO SERVO EX LITTERIS PVBLICIS.* Cognoscite item professiones factio- num, & pactioes Meneniorum cum Venerio servo. Recita ex litteris publicis. *PROFESSIONES S.ATIO-*

V 4

NVM,

1. Contra omnia jura. Gulielmus inclinari legere, contra communita jura. neque enim fieri posse, ut uno delicto omnia jura violenter.

2. Decidit n. s. sexdecim millibus. Indignus illud, quam vulgatum, dedit n. s. fructum nullum. scias esse à Nannianis.

3. Qui habitarent in Sicilia. Lambinus habere, fide codicis Nann. nec displicet.

4. Quem pati prudentes. Ita Pal. sec. & Nann. editi ferè prudentes, minus prudentes, improbitateque etiam Horomanus.

5. Rarique decedant. Pal. sec. descendunt, alii maluerit descendunt.

6. Tam misera & iniqua. Est ab eodem Nannii, honestius illo vulgato iudicia.

7. Triticeum facere miseret, &c. Habent istud Pall. & Nann. hæctenus vulgatum, ferè, minus invidiosum est.

NVM, ET P. ACTIONES MENENIORVM CVM
 VENERIO SERVO EX LITTERIS PVBLICIS
 Patiuntur, iudices, a sociis, ab aratoribus populi Romani,
 ab iis, qui vobis laborant, vobis seruiunt, qui ita plebem
 Romanam ab sese ali volunt, ut sibi ac liberis suis tantum su-
 peresse, quo ipsi alii possint: ab his, per summam injuriam, per
 acerbissimas contumelias, plus aliquanto ablatum esse,
 103 quam natum sit? Sentio, iudices, moderandum mihi esse
 iam orationi meae, fugiendamque vestram fatietatem. non
 ver labor in uno genere diutius, & ista cetera de oratione
 mea tollam, ut tamen in causa relinquam. Audietis Agri-
 gentinorum, fortissimorum virorum, diligentissimorum-
 que querimonias: cognoscetis, iudices, Entellinorum
 summi laboris, summaeque industriae, dolorem, & inju-
 rias: & Heraclensium, Gelsenium, Solentinorum incom-
 moda proferentur: Catinenfium, locupletissimorum homi-
 num, amicissimorumque agros vexatos ab Apronio cog-
 noscetis: Tyndaritana, nobilissimam civitatem, Cepha-
 leditanam, Halentanam, Apollonientem, Eggynam, Capiti-
 tinam, perditas esse: iniquitate decumanarum intelligetis:
 Murgentinis Assorinis, Elorinis, Eunenfibus, Letinis, ni-
 hil omnino relictum: Citarinos, Acherinos, parvarum ci-
 vitatum homines, omnino abjectos esse, ac perditos:
 omne denique agros decumanos per triennium populo
 Romano ex parte decuma, C. Verri ex omni reliquo ve-
 stigaleis fuisse: & plerisque aratoribus nihil omnium super-
 fuisse: 2 si cui quid aut remissum, aut relictum sit, id fuisse
 tantum, quantum ex eo, quo istius avaritia contenta fuit,
 104 redundavit. Duarum mihi civitatum reliquos feci agros,
 iudices. ferè optimos, ac nobilissimos, Atnensem, & Le-
 ontinum. Horum agrorum ego missos faciam quæstus
 triennii: unum annum eligam, quo facilius id, quod in-
 stitui, explicare possim. Summum annum tertium, quod &
 recentissimus est, & ab isto ita administratus, ut, cum se-
 certè decessurum videret, non laboraret, si aratorem nullum
 in Sicilia omnino esset relicturus. Agri Atnensis, & Le-
 ontini decumas agemus. Attendite, iudices, diligenter,
 agri sunt feraces: annus tertius: decumanus Apro-
 105 nius, de Atnensibus perpauca dicam. dixerunt enim ipsi
 priore actione publicè memoria tenetis, Artemidorum
 Atnensem legationis ejus principem publicè dicere, Apro-
 nium venisse Atnam cum Veneriis: vocasse ad se magi-
 stratum: imperasse, ut in foro sibi medio lecti sternerentur:
 quotidie solitum esse non modò in publico, sed etiam
 de publicis conviviis: cum in eis conviviis symphonia caner-
 ret, maximisque poculis ministraretur, 3 retinere solitum
 esse aratores, atque ab iis non modò per injuriam, sed
 etiam per contumeliam, tantum exprimi frumenti, quantum
 106 Apronius imperasset. Audistis hæc, iudices, quæ nunc ego
 omnia prætereo, ac relinquo. Nihil de luxuria Apronii
 loquor, nihil de insolentia, nihil de singulari nequitia, ac
 turpitudine: tantum de quæstu, ac lucro dicam unius agri,
 & unius anni, quo facilius vos conjecturam de triennio, &
 de tota Sicilia facere possitis. Sed mihi Atnensium brevis
 est oratio, ipsi enim venerunt: ipsi publicas litteras depor-
 tarunt. docuerunt vos, quid lucelli fecerit homo non ma-
 lus, familiaris prætoris, Apronius, id, quæso, ex ipsorum
 testimonio cognoscite. Recita testimonium Atnensium.
 TESTIMONIUM AATNENSIVM. Quid ais? dic, dic,
 quæso, clarius, ut populus Rom. de suis vestigalibus, de
 suis aratoribus de suis sociis, atque amicis audiat. L. ME-
 DIMNVN, L. N. S. MTLIA. Per deos immorta-
 leis, unus ager uno anno ccc. millia mod. tritici? & præ-

terea n. s. l. millia, lucri dat Apronio? tantone minoris
 decumæ venierunt, quàm fuerunt: an, cum satis magno
 venissent, hic tantus tamen frumenti, pecuniæque nume-
 ros ab aratoribus per vim ablatum est? utrum enim horum
 dixeris, in eo culpa & crimen hærebit. Nam illud quidem
 non dices, quod utinam dicas, ad Apronium non perve-
 nisse tantum, ita te non modò publicis tenebo, sed etiam
 privatis aratorum pactionibus, ac litteris: ut intelligas,
 non te diigentio: cur in faciendis furtis fuisse, quam ne
 in deprehendis. Hoc tu feres? hoc quisquam defen-
 det? hoc lit, si aliter de te statuere voluerint, sustinebunt?
 Uno adventu, ex uno agro, Qu. Apronium, præter eam,
 quàm dixi, pecuniam numeratam, ccc. millia mod. tri-
 tici incri nomine sustulisse? Quid? hoc Atnenses soli
 dicunt? immò etiam Centuripini, qui agri Atnensis mul-
 to maximam partem possident: quorum legatis, hami-
 nibus nobilissimis, Androni, & Arthemoni, senatus ca-
 mandata dedit, quæ publicè ad civitatem ipsorum peti-
 nebant, de iis in priis, quas cives Centuripini non in suis,
 sed 4 in aliorum finibus acceperunt, senatus & populus
 Centuripinus legatos nobis mittere: ipsi aratores Centu-
 ripini, qui numerus est in Sicilia maximus hominum ho-
 nestissimorum, & locupletissimorum, tres legatos, cives
 suos, delegerunt: ut eorum testimonio non unius agri,
 sed prope totius Sicilia calamitates cognosceretis. arant
 enim tota Sicilia ferè Centuripini. & hoc in te graviores,
 ceterisque testes sunt, quod ceteræ civitates tuis solum
 incommodis comoverunt: Centuripini, quod in omnium
 ferè finibus habent possessiones, etiam ceterarum civitatum
 damna, ac detrimenta senserunt. Verum, ut dixi, ratio
 certa est Atnensium, & publicis, & privatis litteris con-
 signata. maxè diligentià perquisita magis in Leontino agro est
 exigendum, propter hanc causam, quod ipsi Leontini pu-
 blicè non sanè me multum adjuverunt. neq; enim eos illo
 prætor, hæc decumanorum injuria læserunt: potius etiam,
 iudices, adjuverunt. Mirum fortasse hoc vobis, aut in-
 credible videatur, in tantis aratorum incommodis, Leontinos,
 qui principes rei frumentariae fuerunt, expertis incom-
 modorum, atque injuriarum fuisse. hoc causa est, iudices,
 quod in agro Leontino, præter unam Mnasiarati fami-
 liam, glabam Leontinorum possidet nemo. Itaque Mnasi-
 arati, hominis honestissimi, atque optimi viri testimo-
 nium, iudices, audietis. ceteros Leontinos, quibus non mo-
 dò Apronius in agris, sed ne tempestas quidem illa nocere
 potuit, expectare nolite. etenim non modò incommodi
 nihil ceperunt: sed etiam in Apronianis illis rapinis in
 quæstu sunt, compendioque versati. Quapropter quoniam
 me Leontina civitas, atque Legatio, propter eam, quam
 dixi, causam, defecit: mihi metum incunda ratio, & via re-
 periunda est, qua ad Apronii quæstum, sive ad eum, qua ad
 istius ingentem, immanemque prædam possim pervenire.
 Agri Leontini decumæ anno tertio venierunt tri. i me-
 dimnum xxxvi. hoc est, tri. mod. ccc. vi. magno judi-
 ces, magno. neque enim hoc possum negare. itaque necesse
 est aut damnum, aut certe non mangnum lucrū fecisse de-
 cumanum. hoc enim solet usu venire iis, qui magno rede-
 107 merunt. Quod id, si ostendo, in hac una emtione, lucri fieri
 tritici modium c? quid, si ec? quid, si ec? quid, si ecce,
 millia? dubitatis etiã, cui ista tanta præda qua sita sit? Iu-
 quum me esse quispiam dicet, qui ex lucri magnitudine
 conjecturam faciam furti, atq; prædæ. Quid, si doceo, ju-
 dices, eos, qui, cccc. millia modium lucri faciunt, da-
 mnum

1. Heraclensium, Gelsenium, Solentinorum. Adhæc heic Lambino, Vulgato, Heracl. Incellensium, Atnensium, Solentinorum. Ac Atnensium antea sanè meminit Tullius, Incellensium parum noti sunt: eorum quoque habent Palæ. & Celsium. vide Plinium lib. 111. cap. 8.
 2. si cui quid aut remissum. Haud aliter Nann. nam Pal. cui quid remissum, editi, quibus quod remissum est.

3. Resideret solitum esse aratorum. Lambini editio, residere esse. si ab Fabric. laudem. sed tamen ferè suspicor, solitum esse. quamvis ablativum desideres tamen.

4. In aliorum ferè finibus. Ve antea in aliorum finibus: sicque Nann. nisi nam vel ego, in unius; quod nec Horomano satisfaciat.

num facturos fuisse, & si tua iniquitas, si tui ex cohorte recuperatores non intercederent? num quis poterit in tanto lucro, tantaque iniquitate dubitare, quin propter improbitatem tam magnos quaestus feceris? *propter magnitudinem* ¹¹⁶ *quaestus improbitas esse volueris?* Quomodo igitur hoc assequar, iudices, ut sciam, quantum lucri factum sit? non ex Apronii tabulis, quas ego cum conquirerem, non inveni: & cum in jus ipsum eduxi, expressi, ut *conficere tabulas se negaret*. Si mentiebatur: quamobrem removebat, si haec tabulae nihil tibi erant obfuturæ? Si omnino nullas confecerat litteras: ne id quidem satis significabat, illum non suum negotium gessisse. ea est enim ratio decumanorum, ut *sine plurimis litteris confici non possit*. singula enim nomina aratorum, & cum singulis portiones decumanorum, litteris persequi & conficere necesse est. Jugera professi sunt aratores omnes imperio atque iustitiae tuo: non opinor quemquam minus esse professum, quam quantum arasset, cum tot cruce, & tot supplicia, tot ex cohorte recuperatores proponerentur. In jugero agri Leontini medimum ferè tritici seritur, perpetua, atque aqua ab li fatione, ager efficit, *eum esse bene ut agatur*: verum, ut omnes dii adjuvent, cum decumo, quod si quando accidit, tum fit, ut tantum decuma sit, quantum severis: hoc est, ut quot jugera sunt ¹¹⁷ *sata, totidem medimna decumae debeantur*. Hoc cum ita esset: primum illud dico, pluribus millibus medimum venisse decumas agri Leontini, quam quot millia jugera sata erant in agro Leontino. Quod si fieri non poterat, ut plus quam decem medimna ex jugero ararent: medimum autem ex jugere decumano dari poterat, cum *gera*, id quod *per aratorum*, cum decumo extulisset: quae erat ratio decumani, si quidem decumae, ac non bona veniant aratorum, ut pluribus aliquanto medimnis decumas emerit, quam jugera erant sata? In Leontino jugerum subscriptio, ac professio, non est plus xxx millium. Decumae xxxvi medimnis venierunt. Erravit, an potius insanivit Apronius? immò tum insanisset, si aratoribus, quod deberent, licitum esset: & non, quod Apronius imperasset, necesse fuisset dare. Si offendo, minus tribus medimnis in jugerum neminem dedisse decumae: concedes, opinor, ut cum decumano fructus arationis perceptus sit, neminem minus tribus decumis dedisse. Atque hoc in *beneficium* loco petitum est ab Apronio, ut in jugera singula ternis medimnis decidere liceret. Nam cum à multis quaterna, etiam quina exigenterentur: multis autem non modò granum nullum, sed ne *palea* quidem ex omni fructu, atque ex annuo labore relinquerentur: tum aratores Centuripini, qui numerus in agro Leontino maximus est, unum in locum conveniunt: hominem suae civitatis in primis honestum, ac nobilem, Andronem Centuripinum, legarunt ad Apronium, eundem, quem hoc tempore ad hoc iudicium, legatum & testem Centuripina civitas misit: ut is apud eum causam aratorum ageret, ab eoque peteret, ut ab aratoribus Centuripinis *non amplius in jugera singula, quam terna medimna* ¹¹⁸ *exigeret*. Hoc vix ab Apronio in summo beneficio, pro iis, qui etiam tum incolomes erant, impetratum est: id cum impetrabatur, hoc videlicet impetrabatur, ut pro singulis decumis, ternas decumas dare liceret. Quod si tua res non ageretur, à te potius postulerent, ne amplius, quam singulas, quam ab Apronio ut ne plus, quam ternas decumas darent. Nunc, ut hoc tempore ea, quae *regie*, seu potius *tyrannice*, statuit in aratores Apronius, praetermittam: neque eos appellem, à quibus omnè frumentum eripuit, & quibus

nihil non modò de fructu, sed ne de bonis quidem suis reliqui fecit: ex his ternis medimnis (quod beneficii, gratiaque causa concessit) quid lucri fiat, cognoscite. Professio est agri Leontini ad jugerum xxx millia. Haec sunt ad tritici medimum x c, id est, tritici mod xxxi millia, dedecis tritici mod cxxvi millibus, quanti decuma venierunt, reliqua sunt tritici cccxxv millia, adde totius summa 10x2 millium modium treis quinquagelimas, id est, tritici modium xxxxi millia, cccc ab omnibus enim terna, praeterea quinquagelima exigebantur. Sunt haec jam ad cccxvii millia, cccc mod. tritici. Atego cccc millia lucri facta esse dixeram, non enim duco in hac ratione, eos, quibus ternis medimnis non est licitum decidere. Verum ut haec ipsa ratione summam mei promissi compleam, ad singula medimnum multi n s duo, multi n s quinque accessionis cogebantur dare: qui minimum, singula nummum, hoc minimum ut sequamur, quoniam x c medimnum millia duximus accedant eo novo, *peffimoque exemplo* n s x c millia. Hic mihi etiam dicere audebit, magno se decumas vendidisse, cum ex eodem agro, dimidio plus ipse abstulerit, quam populo Rom. miserit? cxxvi medium millibus decumas agri Leontini vendidisti. si ex lege, magno: si, ut lex esset libido tua, parvo: si, ut, quae dimidia essent, decumae vocarentur: parvo vendidisti, multo enim pluri decumas annui Siciliae venire poterunt, si id te senatus, aut populus Romanus facere voluisset, etenim saepe decumae tanti veniunt, cum lege Hieronica venient, quanti nunc lege Verrea veniunt. Cedo mihi C. Norbani decumas venditas, C. NORBANI DECUMAE VENDITAE AGRI LEONTINI. Atqui tum neque iudicium de modo jugerum dabatur: neque enim erat Artemidorus Cornelius recuperator: neque ab aratore magistratus Siculus tantum exigebat, quantum decumanus ediderat: nec beneficium patebatur à decumano, ut in jugera singula ternis medimnis decidere liceret: nec nummorum accessionem cogebatur arator dare, nec ternas quinquagelimas frumenti addere: & tamen populo Romano magnus frumenti numerus mittebatur. Quid verò ista sibi quinquagelima, quid ¹¹⁹ *porò nummorum accessiones volunt?* quo id *pare*, atque adeò, quo id potius ore fecisti? nummos dabat arator, quomodo? aut unde? qui, si largissimus esse vellet, cumulatione mensura uteretur, ut antea solebant facere in decumis, cum aqua lege, & conditione veniant. In nummum dabat. Unde de frumento? quasi habuisset, te pratore, quod venderet. De vivo igitur erat aliquid rescandum, ut esset, unde Apronio ad illos fructus arationum hoc *collarium* nummorum adderetur. Jam id porò utrum libentes, an invitati dabant? libentes? amabant, credo, Apronium, invitati? quae re, nisi vi & malo, cogebantur? Jam iste, homo amentissimus, in vendendis decumis nummorum faciebat accessiones ad singulas decumas: neque multum; bina aut terna millia addebat. fiunt per triennium n s fortasse 10 millia. Hoc neque exemplo cuiusquam, neque ullo iure fecit: neque eam pecuniam retulit: neque hoc parvum crimen quemadmodum defensus sit, homo quisquam unquam excogitavit. Quod cum ita sit, audes dicere, te magno ¹²⁰ *decumas vendidisse, cum sit perspicuum, te bona, fortunaeque aratorum, non populi Rom, sed tui quaestus causa vendidisse?* Ut, si quis villicus ex eo fundo, & qui n s dena meritalet, excisis arboribus ac venditis, demtis regulis, instrumento, pecore abalienato, domino xx millia nummum pro x miserit: sibi alia praeterea centum confecerit: primo

V 5

primo

1. Si tua iniquitas, si tui ex cohorte recuperatores. Haud aliter Nann. cod. nam vulgata varie mutata pro ingenio correctorum. Veratior, si tua iniquitas sit, ut ex cohorte, &c. sicque Victoriana. nam Horom. si ut tua iniquitas fuit, ut ex cohorte, &c. & Pall. fidemox mutavi iniquitatem in improbitatem.

2. Nullas confecerat litteras. Fortuitum ne est quod eod. vet. & Pall.

expresserent? nullae.

3. Tot supplicia. Melius istud longe, quod praeferat Nann. mss. quam vulgaram, tot iudicia.

4. Ut in jugera singula. Pall. pr. sec. uti jugera &c.

5. Qui n s dena meritalet. Ita Pall. nam ed. vet. meritalet, Victoriana, qui n s dena meritalet, quod & in exemplari Nanniano.

primò dominus, ignarus incommodi sui, *gaudeat*, villico-
que delectetur, quo tanto sibi plus mercedis ex fundo re-
fectum sit: deinde, cum audierit, eas res, quibus fundi fru-
ctus, & cultura continetur, a moras, & venditas: summo
supplicio villicum afficiat, & secum male actum putet: item
populus Rom. cum audit, pluri decumas vendidisse C.
Verrem, quam innocentissimum hominem, cui iste succes-
sit, C. Sacerdotem, putat se bonum in arationibus, fructi-
busque suis habuisse custodem, ac villicum cum senferit,
istum omne instrumentum aratorum, omnia *subsidia velti-
galium* vendidisse, omnem spem posteritatis avaritia sua
sustulisse, arationes & agros vectigaleis vastasse, atque ex-
inanisse: ipsum maximos quæstus, prædasque fecisse: in-
telligit secum actum esse pessimè: istum autem summo
supplicio dignum existimabit. Unde ergo hoc intelligi
potest? ex hoc maxime, quod ager decumanus provincie
Sicilie propter istius avaritiam *desertus est*, neque id solum
accidit, uti minus multis jugis ararent, si qui in agris re-
manerent; sed etiam, ut permulti locupletes homines,
magni & navi aratores, agros & latos, ac fertiles desererent,
totasque arationes dereliquerent. Id adeo sciri faci-
lissime potest ex literis publicis civitatum, propterea quod
lege Hieronica numerus aratorum quotannis apud magi-
stratus publice subscibitur. Recita tandem, quot acceperit
aratores agri Leontini Verres. *OCTOGINTA TREIS*.
quot anno tertio profiteantur. *TRIGINTA DVO*. Unum
& quinquaginta aratores ita video dejectos, ut his ne vi-
carii quidem successerint. Quot aratores, adveniente re,
fuerunt agri Mutynensis? videamus ex literis publicis.
CENTUM OCTOGINTA OCTO. Quid? anno tertio?
CENTUM ET UNUS. Octoginta septem aratores unus
ager istius *inopia* desiderat: atque adeo nostra respub.
quoniam illa populi Rom. vectigalia sunt, hunc tot pa-
trum familias numerum desiderat, & reposcit. Ager
Hegbitensis primo anno habuit aratores ducentos, quin-
quaginta septem, tertio centum viginti. hinc centum tri-
ginta septem patres familias extores profugerunt, Agri-
nensis ager, quorum hominum! quam locupletum! du-
centos quinquaginta aratores habuit primo anno prætu-
ræ. Quid tertio anno? octoginta, quemadmodum
legatos Agrinensis recitare ex publicis literis audistis.
Pro dii immortales! si ex provincia tota centum septuag-
inta eiecisses, possesne, *severis iudicibus*, salvus esse? Unus
ager Agrinensis centum septuaginta aratoribus inanius
cum sit, vos conjecturam totius provincie non facietis?
Atque hoc perque in omni agro decumano reperietis:
quibus aliquid tamen reliqui fuerit ex magno patrimo-
nio, eos in agris minore instrumento, minus multis ju-
gis remanisse, quod metuebant, si recessissent, ne reliquas
fortunas omnes amitterent: quibus autem iste nihil reli-
qui, quod perderent, fecerat, eos planè non solum ex agris,
verum ex civitatibus suis profugisse. Illi ipsi, qui remanse-
rant, vix decuma pars aratorum, relicti agros omnes
erant, nisi ad eos Metellus Roma literas misisset. se decu-
mas lege Hieronica venditurum, & nisi ab iis hoc petivisset,
ut sererent quam plurimum: quod illi semper *sua causa*
fecerant, cum eos nemò rogaret, quam diu intelligebant, se se
sibi, & populo Romano non Verri & Apronio serere, im-
pendere, laborare. Jam verò, iudices, si Siculorum fortu-
nas negligitis: si, quemadmodum focii populi Rom. à
magistratibus nostris tractentur, non laboratis: at vos

communem populi Rom. causam suscipite, atque defendite.
Ejectos aratores esse dico: agros vectigaleis vexatos,
atque exinanitos à Verre: populatam, vexatamque pro-
vinciam: hæc omnia doceo litteris civitatum, & privatis
primariorum virorum testimoniis. Quid vultis amplius?
non expectatis, dum L. Metellus is, qui multos in istum
releis imperio & potestate deterruit, idem absens de istius
scelere, improbitate, audacia testimonium dicat? non op-
pinor. At is optime, qui successit isti, potuit cognoscere.
Ita est: verum *amicitia impeditur*. At debet nos certiores
facere, quo pacto se habeat provincia. Debet: verumta-
men non cogitur. Num quis in Verrem L. Metelli testi-
monium requirit? nemo. num quis postulat? non opinor.
Quid si testimonio L. Metelli, ac litteris hæc omnia vera
esse doceo? quid dicitis? utrum Metellum falsum scri-
bere? an amicum ledendi esse cupidum? an prætorem,
quemadmodum 4 provincia affecta sit, nescire? Recita
litteras L. Metelli, quas ad Cn. Pompejum, & M. Crassum
Cos. quas ad M. Mummius prætorem, quas ad quatuor-
resurbis misit. *EPISTOLA L. METELLI DECU-
MAS FRUMENTI LEGE HIERONICA VEN-
DIDI*. Cum scribit, se lege Hieronica vendidisse, quid
scribit? ita se vendidisse, ut omnes, præter Verrem, cum
scribit se lege Hieronica vendidisse, quid scribit? se per
istum erepta Siculis majorum nostrorum beneficia, jus ipso-
rum, conditionem societatis, amicitia, forderum reddidisse,
se, dicit, quanti cuiusque agri decumas venderit, deinde
quid scribit? Recita de epistola reliqua: *SUMMA VI, 174*.
*DATA EST OPERA A ME, UT QUAM PLU-
RIMO DECUMAS VENDEREM*. Curigitur, Me-
telle, non ita magno vendidisti? quia desertas arationes,
inaneis agros, provinciam miseram, perditamque offendi.
Quid? id ipsum, quod satum est, qua ratione quisquam,
qui sereret, inventus est? Recita literas. *LITERÆ*. *Est*
se misisse, & præsentem confirmasse, suam interposuisse
auctoritatem. 6 tantum non aratoribus Metellus obstitit
dedit, se nulla in re Verri similem futurum. At quid est
tandem, in quo se laborasse dicat? Recita. *UT AR-
TORES, QUI RELIQUI ERANT, QUAM-
PLURIMUM SERERENT*. Qui reliqui? quid hoc
est? reliqui? quo ex bello? qua ex vastitate? quamnam
in Sicilia tanta clades aut quod bellum tam diuturnum, tam
calamitosum, te prætor, versatum est, ut is, qui tibi suc-
cesserit, reliquos aratores collegisse, & recreasse videatur?
Cum bellis Karthaginensibus Sicilia vexata est, 7 & post
nostra, patrumque memoria, cum bis in ea provincia ma-
gna fugitivorum copia versata sint, tamen aratorum 8 in-
teritio facta nulla est. tum, semente prohibita, aut messe
amissa, fructus annuus interibat: tamen incolomis nu-
merus manebat dominorum, atque aratorum. tum qui M.
Levinio, aut P. Rupilio, aut M. Aquillio, prætoribus in
eam provinciam successerant, aratores reliquos non col-
ligebant. Tantone plus Verres cum Apronio provincie
Sicilie calamitatis importavit, quam aut Hasdrubal cum
Pœnorum exercitu, aut Athenio cum fugitivorum maxi-
mis copiis, ut temporibus *illu simulatq, hostiu superatus* esset,
ager aratorum omnis, neque aratori prætor per litteras sup-
plicaret, neque eum prætor oraret, ut quam plurimum se-
reret: nunc autem, ne post abitum quidem hujus importu-
nissimæ pestis, quisquam reperiretur, qui sua voluntate
araret? pauci essent reliqui, qui L. Metelli auctoritate in
agros.

1. *Litteræ & scribitur deservent.* Admissi hanc scripturam quorundam
librorum, quod magis placuisse: Gulielmo quam altera, *litteræ*.
2. *Desiderat & respicit.* Fortasse se posse, adscripserit Gulielmus.
3. *Minus multis jugis remanisse.* Vulgari amplius, *jugis minore remansit*.
Sed ea vox abest Fabri, & Nann. & tantum turbat.
4. *Provincia affecta sit.* Nann. *afflicta*. sed videtur alterum melius.
5. *Summa vi data est a me opera.* Addidi syllabam vi ex miss. Nannii.

Ita Orat. præcedente: *Homium summa vi regere capit.*

6. *Tantum non aratoribus Met. ubi, dedit.* Ita Victorii editio & Liber
Nannii. *aliter, tantum quod arat. Met. ubi, non dedit.*

7. *Et post messem patrumque memoria, cum bis in ea.* Ita quidam libri Ho-
tomani. *aliter, edd. nullam part. memoriam.*

8. *Interitio.* Sic Pall. se Nann. probatque Victorius lib. III. Variar.
lect. cap. 2. antea erat *interitio*.

126 agros, atque ad suam larem familiarem redirent? His te litteris, homo audacissime, atque amentissime, jugulatum esse non sentis? non vides, cum is, qui tibi successit, aratores reliquos appellet, hoc eum dixerit scribere, reliquos hos esse, non ex bello, neque ex aliqua hujusmodi calamitate, sed ex tuo scelere, impunitate, avaritia, crudelitate? Recita cetera. TAMEN PRO EO, UT TEMPORIS DIFFICULTAS, ARATORUMQUE PANURIA TULLI Aratorum, inquit, panuria. Si ego accusator toties de te eadem dicerem, vereretur, ne animos vestros offenderem, iudices. Clamat Metellus: nisi litteras misissem, non est satis, nisi praesens confirmassem, ne id quidem satis est. reliquos, inquit, aratores, reliquos? prope lugubri verbo calamitatem provinciae Siciliae significat. addit, Aratorum panuria. Expectate etiam, iudices, expectate si potestis, auctoritatem accusationis meae. dico aratores istius avaritia ejectos: scribit Metellus, arationesque desertas esse: scribit Metellus aratorum esse panuriam. hoc cum scribit, illud ostendit, dejectos, ejectos, fortunis omnibus expulso esse populi R. Socios, atque amicos. quibus si qua calamitas propter istum, salvis vectigalibus nostris, accidisset, animadvertere in eum vos oportebat: praesertim cum ea lege iudicaretis, quae sociorum causa esset constituta. cum vero perditis, prostratisque sociis, vectigalia populi R. sine deminuta: res frumentaria, commeatu, copia, salus urbis, atque exercituum nostrorum in posteritatem istius avaritia interierit: saltem commoda populi R. respicite, si sociis

127 fidelissimis prospicere non laboratis. Atque, ut intelligatis, ab isto, praeter lucro, praedaeque praesenti, nec vectigalium, nec posteritatis habitam esse rationem: cognoscite, quid ad extremum scribat Metellus. IN RELIQUVM TEMPVS VECTIGALIBVS PROSPEXI. In reliquum tempus ait se vectigalibus prospexisse, non scriberet, se vectigalibus prospexisse, nisi hoc vellet ostendere, te vectigalia perdidisse. Quid enim erat, quod vectigalibus prospiceret Metellus in decumis, & in tota re frumentaria, si iste non vectigalia Populi Roman. suo quaestu pervenisset? Atque ipse Metellus, qui vectigalibus prospicit, qui reliquos aratores colligit, quid assequitur, nisi hoc, ut arent, si quid possunt, quibus aratrum saltem aliquod fatelles istius Apronius reliquum fecit: qui tamen in agris spe, atque expectatione Metelli remanserunt? Quid ceteri Siculi? quid ille maximus numerus aratorum, qui non modo ex agris ejecti sunt, sed etiam ex civitatibus suis, ex provincia, denique bonis, fortunisque omnibus erepti, profugerunt? qua ratione ii revocabantur? quot pratorum innocentia sapientiaque opus est, ut illa aratorum multitudo aliquando in suis

128 agris, ac sedibus collocetur? Ac, ne miremini, tantam multitudinem profugisse, quantam ex litteris publicis, aratorumque professionibus cognovistis: scitote, tantam acerbiteriam istius, tantum scelus in aratores fuisse (incredibile dictu est, iudices: sed & factum, & tota Sicilia pervulgatum) ut homines, propter injurias, licentiamque decumanorum, mortem sua ipsi conservarint. Centuripinum Dioclem, hominem locupletem suspendisse se constat, quo die sit ei nuntiatum, Apronium decumas redemisse. Dyrrachinum, primum civitatis, eadem ratione mortem oppetisse dixit apud vos homo nobilissimus, Archonidas Elorinus, cum audisset tantum decumanum profectum esse ex edicto istius sibi deberi, quantum ille bonis suis omnibus efficere non posset. Hae tu, tamen omnium hominum dissolutissimus, crudelissimusque, semper fuisti, tamen nunquam perpetere, quod illi gemitus, luctusque provincia

ad tui capitis periculum pertinebant: non, inquam, perpetere, ut homines injuriae tuae remedium morte, ac suspendio quarerent, nisi ea res ad quastum, & ad praedam tuam pertineret. Quid? illud perpetere? attendite iudices, omnibus enim nervis mihi connitendum est, atque in hoc laborandum, ut omnes intelligant, quam improbam, quam manifestam, quam confessam rem pecunia redimere contentur. Grave crimen est hoc, & vehemens, & post hominum memoriam, iudiciaque de pecuniis repetundis constituta, gravissimum, pratorum populi Roman. sociis habuisse decumanos. Non hoc nunc primum audit privatus de inimico, reus ab accusatore, jam antea in sella sedens prator, cum provinciam Siciliae obtineret, cum ab omnibus non solum, id quod commune est propter imperium, sed etiam, (id quod istius praecipuum est,) propter crudelitatem metueretur, milites audivit, cum ejus animum ad persequendum non negligentia tardaret, sed conscientia sceleris, avaritiaeque suae refrenaret. Loquebantur enim decumani palam, & praeter ceteros is, qui apud istum plurimum poterat, maximosque agros populabatur, Apronius: PERPARVUM ex illis magnis lucris ad sese pervenire: pratorum esse socium. Hoc cum palam decumani tota provincia loquerentur, tuumque nomen in te tam turpi, nefariaque interponerent: nihil ne tibi venit in mentem existimationi tuae consulere? nihil denique capiti, ac fortunae tuae providere? cum tui nominis terror in auribus, animisque aratorum versaretur: cum decumani aratoribus ad paciones faciendas, non suam vim, sed tuum scelus, ac nomen opponerent: ecquod iudicium Romae tam dissolutum, tam perditum, tam nummarium fore putasti, quo ex iudicio te ulla salus servare posset? cum planum fieret, decumis contra instituta, leges, consuetudinemque omnium venditis, in aratorum bonis, fortunisque diripiendis decumanos distasse tuas esse partes tuam rem, tuam praedam: idque te tacuisse, & cum dissimulare non posses, potuisses tamen perpeti, & perferre, quod magnitudo lucri obscuraret periculi magnitudinem, plusque aliquanto apud te pecunia cupiditas, quam iudicii metus posset? Esto, cetera negare non potes. ne illud quidem tibi reliquum fecisti, ut hoc posses dicere, nihil eorum te audisse, nihil ad tuas aureas de infamia tua pervenisse. Querebantur cum luctu, & gemitu aratores. Tu id nesciebas? Fremebat tota provincia, nemo id tibi renuntiabat? Romae querimonia de tuis injuriis, conventusque habebantur: ignorabas haec? ignorabas haec omnia? quid? cum palam Syracusis, te audiente, maximo conventu P. Rubrius Q. Apronium sponcione lacescisset, NI APRONIVS DICITARET, TE SIBI IN DECVMIS ESSE SOCIVM: hac te vox non perculit? non perturbavit? non, ut capiti, & fortunae tuae prospiceret, excitavit? Tacuisti: sed asti etiam liteis illorum: & sponcio illa ne fieret, laborasti. Pro dii immortales! hoc aut innocens homo perpeti potuisset, aut quamvis nocens, qui modo iudicia Romae fore putaret, non aliqua simulatione existimationi se hominum vendidisset? Quid est hoc? sponcio fit de capite, ac fortunae tuae, tu sedes, & quiescis? non persequeris? non perseveras? non perquisis, cui dixerit Apronius? quis audierit? unde hoc natum, quemadmodum prolatum sit? Si quis tibi ad aurem accessisset, & dixisset, Apronium dicitare, te sibi esse socium: commoveri te oportuit, vocare Apronium, nec illum ante tibi satisfacere, quam tu omnium existimationi satisfecisses. cum vero in foro celeberrimo, tanta frequentia, hoc, verbo & simulatione, Apronio; re vera, tibi objectum esset: tu umquam tantam plagam tacitus accipere potuisses, nisi hoc ita statuisses, in te tam manifesta quiddam

1. Omnibus enim nervis mihi connitendum.] Melius ita liber Nannii, quam haecenus vulgati, contemendum.

2. Non aliqua se simulatione existimationi hominum vendidisset.] Haud

aliter editio Victorii, nisi quod ultimo verbo sinxerit, vindicasset, contra Pall. & Nann.

134 quidquid dixisses, te deterius esse facturum? Quætores, legatos, præfectos suos, tribunos, multi missos fecerunt, & de provincia decedere iussuerunt, quod eorum culpa se minus commode audire arbitrarentur, aut quod peccare illos aliqua in re iudicaret. Tu Apronium, hominem vix liberum, contaminatum, perditum, flagitiosum: qui non modo animum integrum, sed ne animam quidem puram conservare potuisset, & eum in tanto tuo dedecore profectio, ne verbo quidem graviore appellasset: neq; apud te tam sancta religio societatis fuisset, ut tui captivi periculum negligeres, nisi rem tam notam esse omnibus, & tam manifestam videres. Cum eodem Apronio postea P. Scandilius, eques Romanus, quem vos omnes nostis, eandem sponsonem de societate fecit, quam Rubrius facere voluerat. Institit, oppressit, non remisit: & facta est sponsio h. s. v. mil. cepit Scandilius recuperatores, aut iudicem postulare. Satisne vobis prætori improbo circumdati cancelli videntur in sua provincia; immo verò in sella ac tribunali: ut aut de suo capite iudicium fieri patiatur præfens, ac sedens; aut confiteatur, se omnibus iudiciis convinei necesse esse? Sponsio est, NITE APRONIUS IN DECUMIS SOCIUM ESSE DICAT: provincia tua est; ades tibi de iudicio postulat. Quid facis? quid decernis? Recuperatores dicis te datum, bene agis; tamen qui erunt tantis cervicibus recuperatores, qui audeant in provincia, cum prætor adsit, non solum contra voluntatem ejus, sed etiam contra fortunas iudicare? Verum esto, manifesta res est, cum nemo esset, quin hoc se audisse liquido diceret, locupletissimus quisque, certissimus testis esset; nemo erat Sicilia tota, qui nesciret decumas esse prætoris; nemo, qui non audisset ita Apronium dicitasse: præterea conventus honestus Syraculis, multi equites Romani, viri primarii, ex qua copia recuperatores rejici oporteret, qui aliter iudicare nullo modo possent. Instat Scandilius poscere recuperatores, tum iste homo, innocens, qui illam suspicionem levare, atque ab se, remove cuperet, recuperatores dicit se de cohorte sua 137 datum. Pro deum, hominumque fidem! quem ego accuso? in quo meam indignitatem, ac diligentiam spectari volo? quid est quod ego dicendo, aut cogitando efficere, aut assequi debeam? teneo, teneo, inquam, in mediis vestigalibus populi R. in ipsis fructibus provincie Sicilie fidem, & manifestò avertentem rem frumentariam omnem, pecuniam maximam; teneo, inquam, ita, ut negare non possit, nam quid hic dicit? Sponsio facta est cum cognitore tuo Apronio de fortunis tuis omnibus, & NITE SOCIUM te tibi in decumis esse dicitaret, expectant omnes, quantæ tibi ea res curæ sit, quemadmodum hominum existimationem te atque innocentiam tuam probari velis. Hic tu medicum, & harspicem, & præconem tuum, recuperatores dabis, aut etiam illum ipsum, quem tu in cohorte tua Cassianum iudicem habebas si qua res major esset, Papirium Potamonem, hominem severum, ex vetere illa equestri disciplina? Scandilius postulare de conventu recuperatores. Tum iste negat se de existimatione sua cuiquam, nisi suis, commissurum. NEGOTIATORES putant esse turpe, id forum sibi iniquum ejurare, ubi negotiantur. Prætor provinciam 138 suam totam sibi iniquam ejurat. O impudentiam singu-

rem? Hic postulat se Romæ absolvi, qui in sua provincia iudicavit, se absolvi nullo modo posse? qui plus existimet apud lædissimos lenatores pecuniarum, quam apud tres negotiatores metum valere? Scandilius verò negat se apud Apronem iudicem recuperatorem verbum esse facturum: & tamen auget, atque onerat te bonis conditionibus, si tu uti velis. SI EX PROVINCIA Sicilia tota status idoneus iudicem, aut recuperatorem nullum posse reperiri, postulat à te, ut Romam rejicias. Hic enim vero tu exclamas, hominem improbum, qui postulet ibi de tua existimatione iudicium fieri, ubi te invidiosum esse intelligebat, negas te Romam reiecturum: negas de conventu recuperatores datum; cohortem tuam proponis. Scandilius rem te totam relicturum dicit, & suo tempore esse rediturum. Qui tu ibi tum? quid facis? Scandilium cogis, quid? sponsonem acceptam facere? Impudenter tollis expectatum existimationis tue iudicium non facis. Quid ergo? Apronio permissis, ut, quos velis, de cohorte sumat recuperatores? Indignum, uni potius ex iniquis sumendi, quam utrique ex æquis rejiciendi fieri postulat. Neutrum facis eorum. Quid ergo? est aliquid, quod improbus fieri potest cogit enim Scandilius quinque illa millia nummum dare, atque adnumerare Apronio. Quid potuit elegantius facere prætor cupidus existimationis bonæ: qui ab se omnem suspicionem propullaret? qui te eripere ex infamia cuperet? Adductus erat in sermonem, invidiam, vituperationem, dicitur homo improbus, atque impurus, Apronius, socium esse prætorum: venerat res in iudicium, atque dicitur: potestas erat isti, homini integro, atque innocenti data, ut, in Apronium cum animadvertisset, sese gravissima levaret infamia. Quid excogitat pœnæ? quid animadversionis in Apronium? cogit Scandilium Apronio ob singularem improbitatem, atque audaciam, prædicationemque nefarie societatis, & h. s. v. millia & mercedis ac præmii dare. Quid interfit, homo audacissime, utrum hoc decerneres: an id, quod Apronius dicitabat, tute de te profiterere ac dicitaret? quem hominem, si quis pudor in te, atque adeò si quis metus iudicium, sine supplicio dimittere non debuit. Hunc abs te sine præmio discedere noluisse. Omnia simul intelligere potuisses, iudices, ex uno crimine Scandiliano: primum, hoc non esse Romæ narum de societate decumarum, non ab accusatore fictum: non (ut solemus interdum in defensionibus dicere) crimen domesticum, ac venaculum, non ex tempore periculi tui constitutum; 10 sed vetus, excogitatum iam, & te prætor iactatum, & non ab inimicis Romæ compositum, sed Romam de provincia exportatum. Simul intelligi potest illud istius in Apronium studium, Apronii de isto non modo confessio, verum etiam commemoratio, eodem accedit, quòd hoc quoque intelligere potestis, istum istuisse, in provincia sua, existimationis sue iudicium extra cohortem suam committendum fuisse nemini. Ecquis est iudex, cui non ab initio decumani criminis persuasum sit, istum in aratorum bona, fortunamque impetum fecisse? quis hoc non ex eo statim iudicavit, quòd ostendi, istum decumas nova lege, atque adeò nulla lege, contra omnium consuetudinem, atque instituta vendidisse? Verum, ut istos ego iudices tam severos, tam 143 diligen-

1. Qui non modo animum integrum, &c.] Periculis tota impura, nihil saltem cluuntur, nostri aut ead. vett.

2. Eum in tanto tuo dedecore profectio, ne verbo quidem graviore appellasset.] Variè vexatus hic locus, mihi suffecerit, indicare, nihil mutare editiones præterea, aut Pall. nisi quòd primus, præferat, profectio ne verbo quidem verbo quidem graviore appellasset. idem mox servavit illud neque, quòd Hotomanus mutatum cupiebat in atque.

3. Facta est Sponsio H. S. v. mil.] Pall. uterque rejicit illud mil. secundus vero virgulum habet supra v. edd. primæ etiam non agnoscunt illud mil.

4. Manifeste avertentem.] Nannii codex, avertentem.

5. In forum se iuri.] Ita liber Nannii, alii in se forum sibi, aut, ni se-

rium se sibi, minus apposte.

6. Et tamen augri atque onerat, &c.] Lambinianæ, augri atque, interrim hæreo num & heic locum habere possit, vna.

7. Est aliquid quod improbus fieri potest.] Eleganter; tanquam si ne illo quidem uturus fuisset, si reperire potuisset quodiam impudentiam.

8. H. S. v. millia.] Nannii liber, H. S. quingenta millia, cui refragatur quæ proximè præcessere.

9. Mercedis ac præmii dare.] Nannii idem exemplar istud habet vulgabat; antea amplius, mercedis unius ac præmii.

10. Sed vetus, excogitatum iam.] Corrigit Gualtelius, excogitatum à Rubrio, scilicet & Scandilio.

diligentis, tam religiosos non haberem, ecquis est, ex injuriarum magnitudine, improbitate decretorum, judiciorum iniquitate, qui hoc non jam dudum statuerit, & judicari? Etiam sane sit aliquis *dissolutus in judicando*: legum, officii, reip. sociorum, atque amicorum negligentior: quid? is possitne de istius improbitate dubitare, cum tanta lucra facta, tam iniquas pactiones, vi & metu expressas cognoverit? cum tanta pramia civitates, vi, atque imperio, virgarum, ac mortis metu, non modo Apronio, atque ejus similibus, verum etiam Veneris servis dare coactas. Quod si quis sociorum incommodis minus moveretur: si quem aratorum fuga, calamitates, exsilia, suspendia denique non permoverent: non possum dubitare, quin is tamen, cum vastatam Siciliam, relictos agros, ex civitatum litteris, & epistola L. Metelli cognoverit: statuat, fieri non posse, ut de isto non *se verissime judicetur*. Erit etiam aliquis, qui hac omnia dissimulare, ac negligere possit. Attuli sponiones ipso distinate factas de decumarum societate, ab ipso prohibitas judicari. quid est, quod posset quisquam manifestus hoc desiderare? Non dubito, quin vobis satis fecerim, iudices, verum tamen progrediar longius: non mehercule quo magis hoc vobis persuadeatur, quam jam persuasum esse confido: sed ut ille aliquando impudentia sua finem faciat: aliquando veniat, ea se putare posse emere, quae ipse semper habuit venalia, fidem, jusjurandum, veritatem, officium, religionem: desinant amici ejus ea dicitare, quae detrimento, macula, & infamia nobis omnibus esse possint. At qui amici? Omiserim, atque invidiosum, offensumque paucorum culpa, atque indignitate ordinem senatorium? Albam & milium sedentem in faucibus macelli loqui palam, vicissim Verrem, emptos habere iudices, alium h. s. ccc millibus, alium h. s. 10, quem minimo, ccc. Atque ei cum responsum esset, fieri non posse: multos testis esse dicturos, me praeterea causam non desaturum: *L. C. ET H. C. ULES*, inquit 2 omnes omnia dicant in illum: nisi ita res manifesta erit allata, ut respon-
 146. deri nihil possit, vicinus. Bene agis Alba: ad tuam veniam conditionem. nihil putas *valere in iudicio* coniecturam, nihil suspicionem: nihil antea facta vita existimationem, nihil honorum virorum testimonia, nihil civitatum auctoritates, ac testimonia: 3 litteras manifestas quaris. Non quareo iudices *Cassianos*: veterem iudiciorum severitatem non requiro: vestram in hoc fidem, dignitatem, religionem in judicando non implo-ro: Albam habeo iudicem, eum hominem, qui se ipse scurram improbissimum existimari vult: qui a scutris potius semper gladiator, quam scurra appellatus sit. afferam rem ejusmodi in decumis, ut Alba fateatur, istum in re frumentaria, & in bonis aratorum a-
 147. pertē, palamque esse praedatum. Decumas agri Leontini magno dicit se vendidisse. Ostendi jam illud invidio, non existimandum magno vendidisse eum, qui verbo decumas vendiderit: re, & conditione, & lege, & edicto, & licentia decumanorum decumas aratoribus nullas reliquas fecerit, etiam illud ostendi, vendidisse alios magno decumas agri Leontini, ceterorumque agrorum, & lege Hieronica vendidisse: ne plaris etiam, quam te vendidisse: nec aratorem quemquam esse questum. nec enim fuit quod quisquam queri posset. cum lege aequissime scripta venirent: neque illud umquam aratorum *invenit*, quanti decumae venirent, non enim ita est, ut si magno venerint, plus arator debeat:

si parvo, minus. Ut frumenta nata sunt, ita decumae veniunt: aratoris autem interest, ita se frumenta habere, ut decumae quam plurimo venire possint. dum arator ne plus decumae det, expedit ei 4 decumam esse quam maximi. Verum hoc, ut opinor, esse vis caput defensionis tuae, ma-
 148. gno te decumas vendidisse 5 [atque aliorum quidem agrorum proportionem magno decumas vendidisse] agri vero Leontini, qui plurimum efficit, tritici mod. cccxvi millibus. Si doceo, plus aliquanto potuisse te vendere, neque his voluisse addicere, qui contra Apronium licentur: & Apronio multo minoris, quam aliis potueris, tradidisse: si hoc doceo; poteritne te Alba, tuus antiquissimus non solum amicus, verum etiam amator, absolvere? Dico equitem Rom. hominem in primis honestum, Q. Minucium, cum sui similibus, ad decumas agri Leontini tritici mod. non c10, non c10 c10, non c10 c10 c10, sed ad unam unius agri decumam, tritici mod. xxx millia voluisse addere, & ei potestatem emendi non esse factam, ne res abiret ab Apronio, negare hoc, nisi forte negare omnia constituisi,
 149. nullo modo potes. *palam res gesta est*, maximo conventu, Syracusis: testis est tota provincia, propterea quod undique ad emendas decumas solent eo convenire. quod si fatearis, sive convinceris; quot, & quam 6 manifestis in rebus tenere, non vides? primum tuam rem illam, & praedam fuisse, nam, nisi ita esset, cur tu Apronium malebas, (quem omnes tuum procurare in decumis negotium loquebantur) quam Minucium, decumas agri Leontini sumere: deinde immensum, atque infinitum lucrum esse factum, nam si xxx millibus mod. tritici tu commotus non esses: certe hoc idem luci Minucius Apronio libenter dedisset, si ille accipere voluisset. Quantam igitur illi spem praedae propo-
 150. sitam arbitramur fuisse, qui tantum praesens lucrum, nulla opera insuavis, contempsit, atque despexit? deinde ipse Minucius numquam tanti habere voluisset, si decumas tu lege Hieronica venderes: sed quod tuis novis edictis, & iniquissimis institutis plus aliquanto se, quam decumas, ablatum videbat, idcirco longius progressus est. At Apronio semper plus etiam multo abs te permillum esse, quam quod ediveras. Quantum igitur questum putamus factum esse per eum, cui *quodvis licitum sit*: cum tantum lucri voluerit addere is, cui, si decumas emisset, idem non liceret? Po-
 151. stremo illa quidem certe tibi praecisa defensio est, in qua tu semper omnia tua furtiva, atque flagitia latere posse arbitra-
 152. es: magno te decumas vendidisse: plebi Romanae consultasse: annonam prospexisse. Non potest hoc dicere is, qui negare non potest, se unius agri decumas xxx millibus mod. minoris, quam potuerit, vendidisse: ut etiam, si tibi hoc concedam, Minucio ideo te non tradidisse, quod jam addixisses Apronio: ajunt enim te ita dicitare; quod ego exspecto, cupioque te ita illud defendere: verum ut ita sit, tamen non potes hoc, quasi praeclearum aliquid, praedicare, magno te decumas vendidisse, cum fuisse fateare, qui multo plus voluerint emere. Tenetur igitur jam, iudices, & 152. manifestò tenetur avaritia, cupiditas hominis, scelus, improbitas, audacia, Quid si haec, quae dico, ipsius amici, defensoresque judicaverint? quid vultis amplius? A dventu L. Metelli, praetoris, cum omnes ejus comites iste sibi suo illo *panoxyesto medicamento* amicos reddidisset; aditum est ad Metellum: eductus est Apronius: eduxit vir primarius C. Gallius, senator: postulavit a L. Metello, ut ex edicto suo

1. Infamia nobis omnibus esse possit.] Conject. Golelium, bonie omittit.
 2. Omnes omnia dicant in illum: nisi etc.] Interpunctio à me est, lectio à veteri libro Hotomanni: prius edidit, *dicant: in illis nisi, etc.* P. Manutius omisit in illis haud poterat se expedito facilius.
 3. Litteras manifestas quaris.] Haec est omnium edd. & Pall. lectio. Hotomanus rescribit, *auctoritates testimonia, litteras, etc.* non manifestas quaris.

4. Decumam esse quam maximi.] Est à cod. scripto Hotomanni & Lambini, vulgo *maximam*.
 5. *Aliter aliteram.*] Vicis inclusa sunt à mf. Lambini, quem non describit nolui auctoritatem ejus contemnere, sed dignum non doxi, cui plenaria adhiberetur fides. itaque locum feci notabilem, neque enim horum licera ulla in Pall. aut edd. vetustis.
 6. *Manifestus in rebus tentare.*] Vulgata, *manifestis*, sed aliorum erit ejus Nannius.

suo iudicium daret in Apronium, QUOD PER VIM, AUT METVM ABSTVLISSET: quam formulam Octavianam, & Romæ Metellus habuerat, & habebat in provincia. non impetrat: cum hoc diceret Metellus, *præiudicium* à se de capite C. Verri per hoc iudicium nolle fieri. Tota Metelli cohors, hominum non ingratorum, aderat Apronio. C. Gallius, homo nostri ordinis, à suo familiarissimo L. Metello iudicium ex edicto non potest impetrare. Non reprehendo Metellum. *pepererat homini amico*; & quemadmodum ipsum dicere audivi, necessario, non reprehendo, inquam, Metellum: sed hoc miror, quomodo, de quo homine præiudicium noluerit fieri per recuperatores, de hoc ipso non modò præiudicari, verum gravissimè, ac vehementissimè iudicari. Piissimum enim, si Apronium absolutum ita putaret: nihil erat, quòd ullum præiudicium vereretur. deinde, si, condemnato Apronio, conjunctam eam eo Verri causam omnes erant existimaturi: Metellus quidem certè jam hoc iudicabat, eorum rem, causamque esse conjunctam: qui statuerit, Apronio condemnato, de isto præiudicium futurum. & simul una res utrique rei est argumento: & aratores *vi & metu crastis* Apronio multo plus, quam debuerint, dedisse: & Apronium istius rem suo nomine egisse, cum L. Metellus statuerit non posse Apronium condemnari quin simul de istius scelere, atque improbitate iudicaretur. Venio nunc ad Epistolam Timarchidis, liberti istius, & accensis: de qua cum dixero, totum hoc crimen decumanum perorabo. Hæc epistola est, iudices, quam nos Syracusis in ædibus Apronii, cum litteras conquereremus, invenimus. missa est, ut ipsa significat, ex itinere, cum Verres jam de provincia decessisset, Timarchidis manu scripta. Recita 2 epistolam Timarchidis: TIMARCHIDES VERRIS ACCENSUS APRONIO SALVEM DICIT. Jam hoc quidem non reprehendo, quòd adscripsit, *Accensus*, cur enim sibi hoc scriba soli sumant? L. PAPIRIUS SCRIBA volo ego hoc esse commune accensorum, licetorum, viatorum. FAC DILIGENTIAM ADHIBEAS, QUOD AD EXISTIMATIONEM PRÆTORIS ATTINET, commendat Apronio Verrem, & hortatur, ut inimicis ejus resistat. Bono præsidio munitur existimatio tua: si quidè in Apronii constituitur diligentia, atque auctoritate. HABES VIRTUTEM ATQUE ELOQUENTIAM QUAM COPIOSE laudatur Apronius à Timarchide! quam magnificè! cui ego non putem illum placere oportere, qui tantopere Timarchidi probatus sit! HABES SYMPTVM VNDE FACIAS. Necessè est, quòd redundat de vestro frumentario quæstu, ad illum potissimum, per quem agebatis, defluxisse. SCRIBAS APPARITORES RECENTEIS ARRIPE. CVM È VULTEIO, QUI BLVRIMVM POTEST, CAEDE, CONCIDE. Videte quàm valde 3 malitia suæ confidat Timarchides, qui etiam Apronio improbitatis præcepta det. Jam hoc, CAEDE, CONCIDE, nonne, verba domo patroni depromere videtur, ad omne genus nequitie accommodata? VOLO 4 MIFRATER FRATERCULO TUO CREDDAS. Consorti quidem in lucris, atque furtis, gemino & simillimo nequitia, improbitate, audacia. 5 IN COHORTE CARUS HABEBERE. Quid est hoc, IN COHORTE? quòd pertinet? Apronium doces? quid? in vestram cohortem, te monitore, an sua sponte pervenerat? QUOD CUI QVE OPUS SIT, OPPONE. Qua impudentia putatis cum

in dominatione fuisse, qui in fuga tam improbus sit? aut, omnia pecunia effici posse: 6 da, profunde, oppone, si velis vincere. Non hoc mihi tam molestum est, Apronio suadere Timarchidè, quàm quòd hoc idem patrono suo precipit. TE POSTULANTE OMNES VINCERE SOLENT. Verre quidem prætor, non Sacerdote, non Præduco, non hoc ipso Metello. SCIS METELLUM SAPIENTEM ESSE. 7 Hoc verò ferri jam non potest, irrideri viri optimi, L. Metelli, ingenium, & contemni, ac despici à fugitivo Timarchide. SI VULTEJVM HABEBIS, OMNIA È LUDIBUNDUS CONFELICES. Hic vehementer errat Timarchides, qui aut Vultejum pecunia corruptum putet posse, aut Metellum unius arbitrari gerere prætorum. sed erravit conjectura domestica: quia multos per se, & per alios multa ludibundos libidinose apud Verrem effecisse vidit: ad omnes, eosdem patere aditus arbitratur. facilius vos efficiebatis ludibundi, quæ volebatis à Verre, quòd multa ejus ludorum generalioris. INCLUCATVM EST METELLO, ET VULTEIO, TE ARATORES EVERTISSE. Quis istuc Apronio attribuebat, cum aratorem aliquem everterat? aut Timarchidi, cum ob iudicandum, aut decernendum, aut imperandum aliquid, aut remittendum, pecuniam acceperat? aut Sextio licitori, cum aliquem innocentem securi percussisset? nemo, omnes ei Verri tunc attribuebant, quem nunc condemnari volunt. OBTUDE. 12. RUNT EJUS AUREIS, TE SOCIUM PRÆTORIS FUISSE. Videtne, hoc quàm clarum sit, ac fuerit? cum etiam Timarchides hoc metuat: concedes non hoc crimen non in te confingere, sed jam pridem ad erimen aliquam defensionem libertum quærere. libertus, & accensus tuus, & tibi ac liberis tuis, omnibus in rebus, conjunctus ac proximus, ad Apronium scribit vulgò esse ab omnibus ita demonstratum Metello, tibi Apronium in decumis socium fuisse. FAC SCIAT IMPROBITATEM ARATORVM. IPSI SUDABUNT, SI DII VOLUNT. Quod istuc, per deos immortalis, aut qua de causa excitatum esse dicamus in aratores tam infestum odium, atque tantum? quantam injuriam fecerunt Verri aratores, ut eos etiam libertus & accensus ejus tam irato animo, his litteris insequatur? Neque ego hujus fugitivi, iudices, epistolam vobis recitasse, nisi ut ex ea totius familiaritatis præcepta, & instituta, & disciplinam cognosceretis. Videtis, ut moneat Apronium? quibus rebus, ac muneribus se insinuat in familiaritatem Metelli? Vultejum corrumperat? scribas, accensumque pretio delinuat? ea præcipit, quæ vidit: ea monet alienum hominem, quæ domi didicit ipse. verum in hoc errat uno, quòd eisdem existimat vias ad omnium familiaritates esse munitas. Quamquam meritò sum iratus Metello: tamen hæc, quæ vera sunt, dicam. Apronius ipsum Metellum non pressio, ut Verrem, non convulso, non multere, 9 non sermone inauso, atque improbo possit corrumperere: quibus rebus non sensim, atque moderate ad istius amicitiam adreperat, sed brevi tempore totum hominem, totamque ejus præturam possederat. Cohortem autem Metelli, quam vocat, quid erat, quòd corrumperet, ex qua recuperatores nulli dabantur? Nam quòd scribit, 10 Metelli filium puerum esse, vehementer errat. non enim ad omnes prætorum filios iidem aditus sunt. O Timarchide

1. Totum crimen perorabo. Nannianum exemplar perorato.
2. Epistolam Timarchidis. Lambinus heic & infra aliquoties reponit, Timarchidi.
3. Malitia sua confidat. Lambini editiones malitia, sed contra alias edd. & Pall. vide Lipsium libro v. Epistolicar. quæstionum Epistola 14.
4. Mi frater fratruulo. Ita Lambinus ex Nannii codice. nam antea editi, mihi fratruulo.
5. In cohorte carus habere. Hæc à miss. melius quam vulgaram, habet.

6. Da, profunde, oppone, si velis etc. Sicne à conjectura, an libro Horomani, nescio. editi & scripti nostri, dicit & profunderet, opponere, si velis.
7. Hoc verò ferri jam non potest. Pal. pr. fieri utique jam etc. sec. spectari jam etc. illud utique non dupliciter.
8. Ludibundus confelices. Haud aliter Nannii exemplar. publicati antea perferret.
9. Non in sermone inauso & improbo. Sic vet. & sic Pall. nostri, sic Victorius, sic Horomanus. Lambinus, impure, quod & in ms. Nannii. fuit cum divinarem inauso.
I. Martini

de, Metelli est filius in provincia, non puer, sed adolefcens bonus ac pudens, dignus illo loco ac nomine: vester ille puer prætexus, in provincia quemadmodum fuisset, non dicerem, si pueri esse illum culpam, ac non patris existimarem. Tunc, cum te, ac tuam vitam nosset, in Siciliam tecum grandem prætexitum filium ducebas? ut, etiam si natura puerum à paternis vitis, atque à generis similitudine abduceret, consuetudo tamen eum, & disciplina degenerare non 160
 160 lineret? Faciem fuisse in isto C. Laetii, M. Catonis materiem, atque indolem: QUID EX EO boni sperari, atque effici potest, qui in patris luxurie sic vixerit, ut nullum unquam pudicum, neque sobrium convivium viderit? qui in epulis quotidianis, adulta ætate, per triennium inter impudicas mulieres, & intemperanteis viros versatus sit? nihil unquam à patre audierit, quo pudentior, aut melior esset? nihil unquam patrem agere viderit, quod cum imitatus esset, non, id quod turpissimum est, patri similis 160
 160 putaretur? Quibus in rebus non solum filio, verum etiam reip. fecisti injuriam. Superperas enim liberos non solum tibi, sed etiam patri: qui non modo tibi voluisti pati, sed etiam qui aliquando usui reip. esse possent. Eos in statuere, atque erudire ad majorem instituta, atque civitatis disciplinam, non à tua flagitia, neque ad tuas turpitudines debuisti. Esset ex iuerti, atque impuro, & improbo parente navus, & pudens, & probus filius. haberet aliquid abs te resp. muneris, nunc pro te Verrem substituiti alterum civitati nisi hoc fonte deterior est, si fieri potest, quod tu ejusmodi evasisti, non in hominis luxuriosi, sed tantum in furs, ac di- 160
 160 vitis disciplina educatus. Quid isto festivius fore arbitramur, qui est tuus natura filius, consuetudine discipulus, voluntate similis? Quem ego, iudices, quamvis bonum, fortiusque facile paterer evadere, non enim me inimicitia commovent, si quæ mihi cum isto futurae sint. nam si in omnibus rebus innocens fuero, meique similis: quid mihi istius inimicitia nocebunt? sin aliqua in re Verri similis fuero, non magis mihi deerit inimicus, quam Verri defuit. Et enim, iudices, ejusmodi resp. debet esse, & erit, severitate iudiciorum constituta. Ut INIMICIS neque deesse nocenti possit, neque obesse innocenti. Quapropter nulla res est, quam obrem ego istum nolim ex paternis probris, ac vitis emergere. id quod tamen isti difficile est, tamè haud scio an fieri possit: praesertim si (ut nunc fit) custodes amicorum eum sectabuntur: quoniam pater tam negligens, ac 160
 160 dissolutus est. Verum hac longius, quam voluntas fuit, ab epistola Timarchidis degressa est oratio mea, qua recitata, conclusurum me esse crimen decumarum dixeram: ex quo intellexistis, innumerabilem frumenti numerum per triennium aversum à repub. esse ereptumque aratoribus. Sequitur, ut de frumento emto vos, iudices, doceam, maximo atque impudentissimo furo: de quo dum certa, & pauca, & magna dicam, breviter attendite. Frumentum emere in Sicilia debuit Verres ex senatusconsulto, & ex lege Terentia, & Cassia, frumentaria. Emundi duo genera fuerunt: 4. unum ceterarum decumarum: alterum, quod præterea civitatibus aequaliter esset distributum. Illius decumani tantum, quantum ex primis decumis fuisset: 5. hujus imperati tritici mod. 100000 millia: pretium autem constitutum decumano in mod. singulos 80000 terni: imperato 800000. Ita in frumentum imperatum 600000 bis & tricies in annos singulos Verri decernebatur, quod aratoribus solveret: in alteras decumas ferme ad nonagies, sic per triennium ad hanc frumenti emtionem Siciliensem propè centies & tri-

cies erogatum est. Hanc pecuniam tantam, datam tibi ex arario inopi, atque exhausto: datam ad frumentum, hoc est, ad necessitatem salutis & vitæ: datam, ut Siculis aratoribus, quibus tanta onera resp. imponeret, solveretur: abs te sic laceratam esse dico, ut possim illud probare, si velim, omnem te hanc pecuniam dominum tuum avasisse, et enim sic hanc rem totam administrasti, ut hoc, quod dico, probari æquissimo iudici possit. Sed ego habebō rationem auctoritatis meæ: meminero, quo animo, quo consilio ad causam publicam accesserim: non agam tecum accusatorie: nihil fingam: nihil cuiquam probari velim me dicente, quod non ante mihimetipsi probatum. In hac pecunia publica iudices, hæc sunt tria genera furtorum. Primum cum posita esset pecunia apud eos societates, unde erat attributa, binis centesimis foreneris us. deinde permultis civitatibus pro frumento nihil solvit omnino: postremo, si cui civitati solvit: tantum detraxit, quantum commo- 160
 160 dum fuit: nulli, quod debitum est, reddidit. Ac primum hoc ex te quæro: tu, cui publicani ex Carpinati litteris gratias egerunt, pecunia publica ex arario erogata, ex vestigialibus populi Rom. ad emendum frumentum attributa, fueritne tibi quaestui: pensitaritne tibi binas centesimas. Credo te negaturum, turpis enim est, & periculosa confessio. Mihi autem hoc perarduum est demonstrare, quibus enim testibus? publicanis? tractati honorifice iurata- 160
 160 cebunt, litteræ eorum? decreto decumanorum remota sunt. Quomodo igitur verum? rem tam improbam, crimen tantæ audacia, tantæque impudentiæ, propter inopiam testium, ac litterarum prætermittam? non faciam, iudices. utar teste, quo? P. Vettio Chilone, homine equestris ordinis honestissimo, atque ornatissimo: qui isti ita amicus, & necessarius sit, ut, etiam si vir bonus non esset, tamen, quod contra istum diceret, grave videretur: ita vir bonus est, ut, etiam si inimicissimus isti esset, tamen ejus testimonio credi oportere. Admiratur & expectat, quidnam Vettius dictu- 160
 160 sit. nihil dicit ex tempore: nihil ex sua voluntate: nihil, ut ei utrumvis licuisse videatur. Misit in Siciliam litteras ad Carpinatium, cum esset magister scripturæ, 7 & eius societatis publicanorum: quas ego Syraculis, apud Carpinatium in litterarum allatarum libris: Romæ, in litterarum missarum apud magistrum Tullium, familiarem tuum in- 160
 160 oeni: quibus ex litteris impudentiam forenerationis, quas, cognoscite. LITTERÆ MISSÆ L. VETTII, L. SERVILII, C. ANTIPTII, MAGISTRORUM. Præfatio te tibi ait futurum Vettius, & observarum, quemadmodum rationes ad ararium referas: ut, si hanc ex scenore populo pecuniam non retuleris, reddas societati. Possumus hoc teste, possumus 160
 160 P. Servilii, & C. Antiptii, magistrorum, litteris, primorum hominum, atque honestissimorum, possimus auctoritate societatis, cujus litteris utimur, quod dicimus, obtinere? an aliqua firmiora, aut graviora quaerenda sunt? Vettius, tuus familiarissimus: Vettius, tuus affinis, cujus sororem habes in matrimonio, tuæ frater uxoris Vettius, frater tuæ quaestoris, testatur impudentissimum tuum furtum, certissimumque peculatum, nam quo alio nomine pecuniarum publicæ foreneratio est appellanda? * REXITA RELIQUA. Scribam tuum dicit, Verres, hujus per seip. prorem forenerationis fuisse, et quoque magistrum minatur in litteris: etenim catu scribae tum duo magistrum fuerunt cum Vettio. Binas centesimas ab te ablatas ferendum non putant: & rectè non putant. Quis enim hoc fecit unquam? quis denique conatus est facere, aut posse fieri cogitare?

1. Materiam atque indolem.] Lambinus, naturam, que oblecto?
 2. Esset, non id quod etc.] Nann. coniciebat, non homi fieri, sed quid resp.
 3. [Ad tua flagitia, neque.] Circumsepit hæc unciis, quod in nullo invenimus Pall. aut veteri editione.
 4. [Quos ceterarum decumarum.] Alii publicanorum ceterarum. Nann. libet, nam decumarum, a Horom. verus; nann. alterarum decum.

5. Hujus imperati tritici mod. 100000.] Sic hodie fere legitur: ex libro Nenni, quippe Pall. fuisse tritici mod. 100000, etc.
 6. H-S. Bis & tricies.] Et hæc lectio à conjectura Horomani, elicit enim scripturæ H-S. Auctoritates.
 7. Et qui foreneratio publicanorum.] Est à libro Horomani, nam Pall. scribit, foreneratio, editi omnino, & sta. publicanorum.

1. ut, cum senatus publicanos usura saepe iuvisset, magistratus à publicanis pecuniam pro usuris auferret auferre? Certe huic homini spes nulla salutis esset, si publicani, hoc
 169. est, si equites Romani iudicarent. 2. minor esse nunc, iudices, vobis disceptantibus debet: & tanto minor, quanto est honestius alienis injuriis, quam se sua commoveri. Quid ad hæc respondere cogitas? Utrum factum negabis? an tibi hoc licitum esse defendes? negare qui potes? an ut tanta auctoritate litterarum, tot testibus publicanis convincere? licuisse veid qui? si mehercule te pecuniam tuam, non populi R. in provincia foeneratum docerem, tamen effugere non posses. * sed publicam, sed ob frumentum decretam, sed à publicanis foenore accepto: hoc licuisse cuiquam probabis? quo non modo ceteri, sed tu ipse nihil audacius, improbiusque fecisti. Non mehercule hoc, quod omnibus singulari videtur, de quo mihi deinceps dicendum est, possum, iudices, dicere audacius esse, aut impudentius, quod permultis civitatibus pro frumento nihil solvit omnino. major hæc præda fortasse est: sed illa impudentia certe non minor. Et, quoniam de illa foeneratioe satis dictum est, nunc de hac tota pecunia averfa, quaeso, cognoscite. Siciliæ civitates multæ sunt, iudices, ornate, atque honestæ: ex quibus in primis numeranda est civitas Halesina, nullam enim reperietis aut officii fidelioem, aut copiis locupletioem, aut auctoritate gravioem. Huic iste in annos singulos, cum sexaginta tritici millia modium imperavisset, pro tritico nummos abstulit, quanti erat in Sicilia triticum: quos de publico nummos acceperat, retinuit omnes. 3. Obstupu iudices, cum hoc mihi primum Halesia demonstravit in senatu Halesinorum homo summo ingenio, summa prudentia, summa auctoritate præditus, Halesinus Aeneas: cui senatus dederat publice causam, ut mihi, fratrique meo gratias ageret: & simul, qui nos ea, quæ ad iudicium pertinerent, doceret. Demonstrat, hanc istius consuetudinem ac rationem fuisse: cum omnis frumentum copia decumarum nomine penes istum esset redacta, solitum esse istum pecuniam cogere à civitatibus, frumentum improbare: quantum frumenti Romam esset mittendum, tantum de suo quaestu, ac de sua copia frumenti mittere. Posco rationes: inspicio litteras: video frumenti granum Halesinos, 4 quibus .x. millia modium imperata erant, nullum dedisse: pecuniam Volcatio, Timarchidi, scribæ dedisse. reperio genus huiusmodi, iudices, prædæ, ut prætor, qui frumentum emere debebat, non emat, sed vendat: pecunias quas civitatibus distribuere debebat, eas omnes avertat, atque auferat. Non mihi jam furtum, sed monstrum, ac prodigium videbatur: civitatum frumentum improbare, suum probare: cum suum probasset, pretium ei frumento constituere: quod constituisse, id civitatibus auferre:
 170. quod à populo Romano accepisset, tenere. Quot vultis esse in uno furto peccatorum gradus? ut si singulis insisterem velim, progredi iste non possit. Improbas frumentum Siculum. Quid? ipse quod mittis? peculiarem habes aliquam Siciliam, quæ tibi ex alio genere frumentum suppeditare possit? Cum senatus decernit, ut ematur in Sicilia frumentum, aut cum populus jubet: hoc, ut opinor, intelligit, ex Sicilia Siculum frumentum apportari oportere. Tu, cum civitatum Siciliæ vulgò omne frumentum improbas, num ex Aegypto, aut ex Syria frumentum Romam mittis? Improbas Halesinum, Cephaléditanum, Thémitanum, Ame-

stratinum, Tyndaritanum, Herbitense, multarum præterea civitatum. Quid accidit tandem, ut horum populorum agri frumentum ejusmodi, te prætor, ferrent, quod nunquam antea, ut neque mihi, neque tibi, neque populo Rom. posset probari, præsertim cum ex iidem agris, ejusdemque anni frumentum ex decumis Romam manicipes advexissent? quid acciderat, ut ex eodem horreo decumanam probaretur, emum non probaretur? Dibiumne est, quin ista omnis improbatio, cogendæ pecuniæ causa nata sit? Esto: im-
 171. probas Halesinum: habes ab alio populo quod probes. eme illud, quod placet: missos fac eos, quorum frumentum improbasti. Sed ab iis, quos repudias, exiges tantum pecuniæ, quantum ad eum numerum frumenti satis sit, quem civitati imperas. Dubium est quid egeris? In mediana singula video ex litteris publicis tibi Halesinos n. s. quinos denos dedisse. Ostendam ex tabulis locupletissimorum aratorum, eodem tempore neminem in Sicilia plus frumentum vendidisse. Quæ est ergo ista ratio, aut quæ potius amentia, frumentum improbare id, quod ex loco sit, ex quo sepatus & populus Roman. emi voluerit: ex eo acervo, ex quo partem tu idem, decumarum nomine, probabis: deinde à civitatibus pecunias, ad emendum frumentum, cogere, cum ex ratio accepseris? Utrum te lex Terentia Siculorum pecunia frumentum emere à Siculis, ac populi Rom. pecunia frumentum ab Siculis emere iussit? Jam verò ab isto omnem illam ex ratio pecuniam, 172. quam his oportuit civitatibus pro frumento dari, iustificatam videtis, accipis enim n. s. xv, pro medimno, tanti enim est illo tempore medimnum. 5 retines n. s. xviii. tanti enim est frumentum Siciliense ex lege æstimatum. Quid interest, utrum hoc feceris, an frumentum nō improbas, sed frumento probato. & accepto, pecuniam publicam teneris omnem, neque quidquam ulli dissolveris civitati, cum æstimatio legis, ejusmodi sit, ut ceteris temporibus tolerabilis Siculis, te prætor etiam grata esse debebit? Est enim modius lege n. s. iii. æstimatus. fuit autem, te prætor, 6 ut tu in multum epistolis ad amicos tuos gloriaris, 10 s. ii. Sed fuerit n. s. iii. quoniam tu tantum à civitatibus in modios singulos exegisti, cum, si solveres Siculis, tantum, quantum te populus Roman. iusserat, aratoribus fieri gratissimum posset: tu non modo eos accipere quod oportebat, noluisti: sed etiam dare, quod non debebant, cogisti. Atque hæc ita gesta esse, iudices, cognoscite & ex litteris publicis civitatum: & ex testimoniis publicis: in quibus nihil fictum, nihil ad tempus accommodatum intelligetis. Omnia, quæ dicimus, rationibus populorum 7 non interpositis, neque perturbatis, neque repentinis, sed certis, insituitis, ordine relata, atque confecta sunt. Recita rationes Halesinorum. Cui pecuniam datam dicit? dic etiam clarius. VOLCATIO, TIMARCHIDI, MARVIO. Quid est, Verres? ne illam quidem tibi defensionem reliquam fecisti manicipes in istis rebus esse versatos? manicipes frumentum improbasti? manicipes pretio cum civitatibus decidisse, & eisdem abste illarum civitatum nomine pecunias abstulisse: deinde ipsos sibi frumentum eodem esse: nihil hac ad te pertinere? Magna mehercule, ac misera defensio, prætozem hoc dicere. Ego frumentum neque attigi, neque adspexi: mancipibus potestatem probandi, improbandique permisit: manicipes à civitatibus pecunias extorserunt: ego autem, quam pecuniam populis

1. Ut cum senatus publicanos usura saepe iuvisset, &c.] Vbi cum nihili sit illud iurare usura, scribendum puto: usura saepe iuvisset. id est, mutuo & quidem gratuito. nam usura mutuum sive gratuitum, sive sinebre Græcè, de Sestertis pag. 614.
 2. Minor esse nunc, iudices] Ita Manut. & Lambinus: ut in aliarum ead. verbum præterea, minor esse cura nunc, &c. quod & in Pall.
 3. Obstupu iudices.] Nannii exemplar, & heic & alibi sæpius, Obsi-

pui, quod admittit Lambinus.

4. Quibus .xx. millia modium.] Nannius, sexaginta millia. ex eodem codice, supra reflexi, A Enia in A Enas.

5. Retines n. s. xviii.] Est ab Hotomano. nam vulgo, XII. Nannii mss. xxi. non heic modo, sed iterum infra.

6. Ut tu in multum.] Lamb. ut tu in multum, &c. Al. ut ita in multum, &c.

7. Non interpositis.] Lamb. intrusit in civitatibus suum interpositis.

176. are debui, mancipibus dedi. Mala est hæc quidem, ut dixi, defensio criminis: sed tamen hæc ipsa tibi, si uti cupias, non licet: vetat te Volcatius, tua tuorumque diligentia, mentionem mancipis facere. Timarchides autem columnæ familiæ vestra, premit fauces defensionis tuæ: cui simul, & Volcatio pecunia à civitate numerata est. Jam vero scriba tuus annulo aureo tuo, quem ex his rebus invenit, ista te ratione uti non sinet. Quid igitur est reliquum, nisi uti fateare, te Romam frumentum emtum Siculorum pecunia misisse: publicam pecuniam domum tuam converisiss? O CONSERVATO PEC- candi, quantam habes iucunditatem in improbis, & audaci- bus, cum pœna absit, & licentia consecrata est! Iste in hoc genere peculatus nō nunc primum invenitur, sed nunc demum tenetur. Vidimus huic ætario pecuniam numerari quaestori ad sumtum exercitus consularis: vidimus paucis post mensibus & exercitum & consulem spoliatum. Illa omnis pecunia latuit in illa caligine ac tenebris, quæ totam remp. tum occupaverant. Iterum gessit hereditariam quaesturam cum Dolabella: magnam pecuniam avertit: sed ejus rationem cum damnatione Dolabella permisit. Commissa est pecunia tanta prætori, non reperietis hominem timidè, nec leviter hæc improbißima lucra ligurientem, devorare omnem pecuniam publicam non dubitavit. Ita SEREPTI LLEVD instituit in natura malum, consuetudine peccandi

177. libera, finem ut audacitæ statuere ipse sibi non possit. Tenetur igitur aliquando, & in rebus tum maximis, tum manifestis tenetur. Atque in eam fraudem mihi videtur d'vinitus incedisse, non solum ut eas pœnas, quas proximè meruisset, solveret: sed ut illa etiam scelestæ ejus in Carbonem, & in Dolabellam vindicarentur. Etenim nova quoque alia res exstitit, iudices, in hoc crimine, quæ tollat omnem dubitationem superioris illius decumani criminis. Nam, ut illud missum faciam permultos aratores in alteras decumas, & in hæc 100000 millia modium, quod emtum populo Romano darent, non habuisse: sed à tuo procuratore, hoc est ab Apronio emisse: ex quo intelligi potest, nihil te aratoribus reliqui fecisse: ut hoc præteream, quod in multis est testimoniis exhibitum: potest illo quidquam esse certius, in tua potestate, atque in tuis horreis omne frumentum Siciliae, per triennium, atque omnes fructus agri decumani fuisse? Cum enim à civitatibus pro frumento pecuniam exigebas, unde erat frumentum, quod Romam mitteres, si tu id non eme clausum, & compressum possidebas? Itaque in eo frumento primus tibi ille qualitas fuit, ipsius frumenti, quod erat ereptum ab aratoribus: alter, quod id frumentum improbißimè per triennium parum, non semel, sed bis: neque uno, sed duobus pretiis, unum & idem frumentum vendidisti: semel civitatibus n-s xv, in modium: iterum populo Romano, à quo n-s xviii, in

178. modium, pro eodem illo frumento abstulisti. At enim frumentum Centuripinorum, & Agrigentinarum, & nonnullorum fortasse præterea probasti, & his populis pecuniam dissolvisti. Sint aliquæ civitates in eo numero, quarum frumentum improbare noluisti, quid tandem? his civitatibus omnino pecunia, quæ pro frumento debita est, dissoluta est? Unum mihi reperi, non populum, sed aratorem: vide, quare, Circumpice: si quis forte est ex ea provincia, in qua tu triennium præfuisisti, qui te noluisse: unum, iquam, da mihi ex illis aratoribus, qui tibi vel ad statum pecuniam contulerunt, qui sibi dicat pro frumento omne esse, quod oportuerit, solum, confisimo, iudices,

neminem esse dicturum. Ex omni pecunia quam aratoribus solvere debuisti, certis nominibus deductiones fieri solebant: primum pro spectatione, & collybo: deinde pro nectio quo cerario. Hæc omnia, iudices, non rerum certarum, sed *furorum* improbißimorum sunt vocabula. nam collybus esse qui potest, cum utantur omnes uno genere nummorum? cerarium vero quid? quomodo hoc nomen ad rationes magistratus, quomodo ad pecuniam publicam allatum est? Nam illud genus tertium deductionis erat ejusmodi, quasi non modò liceret, sed etiam oporteret: nec solum oporteret, sed planè necesse esset. Scriba nomina de tota pecunia binæ quinquagesimæ detrahebantur. Quis tibi hoc concessit? quæ lex? quæ senatus auctoritas? quæ porro æquitas, ut tantam pecuniam scriba tuus averteret, sive de aratorum bonis, sive de populi Rom. vectigalibus? Nam si potest ista pecunia sine aratorum injuria detrahi: populus Rom. habeat, præsertim in tantis ararii angustiis, sin autem & populus id voluit, & æquum ita est, solvi aratoribus: tuus apparitor parva mercede populi conductus, de aratorum bonis prædabitur? & in hac causâ scribarum ordinem in me concitabit Hortensius? & eorum commoda à me labefactari, atque oppugnari injuria dicit? *quasi vero hoc scribis ulla exemplo sit, aut ulla jure concessum.* Quid ergo vetera repetam? aut quid eorum scribarum mentionem faciam, quos constat sanctissimos homines, atque innocentissimos fuisse? non me fugit, iudices, vetera exempla pro fictis fabulis jam audiri, atque haberi. in his temporibus versabor miseris, ac perditis. Nuper, Hortensii, quaestor fuisti, quid tui scribæ fecerint, tu potes dicere: ego de meis hoc dico, cum in eadem ista Sicilia pro frumento civitatibus pecuniam solverem, & mecum duos frugalissimos homines scribas haberem, L. Mamilium, & L. Sergium: non modò istas duas quinquagesimas, sed omnino nummum nullum cuiquam esse deductum. Dicerem, hoc mihi totum esse attribuendum, iudices, si illi unquam à me hoc postulassent, si unquam omnino cogitassent. Quamobrem enim scriba deducat, ac non potius 3 milio, qui ad exivit? tabellarius, cujus adventu certiores facti periverunt? 4 præco, qui abire jussit? viator, ac Veherius, qui sicum fustulit? quæ pars operæ, aut opportunitatis in scribæ est? cur ei non modò merces tanta detur, sed cur cum eo tanta pecunia partitio fiat? Ordo est honestus. Quis negat? aut quid ea res ad hanc rem pertinet? est vero honestus, quod eorum hominum fidei tabulæ publicæ, & periculaque magistratum committuntur. Itaque ex his scribis, qui digni sunt illo ordine, 6 patribus familias, viris bonisque atque honestis, percontantini quid sibi ista quinquagesimæ velint, jam omnes intelligitis, novam rem totam, atque indignam videri. Ad eos me scribas revoca, si placet: noli hos colligere, qui *nummuli interrogati* 7 de nepotum donis, ac de scenicorum corollariis, cum decuriam emerunt, ex primo ordine expulsi in secundum ordinem civitatis se venisse dicunt. Eos scribas tecum disceptatores hujus criminis habeo, qui istos scribas esse molestè ferunt. Tamen si cum in eo ordine videamus esse multos non idoneos, qui ordo industriae propositus est, & dignitati: mirabimur, turpem aliqui tibi esse, quod curia licet pretio pervenire? Tu ex pecunia publica n-s tredecies scribam tuam permissu tuo cum abstulisse fateare, reliquam tibi ullam defensionem putas esse? hoc ferre quemquam posse? hoc quemquam denique nunc tuorum advocatorum animo æquo audire arbitrare?

X

1. Scriba tuus averteat.] A Nanniano est, vulgo auferret.
2. Arque oppugnari sua dicit.] Hoc modo Nannianus, minus rectè publican. prout injuria.
3. Mali qui ad exivit.] Sic Pall. neque aliter serè edd. vect. vulgarè, ad exivit.
4. Præco qui abire jussit.] Sic Pall. aut edd. etiamque; nam neotrice receperunt Horomani ad ista, nolite scribare alludicem Nann.

in quo adire, quod malim.

5. Periculaque magistratum.] Vide Horomanum lib. III. Observation. cap. 20. & 29.

6. Patribus familias.] Priscianus citat Patrifamil. in libro vi.

7. De nepotum donis.] Manavit ab Horomani editione, aliter quibus respondent Pall.

trare? qua in civitate C. Catoni, clarissimo viro, consulari homini, *h. s. xviii* millibus *lis* aestimata sit; in eadem civitate apparitori tuo esse concessam, ut *h. s.* uno nomine **185** tredecies auferret? *hinc ille est anulus aureus, quo tu istum in concione donasti, quae tua donatio singulari impudentia praedita, nova Siculis omnibus, mihi vero etiam incredibilis videbatur. Saep enim nostri imperatores, superatis hostibus, optimis rep. gestis, scribas suos annulis aureis in concione donarunt. Tu vero quibus rebus gestis, quo hoste superato, concionem, donandi causa, advocare ausus es? Neque enim solum scribam tuam anulo, sed etiam virum fortissimum, ac tui dissimilimum, Q. Rubrium, excellentem virtute, auctoritate, copiis, corona & phaleris, & torque donasti: M. Cossutium, sanctissimum virum, atque honestissimum: M. Castritium, summo splendore, ingenio, gratia praeditum. Quid haec sibi horum trium civium Romanorum dona voluerunt? Siculos praeterea, potentissimos, nobilissimosque donasti, qui non, quemadmodum sperasti, tardiores fuerunt: sed ornatores tuo iudicio ad testimonia dicenda venerunt. Quibus ex hostium spoliis? de qua victoria? qua ex praeda, aut manibus, haec abs te donatio constituta est? an quod te praetore, paucorum adventu myoparonum, classis pulcherrima, Sicilia propugnaculum, praesidiumque provincia, piratarum manibus incensa est? an quod ager Syracusanus praedonum incendiis, te praetore, vastatus est? an quod forum Syracusanum navachorum sanguine redundavit? an quod in portu Syracusano piraticus myoparon navigavit? Nihil possum reperire, quamobrem te in istam amentiam incidisse arbitret: nisi forte id egisti, ut hominibus ne oblivisci quis-*

187 dem rerum tuarum male gestarum liceat. Anulo est aureo scriba donatus, & ad eam donationem concio est advocata. Quod erat ostium, cum videbas in concione eos homines, quorum ex bonis iste anulus aureus donabatur, qui ipsi anulos aureos posuerant. liberisque detraxerant, ut essent unde scriba tuus hoc tuum munus, ac beneficium tueretur? quae porro praefatio tuae donationis fuit? Illa scilicet verus, atque imperatoria? **QUANDO TV QUIDEM IN PROELIO, IN BELLO, IN RE MILITARI: cuius ne mentio quidem, te praetore, ulla facta est: an illa? QUANDO QUIDEM TV NULLA VMQVAM MIHI IN CVPIDITATE, AC TVRPI TVDINE DEPVISTI: OMNIBVSQVE IN ISDEM FLAGITIS MECVM ET DN LEGATIONE, ET PRAETVRA, ET HIC IN SICILIA VERSATVS ES: ON HASCV RES, QVONIAM TE LOCVPLETAVE, HOC ANVLO AVTVO DONO.** Vera haec fuisset oratio. non enim iste anulus aureus abs te datus, istum virum fortem, sed hominem locupletem esse declarat. Ita eundem anulum ab alio datum, testem virtutis ducemus: abs te donatum, comitem pecuniae iudicamus. **189** Dictum de emto. extremum, & reliquum est, de aestimato. quod cum magnitudine pecuniae, tum injuria genere quemvis debet commovere: tum vero eo magis, quod ad hoc crimen non ingeniosa aliqua defensio, sed *improbissima confessio* comparatur. Nam cum ex S. C. & ex legibus frumentum ei in callam sumere liceret: idque frumentum senatus ita aestimasset, quaternis *h. s.* tritici modium; binis, hordei: iste, numero ad summam tritici adjecto, tritici modios singulos cum aratoribus denariis ternis aestimavit. Non est in hoc crimen, Hortensi: ne forte ad hoc incidere multos saepe viros bonos, & fortes, & innocentis cum aratoribus, & cum civitatibus frumentum, in callam quod sumi oporteret, aestimasse, & pecu-

niam pro frumento abstulisse. Scio, quid soleat fieri: scio, quid liceat. nihil, quod antea fuerat in consuetudine bonorum, nunc in istius facti reprehenditur. hoc reprehendo, quod, cum in Sicilia *h. s. 11.* tritici mod. esset, ut istius epistola ad te missa declarat, summum *h. s.* ternis: id quod & testimoniis omnibus & tabulis aratorum planum factum antea est: tum iste pro tritici modis singulis ternos ab aratoribus denarios exegit. Hoc crimen est, ut intelligas, non ex aestimatione, neque ex ternis denariis pendere crimen, sed ex *coactione annonae*, atque aestimationis. Etenim haec aestimatio nata est, iudices, initio non ex pratorum, aut consulum, sed ex aratorum, atque civitatum commodo. Nemo enim fuit initio tam impudens, qui, cum frumentum deberet, pecuniam posceret. certe hoc ab aratore primum est profectum, aut ab ea civitate, cui imperabatur: cum aut frumentum vendidisset, aut servare vellet, aut in eum locum, quo imperabatur, portare nollet: petivit in beneficii loco, & gratia, ut sibi pro frumento, quanti frumentum esset, dare liceret. Ex huiusmodi principio, atque ex liberalitate, atque accommodatione magistratum, consuetudo aestimationis introducta est. Secuti sunt avariores magistratus: qui tamen in avaritia sua non solum viam quaesus invenerunt, verum etiam *exitum, ac rationem r. defensionem*. Instituerunt semper ad ultima, ac difficillima loca ad portandum frumentum imperato, ut vectura difficultate, ad quam vellet, aestimationem, perveniret. In hoc genere facilius est *existimatio*, quam reprehensio: ideo quod eum, qui hoc facit, avarum possumus existimare: crimen in eo constituere non tam facile possumus: quod videtur concedendum magistratibus nostris esse, ut iis, quo loco velint, frumentum accipere liceat. Itaque hoc est, quod multi fortasse fecerunt: & ita multi, ut iis, quos innocentissimos meminimus, aut audivimus, non fecerint. Quare nunc à te, Hortensi, cum utris tandem istius factum collaturus es? cum iis, credo, qui benignitate adducti, per beneficium, & gratiam civitatibus concesserunt, ut nummos pro frumento darent. Ita credo, petisse ab isto aratores, ut, cum *h. s.* ternis tritici modium vendere non possent: pro singulis modis, ternos denarios dare liceret. An, quoniam hoc cum non audes dicere, illuc confugies, *vectura difficultate* adductos. ternos denarios dare maluisse? Cujus vecturae? quo ex loco, in quem locum ne portarent? Philomelione Ephesum? Video, quid inter annonam interesse soleat: video quot dierum via sit: video Philomeliensibus expedire, quanti Ephesi sit frumentum, tantum dare potius in Phrygia, quam Ephesum portare, aut ad emendum frumentum Ephesum pecuniam, & legatos mittere: In Sicilia vero quid ejusmodi? Enna, me-
diterranea est maxime: eoge, ut ad aquam tibi, id quod summi juris est, frumentum Enneses metiantur: vel Pleuriam, vel Halesiam, vel Catinam, loca inter se maxime diversa, eodem die, quo iusseris, deportabunt. tametsi ne vectura quidem opus est. Nam totus quaesus hic, iudices, aestimationis, ex annonae natus est varietate. hoc enim magistratus in provincia assequi potest, *ut ibi accipiat, ubi est carissimum*. ideo valet ista ratio aestimationis in Asia: valet in Hispania: valet in his provinciis, in quibus unum pretium frumento esse non solet. In Sicilia vero quid ejusmodi? quaequam intererat, quo loco daret? neque enim portandum erat: & quod quisque vehere iussus esset, ibi tantidem frumentum emeret, quanti domi vendidisset. Quamobrem si quid, Hortensi, docere vis, aliquid ab isto simile, in aestimatione, atque à ceteris esse factum: doceas

1. *Defensionis. Insuperantur semper ego.* Retinet distinctionem Lambini, quamvis non improbem prius vulgatam, *defensionis instituerunt.* semper ego. eodem enim res redit.

2. *Et ita multi, ut si quos innocentissimos mem. aus audivimus.* Lambini multi. *et.*

binus ac fuisse in Fabr. & duabus aliis membranarum, quae mem. xvi. viderentur, sine ullo innocentissimos non ausus sui sequi, contra notitiam Pall. omnemque editionem. haud refrager tamen admittit. *si ita*

reas oportet, aliquo in loco Siciliae, pratore Verre, ternis denariis tritici modium fuisse. Vide, quam tibi deservisti, nam patefecerim, quam iniquam in socios, quam remotam ab utilitate reipub. quam seivntam a voluntate, atque sententia legis. Tu, cum tibi ego frumentum in meis agris, atque in mea civitate; denique cum in iis locis, in quibus es, verfaris, rem geris, provinciam administras, paratus sim dare, *angulum mihi* aliquem eligas provinciam, reconditum, ac derelictum? jubeas tibi me mitri, quod portare non expediat? ubi emere non possum? Improbum facinus, judices: non ferendum, nemini lege concessum, sed fortasse adhuc in nullo etiam *videtur*, tanquam ego hoc, quod ferri nego posse, Verri, judices, concedo, & largior. Si ullo in loco ejus provinciam frumentum tanti fuit, quanti iste aestimavit; hoc crimen in istum reum valere oportere non arbitror. Verum enim vero cum esset *n-s* binis, aut etiam ternis, quibusvis in locis provinciam, duodeenos sestertios exegisti. Si mihi tecum neque de annonam, neque de aestimatione tua potest esse controversia, quid fedes? quid expetitas? quid defendes? Utrum tibi pecuniam conciliata videntur adversum leges, adversum rempubl. *cum maxima sociorum injuria*: an vero id recte, ordine, est rep. sine cujusquam injuria factum esse defendes? cum tibi senatus ex arario pecuniam promississet, & singulos tibi denarios adnumerasset, quos tu pro singulis modis aratoribus solveres: quid facere debuisti? Si, quod L. Piso ille Frugi qui legem de pecuniis repetendis primus tulit: cum emisisset, quanti esset: quod *superaret pecunia, remississet*. si, ut ambitiosi homines, aut benigni: cum pluris senatus aestimasset, quam quanti esset annonam; ex senatus aestimatione, non ex annoari ratione, solvisses, sin, ut plerique faciunt, in quo etiam erat aliquis quaestus, sed is honestus, atque concessus: frumentum, quoniam vilis erat, ne emisisset. *Quis illis id nummorum, quod tibi senatus, calli nomine, concesserat.* Hoc vero quid est? quam habet rationem, non quanto *equitatis*, sed ipsius improbitatis, atque impudentiam? *NEQUE ENIM EST FERRE* quidquam, quod homines palam facere audeant in magistratum, quamvis improbi, quin ejus facti, si non bonam, araliquam rationem afferre tolerant, hoc quid est? Venit prator: frumentum, inquit, me abs te emere oportet. Optime. Modium denario. Benigne, ac liberaliter. nam ego tribus *n-s* non possum vendere. Mihi frumento non opus est: nummos volo. Nam speraveram, inquit arator, me ad denarios perventurum: sed, si ita necesse est, quanti frumentum sit, considera. Video esse binis *n-s*. Quid ergo *me tibi nummorum dari potest, cum senatus tibi 2 quaternos n-s dederit?* Quid poscat, attendite. & vos, quaeso, simul, judices, aequitatem pratoris attendite. Quaternos *n-s*, quos mihi senatus decrevit, & ex arario dedit, ego habebō, & *in istam transferam ex fisco*. Quid postea? quid pro singulis modis, quos tibi impero, tu mihi octonos *n-s* dato. Qua ratione? Quid quaeris rationem? non tantam rationem res habet, quantum *utilitatem*, atque pradam. Dic, dic, inquit ille, planius. Senatus te voluit mihi nummos dare: me tibi frumentum metiri. tu eos nummos, quos mihi senatus dari voluit, ipse habebis; à me, cui singulos denarios dari oportuit, binos auferis? & huic praedam ac direptioni, *calli nomen* imponis? Haeceat injuria, & hac calamitas aratoribus, te pratore, qua reliquis fortunis omnibus everterentur. nam quid esse reliqui poterat ei, qui per hanc injuriam non modò frumentum

omne amittere, sed etiam omne *instrumentum* vendere cogeteretur? Quò enim se venteret, non habebat. ex quo fructu nummos, quos tibi daret, inveniret? Decumarum nomine tantum erat ablatum, quantum voluntas tulerat Apronii: pro alteris decumis, emtoque frumento, aut nihil datum, aut tantum datum, quantum reliqui scriba fecerat, aut ultro etiam (id quod didicistis) ablatum. Cogantur etiam nummi ab aratore? quomodo? quo jure? quo exemplo? Nam, cum fructus diripiebantur aratorum, atque omni lacerabantur injuria: videbatur id perdere arator, quod arator ipse quaesisset, in quo elaborasset, quod agri legetesque extulissent. Quibus injuriis gravissimis tamen illud erat miserum solatium, quò id perdere videbatur, quòd alio pratore, eodem ex agro reparare posset. Nummos verò, ut daret arator, 3 quos non aratro, ac manu quaerit, boves, & aratrum ipsum, & omne instrumentum vendat, necesse est. Non enim debetis hoc cogitare: habet idem in nummis; habet idem in urbanis praediis, nam cum aratori onus aliquod imponitur, non omnes, si qua sunt praeterea facultates, sed arationis ipsius vis, ac ratio consideranda est; quid ea sustinere, quid pati, quid efficere possit, ac debeat. Quanquam illi quoque sunt homines ab isto omni ratione exinaniti, ac perdit: tamen hoc vobis est statuendum, quid aratorem ipsum arationis nomine muneris in rep. fungi, ac sustinere velitis. Imponitis decumas: patiuntur, alteras: *temporibus vestris servientum* putant, dent emtum praeterea, dabunt, si voletis. Haeceam sint gravia, & quid, his rebus detractis, possit ad dominos puri, ac reliqui pervenire, credo vos ex vestris rebus rusticis conjectura allequi posse. Adde nunc eodem istius edicta, instituta, injurias: adde Apronii, Veneriorumque servorum, in agro decumano regna, ac rapinas. Quamquam haec omitto: de calla loquor. Placete vobis, in callam magistratibus nostris frumentum Sculos gratis dare? quid hoc indignius? quid iniquius? atqui hoc scitote, aratoribus, hoc pratore, optandum, ac petendum fuisse. Sostenus est Entellinus, homo cum primis prudens, & domi nobilis: ejus verba audistis: qui ad hoc iudicium legatus publicè cum Arthemone, & Menisco, primariis viris, missus est. Is cum in senatu Entellino multa mecum de istius injuriis ageret, hoc dixit: si hoc de calla, atque hac aestimatione concederetur, vellet Sculos senatui polliceri frumentum in callam gratis, ne possit tantas pecunias magistratibus nostris decerneremus. *Respiciete vos certò scio, Sculis quanto perere hoc expediat, non ad aequitatem conditionis, sed ad minima malorum eligenda.* nam, qui mille modium Verri suae partis in callam gratis dedisset, duo millia nummum, aut summum tria dedisset: idem nunc pro eodem numero frumenti *n-s* VIII. millia dare coactus est. hoc arator allequi per triennium, & certe fructu suo, non potuit; vendiderit instrumentum, necesse est, quòd si hoc munus, & hoc vectigal aratio tolerare, hoc est, Sicilia ferre, ac pati potest: populo Romano ferat potius, quam nostris magistratibus. Magna est pecunia: magnum praclarumque vectigal. si modò id salva provincia, si sine injuria sociorum percipere possitis: nihil detraho. Magistratibus tantundem detur in callam, quantum semper datum est, quod praeterea Verres imperat, id, si facere non possunt, recusent. si possunt, populi Rom. potius hoc sit vectigal, quam *prada pratoris*. Deinde cur in uno genere solo frumenti ista aestimatio constituitur? Si est aequa & ferenda: debet populo Romano Sicilia decumas det.

X 2

1. Non speraveram, inquit arator.] Ita Manutiani omnes, firmatque exemplis Horomanus, non notare argui.
2. Quaternos *n-s* dederit.] Vulg. omnino: sed alterum est in cod. Nannii, ejusdem auctoritate statim duplicavi, Die, die.
3. Quis non aratro a manu quaerit.] Nannianus, qui non aratro praeretur: id id recipimus delenda subsequente.

4. Hous cum primis prudens.] Sic Fabricianus, aliae editiones interfeuerant, *eripuit*. ejusdem libri fide nox finxi, ad aequitatem conditionum, pro vulgato, *equitatis conditionum*.

5. *Certe scitote sua.*] Haud aliter Pall. & Fabr. alias cusi, *certe scitote sua*.

6. *Dedit populo Romo.*] Illud dicit additum ex Fabriciano. ceteri non habent.

det. pro singulis tritici modis ternos denarios: sibi habeat frumentum. Data tibi pecunia est, Verres: una, qua frumentum tibi emeret in cellam: altera, qua frumentum emeret à civitatibus, quod Romam mitteres. Tibi datam pecuniam domi retines: & præterea pecuniam permagnam tuo nomine auferis. fac idem in eo frumento, quod ad populum Romanum pertinet. exige eadem æstimatione pecuniam à civitatibus, & refer, quam accepisti. tum referentius erit ærarium populi Romani quam unquam fuit. At enim istam rem in publico frumento Sicilia non ferret: hanc rem in meo frumento tulit. Proinde quasi aut æquior sit ista æstimatio in tuo, quam in populi Rom. commodo: aut ea res, quam ego dico, & ea, quam tu fecisti, inter se genere injuriæ, non magnitudinis pecuniæ differat. Verum istam ipsam cellam ferre nullo modo possunt ut omnia remittantur, ut omnibus injuriis, & calamitatibus, quas te prætor tulerunt, in posterum liberentur; istam se cellam, atque istam æstimationem negant se ullo modo ferre posse.

204 Multa Sophocles Agrigentinus apud Cn. Pompejum Cos. nuper, homo disertissimus, & omni doctrina, & virtute ornatissimus, pro tota Sicilia de aratorum miseriis graviter, ac copiose dixisse, ac deplorasse dicitur. ex quibus hoc iis, qui aderant, (nam magno conventu acta res est) indignissimi num videbatur: quæ in te senatus optimè, ac benignissime cum aratoribus egisset, largè, liberaliterque æstimasset, in ea re prædarii prætorum bonis eventus aratores: & id non modò fieri, sed ita fieri, quasi liceat, concessumque sit. Quid ad hæc Hottenus? salsum esse crimen? Hoc numquam dicit. Non magnam hæc ratione pecuniam captam? Ne id quidem dicit. Non injuriam factam Stulis, atque aratoribus? Qui poterit dicere? Quid igitur dicit? Fecisse alios. quid est hoc? Utrum crimini defensio, non comitatus exilio queritur? Tu in hac repub. in hac hominum libidine, & (ut adhuc habuit se status judiciorum) eriam licentia, non ex jure, non ex æquitate, non ex lege, non ex eo, quod oportuerit, non ex eo, quod licuerit; sed ex eo, quod aliquis fecerit, id, quod reprehenditur, rectè factum esse defendes? Fecerunt alii alia quam multa: cur in hoc uno crimine isto genere defensionis uteris? Sunt quædam omnino in te singularia, quæ in nullum alium hominem dici, neque convenire possunt: quædam tibi cum multis communia. Ergo. omitam tuos peculatus, ut ob jus dicendum pecunias acceptas, ut ejusmodi cetera, quæ forsitan alii quoque etiam fecerint: illud, in quo te gravissimè accusavi, quod ob judicandam rem pecuniam accepisses, eadem ista ratione defendes, fecisse alios? Ut ego assentiar orationi, defensionem tamen non probabo. Potius enim, te damnato, ceteris angustior locus improbitatis defendendæ relinquetur, quam, te absoluto, alii, quod audacissime fecerunt, rectè fecisse existimentur. Lugent omnes provincie: queruntur omnes liberi populi: regna denique jam omnia de nostris cupiditate, & injuriis expostulant: locus intra Oceanum jam nullus est, neque tam longinquus, neque tam reconditus, quò non, per hæc tempora, nostro hominum, libido, iniquitasque pervaserit. sustinere jam populus Romanus omnium nationum non vim, non arma, non bellum, sed lætum, lacrymas, querimonias non potest. In ejusmodi re, ac moribus, si is, qui erit ad ductus in judicium, cum manifestis in flagitiis tenebitur, alios eadem fecisse dicit: illi exempla non deerunt: reipub. salus deerit, si improborum exemplis improbi judicio ac periculo liberabuntur. Placent vobis hominum mores? placet ita geri magistratus, ut geruntur? placet socios sic

tractari, quod restat, ut per hæc tempora tractatos videtis? Cur hæc à me opera, consuntur? quid sedetis? cur non in media oratione mea consurgitis, atque disceditis? Vultis autem istorum audacias, ac libidines aliqua ex parte reserare? Desinite dubitare, utrum sit VTIUVS, propter multos improbos uni prætere, an unius improbi supplicio multorum improbitatem coercere. Tamen quæ ista sunt exempla multorum? nam cum in causa tanta cum in ærimine maximo dici à defensore ceptum est, factitatum esse aliquid: expectant ii, qui audiunt, exempla ex veteri memoria. & monumentis, ac litteris, plena dignitatis, plena antiquitatis. Hæc plurimum solent & auctoritatis habere ad probandum, & iudicandis ad audiendum. Africanus mihi, & Catones, & Lælius commemorabis? & eos fecisse idem dices? quamvis res mihi non placeat: tamen contra hominum auctoritatem pugnare non poterò. An, cum eos non poteris; profertes hos recentis, Q. Catulum patrem, C. Marium, Q. Scævolum, M. Scævrum, Q. Metellum? qui omnes provincias habuerunt. & frumentum cellæ nomine imperaverunt. magna est hominum auctoritas, & tanta, ut etiam delicti suspitionem tegere possit. Non habesne ex his quidem hominibus, qui nuper fuerunt, ullum auctorem istius æstimationis. Quò me igitur, aut ad quæ exempla revocas? Ab illis hominibus, qui tum versati sunt in repub. cum & optimi mores erant, & hominum existimatio gravis habebatur, & judicia severa fiebant, ad hanc hominum licentiam, & libidinem me abducis? & in quos aliquid exempli populi Romani statui putas oportere, ab iis tu defensionis exempla quaeris? Non fugio ne hos quidem mores, dummodo ex his ea, quæ probas populus Romanus exempla, non ea, quæ condemnat, sequamur. Non circumspiciam, 2 non quæram foris, cum habeas iudices, principes civitatis, P. Servilium, Q. Catulum, qui tanta auctoritate sunt, tantis rebus gestis, ut in illo antiquorum, & clarissimorum hominum, de quibus antea dixi, numero reponantur. Exempla quaerimus, & ea non antiqua modo utique horum, exercitum habuit. Quare, Hottenus, quoniam te recentia exempla delectant, quid fecerint. Itane verò? Q. Catulus frumento est usus, pecuniam non coegit. P. Servilius quinquennium exercitum cum præfret, & ista ratione innumerablem pecuniam facere posset, non statuit sibi quidquam licere, quod non patrem suum, non avum Q. Metellum facere vidisset. C. Verres reperitur, qui, quod expediat, id licere dicit? quod nemo, nisi improbus, fecerit. id aliorum exemplo se fecisse defendat? At in Sicilia factitatum est. Quæ est ista conditio Sicilia? cur quæ optimo jure, propter vetustatem, fidelitatem, propinquitatem esse debet, huic præcipua lex injuriæ definitur? Sed in ista ipsa Sicilia non quaeram exemplum foris: hoc ipso ex consilio utar exemplis. C. Marcelle te appello. Sicilia provincie, cum esses pro consule, præfuit: num quæ in tuo imperio pecuniæ, cellæ nomine, exactæ sunt? neque ego hoc in tua laude pono, alia sunt tua facta, atque consilia, summa laude digna: quibus illam tu provinciam afflictam & perditam exexisti, atque recreasti: nam hoc de cella, ne Lepidus quidem fecerat, cui tu succcessisti. Quæ sunt tibi igitur exempla in Sicilia cellæ si hoc crimen non modo Marcelli facti, sed ne Lepidi quidem potes defendere? An me ad M. Antonii æstimationem frumenti, exactiorem, quæ pecuniæ revocatus es? Ita, inquit, ad M. Antonii, hoc enim mihi significasse, & annuisse visus est. Ex omnibus igitur populi Romani prætoribus, proconsulibus, imperatoribus, M. Antonium delegisti, & ejus unum impro-

1. Manifestis in flagitiis tenebitur. Guilielmus accedit eis qui abjiciunt præpositionem in, rectè, sed tamen nihil verat eam retineri.

2. Non quaeram foris, cum habeas iudices principes, &c.] Lumbin. foris.

habet iudices, nascio an è scripto: interim reperio in Pul. sec. & vet. ed. non quaeram foris, habeo iudices etiam principes; nam prim. habebat.

3. Prætoribus, pro consulis, &c.] Est à Nanniano ceteri consulis.

improbissimum factum, quod imitare? Et hic utrum mihi difficile est dicere, an his existimare, ita se in illo *insinuo* imperio M. Antonium gessisse, ut multo istius perniciosius sit dicere, se in re improbissima voluisse Antonium imitari, quam si defendere possit, nihil in vita se M. Antonii simile fecisse. Homines in iudiciis ad crimen defendendum, non, quid fecerit quisquam, proferre solent, sed quod probavit, Antonium, cum multa contra sociorum salutem, & multa contra utilitatem provinciarum & faceret, & cogitaret, in mediis ejus injuriis & cupiditatibus mors oppressit. Tu mihi, quasi ejus omnia facta, atque consilia S. P. Q. R. iudices comprobavit, ita M. Antonii exemplo istius audaciam defendis. At idem fecit Sacerdos. Hominem innocentem, & summa prudentia praxiditum nominas: sed tum idem fecisse erit existimandus, si eodem consilio fecerit. Nam genus astimationis ipsum, à me nunquam est reprehensum: sed ejus æquitas, aratorum commodo, & voluntate perpenditur. Non potest reprehendi ulla astimatio, quæ aratori non modò incommoda non est, sed etiam grata est. Sacerdos, ut in provinciam venit, frumentum in eam iam imperavit. Cum esset, ante novum, iustici modus denariis quinque; petiverunt ab eo civitates, ut astimaret. remissi, or aliquanto ejus fuit astimatio, quam annonæ, nam astimavit denariis III. Vides, eandem astimationem, propter temporis dissimilitudinem, in illo *laudis causam* habere: in te, *crimini*? in illo, beneficii: in te, injuriæ? Eodem tempore Antonius III. denariis astimavit. post messem, summa in vilitate, cum aratores frumentum dare gratis malebant, & aiebat, se tantidem astimasse, quanti Sacerdotem: neque mentiebatur: sed eadem ista astimatione, alter sublevarat aratores, alter everterat. Quod nisi *omnis frumenti ratio ex temporibus* esset, & annonæ, non ex numero, neque ex summa, consideranda: numquam tam grati hi sesquimodii. Q. Hortensii, fuissent: quos tu cum ad mensuram tam exiguam rationem populo Rom. in capita descripsisses, gratissimum omnibus fecisti. caritas enim annonæ faciebat, ut istud, quod re parvum videbatur, tempore magnum videretur. Idem istud si in vilitate populo Rom. largiri voluisses: derisum tuum beneficium esset, atque contumtum. Noli igitur dicere, istum idem fecisse, quod Sacerdotem: quoniam non eo tempore, neque 4 simili fecit annonæ. dicitur potius, quoniam habes auctorem idoneum, quod Antonius uno adventu, & vix mensuris cibariis fecerit, id istum per triennium fecisse: & istius innocentiam M. Antonii facta, atque auctoritate defendito. Nam de Sex. quidem præduco, fortissimo, atque innocentissimo viro, quid dicetis? de quo quis unquam arator questus est? aut quis non ad hoc tempus innocentissimam omnium, diligentissimamque præturam illius hominis existimavit? Bicennium provinciam obtinuit, cum alter annus in vilitate, alter in summa caritate fuerit. num aut in vilitate numerum arator quisquam dedit: aut in caritate de astimatione frumenti questus est? At *iberiora cibaria salta suos caritate*. Credo: neque id est novum, neque reprehendendum.

17. modo C. Sentium vidimus, hominem veterem illa, ac singulari innocentia præditum, propter caritatem frumenti, quæ fuerat in Macedonia, per magnam ex cibariis pecuniam deportare. Quamobrem non ego in video tuis commodis, si qua ad te lege venerunt: injuriam queror, improbitatem coarguo: avaritiam in crimen, & in iudicium voco. Quod si suspiciones injicere voletis, ad plures homines, & ad plures provincias crimen hoc pertinere: non ego istam defensionem vestram petimebam, sed me omnium provin-

ciarum defensorem esse profitebor. Etenim hoc dico, & magna voce dico: UBI CUMQUE HOC FACTUM EST, IMPROBE FACTUM EST. QUICUMQUE HOC FECIT, SUPPLICIO DIGNUS EST. Nam per deos immortalis videte, iudices: & prospicite animis, quid futurum sit, multi magnas pecunias ab invidis civitatibus, atque ab invidis aratoribus ista ratione, callæ nomine, coegerunt: (omnino ego neminem video, præter istum: sed do hoc vobis, & concedo, esse multos;) in hoc homine rem adductam in iudicium videtis quid facere potestis? Utrum, cum iudices ius de pecunia capta, conciliata, tantam pecuniam captam negligere: an, cum *lex sociorum causa rogata sit*, sociorum querimonias non audire? Verum hoc quoque vobis remitto, negligite præterita, si vultis: sed ne reliquas spes tibi betis, atque omnis provincias evertat, id providete, ne avaritia, quæ antehac occultis itineribus atque angustis uti solebat, auctoritate vestra viam patefaciat illustrem, atque latam. Nam si hoc probatis & si hoc licere, pecunias isto nomine capi, iudicatis: certe hoc, quod adhuc nemo, nisi improbissimus, fecit, posthac nemo, nisi stultissimus, non faciet. Improbi sunt, qui pecunias contra leges cogunt: *Subiti*, qui, quod licere iudicatum est, præternitunt. Deinde, iudices, videte, quàm insinuatam sitis hominibus licentiam pecuniarum eripiendarum datur. Si ternos denarios qui coegit, erit absolutus: quateruos, quinos, denos denique, aut vicenos coget alius quæ erit reprehensio? in quo primum *injuriam gradu* resistere incipiet severitas iudicis? quotus erit iste denarius, qui non sit ferendus, & in quo primum astimationis iniquitas, atque improbitas reprehendatur? non enim à vobis summa, sed genus astimationis erit comprobatum. neque hoc potestis iudicare, ternis denariis astimare licere; denis non licere: ubi enim semel ab annonæ ratione, & ab aratorum voluntate res ad prætoris libidinem translata est, non est jam in lege, atque in officio, sed in voluntate hominum, atque avaritia positus modus astimandi. Quapropter si vos SEMEL in iudicando finem æquitatis, & legis transieritis: scitote, vos nullum ceteris in astimando finem improbitatis & avaritiae reliquisse. Vide, te igitur, quàm multa simul à vobis postulentur. Absolvite eum, qui se fateatur maximas pecunias cum summa sociorum injuria cepisse. non est satis. Sunt alii quoque plures, qui idem fecerint. absolvite etiam illos, si qui sunt: ut uno iudicio quàm plurimos improbos liberetis. Ne id quidem satis est: facite, ut ceteris posthac *idem liceat*: licebit. 5 At hoc parum est. Permittite, ut liceat, quanti quisque velit, tanti astimare astimabit. Videtis jam profecto, iudices, hac astimatione à vobis comprobata, neque modum posthac avaritiae cuiusquam, neque poenam improbitatis futuram, Quas ob res quid agis Hortensii? consul es designatus: provinciam fortitus es: de astimatione cum dices frumenti, sic te audiemus, quasi id, quod ab isto *regitè* factum esse defendes, te facturum profiteri, & quasi, quod isti licitum esse dices, vehementer cupias tibi licere. Atqui si id licebit, nihil est, quod puteris quemquam posthac commissurum, ut de pecuniis repetundis condemnari possit. Quantam enim quisque concupierit pecuniam, tantam licebit per callæ nomen astimationis magnitudine consequatur. At enim est quiddam, quod, etiam si palam in defendendo non dicit Hortensius, tamen ita dicit, ut vos id suspicari, & cogitare possitis: pertinere hoc ad commodum senatorium: pertinere ad utilitatem eorum, qui iudicent, qui in provinciis cum potestate, aut cum legatione se futuros aliquando arbitrentur. 6 Præclaros vero existimas iudices nos

X 3

habere

1. sed quid probavit? Ita Lambinus, non improbane Motomano. vulgata, probavit? cui & suus sane sensus, sua vis.

2. Multa contra iustitiam em. ER à Nann. item Pall. nisi quod ii, voluntatem, quod & in revo casis, sed de hoc roboratur voce multa.

3. Cum esse ante novum, iustici modus denariis quinque. Ita ferè Fabricianus, nam alia ead. ob notas valde intricatæ.

4. Simili fieri annonæ. Vulgata, anno. sed alterum est à Nanniano conieceratque antea Motomano.

5. At hoc parum est. Pal. sec. Ad hæc nimirum sententia requiritur. Ad hoc parum est. itaque nihil est, cur non deinde ita excudatur.

6. Præclaros vero existimas. Ita liber vetus Lambino laudatæ.

habere, quos alienis pecuniis concessurus putes, quo facilius ipsi peccare liceat. Ergo id volumus populum Romano. id provincias, id socios, nationesque exteras exstimare, si senatores judicent, hoc certe unum genus infinitæ pecuniæ, per summam injuriam cogendæ, nullo modo posse reprehendi? Quod si ita est, quid possumus contra illum prætorem dicere, qui quotidie templum tenet, qui rempublicam subsistere negat posse, ni ad equestrum ordinem judicia referantur? Quod si ille hoc unum agitare cœperit, esse aliud quod genus cogendæ pecuniæ, senatorum commune, & jam præpè concessum ordini, quo genere ab fociis maxima pecunia per summam injuriam averratur: neq; ullo modo senatoriis judiciis reprehendi posse, idq; dum equester ordo judicaret, numquam esse commissum: quis obset? qui erit tam cupidus vestrum, tam fautor ordinis, qui de transferendis judiciis possit reculare? Atque utinam posset aliqua ratione hoc crimen, quamvis falsa, modò humana, atq; usitata defendere. minore periculo vestro, minore periculo provinciarum omnium, judicaretis. Negaret hic æstimatione se usum? vos id credidisse homini, non factum comprobasse videremini. nullo modo negare potest: arguetur à tota Sicilia: nemo est ex tanto numero aratorum, quo pecunia callæ nomine non sit exacta. Vellem etiam hoc posset dicere, nihil ad se istam rationem pertinere. per quætores rem frumentariam esse administratam: ne id quidem ei licet dicere: propterea quod ipsius litteræ recitantur, ad civitates de ternis denariis missæ. Quæ est igitur defensio? Pect quod arguis: cœgi pecunias maximas callæ nomine: sed hoc mihi licuit: vobis, si prospicitur, licebit. PERICULO SVM provinciis genus injuriæ confirmari iudicio: perniciosum nostro ordini, populum Rom exstimare, non posse eos homines, qui ipsi legibus teneantur, leges in judicando religiose defendere. Atque isto prætore, iudices, non solum æstimandi frumenti modus non fuit, sed ne imperandi quidem, neque enim id, quod debebatur, sed quantum commodum fuit, imperavit. Summam faciam vobis ex publicis litteris, & testimoniis civitatum, frumenti in callam imperati reperietis quinque tanto, iudices, ampliùs istum, quàm quantum ei in callam sumere licitum sit, civitatibus imperasse. Quid ad hanc impudentiam addi potest, si & æstimavit tanti, ut homines ferre non possent, & tanto plus, quàm erat ei concessum legibus, imperavit? Quapropter, cognita tota rem frumenta-

ria, iudices, jam faciliù perspicere potestis, amissam esse populo Romano Siciliam, fructuosissimam, atque opportunitissimam provinciam, nisi eam vos istius damnatione recuperatis. Quid est enim Sicilia, si ei agri cultionem sustuleris, & si aratorum numerum, ac nomen extinxeris? quid enim potest esse in calamitate residui, quod non ad miseros aratores, isto prætore, per summam injuriam, ignominiamque pervenerit? quibus, cum decumæ dare deberent, vix ipsis decumæ relictae sunt: cum pecunia deberetur, soluta non est: cum optima æstimatione senatus frumentum eos in callam dare voluisset, etiam instrumenta agrorum vendere coacti sunt. Dixi jam antea, iudices, ut has omnes injurias tollatis, tamen ipsam rationem arandi spero magis, & juvenitate quadam, quàm fructu, atque emolumento teneri. etenim ad incertum casum, & eventum, certus quotannis labor, & certus sumus impenditur. annona porro, pretium, nisi in calamitate fructuum, non habet. si autem ubertas in percipiendis fructibus fuit, consequitur vilitas in vendendis: ut aut male vendendum intelligas, si processit: aut male perceptos fructus, si resè licet vendere. Totæ autem RES RVSTICAE ejusmodi sunt, ut eas non ratio, neq; labor, sed res incertissima, venti, tempestatesque moderentur. Hinc cum unæ decumæ 3 lege, & consuetudine trahantur: alteræ novis iniutis propter annonæ rationem imperentur: ematur præterea frumentum quotannis publice: postremo etiam in callam magistratibus & legatis imperetur: quid, aut quantum præterea est, quod aut liberum possit habere ille arator, ac dominus in potestate, suorum fructuum, aut in ipsis fructibus solutum? Quod si hæc ferantur omnia: si vobis potius, ac populo Rom quàm sibi, & suis commodis, opera, sumtu, labore deferviant: etiamne hæc nova debent edicta, & imperia prætorum, & Aponii dominationem, & Veteriorum servorum furta, rapinasq; perferre? etiamne frumentum pro emto gratis dare? etiamne in callam cum cupiant gratis dare ultro, pecuniam grandè dare: etiamne hæc tota detrimenta, atq; damna cum maximis injuriis, contumeliisq; perferre? itaque, hæc iudices, quæ pati nullo modo poterunt, non pertulerunt. Actiones tota Sicilia defertas, atque à dominis relictas esse cognoscitis: neque quidquam aliud agitur hoc iudicio, nisi ut antiquissimi fortii, fidelissimiq; Siculi, coloni Populi Rom, atque aratores, vestra severitate, & diligentia, me duce, atque av...

ACCV.

1. Per summam injuriam averratur. Sic Nannii membranz. vulgata auferatur. malim averratur, si prima non perplacet.

2. Negaret hac æstimatione se usum? Prius editi sic: Lambinus, si

negaret hac æstimatione &c.

3. Legè & consuetudine trahantur. Vulgata, & conditione. alterum existat in Nannianis.

ACCUSATIONIS
IN
C. VERREM,
LIBER QVARTUS,
DE
SIGNIS
ORATIO NONA.

SYNOPSIS.

De Laetriniis Verrii, & qua abstulerit. 1. C. Hei Mamertino. 2. Philarcho Centuripino. 3. Pamphilo Lilybatano (Diodoro Meliteni: Diodoro: Cn. Calpurnio: L. Papyri) 4. Eschilo Tyndaritano: & alii Tyndaritanis. 5. Eupolemo Calactino: 6. Catinensibus. 7. Agrinensibus. 8. Haluntinis. 9. L. Tizio. 10. Antiocho regi Syria. 11. Sagestani. 12. Tyndaritanis. 13. Agrigentinis. 14. Assinisi. 15. Enguinis. 16. Catinensibus. 17. Melitenensibus. 18. Ennensibus.

ENIO nunc ad istius, quemadmodum ipse appellat, studium: ut amici ejus, moribus, & insaniam: ut Siculi, latrocinium, ego, quo nomine appellem, nescio. rem vobis proponam. 1 vos eam suo, non nominis pondere penditote. genus ipsum prius cognoscite, iudices: deinde fortasse non magnopere quaeritis, quo nomine appellandum puteris. Nego in Sicilia tota, tam locupletis, tam vetere provincia, tot oppidis, tot familiaribus, tam copiosis, ullum argenteum vas, ullum Corinthium, aut Deliacum fuisse, 2 ullam gemmam, aut margaritam; quidquam ex auro, aut ebore factum; signum ullum æneum, marmoreum, eburneum; nego ullam picturam 3 neque in tabula, neque textili fuisse, quin conquisierit, impexerit: quod placitum sit, abstulerit. Magnum videor dicere. attendite etiam, quemadmodum dicam. non enim verbi, neque criminis augendi causa complector omnia. cum dico, nihil istum ejusmodi rerum in tota provincia reliquisse, Latine me scitote, non accusatorie loqui: etiam planius: nihil in ædibus cujusquam, ne in oppidis quidem: nihil in locis communibus, ne in fanis quidem; nihil apud Siculum, nihil apud civem Romanum, denique nihil istum, 4 quod ad oculos, animumque acciderit, neque privati, neque publici, neque profani, neque sacri, tota in Sicilia reliquisse. Unde igitur potius incipiam, quam ab ea civitate, quæ tibi una in amore, atque in deliciis fuit? aut ex quo potius numero, quam ipsi laudatoribus tuis? facilius enim perspicietur, qualis apud eos fueris, qui te oderunt, qui accusant, qui persequuntur: cum apud tuos Mamertinos invenire improbißima ratione esse prædatus. C. Hejus

est Mamertinus (omnes hoc mihi facile concedent, qui Messanam acceperunt) omnibus rebus in illa civitate ornatißimus. hujus domus est vel optima Messana, notissima quidem certe & nostris hominibus apertissima, maximeque hospitalis. ea domus ante adventum istius sic ornata fuit, ut ubi quocumque esset ornamento. nam ipsa Messana, quæ sita, moribus, potuque ornata sit, ab his rebus, quibus iste delectatur, sanè vacua, atque nuda est. Erat apud Hejum sacrarium magna cum dignitate in ædibus, à majoribus traditum, perantiquum: in quo signa pulcherrima quatuor, summo artificio, summa nobilitate: quæ non modò istum hominem, ingeniosum, atque intelligentem, verum etiam quævis nostrum, quos iste idiotas appellat, delectare possent: unum 5 Cupidinis marmoreum, Praxitelis: (nimis didici etiam, dum in istum inquiri, artificum nomina) idem, opinor, artifex ejusdem modi Cupidinem fecit illum, qui est Thespiis, propter quem Thespiæ visuntur. nam alia visendi causa nulla est. Itaque ille L. Mummius, 6 cum Thespiis ea, quæ ad ædem Felicitatis sunt, ceteraque profana ex illo oppido signa tolleret, hunc marmoreum Cupidinem, quod erat consecratum, non attigit. Verum ut ad illud sacrarium redeam, signum erat hoc, quod dico, Cupidinis è marmore: ex altera parte Hercules egregie factus est ex ære, is dicebatur esse Myronis, ut opinor; 7 & certe ante hosce deos erant arule, quæ cuius sacrarii religionem significare possent. erant ænea præterea duo signa, non maxima, verum eximia venustate, virginali habitu atque vestitu, quæ manibus sublatis sacra quædam more Atheniensium virginum reposita in capitibus sustinebant. 8 Canephora ipse vocabantur. sed earum

X 4

I artificem

1. *Vos tam sua, non nominis pondere.* Ita primus legendum censuit Turnebus lib. xxv. cap. 5. ex mss. vulgatum prius, *sua nominis pondere*, cui assentionem Pall. & Grueterianus.
2. *Ullam gemmam aut margaritam.* Sic iterum idem libri, nam prius *culi, nego ullam gem. aut marg. fuisse, aut.* à liberalitate scilicet scribarum.
3. *Neque in tabula, neque textili fuisse.* Et hoc est ab istis, quibus suffragatur & Turnebianus. Vulgata, *tabula, neque textilem.*
4. *Quod ad oculos animumque acciderit.* Haud aliter præter Lambinianos, H. & C. quippe retro celi, *quæ oculos animumque acciderint*, quod & in mss. nostris.

5. *Cupidinis marmoreum Praxitelis.* Cujacii liber. *Praxitela*, unde fingebat Gulielmus, *Praxitela*, non ineptè.
6. *Cum Thespiis ea quæ ad ædem.* Pall. ead. que veter. cum *Thespiæ quæ ad ædem*. Grueter. cum *Thespiæ quæ ad ædem*. adeo ut ferè accedam Turnebo, emendanti ex veteri libro, *cum Thespiæ quæ ad ædem*.
7. *Et certe. ante hosce deos erant arule.* Placuit Turnebo, restatque in Cujac. ineptè alia editio *tabula*. arule enim iudices religionis, super quas scilicet aromata exurerentur.
8. *Canephora.* Sic uno ore omnes mss. nostri. vulgo *Canephora* à male. consulari Turnebus lib. xxv. cap. 5.

I. Artificem.

1 artificem quem? quemnam? recte admones: Polycle-
tum esse dicebant Messaniam ut quisque nostrum vene-
rat, hæc visere solebat: 2 omnibus hæc ad visendum pate-
bant quotidie: domus erat non domino magis orna-
mento, quam civitati. C. Claudius, cuius ædilitatem mag-
nificentiſſimam scimus fuisse, usus est hoc Cupidine tam-
diu, dum forum diis immortalibus, populoque Rom. ha-
buit ornatum: &, cum esset hospes Hejorum, Mamertini
autem populi patronus, ut illis benignis usus est ad com-
modandum, sic ipse diligens fuit ad reportandum. Nu-
per homines nobilibus ejusmodi, judices: & quid dico nu-
per? immò verò modo, ac planè paulo antè vidimus: qui
forum, ac basilicas, non spoliis provinciarum, sed ornamentis
amicorum, commodis hospitem, non furis nocentium,
ornarent: qui tamen signa, atque onamenta sua cuique
reddebant: non ablata ex urbibus sociorum, quadruidi cau-
sa, per simulationem ædilitatis; domum deinde, atque ad
suas villas auferebant. Hæc omnia, quæ dixi signa, judi-
ces, ab Hejo de sacratio Verres abstulit. nullum, inquam,
horum reliquit, neque aliud ullum, tamen, præter unum
pervetus lignum, Bonam Fortunam, ut opinor. eam iste
habere domi suæ noluit. Pro deum, hominumque fidem!
quid hoc est? quæ hæc causa? quæ hæc impudentia est?
4 quæ dico signa, antequam abs te sublata sunt, Messanam
eum imperio nemo venit, quin videret, tot prætores, tot
consules in Sicilia, tum in pace, tum etiam in bello fue-
runt; tot homines cuiusque modi: non loquor de integris,
innocentibus, religiosis: tot cupidi, tot improbi, tot au-
daces: quorum nemo sibi tam vehementer, tam potens, tam
nobilis visus est, qui ex illo sacratio quidquam poscere, aut
tollere, aut attingere auderet. Verres quod ubique eris pul-
cherimum, auferet? nihil habere præterea cuiquam licebit?
tot domus locupletissimas domus istius una capiet? idcirco
nemo superiorum attigit, ut iste tolleret? ideo C. Claudius
Pulcher retulit, ut C. Verres possit auferre? At non requi-
rebat ille Cupido lenoni domum, ac meretriciam disciplinam:
facile illo sacratio patrio continebatur: Hejo se à majori-
bus relictum esse sciebat. 5 ad hereditatem factorum non
6 quærebat meretricis heredes. Sed quid ego tam vehemen-
ter invehor? verbo jam uno repellar. Emi, inquit. O dii
immortales, præclaram defensionem! mercatorem cum im-
perio, ac securibus in provinciam missum: qui omnia signa,
tabulas pictas, omne argentum, aurum, ebur, gemmas
coemeret: nihil cuiquam relinqueret. hæc enim mihi ad
omnia defensio patefieri videtur, emisse. Primum, si id,
quod vis, tibi ego concedam, ut emeris: quoniam in toto
hoc genere hæc una defensione usus es; quæro, cuiusmo-
di tu judicia Romæ putatis esse, si tibi hoc quemquam con-
cessurum putasti, te in prætura, atque imperio, tot res,
tam pretiosas, omnem denique res, quæ alicujus pretii fue-
rint, tota ex provincia coemisse. Videte majorum diligen-
tiam, qui nihil dum etiam istiusmodi suspicabantur: ve-
rum tamen ea, QUAE PARVIS in rebus accidere poterant,
providebant. Neminem, qui cum potestate, aut legatione
in provinciam esset profectus, tam amentem fore putave-
runt, ut emeret argentum: dabatur enim de publico: ut
vestem: præbebatur enim legibus, mancipium putave-
runt; quo & omnes utimur, & non præbatur a populo.
sanxerunt, NE QVIS EMERET MANCIPIUM, NISI IN DE-

MORTVI LOCVM. si qui Romæ esset demortuus? immò, si
quis ibidem, non enim te instruere domum tuam volue-
runt in provincia; sed illum usum provincie supplete.
Quæ fuit causa, cur tam diligenter nos in provinciis ab em-
tionibus removerent? hæc, judices, quod putabant aspira-
re non esse, non emtionem, cum venditori suo arbitratu ven-
dere non liceret, in provinciis intelligebant, si is, qui esse
cum imperio ac potestate, quod apud quemque esset, emere
vellet, idque ei liceret, fore, uti, quod quisque vellet, sine
esset venale, siue non esset, quanti vellet, auferret. Dicit
aliquis, Noli isto modo agere cum Verre, noli ejus facta
ad antiquæ religionis rationem exquirere; concede, ut im-
punè emerit, modo ut bona ratione emerit, nihil pro po-
testate, nihil ab invito, nihil per injuriam. Sic agam, si
quid venale habuit Hejus, si id, quanti æstimabat, tantum
vendidit; desino quætere, cur emeris. Quid igitur nobis
faciendum est? non argumentis utendum in re ejusmodi?
quærendum est, credo, Hejus iste num ex alienum habue-
rit, num auctionem fecerit: si fecit, num tanta difficultas
eum rei numeraria tenuerit, tanta egeas, & tanta vis op-
presserit, ut sacrorum suorum spoliare: ut deos patrios ven-
deret. At hominem video auctionem fecisse nullam: vendi-
disse, præter fructus suos, nihil umquam: non modo in re
alieno nullo, sed in suis nummis multis esse ac semper fuisse.
si hæc contra, ac dico, essent omnia: tamen illum hæc,
quæ tot annis in familia, sacratioque majorum fuissent,
venditorem non fuisse. Quid si magnitudine pecunie persua-
sum est ei? verisimile non est, ut ille homo non locuples,
tam honestus, religioni suæ, monumentique majorum pecu-
niam anteponeret. Sunt ista: verum tamen abducuntur
homines nonnumquam etiam ab institutis suis magnitu-
dine pecunie. Videamus, quanta ista pecunia fuit, quæ po-
tuerit Hejum, hominem maximè locupletem, minimè avari-
um, ab humanitate, à pietate, ab religione deducere. Ita
jussisti, opinor, ipsum in tabulas referre: HÆC OMNIA
7 SIGNA PRAXITELIS, MYRONIS, POLYCLETÆ & H-S-VI
MILL. ET IO VERRI VENDITA SUNT. Recita ex tabulis,
TABULAE HÆC. Juvat me, hæc præclara nomina artifi-
cum, quæ isti ad cælum ferunt, Verri æstimatione sic con-
cidisse. Cupidinem Praxitelis H-S-CIO. IO-C. profectò hinc
natum, Malo emere, quam ragare. Dicit aliquis, Quid? tu ista
permagno æstimas? Ego verò ad meam rationem, usum-
que non æstimo. verum tamen à vobis ita arbitror spectari
oportere, quanti hæc eorum judicio, qui studiosi sunt harum
rerum, æstimentur: quanti venire soleant: quanti hæc ipsa,
si palam, libereque venirent, venire possent; denique ipse
Verres quanti æstimet. numquam enim, si denarius qua-
dringentis Cupidinem illum putasset, & commisisset, ut præ-
ter eum, in sermonem hominum, atque in tantam vitu-
perationem veniret. Quis vestrum igitur nescit, quanti hæc
æstimentur? In auctione signum æneum non magnum
H-S-CXX. millibus venire non vidimus? Quid si velim no-
minare homines, qui aut non minoris, aut etiam pluris e-
merint? nonne possum? etenim QVI MODVS est in his re-
bus cupiditatis, idem est æstimationis. difficile est enim
finem facere pretio, nisi libidini feceris. Video igitur He-
jum, neque voluntate, neque difficultate aliqua temporis,
neque magnitudine pecunie adductum esse, ut hæc signa
venderet: teque ista simulatione emtionis, ut, metu, im-
pense,

1. Artificem quem? quemnam? Neque aliter codex Cujacii, vulga-
re, quem excluserat.
2. Omnia hæc ad visendum parabant. Assertor Iureto arbitran-
ti Notis ad lib. II. Symmach. Epist. 46. illud ad visendum, ortum à
2. loca.
3. Diligens fuit ad reportandum. Adblanditur mihi lectio Cujaciani
mod. reportandum.
4. Quæ dico signa. Vox dico si rejiciatur, nihil discesserit de sententia.
5. Ad hereditatem factorum. Vetus editio & Pall. an hereditatem fa-
ctorum. Gruter, in hereditatem. Cujacii liber, in hereditate, quod videba-

tur. probatum Gulielmio.
6. Tanta re oppresserit. Sic nostri tres, editioque Cujac. presserit, nec
displecit Gulielmio.
7. Signa Praxitelis. Mss. Cujac. Praxitelis, quomodo sæpe loctos
antiquos, multis exemplis ostendit Rivinus.
8. H-S-VI. millibus, Epist. 13. Sic legendum bene monuit Not. nam
illud Epist. 13. vulgatis deest. ejus loco erat in Cujac. mill. III. CIO. qui
idem, loco vendita sunt. scriptum habet vend. in, sed rescribit.
9. Commisisset, ut proferat. Liber Cujacii, commisisset, quod animad-
vertendum adnotavit Gulielmius.

perio, factibus, ab homine eo, quem una cum ceteris sociis non solum potestati tuae, sed etiam fidei populus R. commiserat, eripuisse, atque abstulisse. Quid mihi tam optandum, iudices, potest esse in hoc crimine, quam ut haec eadem dicat ipse Hejus? nihil profecto, sed ne difficultia optemus. Hejus est Mamertinus: Mamertina civitas istum publice communi consilio sola laudat: omnibus ipse ceteris Siculis odio est, ab his solis amatur. Ejus autem legationis, quae ad istum laudandum missa est, princeps est Hejus. Etenim est primus civitatis, ne forte, dum publicis mandatis serviat, de privatis injuriis reticeat. Haec cum scirem & cogitarem, commisi tamen me, iudices, Hejo. produxi eum prima actione: neque id tamen ullo periculo feci. Quid enim poterat Hejus respondere, si esset improbus, si sui dissimilis? signa illa domi suae esse, non apud Verrem? qui poterat quiddam ejusmodi dicere? ut homo turpissimus esset, impudentissimeque mentiretur, hoc diceret: illa se habuisse venalia, eaque sese, quanti voluerit, vendidisse. Homo domi suae nobilissimus, qui vos de religione sua, ac dignitate vere existimare maxime vellet, primo dixit se istum publice laudare, quod sibi illa mandatum esset: deinde neque se illa habuisse venalia, neque ulla conditione, si, utrum vellet, liceret, adduci umquam potuisse, ut venderet illa, quae in sacratio fuissent à majoribus suis relicta, & tradita. Quid sedes Verres? quid exspectas? quid te à Centuripina civitate, à Catinensi, ab Halensi, ab Tyndaritana, Ennensi, Agrinensi, ceterisque Siciliae civitatibus circumveniri, atque opprimi dicis? tua te altera patria, quemadmodum dicere solebas, Messana circumvenit: tua, inquam, Messana, tuorum adjutrix fecerunt, libidinum testis, praedarum ac furtorum receptrix, adest enim vir amplissimus ejus civitatis, legatus, hujusce judicii causa domo missus, princeps laudationis tuae: qui te publice laudat, ita enim mandatum, atque imperatum est, tamen si rogatus de Cybea, tenetis memoria, quid responderit: aedificatum publicis operis, publice coactis, eique aedificanda publice Mamertinum lenatorem praefuisse. Idem ad vos privatum, iudices, confugit: utitur hac lege, & qua iudicium est communis & privatae rei lociorum, tamen si lex est de pecuniis repetundis, ille se negat pecuniam repetere; quam ereptam non tantopere desiderat: sacra se majorum suorum repetere abs te dicit: deos

18. *penates* à te patrios reposcit. Eequus pudor est? eequa religio, Verres? eequi metus? qui habitati apud Hejum Messanae: res illum divinas apud eos deos, in suo sacratio 2 prope quotidie facere vidisti non moveret pecunia, denique quae ornamenta causa fuerunt, non requirit: 3 habe Canephoras: deorum simulacra restitue. Quae quia dixit, quia tempore dato modeste apud vos locus, amicusque populi Rom. quaeque est: quia religionis suae non modo in diis patriis repetundis; sed etiam in ipso iurejurando, ac testimonio, proximus fuit: hominem nullum ab isto scitote esse Messanum de legatis unum, illum ipsum, qui navi istius aedificandae publice praefuit, qui à senatu pete-

19. *ret*, ut Hejus ignominia afficeretur. Homo amentissimus, quid putasti? te impetratum? quanti tibi à civibus suis fieret, quanti auctoritas ejus haberetur, ignorebas? Verum fac te impetravisse: fac aliquod gravius in Hejum statuisse Mamertinos: quantam putas auctoritatem laudationis eorum futuram, si in eum, quem constat verum pro te situm

dixisse; poenam constituerint? tamen si quae est ista laudatio, cum laudatur interrogatus laedat, necesse est? Quid? isti laudatores tui, nonne testes mei sunt? Hejus est laudator: laedit gravissime, producam ceteros: reticebunt, quae poterunt, libenter: dicent, 4 quae necesse erit ingratis. Negent isti onerariam navem maximam aedificatam esse Messanae? negent, si possint, negent ei navi faciendae senatorem Mamertinum publice praefuisse? utinam negent. Sunt etiam cetera, quae malo integra reservare, ut quam minimum sit illis temporis ad meditandum, confutandumque perjurium. Haec tibi laudatio procedat in numerum. hi te homines auctoritate sua sublevent: qui te neque debent adjuvare, si possint: neque possunt, si velint: quibus tu privatum injurias plurimas, contumeliasque imposuisti: quo in oppido multas familias in perpetuum infamem tuis stupris, flagitiisque fecisti. At publice commoda? Non sine magno quidem reip. provinciaeque Siciliae detrimento. Tritici modium LX. millia emta populo Rom. dare debebant, & solebant, abs te solo remissum est. Respublicae detrimentum fecit, quod per te imperii jus una in civitate imminutum est: Siculi, quod hoc non de summa frumenti detractum est, sed translatum in Centuripinos, & Halensios, immuneis populos: & hoc plus impositum, quam ferre possent. Navem imperare ex fovere debuisti. remissisti in triennium, militem nullum umquam poposcisti per tot annos. fecisti item uti praedones solent: qui cum communes hostes sint omnium, tamen aliquos sibi insinuant amicos, quibus non modo parcant, verum etiam praeda quos augeant, & eos maxime, qui habent oppidum opportuno loco, quod saepe adeundum sit navibus, nonnumquam etiam necessarium. Phaelis illa, quam cepit P. Servilius, non fuerat urbs ante Cilicium, atque praedonum: Lycii illam, Graeci homines, incolebant, sed quod erat ejusmodi loco, atque ita projecta in altum, ut & 5 exeuntes à Cilicia praedones saepe ad eam necessarii devenirent: & cum ex hisce se locis reciperent, eodem deferrentur: astitit illud sibi oppidum piratae, primo commercio, deinde etiam societate, Mamertina civitas, improba anrea non erat: etiam erat inimica improborum: quae C. Catonis, illius, qui consul fuit, impedimenta retinuit, at cuius hominis? clarissimi, 6 potentissimique; qui tamen cum consul fuisset, condemnatus est. Ita, C. Caro, duorum hominum clarissimorum nepos, L. Paulli, & M. Catonis, & P. Africani fororis filius (quo damnato, tum, cum severa judicia fierent) 7-8, XVIII. millibus sibi aestimata est, 7 huic Mamertini irati fuerunt; qui majorem sumtum, quam, quanti Catonis lis aestimata est, in Timarchidis praedium saepe fecerunt. Verum haec civitas isti praedoni, ac piratae Siciliensi Phaelis fuit: huc omnia undiq; deportabantur apud istos relinquebantur: quod celari opus erat, habebant sepositum, ac reconditum: per istos, quae volebat in navem clam imponenda, occulte importanda curabat: navim denique maximam, quam onustam furtis in Italiam mitteret, apud istos faciendam, aedificandamque curavit pro hisce rebus, vacatio data est ab isto sumtu, laboris, militiae, rerum denique omnium, per triennium solum non modo in Sicilia, verum, ut opinio mea fert, hi quidem temporibus; in omni orbe terrarum, vacui, expertes, soluti ac liberi fuerunt ab omni sumtu, molestia, munere, hinc illa Verrea nata sunt: 8 hinc in convivium Sex,

X

Comi-

1. Quae iudicium est communis, & privatae rei scierum.) Naud aliter vulgata, verum antiquius cum, communis: aere scierum, malim ego cum Pal. sec. quae iudicium est, communis aere scierum: praeterim cum ei responderet item Pal. gr. & liber Gruteri, nisi quod ibi, communis aere, ut forte referribendum sit, quae iudicium est communis aere scierum.

2. Prope quotidie facere vidit.) Cujacii liber, existit illi, quod rectam est Gulielmo, ita enim aere, hinc ad verbi hunc dicit.

3. Habe Canephoras.) Pronomen tibi non est in Pall. aut Gruteri. neque agnoscunt veritate eius, ideoque delevi.

4. Quae necesse erit, ingratis.) Lambinus ingratis, sed praeter miss. vultus praeterca tuis habent, grati; neque aliter scripti nostri: testat-

turque idem de suis aliorumque Flotomanus.

5. Exeuntes ex Cilicia praedones.) Editiones Lambini, Sicilia, sed praeter verum & libros scriptos vulgatosque.

6. Potentissimique.) Editi olim, & Pall. cum Gruteri, potentissimi quaque. Cujacianus, qui idem ut puto, cum nff. Lambinianis, acceptissimissimi.

7. Huic Mamertini irati fuerunt.) Applicantur ab aliis isthaec Verri, nos Catoni accommodanda duximus, vulgari, irati non fuerunt.

8. Hinc in convivium.) Sic quidem editi hujus aetatis, at superioris, quod in convivium.

M. T. C.

Cominium protrahi iussit, in quem scyphum de manu jacere conatus est: quem obtorta gula de convivio in vincula, atque in tenebras abripi iussit. hinc illa crux, in quam civem Rom. ille, multis inspectantibus, sustulit: quam non ausus est usquam desigere, nisi apud eos, quibus cum omnia scelera sua, ac latrocinia communicasset. Laudatum etiam vos quemquam venire audetis? qua auctoritate? utrum, quam ad senatorium ordinem, an quam apud populum Romanum habere debetis? Equae civitas est: 1 non in provinciis nostris, verum in ultimis arationibus, aut tam potens, aut tam libera, aut etiam tam immanis, ac barbara: Rex denique equis est, qui senatorem populi Rom. 2 tecto, ac domo non inviret? qui honos non homini solium habetur, sed primum populo Romano, cuius beneficio nos in hunc ordinem venimus: deinde ordinis auctoritati, quae nisi gravis erit 3 apud socios, in externas nationes, ubi erit imperii nomen & dignitas? Mamertini me publice non invitarunt, me cum dico, leve est: Senatorem populi Rom. si non invitaverunt, honorem debitum detraxerunt, 4 non homini, sed ordini. Nam ipsi Tullio patebat domus locupletissima, & amplissima 5 Cn. Pompei Basilisci: quod, etiam si esset invitatus a vobis tamen deventisset: erat etiam Parcenniorum, qui nunc item Pompei sunt, domus honestissima: quod L. frater meus summa illorum voluntate devertit. Senator populi Rom., quod in vobis fuit, in vestro oppido jacuit, & pernoctavit in publico, nulla hoc civitas umquam alia commisit. Amicum enim nostrum in iudicium vocabas. Tu, quid ego privatim negotii geram, interpretaberis in minuendo honore senatorio? Verum haec tum queremur, si quid de vobis per eum ordinem agetur, qui ordo a vobis adhuc solis contentus est. In populi Romani quidem conspectum, quo ore vos commisitistis? nec prius illam crucem, quae etiam nunc civis Rom. sanguine redundat: quae fixa est ad portum, urbemque vestram, revellistis, neque in profundum abiecitistis, locumque illum omnem exprocastis, quam Romam, atque in horum conventum adiretis? In Mamertinorum solo foederato, atque pacato monumentum istius crudelitatis constitutum est. vestrae urbs electa est, ad quam cum adirent ex Italia, crucem civis Rom. prius, quam quemquam amicum populi Rom. viderent? quam vos Rheginis, quorum civitati invidetis, item in colis vestris, civibus Rom. ostendere soletis: quo minus sibi arrogent, minusque vos despiciant, cum videant jus delictis illo supplicio esse mactatum. Verum haec emisse te dicis. Quid? illa Aitahica, tota Sicilia nominata ab eodem Hejo, peripetasmata emere oblitus es? sicut eodem modo, ut signa. Quid enim actum est? an litteris pepercisti? Verum hominem amentem hoc fugit: minus clarum putavit fore, quod de armario, quam quod de sacratio esset ablatam. At quomodo abstulit? non possum dicere planius, quam ipse apud vos dixit Hejus. cum quaesisset, numquid aliud de bonis ejus pervenisset ad Verrem, respondit istum ad se misisse, ut sibi mitteret Agrigentum peripetasmata. Quaesivi an misisset, respondit id, quod necesse erat, scilicet dicto audientem fuisse pratoris: misisse. Rogavi, pervenissentne Agrigentum dixit pervenisse. Quaesivi, an domum revertissent. negavit adhuc revertisse. Ritus populi, atque admurmuratio omnium facta est. Hic tibi in mentem non venit, jubere, ut haec quoque referret,

n. s. vi. millibus 10. se tibi vendidisse? metuisti, ne 25 alienum tibi crederet, si n. s. vi. millibus 10. tibi constaret ea, quae tu facile posses vendere n. s. cc. millibus? fuit tanti, mihi crede, haberes quod defenderes: nemo quaereret, quanti illa res esset, si modo te posses docere emisse: facile cui velles, tuam causam, & factum probares. nunc de peripetasmatis quemadmodum te expedias, non habes. Quid? 6 à Philarcho Centuripino, homine locuplete, ac nobili, phalera pulcherrime factas, quae Regis Hieronis fuisse: dicuntur, utrum tandem abstulisti, an emisti? In Sicilia quidem cum essem, sic à Centuripinis, sic à ceteris audiebam (non enim parum res erat clara) tam te has phaleras à Philarcho Centuripino abstulisse dicebant, quam alias item nobileis, ab Aristo Panormitano, quam tertias à Cratippo Tyndaritano. Etenim si Philarchus vendidisset, non ei, posteaquam reus factus es, redditurum te promississes. quod quia vidisti plures scire, cogitasti, si ei reddidisses, 7 te minus haberetur, rem nihilominus testatam futuram: non reddidisti. dixit Philarchus pro testimonio, se, quod nosset tuum istum morbum, 8 ut amici tui appellat, studiosè cupisse te celare de phaleris: cum abs te appellatus esset, negasse habere sese: apud alium quoque eas habuisse depositas, ne qua inventirentur: tuam tantam fuisse sagacitatem, ut eas per illum ipsum inspiceres, ubi erant depositae: tum se deprehensum negare non potuisse: ita ab se invito ablatas phaleras gratis. Jam ut 30 haec omnia reperire, ac pericrurari solitus sit, iudices, est operæ pretium cognoscere. Cybiraë sunt fratres quidam, Tlepolemus, & Hiero: quorum alterum fingere opinor è cera solitum esse, alterum esse pictorem. hoc opinor Cybiraë, cum in suspicionem venissent suis civibus famum expilasse Apollinis, veritos penam iudicis ac legis, domo profugisse, quod Verrem artificii sui cupidum cognoverant tum, cum iste, id quod ex testibus didicistis, Cybiraë cum inanibus syngraphis venerat, domo profugientes ad eum se exsules, cum iste esset in Asia, contulerunt. habuit secum eos ab illo tempore: & in legationis praedis, atque furtis, multum illorum opera, consilioque usus est. hi sunt illi, quibus, in tabulis retulit sese Q. Tadius dedisse 31 se iussu istius, Graecis pictoribus. eos jam bene cognitos, & reprobatos secum in Siciliam duxit. Quod posteaquam venerunt mirandum in modum canes venaticos dices: ita odorabantur omnia, & pervestigabant, ut, 9 ubi quidque esset, aliqua ratione inventirent, aliud minitendo, aliud per liberos, per amicum aliud, aliud per inimicum inveniebant. quidquid illis placuerat, perdendum erat. nihil aliud optabant, quorum posebatur argentum: nisi ut Hieroni, & Tlepolemo displiceret. Verè mehercules hoc, 32 iudices, dicam. memini Pamphilum Lilybætanum, hospitem meum, & amicum, nobilem hominem. mihi narrare: cum ille ab sese hydriam Boëti manu factam, praclaro opere, & grandi pondere, per potestatem abstulisset, se sanè tristem, & conturbatum, domum revertisse, quod vas ejusmodi, quod sibi à patre, & à maioribus esset relictum, quo solitus esset uti ad festos dies, ad hospitum adventum, à se esset ablatum. Cum sederem, inquit, domi tristis, accurrat Venerius: jubet me scyphos sigillatos ad pratorem statim asserre. permotus sum, inquit: binos habebam: jubeo promi utrosque, ne quid plus mali nasceretur, & mecum ad pratoris domum ferri. eò cum venio, prator quietescebat:

1. Tello ac domo non inviret.) Venuste dictam, & idiocismo: cum utriusque fuisse, in tectum ac de domo.
2. Non in provinciis nostris.) Recepta lectio, non modo in pr.
3. Apud socios, in externas nationes.) Est à Pall. & Gruet. item antiquas impressis, alii, apud socios atque externas nationes. Cujac. ex exteras, q. 10. admittit Lamb. nus.
4. Non homini, sed ordini.) Inapè edit. Lambinianæ, non nisi.
5. Cn. Pompei Basilisci.) Mallet Gulielmus, Basilis, nam liber Cujac. Basilis. Pal. ex. Basilis.
6. A Philarcho.) Cujacii liber & Pall. Philarchis.
7. Te minus haberetur.) M. H. Hieronimi nostraeque, item olim editae etiam Victoriani, te minus invidiam habet.
8. Ut amici appellat, studiosè.) Pall. & vet. edd. appellat, studiosè.
9. Ubi quidque esset.) Haud aliter Pal. sec. & Cujac. tectò vulgati, quidquid: quod & dudum improbat Motomanus.

bat: fratres illi Cybiraæ inambulabant, qui, me ubi viderunt, Ubi sunt, Pamphile, inquit, scyphi? ostendo tristis. laudant. incipio queri, me nihil habiturum, quod alicujus esset pretii, si etiam scyphi essent ablari. tum illi, ubi me conturbatum vident: *Quid vis nobis dare, ut isti abs te me auferantur?* et ne multa, sefertius c. c. me, inquit, poposcerunt: dixi me daturum c. Vocat interea prator: scyphos poscit. tum illos coepisse pratori dicere, potuisse se, id quod audisset, alicujus pretii scyphos esse Pamphili: *luteum negotium esse*, non dignum, quod in suo argento Verres haberet. Ait ille, idem sibi videri. ita Pamphilus

33. scyphos optimos aufert. Et mehercules ego antea, tamet si hoc nescito quid, nugatorium sciebam esse, ita intelligere: tamen mirari solebam, istum in his ipsis rebus aliquem sensum habere: quem scirem nulla in re quidquam *simile hominis* habere. Tum primum intellexi, ad eam rem istos fratres Cybiraæ fuisse, ut iste in turando manibus suis, oculis illorum uteretur. At ita studiosus est hujus præclaræ existimationis, ut putetur in hisce rebus intelligens esse, ut nuper (videte hominis amentiam) postquam eis comperendinatus: cum jam pro damnato, mortuoque esset, ludis Circensibus manè apud L. Sisennam, virum primum, eam essent trichinia strata, *argentumque expsitum* in ædibus; cum pro dignitate L. Sisennæ domus esset plena hominum honestissimorum, accesserit ad argentum: contempleri unumquodque otiose, & considerare coeperit mirari stultitiam alii quod *in ipso judicio*, ejus ipsius cupiditatis, cujus insimularetur, suspicionem auget: alii amentiam, cui comperendinato, cum tam multi testes dixissent, quidquam illorum venire in mentem. pueri autem Sisennæ, credo, qui audivissent, quæ in istum testimonii essent dicta, oculos de isto nusquam deiecit, neque

34. ab argento digitum diceret. *boni judicis, PARVIS REBUS* conjecturam facere uniuscujusque & cupiditatis, & incontinentiæ qui reus lege, & reus comperendinatus, re & opinione hominum præne damnatus, temperare non potuerit maximo conventu, quin L. Sisennæ argentum tractaret, & consideraret: hunc in provincia prætorem quicumque putavit à Siculorum argento cupiditatem, aut

35. manus abstinere potuisse? Verum, ut Lilybæum unde digressa est oratio revertatur, Diocles est, Pamphili gener, illius, à quo hydia ablata est, Popillius cognomine. ab hoc *abacti vasa omnia*, ut exposita fuerant, ablitulit. Dicit se emisse. etenim hic propter magnitudinem furii, sunt, ut opinor, litteræ factæ. jussit Timarchidem æstimare argentum. Quo modo? quo qui unquam tenuissimè in donatione histrionum æstimavit. Tamet si jam dudum erro, qui tam multa de tuis emtionibus verba faciam, & quarum, utram emeris, & quomodo, & quanti emeris: quod verbo transigere possim. Ede mihi scriptum, quid argenti in provincia Sicilia paratis, unde quidque, aut

36. quanti emeris. Quid sit? quamquam non debeam ego abs te has litteras poscere. me enim tabulas tuas habere, & proferre oportebat. Verum negas te horum annorum aliquod confecisse. compone hoc, quod postulo, de argento: de reliquo video. *Nec scriptum habeo, nec possum edere.* Quid futurum igitur est? Quid existimas hoscæ judices, face e posse? domus plena signorum pulcherrimorum, etiam ante præturam: multa ad villas tuas posita, apud amicos multa deposita, multa aliis data, atque donata: tabulæ nullum indicant eorum: omne argentum ablatum ex Sicilia est: nihil cuiquam, quod sum dici vellet, relictum, fingitur improba defensio, prætorem omne id

argentum coemisse: tamen id ipsum tabulis demonstrari non potest. si quas tabulas proferas, 2 in his, quid habeas quomodo habeas, scriptum non est. horum autem temporum, cum te plurimas res emisse dicas, tabulas omnino nullas proferas: nonne te & prolatus, & non prolatus tabulis condemnari necesse est? Tu à M. Cælio, equite Romano, le-37. cissimo adolescente, qui voluisti vasa argentea Lilybæi abstulisti: tu C. Cæcilius, promississimi hominis, & experientis, & in primis gratiosi, suppellectilem omnem auferre non dubitasti: tu maximam, & pulcherrimam mensam citream à Q. Lutatio Diodoro, qui Q. Caruli beneficio à L. Sulla civis Romanus factus est, omnibus scientibus Lilybæi abstulisti. Non tibi objicio, quod hominem dignissimum tuis moribus, Apollonium, Niconis filium Drepanitanum, qui nunc A. Clodius vocatur, omni argento optimè facto & spoliasti, ac depeculatus es, taceo. non enim putat ille tibi injuriam factam: propterea quod homini jam perditio, & collum in laqueum inferenti, subvenisti, cum pupillis Drepanitanis bona patria erepta *cum illo partitus es*, gaudeo etiam, si quid ab illo abstulisti: & abs te nihil rectius factum esse dico, à Lisone verò Lilybatano, primo homine, apud quem devertatus es, A. pollinis signum ablatum certè esse non oportuit. At dices te emisse scio: us cito, ita opinor, scio, inquam, proferam litteras: & tamen id factum non oportuit. A pupillo Hejo, cui Marce lustrator est, à quo pecuniam grandem eriperas, scaphia cum emblematis Lilybæi utrum emta esse dicis, an cotiferis erepta? Sed quid ego istius in ejusmodi rebus *medicæ et m-38. juriæ* colligo: quæ tantummodo in furtis istius, & damnis eorum, à quibus auferbat, versata esse videantur? accipite, si vultis, judices, rem ejusmodi, ut amentiam singularem, ut furorem jam non cupiditatem ejus perferre, icere possitis. Melitenis Diodorus est, qui a boni vos antea testimonium dixit. is Lilybæi multos jam annos habitat, homo & domi nobilis, & apud eos, quod se contulit, propter virtutem splendidus, & gratiosus. de hoc Verri dicitur, habere eum perbona torumata: in his pecula duo quadam, quæ *Heraclea* nominantur, Mentoris manu, summo artificio, facta. quod iste ubi audivit, sic cupiditate in flammam est non solum inspicendi, verum etiam auferendi, ut Diodorum ad se vocaret, ac posceret. Ille, qui illa non invitus haberet, respondet se Lilybæi non habere: Melitæ apud quandam propinquum suum reliquisse. Tum iste continuo mit-39. tit homines certos Melitam: scribit ad quosdam Melitenses, ut ea vasa perquirant: rogat Diodorum, ut ad illum suum propinquum det litteras. nihil ei longius videbatur, quam dum illud videret *argentum*. Diodorus homo fugi, ac diligens, qui *sua servare vellet*, propinquo suo scribit, ut iis, qui à Verre venissent, responderet, illud argentum se paucis illis diebus misisse Lilybæum. Ipse interea recedit, abesse ab domo paulisper maluit, quam præsens illud optimè factum argentum amittere. Quod ubi audivit iste, usque eò est commotus, ut sine ulla dubitatione insanire omnibus, ac furere videretur. quia non potuerat argentum eripere, ipse à Diodoro *erepta sibi vasa* optimè facta dicebat: minitari absentem Diodoro: vociferari palam: lacrymas inter dum vix tenere. Eriphylam accepimus in fabulis ea cupiditate, ut, cum vidisset monile, ut opinor, ex auro & gemmis pulchritudine ejus incensa, *salutem viri proderet*, similis isti us cupiditas: hoc etiam acrior, atque insanior, quod illa cupiebat id, quod viderat: hujus libidines non solum oculis, sed etiam auribus excitabantur. Conquiri 40. Diodorum tota provincia jubet. ille ex Sicilia jam castra moverat.

1. *Nec multa sibi ferunt c. c. me inquit poposcerunt: dixi me daturum ceterum.* Pall. nostris, Guter. & edd. olim, etiam Victoriani: ut multa: H-S. CIO. me inquit dixi daturum: absque intermediis, quod etiam ferri queat.
2. *to his quid habeat.* Pall. & olim eufi, quas habet. Cujac. qua habet: quod p. item non d. spluce.
3. *Spoliasti ac depeculatus es.* Cujacii codex, depeculatus es. sic à Lu-

clilio dictum, deargentare, pro argento emungere.

4. *Quæ Heraclea nominantur.* Locus mirè vexatus. alii enim repositorum volunt *heraclea*, quorum è numero est Canterus lib. v. Novar. lection. cap. 28. Turneb. lib. viii. Advers. cap. 10. Mf. Pall. favent receptæ lectioni, nisi quod sèc. *Eraclea*. nam Gruterianus *Eraclea*. Cujacianus & Puterani liber *Therida*. Hirtorp. quoque schedæ præferunt, *heraclea*. Ceterum retinui *pecula duo quadam*.

movent. & vasa collegerat. Homo ut aliquo modo illum in provinciam revocaret. hanc excogitavit rationem: si hæc ratio potius, quam amentia nominanda est. apponit de suis canibus quendam, qui dicat, se Diodorum Melitensem rei capitalis ream velle facere. Primo mirum omnibus videri, Diodorum reum, hominem *quæstissimum*, ab omni non modò facinoris, verum etiam minimi errati suspitione remotissimum. deinde esse perspicuum, fieri omnia illa *propter argentum*. Ille non dubitat jubere nomen deferri: & tum primum opinor istum absentis nomen recepisse.

41. Res clara Sicilia tota, PROPTER CAELATI argenti cupiditatem reos fieri rerum capitalium: 2 neque solum reos fieri, sed etiam absentis. Diodorus Romæ fordidatus circum patronos, atque hospites cursare: rem omnibus narrare. litteræ mittuntur illi à patre vehementes, ab amicis item, videret, quid ageret, de Diodoro quò progrediretur: rem claram esse, & *invidiosam*: insanire hominem: periturum hoc uno crimine, nisi cavisset. Ille etiam tum patrem, si non in parentis, at in hominum numero putabat: ad iudicium nondum se satis instruxerat: primus annus erat provincie: non, ut in Sthenio, jam relictus pecunia. itaque furor eius, paululum non pudore, sed metu, ac timore repressus est. condemnare Diodorum non audeat: absentem de reis eximit. Diodorus interea prator.
42. in isto prope triennium provincia, domoque caruit, ceteri non solum Siculi, sed etiam cives Rom. hoc statuerant: quoniam iste tantum cupiditate progrediretur, nihil esse quò quisquam putaret, se, quò isti paullo magis placeret, conservare, aut domi retinere posse. Postea vero quam intellexerunt, isti virum fortem, quem summè provincia expectabat. Q. Arrium, non succedere: statuerunt se nihil tam clausum, neque tam reconditum posse habere, quò non istius cupiditati aperiendum, promptissimumque esset. Tum iste ab equite Romano splendido, & gratioso, Cn. Calidio, cuius filium sciebat senatorem populi Rom. & iudicem esse. 3 equales argentes nobiles, qui
43. Q. Maximi fuerant, aufert. Imprudens huc incidit, iudices emit enim, non abstulit. nollem dixisse. iactabit se, & in his equitabit equuleis. Eni: pecuniam solvi. Credo, etiam tabulæ proferentur. 4 est tanti. cedo tabulas. dilue sanè crimen hoc Calidianum, dum ego tabulas adipicere possim. Verumtamen quid erat, quò Calidius Romæ quereretur, se, cum tot annos in Sicilia negotiaretur, abs te solo ita esse contentum, ita despectum, 5 ut etiam unà cum ceteris Siculis dispoliaretur, si emerat? quid erat, quò confirmabat, se abs te argentum esse *repositum*, si tibi suâ voluntate vendiderat? tu porro posses facere, ut Cn. Calidio non redderes? præsertim cum is L. Silenna, defensore tuo tam familiariter uteretur: & cum ceteris familiaribus Silennæ reddidisses? deinde non opinor negaturum esse te, homini honesto, sed non gratiosiori, quam Cn. Calidius est, L. Cordio argentum per Potamonem, amicum tuum, reddidisse. qui quidem ceterorum causam apud te difficilior fecit. Nam cum te compluribus confirmasset redditurum, posteaquam Cordius pro testimonio dixit, te sibi reddidisse, sinem reddendi fecisti: quò intellexisti, te, *præda de manibus amissa*, testimonium tamen effugere non posse. Cn. Calidio, equiti Romano, per

omnis pratores licuit argentum habere benefactum: si-
cui posse domesticis copiis, cum magistratum, aut aliquem superiorem invitasset, ornare, & apparare convivium. multi domi Cn. Calidii, cum imperio ac potestate fuerunt: nemo inventus est tam amens, qui illud argentum tam præclarum, ac tam nobile eriperet: nemo tam audax, qui posceret: nemo tam impudens, qui postulare, ut venderet. Superbum est enim, iudices, & non ferendum, dicere pratorum in provincia homini honesto, locupletissimo, splendido, VENDE MIHI VASA CAELATA. hoc est enim dicere: Non es dignus tu, qui habeas quæ tam bene facta sint: mea dignitatis ista sunt. Tu dignior, Verres, quam Calidius? qui, ut non conferam vitam, atque estimationem tuam cum illius (neque enim esse conferenda) hoc ipsum conferam, quo tu te superiorem fingis: quòd n. s. LXXX. millia divisoribus, ut prator renuntiaveris, dedisti: trecenta accusatori, ne tibi odiosus esset. ea te contentis equestrem ordinem, ac despicias? ea te indignum tibi visum est, quidquam, quòd tibi placeret, Calidium potius habere, quam te? Jactas se famulum de Calidio, 46 narrat omnibus, se emisse. num etiam de L. Papirio, viro primario, locuplete, honesto, equite Romano turbulam emissi? qui pro testimonio dixit, te, cum inspiciendum poposcisses, avulso emblemate remisisse: ut intelligatis, in homine intelligentiam esse, non avaritiam: artificii cupidum, non argenti fuisse. Nec solum in Papirio fuit hac abstinentia: tenuit hoc institutum in turbulis omnibus, quæcumque in Sicilia fuerunt. incredibile est autem quam multa, & quam præclara fuerint. Credo tum, cum Sicilia florebat opibus, & copiis, magna artificia fuisse in ea insula. nam domus erat ante istum pratorum nulla paulo locupletior, qua in domo hæc non essent, etiam pratorum nihil esset argenti: patella glandis cum sigillis, ac simulacris deorum; patera, qua mulieres ad res divinas uterentur; turbulum. hæc autem omnia antiquo opere, & summo artificio facta: ut hoc liceret suspicari, fuisse aliquando apud Siculos 6 peræqua proportione cetera: sed quibus multa fortuna ademisset, tamen apud eos remanente ea, qua religio retinuerat. Dixi, iudices, multa fuisse. 47 re apud Siculos omnis: ego idem confirmo, nunc ne unum quidem esse. Quid hoc est? quòd monstrum, quòd prodigium in provinciam misimus? nonne vobis id egisse videtur, ut non unus libidinem, non fuos oculos, sed 7 omnium cupidissimorum insanias, cum Romam reverisset, expleret? qui simul atque 8 in oppidum quopiam venerat. immittebantur illi continuo Cybatici canes, qui investigabant, & perscrutabantur omnia. Si quòd erat grande vas, & majus opus inventum, læti auferebant, si minus ejusmodi quippiam venari potuerant; illa quidem certè pro lepulculis ca-piebantur, patella, patera, turbula. Hic quos putatis fetus mulierum? quas lamentationes fieri solitas esse in his rebus? quæ forsitan vobis parvæ esse videantur: sed magnum & acerbum dolorem commovent, mulierculis præsertim cum eripiuntur manibus ea, quibus ad res divinas uti consueverunt, quæ è suis acceperunt, quæ in familia semper fuerunt. Hic nolite expectare, dum ego hoc crimen agam ostiatim, ab Æschilo Tyndaritano istam pateram abituisset, à Thrasone tem Tynda-

1. Res clara Sicilia tota.) Ita referendum duxit Turnebus. Gulielmus à vulgata: *Reclamas Sicilia tota*.

2. Neque solum reos fieri.) Est ab Cujac. atque Historp. quippe Pall. Gruter. ead. omnes, neque solum presentes reos fieri. Paulus Manutius presentes retinuit, sed eiecit, reos fieri. adeoque quisque in Tullio expectat quantum libet.

3. Equales arg. nobiles, qui Sen. Maximi fuerant.) Quis ille vero Q. Maximus, nusquam alibi pictus aut fictus? Sed vide, ne rectius legatur, quæque maximi fuerant, hoc est pretiosissimi, quique venire poterant plur. mo.

4. Et tanti.) Malè hoc interpretatur Motomannus: dicit enim Ci-

cero, esse operæ pretium inspiciendi tabulas: itaque ipsas poscit, n. get. ue.

5. Ut etiam una cum ceteris.) Dicitur una, exulat ferè hodiernis exemplaribus, sed injustè, ut & vocula ista, quæ præcessit.

6. Peræqua proportione cetera.) Sic Victoriana. & seqq. nam exoletæ aqua prop. quod & in Pal. & Gruter. Turnebus lib. VIII. cap. 10. malebat peræqui.

7. Omnium cupidissimorum insanias.) Est ab Cujac. & Historp. antea impress. *omnium cupidissimorum insanias*.

8. In oppidum quopiam.) Ita videtur referendum Gulielmo quòd id reperit in Historpiane: alludatque Cujac. qui *opiam*, vulgè *quappiam*, illepidè.

Tyndaritano patellam, à Nymphodoro Agrigentino turibulum: cum testis ex Sicilia dabo, quem volet, ille eligat, quem ego interrogem de patellis, pateris, turibulis: non modo oppidum nullum, sed ne domus quidem paullo locupletior expers hujus injuriæ reperietur. qui cum in convivium venisset, si quidquam *calatis* adspexerat, manum abstinere, judices, non poterat. Cn. Pompejus est Philo, qui fuit Tyndaritanus. is cenam isti dabat apud villam in Tyndaritano fecit, quod Siculi non audebant. ille, civis Romanus, quod erat, impunitus id se facturum putavit. apposuit patellam, in qua sigilla erant egregia. iste continuò ut vidit, non dubitavit illud in signe pontium, hospitaliumque deorum, *ex hospitium mensa* tollere. sed tamen, quod antea de istius abstinentia dixeram, sigillis avulsis reliquò argentum sine ulla avaritia reddidit.

49. Quid? 2. Eupolemo Calactino, homini nobili, Lucullorum hospiti ac perfamiliari, qui nunc apud exercitum cum L. Lucullo est, non idem fecit? cenabat apud eum. argentum illi ceterum, purum apposuerat, ne purus ipse relinqueretur; duo pocula non magna, verum tamen cum emblematis. hic, quasi festivum acroama, ne sine colorario de convivio distederet, ibidem convivis inspectantibus, emblemata avellenda curavit. Neque ego nunc istius facta omnia enumerare conor: neque opus est, nec fieri ullo modo potest. Tantummodò uniuscujusque de varia improbitate generis indicia apud vos, & exempla profero. neque enim ita se gessit in his rebus, tanquam *rationem aliquando esset redditurus*: sed profusus ita, quasi aut reus numquam esset futurus, aut, quò plura abstulisset, eò minore periculo in judicium esset venditurus: qui hæc, quæ dico, jam non occulte, non per amicos, atque interpretes, sed palam de loco superiore ageret, pro imperio, & potestate.

So. Catinam cum venisset, oppidum locuples, honestum, copiosum, Dionysiarum ad se proagorum, hoc est, summum magistratum, vocari jubet. ei palam imperat, ut *omne argentum*, quod apud quemque esset Catina, conquirendum curaret, & ad se transferendum. Philarchum Centuripinum, 3. primum hominem genere, virtute pecunia, non hoc idem juratum dicere audistis sibi istum negotium dedisse, atque imperavisse, ut Centuripinis, in civitate totius Siciliae multo maxima, & locupletissima, omne argentum conquireret, ad ad se comportari juberet? Agryor similiter istius imperio vasa Corinthia 4. per Apollodorum, quem testem audistis, Syracusas deportata sunt. 5. illa verò optima, quod, cum ad Haluntium venisset prætor laboriosus & diligens, 6. ipse in oppidum accedere noluit, quod erat difficili adscensu, atque arduo; Archagathum Haluntinum, hominem non solum domi suæ, sed tota Sicilia in primis nobilem, vocari jussit: ei negotium dedit, ut, quidquid Haluntii esset argenti cælati, aut, si quid etiam Corinthiorum, id omne statim ad mare ex oppido deportaretur. adscendit in oppidum Archagathus homo nobilis, qui à suis & amari, & diligere vellet: ferebat graviter illam sibi ab isto provinciam datam: nec, quid faceret habebat. pronuntiat quid sibi imperatum esset: jubet omnes proferre, quæ haberent. metus erat summus, ipse

enim tyrannus, non discedebat longius: Archagathum, & argentum in lætica cubans ad mare infra oppidum expectabat. quem concursum in oppido factum putatis? quem clamorem? quem porro fletum mulierum? qui viderent; *EQVVM TROIANVM* introducunt, urbem captam esse, dicerent. effert sine thecis vasa, extorqueri alia de manibus mulierum, effringi multorum fores, revelli claustra. Quid enim putatis? *scuta* si quando conquiruntur à privatis in bello, ac tumultu tamen homines inviti dant, et si ad salutem communem dari sentiunt: ne quem putetis sine maximo dolore argentum cælatum domo, quod alter eriperet, protulisse. omnia deferuntur. Cybirata fratres vocantur: pauca improbant: quæ probant, iis crusta, aut emblemata detrahuntur. Sic Haluntini, *excussa deliciis*, cum argento puro domum reverterent. Quod unquam judices, hujusmodi everriculum in illa provincia fuit? avertere aliquid de publico quàm obsecrissimè 8. per magistratum solebant: etiam aliquid de privato nonnumquam occulte auferebant: & illi tamen condemnabantur. &, si quaritis, ut iple de me detraham: illos ego accusatores puto fuisse, qui hujusmodi hominum furta odore, aut aliquo vitio pressio vestigio persequantur. Nam nos quidem quid facimus in Verre, quem in luto volutatum *rotis corporis vestigiis* invenimus? permagnus est in eum dicere aliquid, qui præteritis, lætica paulisper deposita, non per præstigijs, sed palam per potestatem, uno imperio ostiatim totum oppidum compilarit? At tamen, ut possit se dicere emisse, Archagatho imperat, ut aliquid illis, quorum argentum fuerat, nummularum, *deus causa*, daret. invenit Archagathus paucos, qui vellent accipere: his dedit. eos nummos tamen ipse Archagatho non reddidit, voluit Romæ petere Archagathus: Cn. Lentulus Marcellinus distulit, sicut ipsum dicere audistis. *RECITA ARCHAGATHI, ET LENTULI TESTIMONIUM*. Et, ne forte hominem existimetis hanc tantam vim emblematum sine causa coacervare voluisse, videte, quanti vos, quanti existimationem populi Romæ, quanti leges, & judicia, quanti testes Siculos, negotiatoresque fecerit. posteaquam tantam multitudinem collegerat emblematum, ut ne unum quidem cuiquam reliquisset: 9. instituit officinam Syraculis: in regiam maximam palam artifices omnes, cælatores ac vasculares convocari jubet: & ipse suos compluris habebat. 10. eò conducti magnam horum multitudinem: menses octo continuos opus his non desuit, cum vas nullum fieret, nisi aureum. tum illa, ex patellis, & turibulis quæ vellerat, ita scite in aureis poculis illigabat, 11. ita apertè in scyphis aureis includebat, ut ea ad illam rem nata esse diceretis: ipse tamen prætor, qui sua vigilantia pacem in Sicilia dicit fuisse, in hac officina majorem partem diei cum tunica pulla federe solebat, & pallio. Hæc ego, judices, non audeam proferre, ni vererem, ne forte plura de isto ab alijs in sermone, quàm à me in judicio audisse vos diceretis. Quis enim est, qui de hac officina, qui de vasis aureis, qui 12. de istius pallio, tunica pulla non audierit? quem voles de conventu Syracusanorum virum bonum

1. Non modo oppidum nullum, sed ut demus quidem ulla paullis. (Græc.) Illud ad id addidit suavis Cujac. ac Hittorp. haud tamen ita absurdè Pall. Gruter. edd. vet. nullum: domus nulla paullis, sine sed ut, item quidem.
2. Eupolemo Calactino. Forcè Galatino Pall. tamen & Gruter. Galactino.
3. Primum hinc. Vulgaris primarium, sed contra edd. vet. & mss. Pall. Gruter. Forcè aditum hinc est emblemata scribè.
4. Per Apollodorum, quem testem. Lambini editiones excludunt Apollodorum, malè.
5. Cum ad Haluntium venisset. Est à Pall. Gruter. edd. antiquis. media ætatis edd. abjicere ad.
6. Ipse in oppidum accedere noluit. Habeo totum istud pro panno librariorum, alicui purpureæ Tullianæ. Gifanius tamen locum hunc laudat, quo probet, accedere diei pro ascendere, cuius ad eandem Observationes.
7. Everriculum in illa provincia. Miror non obsecratum P. Manu- rium Hotomano, jubenti seponere hæc lectionem.

8. Per magistratum. Sic quidem mss. Italica. sed Gallicum Cujacii per magistratum; quod non videbatur displicere Goulielmio, ut is notaretur, qui bonorum publicæ præesserat auctioni.
9. Insti. officinam Syraculis: in regiam maximam palam. Codex Cujacii ac Gruteri: Insti. officinam Syraculis in regia maximam, palam, Græc. forsan melius, & sic quoque Hittorpianus.
10. Eò conducti magnam hominum multitudinem. Hittorp. ut concludit, neque aliter Cujac. nisi quod is præterea, magna hominum multitudine: & vero videtur legi posse: in concludit magnam hom. multitudinem: aut magis eò concludit.
11. Ita apertè in scyphis aureis includebat. Excerpta à Cujacii & Hittorpii, scyphis aureis includebat. Goulielmus rescribit scyphis; ut Cymbrian à Cymbis; ut alia pleraque poculorum generis de quo Macrobius lib. v. Saturni. cap. 21.
12. De istius pallio, tunica pulla. Pall. Gruter. ed. vet. pallio, pal- la: sine ille sicut.

num nominato. producā. nemo erit, quin hoc se aut vidisse, aut audisse dicat. O tempora, o mores! nihil nimium vetus proferam. Sunt vestrum, iudices, aliquamulti, qui L. Pisonem cognoverunt, huius L. Pisonis, qui prator fuit, patrem. is cum esset in Hispania prator, qua in provincia occisus est, nescio quo pacto, dum armis exercetur, anulus aureus, quem habebat, fractus est, & comminutus. cum vellet sibi anulum facere, aurificem iussit vocari in foro, ad sellam, Cordubæ, & ei palam appendit aurum. hominem in foro sellam iubet ponere, & facere anulum, omnibus presentibus. Nimum fortasse dicet aliquis hunc diligentem. haecenus reprehendat, si quis volet: nihil amplius. verum fuit ei concedendum. filius enim L. Pisonis erat, 57. eius, qui primus de pecuniis repetundis legem tulit. R. idiculum est nunc de Verre me dicere, cum de Pisonem Frugi dixim. verum tamen, quantum interit, videte. iste cum aliquot ab actorum faceret vasa aurea, non laboravit, in modo in Sicilia, verum etiam Romæ in iudicio audiret. ille in auri semuncia totam Hispaniam scire voluit, unde pratori anulus fieret. nimirum, ut hic nomen suum comprobavit: sic ille cognomen. Nullo modo possum omnia istius facta aut memoria consequi, aut oratione complecti genera ipsa cupio breviter attingere: ut hic modo me commouit Pisonis anulus, quod totum effluerat. Quam multis istum putatis hominibus honestis, de digitis anulos aureos abtulisse? numquam dubitavit, quotiens cumque alicujus aut gemma, aut anulo delectatus est. Incredibilem rem dicam, sed tam claram, ut ipsum negaturum non arbitret. Cum Valentio eius interpreti epistola Agrigento allata esset, calu signum iste animadvertit in areola. placuit ei: exquisivit, unde esset epistola: respondit, Agrigento. iste litteras, ad quos solebat, misit: ut is anulus ad se primo quoque tempore afferretur. ita litteris istius, patrisfamilias L. Titio cuidam civi Romano annulus de digito detractus est: illa vero ejus cupiditas incredibilis est. nam ut in singula conclavia, quæ iste non modo Romæ, sed in omnibus villis habet, tricenos lectos optime stratos cum ceteris ornamentis convivii quæretet, nimum multa comparare videretur. nulla domus in Sicilia locupletis fuit, ubi iste non texturipum instituerit. 58. Mulier est Segestana, perdives, & nobilis, Lamia nomine. per triennium isti plena domo telarum, stragulam vestem confecit: nihil nisi conchylio tinctum. Attalus, homo pecuniosus, Neri, Lyso, Lylibæi; Critolauus Ennæ; Syraculis Aeschrio, Cleomenes, Theomnastus; Pelori Archonides, Megistus. vox me citius defecerit, quam nomina. Ipse dabit purpuram tantum, amici operas, credo. jam enim non libet omnia criminari, quasi hoc mihi non satis sit ad crimen, habuisse tam multum, quod daret: voluisse deportare tam multa: hoc denique, quod concedit, amicorum 59. operis esse in hujuscemodi rebus usum. Jam vero lectos aratos, & candelabra ænea num cui, præter istum, Syraculis per triennium facta esse existimatis? Emebat, credo. Sed tantum vos certiores, iudices, facio, quid iste in provincia prator egerit, ne cui forte nimum negligens fuisse videatur, neque se satis, cum potestatem habuerit, instruxisse & ornasse. Venio nunc non jam ad furtum, non ad avaritiam, non ad cupiditatem, sed ejusmodi facinus, in quo omnia nefaria contineri mihi atque inesse videantur: in quo dii immortales violati, existimatio atque auctoritas nominis populi Romani imminuta, hospitium spoliatum

ac proditum, ab alienati scelere istius à nobis omnes reges amicissimi, nationesque, quæ in eorum regno, ac ditione sunt. Nam reges Syriæ, regis Antiochi filios pueros, scitis Romæ nuper fuisse: qui venerant non propter Syriæ regnum: nam id sine controversia obtinebant, ut à patre, & a majoribus acceperant: sed regnum Ægypti ad se, & ad Selenen, matrem suam, pertinere arbitrabantur. 3. Hi ipsi posteaquam temporibus Resp. exclusi, per senatum agere quæ voluerant, non potuerunt, in Syriam, in regnum patrium profecti sunt. eorum alter, qui Antiochus vocatur, iter per Siciliam facere voluit, itaque isto pratore venit Syraculis. hic Verres hereditatem sibi venisse arbitratus est, quod in ejus regnum, ac manus venerat is, quem iste & audierat multa secum præclara habere, & suspicabatur. mittit homini munera satis large: 4. hæc ad usum domesticum, vini, olei quod visum erat: etiam tritici, quod satis esset, de suis decumis. deinde ipsum regem ad cenam vocavit. exornat amplè, magnificeque triclinium: exponit ea, quibus abundabat, plurima ac pulcherrima vasa argentea. namque hæc aurea nondum fecerat. omnibus cenat rebus instructum: & paratum ut sit convivium. Quid multa? Rex ita discessit, ut & istum copiosè ornatum, & se honorifice acceptum arbitraretur, vocat ad cenam deinde ipse pratorem: exponit suas copias omnes, multum argentum, non pauca etiam pocula ex auro, quæ, ut mos est regis, & maxime in Syria, gemmis erant distincta clarissimis. Erat etiam vas vinarium ex una gemma pergrandi, trulla excavata, manubrio aureo. de qua, credo, satis idoneum, satis gravem testem, Qu. Minucium dicere audistis. iste unum quodque vas in manus sumere, laudare, mirari. Rex gaudere, pratori populi Romani satis jucundum, & gratum illud esse convivium. posteaquam inde discessum est, cogitare iste nihil aliud (quod ipsa res declaravit) nisi, quemadmodum regem ex provincia spoliatum, expulsumque dimitteret. mittit rogatum vasa ea, quæ pulcherrima apud illum viderat: ait se suis cælatoribus velle ostendere. Rex, qui istum non nosset, sine ulla suspitione libentissime dedit. Mittit etiam trullam gemmeam rogatum: velle se eam diligentius considerare. ea quoque ei mittitur. Nunc reliquum, iudices, attendite, de quo & vos audistis, & populus Romanus non nunc primum audiet: & in exteris nationibus usque ad ultimas terras pervagatum est. Candelabrum è gemmis clarissimis, opere mirabili perfectum, reges hi, quos dico, Romam cum attulissent, ut in Capitolio ponerent: quod nondum etiam perfectum templum offenderant, neque ponere poterunt, neque vulgo ostendere, ac proferre voluerunt: ut & magnificentius videretur, cum suo tempore in sella Jovis Opt. Max. poneretur: & clarius, cum pulchritudo ejus recens ad oculos hominum, atque integra perveniret. statuerunt id secum in Syriam deportare: ut, cum audissent simulacrum Jovis Optimi Maximi dedicatum, legatos mitterent, qui cum ceteris rebus illud quoque eximium, atque pulcherrimum donum in Capitolium afferrent. Pervenit res ad istius aureis, nescio quomodo nam rex celatum voluerat: non quo quidquam metueret, aut suspicaretur, sed ut ne multi illud ante 6. perciperent oculis, quam populus Romanus. Iste petit à rege, & eum pluribus verbis rogat, ut id ad se mittat: cupere se dicit inspicere, neque se aliis videndi potestatem esse facturum. Antiochus, qui animo & puerili esset, & regio, nihil de istius improbitate

1. Quid non occidit in Sicilia? Emendatio est à Moreti libro III. cap. 8. variat. lect. affirmatque Lambinus existare in suis mss. bene, nostri tamen accedunt vulgatis, quin non, &c.

2. Attalus homo pecuniosus, Neri, Lyso, Lylibæi, &c. Auctor hujus lectionis Turnebus lib. VIII. cap. 10. Advers. è vestigiis mss. vulgo enim, pecuniosus, nec vulgo Lylibæi.

3. Ne ipsi postquam temporibus Resp. Obtemperavi Hitto. ac C. in quibus ita erat: non ut in hodie vulgatis: Ne postquam tempo-

ribus populi Rom.

4. Hæc ad usum domesticum. Supervacua hæc particula hæc. mallem transferre infra, ponique ante di. suis decumis. sic enim Cujac. & Hitto. non ut vulgo, de his die.

5. Ad ultimas terras pervagatum est. Non omnino inepte par illud liborum pervagatum est.

6. Perciperent oculis. Malim cum Hitto. præcipere.

bitate suspicatus est imperat suis, ut id in pratorium involutum quam occultissime deferrent. quod posteaquam attulerunt, involucrisque rejectis constituerunt: iste clamare cepit, dignam rem esse regno Syria, dignum regio munere, dignam Capitolio. Etenim erat eo splendore, qui ex clarissimis, & plurimis gemmis esse debebat: ea varietate operum, ut ars certare videretur cum copia: ea magnitudine, ut intelligi posset, non ad hominum apparatus, sed ad amplissimum templi ornamentum esse factum.

2. quod cum satis jam perspexisse videretur, tollere incipiunt, ut referent. Ite ait, se velle illud etiam, atque etiam confiderare: nequaquam se esse satiatum. jubet illos discedere, & candelabrum relinquere. Sic illi tum inanes 66ad Antiochum revertuntur. Rex primo nihil mesuere, nihil suspicari, dies unus, alter, plures: non referri. Tum mitrit res ad istum, si sibi videtur, ut reddat. Jubet ite posteriore ad se reverti, mirum illi videri, mitrit iterum, non redditur. Ipse hominem appellat: rogat, ut reddat. Os hominis, insignemque impudentiam cognoscit. Quod sciret, quodque ex ipso rege audisset in Capitolio esse ponendam: quod Jovi Optimo Maximo, quod populo Romano servari videret, id sibi ut donaret, rogare, & vehementer petere coepit. Cum ille se & religione Jovis Capitolini, & hominum existimatione impediri diceret, quod multae nationes testes essent illius operis, ac muneris: iste homini minari accerrime coepit. Ubi videt cum nihilo magis minis, quam precibus permoveri: regentem hominem de provincia jubet ante nos decedere: ait se compe-

67rissse, ex ejus regno piratas in Siciliam esse venturos: Rex maximo conventu Syraculis, in foro, ne quis forte me in crimine obscuro versari, atque affingere aliquid suspitione hominum arbitretur, in foro, inquam, Syraculis flens, ac deos, hominesque contestans, clamare coepit, candelabrum factum de gemmis, quod in Capitolium missurus esset, quod in templo clarissimo populo Romae monumentum suae societatis, amicitiaeque esse voluisset: id sibi C. Verrem abstulisse: de ceteris operibus ex auro, & gemmis, quae sua penes illum essent, se non laborare: hoc sibi eripi, miserum esse, & indignum. id est antea jam munitis, & cognitione sua, fratrisque sui, consecratum esset: tamen tum se in illo conventu civium Romae dare, donare, dicere, consecrare Jovi Opt. Max. testemque ipsum Jovem suae voluntatis, ac religionis adhibere. Quae vox? quae latera? quae vires hujus unius criminis quae in omnia posuit sustinere? Rex Antiochus, qui Romae ante oculos omnium nostrum biennium se comitatu regio, atque ornatu fuisset: is cum amicis, & sociis populi Romae esset amicitissimo patre, avo, majoribus, antiquissimis, & clarissimis regibus, opulentissimo & maximo regno, praecipis

68a provincia populi Romae exturbatus est. Quemadmodum hujus tui facti famam in regna aliorum, atque in ultimas terras perventuram putasti, cum audierint, a praetore populi Romani in provincia violatum regem, spoliatum hospitem, ejectum socium populi Romae, atque araicum? Nomen vestrum, populi Romae odio, atque acerbitati scitote nationibus exteris, judices, futurum, si istius hae tanta injuria impunita discesserit: sic omnes arbitrabuntur, praesertim cum hae omnino fama de nostrorum hominum avaritia, & cupiditate percrebuerit, non istius solius hoc esse facinus, sed eorum etiam, qui approbaverunt. Multi reges, multae liberae civitates, multi privati opulenti, ac potentes habent profecto in animo Capitolium sic ornare, ut

templi dignitas, imperiique nostri nomen desiderat. qui si intellexerint, interverso regali hoc dono, graviter vos tulisse: grata fore vobis, populoque Romae sua studia, ac dona arbitrabuntur. sin hoc vos in rege tam nobili, in re tam eximia, in injuria tam acerba, neglexisse audierint: non erunt tam amentes, ut operam, curam, pecuniam impendant in eas res, quas vobis gratis fore non arbitrentur.

hoc loco, Quae Carule, te appello. loquor enim de tuo clarissimo, pulcherrimoque monumento: non iudicis solum severitatem in hoc crimine, sed prope inimici, atque accusatoris vim suscipere debes. tuus est enim honos in illo templo, senatus populi Romae beneficio: tui nominis aeterna memoria simul cum templo illo consecratur. tibi haec cura suscipienda, tibi haec opera sumenda est, ut Capitolium, quomodo magnificentius est restitutum, sic copiosius ornatum sit, quam fuit: ut illa flamma divinitus extitisse videatur, non quae deleat Jovis Opt. Max. templum, sed quae praeclearius, magnificentiusque deposceret. Audi-

70a sti, Quae Minucium Rufum dicere, domus suae diversarium esse Antiochum regem Syraculis: se illud scire ad istum esse delatum: se scire non redditum, audisti, & audies omni e conventu Syraculano, qui ita dicant, se se audientibus, illud Jovi Opt. Max. dicatum esse ab rege Antiocho, & consecratum. Si iudex non esses, & haec ad te delata res esset: te potissimum hoc persequi te petere te agere oporteret. Quare non dubito, quo animo iudex hujus criminis esse debeas, qui apud alium iudicem multo acrior, quam ego sum, actor, accusatorque esse deberes. Vobis autem,

71a iudices, quid hoc indignius, aut quid minus ferendum videri potest? Verresne habebit domi suae candelabrum Jovis Opt. Max. de gemmis, auroque perfectum? cujus fulgore collucere, atque illustrari Jovis Opt. Max. templum oportebat, id apud istum in ejusmodi convivii constituetur, quae domesticis stupris, flagitiisque flagrabunt? In istius lenonis turpissimi domo simul cum ceteris Chelidonis hereditariis ornamentis, Capitolii ornamenta ponentur? Quid huic sacri unquam fore, aut quid tuisse religiosi putatis, qui nunc tanto scelere se obstrictum esse non sentiat? qui in iudicium veniat, ubi ne precari quidem Jovem Opt. Max. atque ab eo auxilium petere more omnium possit?

72a a quo etiam dii immortales sua repetunt in eo iudicio, quod hominibus ad suas res repetundas est constitutum. Miramur Athenis Minervam, Deli Apollinem, Junonem Sami, Pergae Dianam, multos praeterea ab isto deos tota Asia, Graeciaeque violatos, qui a Capitolio manus abstinere non potuerint? quod privati homines de suis pecuniis ornant, ornaturique sunt, id C. Verres ab regibus ornari non est passus. Itaque hoc nefario scelere concepto, nihil posse tota

in Sicilia neque sacri, neque religiosi esse duxit, ut se in ea provincia per triennium gessit, ut ab isto non solum hominibus, verum etiam diis immortalibus bellum indictum putaretur. Segesta est oppidum perveius in Sicilia, iudices, quod ab Aenea fugiente a Troja, atque in haec loca veniente, conditum esse demonstrant. Itaque Segestani non solum perpetua societate, atque amicitia, verum etiam cognatione se cum populo Romano conjunctos esse arbitrantur. Hoc quondam oppidum, cum illa civitas cum Purnis suo nomine, ac sua sponte bellaret, a Karthaginensibus 4 vi captum, atque deletum est: omniaque, quae ornamento urbi esse possent, Karthaginem sunt ex illo loco deportata. fuit apud Segestanos ex arte simulacrum Dianae, cum iumma atque antiquissima praeditum religione, tum singulari opere, artificioque perfectum, hoc translatum Karthaginem, locum

1. Et plurimas gemmas.] Hlitorp. Cujac. Grut. pulcherrimis, Pal. prim. pulcherrimis.

2. Quodcumque satis jam, &c.] Vocula, Quod non comparat in cod. Cujaciano, neque desideratur.

3. Tum mitrit res ad istum.] Vocula rex abest Cujac. & jucundius se audiat.

4. Si capium atque delatum est.] Ita Manut. at Victorius, at edd. priores, as Pall. & Gruter. delatum est: quod non video cur alteri cedere debeat.

locam tantum hominesque mutarat: religionem quidem
 pristinam conservabat, nam propter eximiam pulchritu-
 dinem, etiam hostibus digna, quam sanctissime colerent, vi-
 73 debatur. aliquot saeculis post. P. Scipio bello Punico tertio
 Karthaginem cepit, qua in victoria (videte hominis vir-
 tutem, & diligentiam, ut & domesticam praclarissimam virtutem
 exemplis gaudeatis, & eo majore odio dignantissimi incredi-
 bilem audaciam judicetis) convocatis Siculis omnibus,
 quod diutissime, sapissimeque Siciliam vexaram à Kartha-
 giniensibus cognorant, jubet omnia conquiri: pollicetur,
 sibi magnae curae fore, ut omnia civitatibus, quae cujusque
 fuissent, restituerentur. Tum illa, quae quondam fuerant
 Himera sublata, de quibus antea dixi, Thermitas sunt
 reddita: tum alia Gelenibus, alia Agrigentinis; in quibus
 etiam ille nobilitatis, quem crudelissimus omnium tyran-
 norum Phalaris habuisse dicitur, quo viros, supplicii cau-
 sa, demittere homines, & subicere flammam solebat,
 quem taurum Scipio cum redderet Agrigentinis, dixisse
 dicitur: *AEQVUM ESSE illos cogitare, utrum esset Siculis*
utilius, suisve servire, an populo Romano obtemperare:
 cum idem monumentum & domestica crudelitas, & no-
 74 strae manifestudinis haberent. Illo tempore Segestanis
 maxima cum cura haec ipsa Diana, de qua dicimus, reddi-
 tur: repeditatur Segestam: in suis antiquis sedibus summa
 cum gratulatione civium, & laetitia reponitur. 1. Haec
 erat postra Segestae, sane excelsa in basi: in qua grandibus
 litteris P. AFRICANI nomen erat incisum, eumque KAR-
 THAGINE CAPTA RESTITVISSA, prescriptum, colebatur:
 a civibus: ab omnibus advenis videbarur. cum quorsor
 effem, nihil mihi ab illis est demonstratum prius. Erat
 admodum ampla, & excelsum signum cum stola: ve-
 rumtamen inerat in illa magnitudine atas, atque habitus
 virginalis, sagitte pendebant ab humero: sinistra manu re-
 75 tinebat arcum: dextra ardentem facem praeferebat. Hanc
 cum iste iacrorum omnium hostis, religionumque prado
 vidisset: quasi illa 2. ipsa face percussus esset, ita flagra-
 re cupiditate, atque amentia coepit. imperat magistrati-
 bus iste, ut eam demojiantur, & sibi dent: nihil sibi gra-
 tius ostendit futurum, illi vero dicere, id sibi nefas esse: se-
 que cum summa religione, tum summo metu legum, & ju-
 diciorum tenent, ille tum petere ab illis, tum minari, tum
 spem, tum metum ostendere. Opponebant illi interdum
 nomen Africani: 3. doctum populi Romani illud esse di-
 cebant: nihil se in eo potestatis habere, quod imperator
 clarissimus, nibe hostium capta, 4. monumentum victoriae
 76 populi Rom. esse voluisset. Cum iste nihilo remissius,
 atque etiam multo vehementius instaret quotidie: res agi-
 tur in senatu. vehementer ab omnibus reclamatur. Itaque
 illo tempore, ac primo istius adventu pernegatur. postea,
 quidquid erat operis in navis, remigibusque exigendis, in
 frumento imperando, Segestanis, praeter ceteros, imponebat
 aliquanto amplius, quam ferre possent. praeterea magistra-
 tus eorum evocabat: optimum quemque & nobilissimum
 ad se arcebat: circum omnia provinciae fora saepebat:
 singillatim unicuique calamitati fore se denuntiabat:
 5. universam se funditus illam eversum esse civitatem
 minabatur. Itaque aliquando, multis malis, magnoque
 metu victi Segestani, pratoris imperio parendum esse decre-

verunt. magno cum luctu, & gemitu totius civitatis, mul-
 tis cum lacrymis, & lamentatione virorum, mulierum-
 que omnium simulacrum Dianae tollendum locatur.
 6. Videte quanta religione fuerit. apud Segestanos re-
 perum esse. iudices, scitote neminem, neque liberum, ne-
 que servum, neque civem, neque peregrinum, qui illud si-
 gnum auferet attingere. Barbaros quosdam Lalybeo
 7. scitote advocatos esse operarios. hi denique illud, ignora-
 totius negotii, ac religionis, mercede accepta, sustulerunt,
 quod cum ex oppido exportaretur, quem conventum mu-
 lierum factum esse arbitramini? quem sicutum majorum
 natu? quorum nonnulli etiam illum diem memoria te-
 nebant, cum illa eadem Diana Segestam, Karthagine re-
 vecta, victoriam populi Romani reditu suo nuntiasset.
 Quam dissimilis hic dies illi tempore videbatur? tum im-
 perator populi Romani vir clarissimus, deos patrios repa-
 tabat Segestanis, ex urbe hostium recuperatos. nunc ex ur-
 be sociorum patrios ejusdem populi turpissimos, atque im-
 purissimos, eosdem illos deos nefario scelere auferbat.
 Quid hoc tota Sicilia est clarius, quam & omnes Segesta-
 nas matrones, & virgines convenisse, cum Diana expor-
 taretur ex oppido? unxisse unguentis? complexisse coro-
 nis, & floribus? tunc, odoribusque incensis usque ad agri
 sineis profectas esse? Hanc tu tantam religionem si tum in 78
 imperio propter cupiditatem, atque audaciam non peri-
 melebas; ne nunc quidem in tanto tuo, liberorumque
 tuorum periculo perhorrescis? Quem tibi aut hominem,
 invitis diis immortalibus, aut veo deum, tantis eorum re-
 ligionibus violatis, auxilio futurum putas? Tibi illa Dia-
 na in pace, atque in otio religionem nullam attulit? quae
 cum duas urbes, in quibus locata fuerat, captas, incensa-
 que vidisset, bis ex duorum bellorum flamma, ferroque
 servata est: quae Karthaginensium victoria, loco mutato,
 religionem tamen non amisit? P. Africani virtute religionem
 simul cum loco recuperavit. Quo quidem scelere suscepto,
 cum inanis esset basis, & in ea P. Africani nomen in sum-
 tes indigna, atque intoleranda videbatur omnibus, non
 solum religiones esse violatas, verum etiam P. Africani,
 viri fortissimi, rerum gestarum gloriam, memoriam virtu-
 tis, monumenta victoriae, C. Verrem sustulisse. Quod cum 79
 isti renuntiaretur de basi ac litteris, existimavit homines
 in oblivionem totius negotii esse venturos, si etiam basim,
 tanquam indicem sui sceleris, sustulisset. Itaque tollendam
 istius imperio locaverunt: quae vobis locatq; ex pub-
 lici Segestanorum litteris prioris actione recitata est. Te
 nunc, P. Scipio, te, inquam, lectissimum, ornatissimum,
 que adolecentem appello: abs te officium tuum, debi-
 tum generi, & nomini requiro, & flagito. Cur pio isto,
 qui laudem, honoremque familiae vestrae deperculatus est,
 pugnas? cur eum defensum esse vis? cur ego tuas partes
 suscipio? cur tuum onus sustineo? M. Tullius P. Africani
 monumenta requirit: P. Scipio cum, qui illa sustulit, de-
 fendit, cum mos à majoribus traditus sit, ut MONUMENTA
 8. majorem, ita suorum quisque defendat, ut ea ne orna-
 ri quidem nomine alieno sinat: tu illi aderis, & qui non
 obtulit aliqua ex parte monumenta P. Scipionis, sed fun-
 9. ditus sustulit, ac deletit? Quisnam igitur, per deos im-
 mortales, tuebatur P. Scipionis memoriam mortui? quis
 nonu-

1. Haec erat postra Segestae.) Pall. Gruter. ed. vet. reposta: ut fore sus-
 piceret triadent hanc verborum esse à benignitate scribarum.
 2. Ipsa face percussus.) Bellè; neque aliter miss. nostri. Incept. Curio
 permissus, alii permissus.
 3. Dianam populi. Ps. id esse dicitur.) Absit ab Hitorp. & Cujac. de-
 mon. raste inquit Gualtemus.
 4. Monumentum istud dicitur per. Re.) Hitorp. excerpta, excludunt pop-
 Rom. placetque Gualtemus, cum implet Cicero paulo post. eandem
 hanc Dianam nomine utantur utrumque P. Africani.
 5. Universam se funditus illam eversum esse civitatem, quod
 in Cujac. atque Hitorp. nisi tamen veritas exillimus auctoris, ut

respondeat illi singillatim. & corrumpti facillime potuit in universam.
 6. Videte quanta religione fuerit.) Non abhorreo ab Cujac. & Hitorp.
 religio fuit, quod item recepit Lambinus.
 7. Scitote advocatos esse operarios.) Biga eadem addebat, nihil peius. at
 Gruteri m. controv. etiam movet illi scitote, tanquam inculcatum ex
 his quae praecesserant. & poterat sane subintelligi.
 8. Omnes Segestanas matrones.) Pal. pr. & Grut. Segestanas. Cujac. &
 Hitorp. Segestanas. quod malum.
 9. Qui non obtulit.) Sic nostri, sic etiam omnes: conjiciebat Hote-
 manus, obtulit, aut obtulit: Cujac. liber servat obtulit: quod Gualte-
 mus annotavit, tanquam dignum de quo deliberaretur: est profecto.

mortui? quis monumenta, atque indicia virtutis *si tu ea ro-
linguis*, ac deseris? neque solum spoliarum illa pati, sed
etiam eorum spoliatorem, vexatoremque defendes? ad-
sunt Segestani, clientes tui, socii populi Rom. atque amici:
certio em te faciunt, P. AFRICANVM, Karthagine de-
lecta, simulacrum Dianæ maioribus suis restituisse: idque
apud Segestanos, ejus imperatoris nomine positum, ac de-
dicatum fuisse: hoc Verrem demolendum, & asportan-
dum, nomenque omnino P. Scipionis de eadem, tollen-
dumque curasse: orant te, atque obsecrant, ut sibi *religio-
nem*, generi tuo *laudem*, gloriamque redditas; ut, quod ex
urbis hostium per P. Africanum recuperavit, id per te ex
prædonis domo conservare possint. Quid aut his respon-
dere honeste potes, aut illi facere, nisi ut te, ac fidem
tuam implorent? adfunt, & implorant, potes domesticæ
laudis amplitudinem, Scipio, tueri, potes: optima in te
sunt, quæ aut fortuna hominibus, aut natura largitur,
non præcepto fructum officii tui, non alienam mihi lau-
dem appero: non est pudoris mei, P. Scipione, & floren-
tissimo adolescente, viro, & molanti, me propugnato-
rem monumentorum P. Scipionis, defensoreque profiteri
83. Quam ob rem si suscipis domesticæ laudis patrocinium,
me non solum filere de vestris monumentis oportebit,
sed etiam lætari, P. Africanus ejusmodi esse fortunas mor-
tui, ut ejus honores ab iis, qui ex eadem familia sunt, de-
fendatur, neque ullum adventitium requiratur auxilium.
Sin filius amicitia te impediet: si hoc, quod abs te po-
tulo, minus ad officium tuum pertinere arbitrare: suc-
cedam ego vicarius tuo muneri: suscipiam patris, quas
alienas esse arbitrabor, & ne ista præclara nobilitas defi-
nat queri, POPULVM R. hominibus 2 novis, atque indu-
striis libenter honores mandare, semperque mandasse.
3 Non est querendum, in ea civitate, quæ propter virtu-
tem omnibus nationibus imperat, *veritatem plurimum posse*.
Sit apud alios imago P. Africanus: ornentur alii, mortui
virtute, ac nomine, talis ille vir fuit: ita de populo Rom.
meritus est, ut non uni familia, sed universæ civitati com-
mendatus esse debeat. Est aliqua mea pars virilis, quod
ejus civitatis sum, quam ille amplam, illustrem, claram-
que reddidit: præcipue quod in his artibus pro mea parte
verior, quarum ille princeps fuit, æquitate, industria,
temperantia, defensione miserorum, odio improborum:
quæ *ægnatio studiorum*, & artium, propemodum non minus
est conjuncta, quam ista, qua vos delectamini, *genus*, &
84. *nomini*. Repeto abs te, Verres, monumentum P. Africanus:
causam Siculorum, quam suscepi, relinquo: judicium de
pecuniis reperendis ne sit hoc tempore: Segestanorum
injuriæ negligantur: basis P. Africanus restituatur: nomen
invictissimi imperatoris incidatur: signum pucherrimum
5 Karthagine captum reponatur. Hæc abs te non Si-
culorum defensor, non tuus accusator, non Segestani pos-
tulant: sed is, qui laudem, gloriamque P. Africanus tu-
entiam, conservandamque suscepit. Non vereor, ne hoc
officium meum P. Servilio judici non probem, qui cum
res maximas gesserit, 5 monumentaque harum rerum
maximè constituat, atque in his elaborer, profectò volet
hæc non solum *sua posteris*, verum etiam omnibus viris
fortibus, & bonis civibus defendenda, non spolianda im-
probis tradere. Non vereor, ne tibi, Q. Catule, displi-
ceat cujus amplissimum in orbe terrarum, clarissimum.

que monumentum est, quàm plurimos esse *custodes monu-
mentorum*, & putare OMNES BONOS alienæ gloriæ defen-
sionem ad officium suum pertinere. Et quidem ceteris 83.
istius furtis, atque flagitiis ita moveor, ut ea reprehenden-
da tantum putem: hic verò tanto dolore afficio, ut
nihil mihi indignius ferendum videatur. Verres Africanus
monumentis domum suam, plenam stupri, plenam flagi-
tium, plenam dedecoris, ornabit? Verres temperatissimi,
sanctissimi viri monumentum, Dianæ simulacrum
virginis, in ea domo collocabit, in qua semper meretri-
cium, & lenonumque flagitia versantur? At hoc solum 84.
Africanus monumentum violasti? quid? à Tindaritanis
non ejusdem Scipionis beneficio positum simulacrum
Mercurii, pulcherrimè factum, sustulisti? At quemadmo-
dum, dii immortales? quàm audacter! quàm libidinosè
quàm impudenter! audistis nuper dicere legatos Tinda-
ritanos, homines honestissimos, ac principes civitatis:
Mercurium, qui sacris anniversariis apud eos, ac summa re-
ligione colebatur, quem P. Africanus, Karthagine capta,
Tindaritanis non solum suæ *victoria*, sed etiam illorum *fidei*,
secretatibusque monumentum, atque indicium dedisset, hujus
vi, & eleie, imperioque esse sublatum, qui ut primum in
illud oppidum venit, statim, tanquam ita fieri non solum
oportere, sed etiam necesse esse, tanquam hoc senatus
mandasset, popululque Rom. jussisset: ita continuo, si-
gnum ut demolerentur, & M. Stanam deportarent, impetra-
vit. Quod cum illis, qui aderant, indignum; qui audie- 85.
bant, incredibile videretur: non est ab isto, primo illo ad-
ventu, perseveratum discedens mandata Proagoro Sopatro,
cujus verba audistis, ut demoleretur, cum recussaret, vehe-
menter *minatur*, ita tum ex illo oppido proficiscitur, Pro-
agorus refert rem ad senatum: vehementer undique re-
clamatur, ne multa: iterum iste aliquantò post ad illos ve-
nit, quærit continuo de signo, respondetur ei senatum non
permittere: poenam capitis constitutam, si in usum senatus
quisquam attingisset: simul religio commemoratur. Tum
iste: *Quam mihi religionem narras? quam poenam? quem sena-
tum?* vivum te non relinquam: moriere virgis, nisi signum
traditur. Sopater iterum flens 7 ad senatum desert istius
cupiditatem, minasque demonstrat. Senatus Sopatro re-
sponsum nullum dat, sed commotus, perturbatusque dis-
cedit. Ille prætoris accessit nuntio, rem demonstrat:
negat ullo modo fieri posse. Atque hæc (nihil enim præ-
mittendum de istius impudentia videtur) agebantur in
conventu palam de sella, ac de loco superiore. Erat hiems 86.
summa, tempus, ut ipsum Sopatrum dicere audistis, perfrigi-
da; imber maximus: cum iste imperat licitoribus, ut So-
patrum de porticu, in qua ipse sedebat, præcipitem in fo-
rum dejiciant, nudumque constituent. Vix erat hoc pla-
ne etiam impetatum, cum illum spoliatum, stipatumque
licitoribus videres, omnes ideò putabant, ut miser, atque
innocens, *virgibus caderetur*, fessellit hæc homines opinio,
virgis iste caderet sine causa socium populi Rom. atque
amicum? non usque eò improbus: non omnia sunt in eo
uno vitia: numquam fuit crudelis. leniter hominem, ele-
menterque accepit. Equestris sunt medio in foro Marcellorum
statuæ, sicuti ferè ceteris in oppidis Siciliæ: ex
quibus iste C. Marcelli statuam delegit: ejus officia in illa
civitate, totaque provincia *recentissima* erant, & maxima in
ea Sopatrum, hominem tum domi nobilem, tum sum-

Y mo

1. Ne ista præclara nobilitas, &c.) Ne, an confirmantis sit, an infir-
mantis.
2. Novis atque industriis.) Lambinus suavis codicis Gulielmii abje-
cit copulam atque, quod nullo modo ausu imitari. Gulielmii consi-
ciebat *novis*.
3. Non est querendum.) Non video, quomodo hæc bellè cohærent
cum præcedenti, debet sequi: quoniam quid quæsi est, quid quis meriti
queratur, in *recedenti* &c.
4. Carthagine captum reponatur.) P. Manutius & Lambinus, Cartha-
gine capta recuperatum reponatur.

5. Monumentaque verum maxime constituent.) Forsan quam maxime consti-
tam Pell. & Gruer. & edd. vet. tam maxime. Cujac. cum quam maxime
Fulvianus, *novis maxime*.
6. Lenonum flagitia versantur.) Gifanuis ad Lucretium in voce *Trivias*
refert veterem codicem suum non agnoscere illud *versantur*, habent tæ-
men nostri omnes, & edd. vet.
7. Ad senatum desert istius cupid.) Cujacii libet rem *desert*: istius cu-
pid. &c. non reprehendo, sed mox plane mihi supervacuum videtur
rem *desertisse*: tanquam pætos legendum sit, *nuntius, atque illa*, &c.
1. Cæ

mo magistratu præditum, divitari, ac deligari jubet.

87. quo cruciatus si affectus, venire in mentem necesse est omnibus, cum esset victus *nudus in ære*, in imbrī, in frigore, neque tamen finis huic injuriæ, crudelitatisque fiebat, donec populus, atque universa multitudo, atrocitate rei, misericordiam commota, senatum clamore coegit, ut ei simulacrum illud Mercurii polliceretur. et clamabant forte, ut res æsa dii immortales ulciscerentur; hominem interea perire innocentem non oportere. Tum frequens senatus ad istum venit: pollicetur signum. Ita Sopater de statua C. Marcelli, cum jam pæne obriguisset, vix vivus auferitur. Non possum dispositè istum accusare, si cupiam: opus est non solum ingenio, verum etiam artificio quodam linguari. Unum hoc crimen videtur esse, & à me pro uno ponitur, de Mercurio Tindaritano; plura sunt. sed ea quo pacto distinguere, ac separare possum, nescio. est *peculiarium captarum*, quod signum à sociis pecuniarum magna sustulit, est *peculatus*, quod publice populi Romani signum, de præda hostium captum, positum imperatoris nostri nomine, non dubitavit auferre. est *maiestatis*, quod imperii nostri gloriæ, rerumque gestarum monumenta et evertere, atque asportare ausus est. est *colæis*, quod religiones maximas violavit. est *crudelitas*, quod in hominem innocentem, in socium nostrum, atque amicum, non solum ac singulare supplicii genus excogitavit. Illud vero quid sit, jam non quo dicere: quo nomine appellem, nescio, quod in C. Marcelli statua. Quid est hoc? patroni ne quod erat? quid tum? quod id spectat? utrum ea res ad opem an ad calamitatem clientium, atque hospitium valere debebat? an ut hoc ostenderes, contra vim tuam, in patris prædidi nihil esse? quis hoc non intelligeret, IN IMPROBI præsentis imperio majorem esse vim, quam in bonorum absentium patrocinio? an vero ex hoc illa tua singularis significatur insolentia, superbia, contumacia? detrahere videlicet aliquid de te amplitudine Marcellorum putasti. itaque nunc Siculorum Marcelli non sunt patroni: Verres in eorum locum *substitutus* est.

89. Quam in te tantam virtutem esse, aut dignitatem arbitratu es, ut conarere clientelam tam illustrem, tam splendide provinciam, transducere ad te, auferre à certissimis, antiquissimisque patronis? Tu ista stultitia, nequitia, inertia, non modo totius Siciliæ, sed unius tenuissimi Siculi clientelam tueri potes? tibi Marcelli statua pro patulo in clientis Marcellorum fuit? tu ex illius honore in eos ipsos, qui honorem illi habuerant, supplicia quærebas? Quid postea? quid tandem *tuis statuis* fore arbitrare? an vero id, quod accidit? Nam Tindaritano statuam istius, quam sibi propter Marcellum, alio re etiam basi poni iusserat, deturbarunt, simulacrum successum isti audierunt. Dedit igitur tibi fortuna Siculorum C. Marcellum iudicem, ut, cuius ad statuam Siculi, te prætoris alligabantur, ejus religioni te eundem vincitum, adstrictumque dedamus. Ac primò, iudices, hoc signum Mercurii dicebat iste Tindaritanos C. Marcello huic Æternino vendidisse: atque hoc sua causa etiam Marcellum ipsum sperabat esse dicturum: quod mihi nunquam verisimile visum est, adolescentem illo loco natum, patronum Siciliæ, nomen suum isti ad *translationem criminis* commodaturum. Verumtamen ita res mihi tota prævisa, atque præcauta est, uti, si maximè esset inventus, qui in se suscipere istius culpam, crimenque cuperet: tamen is proficere nihil posset. eos enim testes deduxi, & eas litteras deportavi, ut de istius facti dubium nemini esse posset. publicæ litteræ sunt, deportatum esse Mercurium Messanam summi publico, dicunt.

1. *Clamabant forte.* Dicitur *clamabant*, habetur mihi pro librarij additamento.

2. *Evertere atque asportare.* Gulielmus conjecit; *evertere*.

3. *Verisimile enim.* Sic Nonius, servatque Cujac. atque Hitorp. namque vulgata *vilius*.

quanti; præfuisse huic negotio publicè legatum Foleam, quid? is ubi est? præsto est: testis est. Proagoni Sopatri iussu. Quis est hic? qui ad statuam adstrictus est. Quid? is ubi est? testis est, vidistis hominem, & verba ejus audistis. Demolendum curavit Democritus gymnasiarchus, quod is eo loco prætor. Quid? hoc nos dicimus? immò verò ipse prætor: Romæ nuper ipsum esse pollicetur, sese id signum legatis esse redditurum, si ejus rei *testificatio* *videretur*, cautumque esset, eos testimonium non esse dicturos. Dixit hoc apud vos Zosippus, & Hismenias, homines nobilissimi, & principes Tindaritano civitatis. Quid? Agrigentino nonne ejusdem P. Scipionis monumentum, signum Appollinis pulcherrimum, cuius in femine, litterulis minutis argenteis nomen Myronis erat inscriptum, ex Æsculapii religiosissimo fano sustulisti? quod iste, iudices, cum clam fecisset: cum ad suum scelus illud, furtumque nefarios quosdam homines improbos, duces atque adiutores adhibuisset, vehementer commota civitas est. Uno eodem tempore Agrigentini beneficium Africani, religionem domesticam, ornamentum urbis, indicium victoriæ, testimonium societatis, *requirunt*. Itaque ab illis, qui principes in ea civitate erant, præcipitur, & negotium datur quætoribus, & adilibus, ut noctu vigiliis agerent ad adificiæ, etenim iste Agrigenti (credo propter multitudinem illorum hominum, atque virtutem, & quod civis Romani, viri fortes, ac strenui, & honesti permulti in illo oppido, conjunctissimo animo cum istis Agrigentinis vivunt, ac negotiantur) non audebat *palam tollere*, aut possere, quæ placebant. Herculis templum est apud Agrigentinos, non longe à foro, sanè sanctum apud illos, & religiosum, ibi est ex ære simulacrum ipsius Herculis, quo non facile quidquam dixerim me vidisse pulchrius, (tametsi non tam multum in istis rebus intelligo, quàm multa vidi) usque eò, iudices, & iustum ejus, ac mentum paullo sit attutius, quod in precibus, & gratulationibus non solum id venerari, verum etiam *ofulari* solent. Ad hoc templum, cum esset iste Agrigenti, duce Timarchide, repente, nocte interpesta, servorum armatorum sit concursus atque impetus clamor à vigiliis, fanique custodibus tollitur. Qui primò cum obstitere, ac defendere conarentur, malè multati clavis, ac fastibus repelluntur. postea convulsis repagulis, effractisque valvis, demoliri signum, ac vestibus la besa stare conantur. Interea ex clamore fama tota urbe percrebruit, *EXYGNARI DEOS PATRIOS*; non hostium adventu, necopinato, neque repentino prædonum impetu, sed ex domo, atque cohorte prætoris, manum fugitivorum instructam, armatamque venisse. nemo Agrigenti neque atate tam affecta, neque viribus tam infirmis fuit, qui non illa nocte, eo nuntio, excitatus surrexerit, relumque quod cuique *fori offerbat*, arripuerit. Itaque brevi tempore ad sanum ex urbe tota concurrunt. Hora amplius jam in demolendo signo permulti homines moliebantur: illud interea nulla lababat ex parte: cum alii vestibus subjectis conarentur commovere, alii deligatum omnibus membris rapere ad se sunibus. Repente Agrigentini concurrunt: sit magna lapidatio: dant sese in fugam istius præclari imperatoris *nocturni militis*. duo tamen sigilla perparvula tollunt, ne omnino inanes ad istum prædonem religionum reverterentur. Nunquam tam male est Siculis, quin aliquid faceret, & commode dicant, velut in hæc re. aiebant in labores Herculis non minus hunc immanissimum *Verrem*, quàm illum *apud Erymanthum* referri oportere. Hanc virtutem Agrigentinorum imitati sunt Assorini postea, viri fortes, & fideles,

4. *In precibus ac gratulationibus.* Lipsius noster putabat vocem magis convenientem cum de Diis agerent, *ex arariis*, lib. 11. Elect. cap. 6.

5. *Non hostium adventu necopinato.* Illud *necopinato* admittit primitus Lambinus & eod. Cujac. reperitque item in Hitorp. Gulielmus abest tamen Italici nostri missi.

deles, sed nequaquam ex tam ampla, neque tam ex nobili civitate. Chryſas est *amnis*, qui per Aſſorinorum agros fluit. is a pud illos habetur *deus*, & religione maxima colitur. fanum ejus est in agro propter ipsam viam, qua Aſſoro itur Ennam. In eo Chryſas est simulacrum, præclare factum è marmore. id iste poscere Aſſorinos propter singularem ejus fani religionem non ausus est. Tlepolemo dat, Hieronique negotium. illi noctu, r. facta manu, armatique veniunt: fotes ædis effringunt: aditus, custodesque mature sentiunt: signum, quod erat notum viciniaz, *bucina datur*: homines ex agris concurrunt: ejicitur, fugaturque Tlepolemus: neque quidquam ex fano Chryſa, præter unum perparvulum signum ex ære, desideratum est. Matris magna fanum 2 apud Enguinos est. jam enim mihi non modò breviter de unoquoque dicendum, sed etiam prætereunda videntur esse permulta, ut ad majora istius, & illustriora in hoc genere furta, & scelera veniamus. In hoc fano loricæ, galeæque æneas, calatas opere Corinthio, hydriæque grandæis, simili in genere, atque eadem arte perfectas, idem ille P. Scipio, vir omnibus rebus præcellensissimus, posuerat, & *sanum nomen inscripserat*. Quid jam de isto plura dicam, aut querar? omnia illa, judices abtulit: nihil in religiosissimo fano, præter vestigia violatæ religionis, nomenque P. Scipionis, reliquit. hostium spolia, monumenta imperatorum, decora, atque ornamenta fanorum posthac, his præclaris nominibus amissis, in *instrumen-*

98. 20. ac suppellectili C. Verri numerabuntur. Tu videlicet solus vasis Corinthiis delectaris? tu illius æris temperationem, tu operum lineamenta solertissimè perspicis? hæc Scipio ille non intelligebat, homo doctissimus, atque humanissimus? tu sine ulla bona arte, sine humanitate, sine ingenio, *sine litteris*, intelligis, & judicas? vide, ne ille non solum temperantia, fed etiam intelligentia, te, atque istos, qui se *elegantius* dici volunt, vicerit. nam quia, quam pulchra essent, intelligebat, idcirco existimabat, ea, non ad hominum *lucuriam*, sed ad ornatum sanorum, atque oppidorum esse facta, ut posteris nostris monumenta religiosa esse viderentur. Audire etiam singularem ejus, judices, cupiditatem, audaciam, amentiam, in his præsertim sacris poluendis, quæ non modo manibus attingi, sed ne *cogitatione* quidem violari fas fuit. Sacrarium Cereris est apud Catinenſis, eadem religione, qua Romæ, qua in ceteris locis, qua propè in toto orbe terrarum. In eo sacrario intimo fuit 3 signum Cereris perantiquum: quod *virgines*, non modò enjasmodi esset, sed ne esse quidem sciebant. aditus enim in id sacrarium non est viris: sacra per *mulieres*, ac *virgines* confici solent. hoc signum noctu etiam istius servi ex illo religiosissimo, atque antiquissimo fano sustulerunt: post die sacerdotibus Cereris, atque illius 4 fani antistitis, majores natu, probatæ ac nobiles mulieres, rem ad magistratus suos deferunt. omnibus acerbum, indignum, 100. luctuosum denique videbatur. Tum iste permotus illa atrocitate negotii, ut ab se sceleris istius suspicio removeretur, dat hospiti suorum negotium, ut *aliquem reparet*, quem ea *faciisse insimularet*: dareque operam, ut is eo crimine damnaretur, ne ipse esset in crimine. Res non procrastinatur. nam cum iste Catinam profectus esset: servi cujusdam nomen defertur. is accusatur: ficti testes in eum dantur: rem cunctus senatus Catinenſium legibus judicat. Sacerdotes vocantur: ex his *queritur secretum* in curia, quid esse factum arbitrentur: quemadmodum signum esset ablatum. respondent illæ, Prætoris in eo loco servos esse viſos, res, quæ esset jam antea non obſcura, sacerdotum testimonio perspicua esse cepit. itur in consilium: servus

ille innocens omnibus sententiis absolvitur, quò facilis vos hunc omnibus sententiis condemnare possitis. quid enim postulas, Verres? quid speras? quid spectas? quem tibi aut deorum, aut hominum auxilio putas futurum? eone tu servos ad spoliandum fanum immittere ausus es, quò liberos adire, ne orandi quidem causa, fas erat? hisne rebus manus afferre non dubitasti, à quibus etiam *oculos colibere* te religionum jura cogebant? tamen ne oculis quidem captus in hanc fraudem tam sceleratam, ac tam nefariam decidisti. nam id concupisti, quod *numquam videras*: id, inquam, adamaſti, quod antea non adspexeras. auribus tu tantam cupiditatem concepisti: ut eam non metus, non religio, non deorum vis, non hominum existimatio contineret. At ex viro bono audieras, credo, & bono 102. auctore. Qui id potest, qui ne ex viro quidem audire poteris? Audisti igitur ex muliere: quoniam id viri neque vidisse, neque nosse poterant. Qualem porro illam feminam fuisse putatis, judices? quam *pudicam*, quæ cum Verre loqueretur, quàm religiosam, quæ sacrarii spoliandi ostenderet rationem? At minime mirum, quæ sacra per summam castimoniam virotum, ac mulierum fiant, eadem per istius stuprum, ac flagitium esse violata. Quid ergo? hoc solum auditione expetere cepit, cum id ipse non vidisset? immò verò alia complura: ex quibus eligam spoliationem nobilissimam, atque antiquissimam fani: de qua priore actione testes dicere audistis. nunc eadem illa, quæ so, audite, & diligenter, sicut adhuc fecistis, attendite. In 103. sula est Melita, judices, satis lato ab Sicilia mari, periculosoque disjuncta: in qua est eodem nomine oppidum, quò ille numquam accessit: quod tamen isti *tristimum* per triennium ad muliebrem vestem conficiendam fuit. Ab eo oppido non longe, in promontorio fanum est Junonis antiquum; quò tanta religione semper fuit, ut non modò illis Punicis bellis, quæ in his fere locis 5 navali copia gesta, atque versata sunt: sed etiam in hac prædonum multitudine semper *violatum*, sanctumque fuerit. Quin etiam hoc memoria proditum est, classem quondam *Maſinissæ* regis ad eum locum appulsa, præfectum regium denteis eburneos, incredibili magnitudine, è fano sustulisse & eos in Africam portasse, *Maſinissæ*que donasse. Regem quidem primò delectatum esse munere: post, ubi audisset, unde essent, statim certos homines in quinqueremi misisse, qui eos denteis reportarent. itaque in his inscriptum litteris Punicis fuit: REGEM MASINISSAM IMPROBENTEM ACCEPISSE: RE COGNITA REPONDENDOS, RESTITVENDOSQUE CVRASSE. Erat præterea magna vis eboris, multa ornamenta, in quibus eburnæ Victoris, antiquo opere, ac summa arte perfectæ. Hæc iste omnia, 104. ne multis morer, uno impetu, atque uno nuntio per servos Venetios, quos ejus rei causa miserat, tollenda, atque asportanda curavit. Prò dii immortales, quem ego hominem accuso? quem legibus, ac judiciali jure persequor? de quo vos sententiam per tabellam feretis? dicunt legati Melitenſes publice, spoliatum templum esse Junonis: nihil istum in religiosissimo fano reliquisse: quem in locum clasſes hostium sæpe accesserint: ubi pirate ferè quotannis hiemate soleant: quod neque prædo violavit antea, neque hostis attingit, id ab uno isto sic spoliatum esse, ut nihil omnino sit relictum. Hic nunc aut iste reus, aut ego accusator, aut hoc judicium appellabitur? criminibus enim coarguitur, aut suspicionibus in judicium vocatur? dii ablati, fana vexata, nudatæ urbes reperiuntur. earum autem rerum nullam sibi iste neque *insidiandi rationem*, neque *defendendi facultatem* reliquit: omnibus in rebus coarguitur à me, convincitur à

Y 2

testibus.

1. Fella manu armataque. Placbat Gulielmio, armataque, quod in Cujac. Hier. Pall. Gruter. & olim eukis.

2. Apud Enguinos. Pall. Inguinos. Cujac. Hier. Enguinos. Grut. Inguinos. reperitur idem nomen infra lib. vii. cap. 72. ubi Cujac. prætere Legios, ut etiam ed. vet. pal. prim. A. Enguinos. Iec. Enguinos.

3. Signum Cereris perantiquum. Hictrorpi vetus, in antiquum, ita Vit-

gilio, incam menta, inquit Gelielmus.

4. Fani assinissæ. Ita Priscianus, lib. v. Gellius lib. xiii. cap. 19. nam Pall. & Gruter. assinissæ, ut vulgati.

5. Navali copia gesta. Gr. J. Bene, copia navali; hoc est apparatus navali sive clasibus.

restibus, urgetur confessione sua, manifestis in maleficiis renetur, & insane etiam, ac tacitus facta mecum sua recognoscit. Nimirum mihi diu videor in uno genere versari criminum. sentio iudices, occurrendum esse *sanctati aurium*, animorumque vestrorum. Quam ob rem multa pratermissam. ad ea autem, quae dicturus sum, reficite vos, quae, iudices, per deos immortalis, per eos ipsos, de quorum religione iamdiu dicimus, dum id ejus facinus commemoro, & profero, quo provincia tota comora est: de quo si paulo altius ordiri, ac repetere memoriam religionis videbor, ignoscite. Rei magnitudo me breviter perstringere atrocitatem criminis non sinit. Vetus est haec opinio, iudices, quae constat ex antiquissimis Graecorum literis, atque monumentis, insulam Siciliam totam, esse *Ceresi & Liberae consecratam*. hoc cum ceterae gentes sic arbitrantur, tum ipsi Siculis tam persuasum est, ut animis eorum insitum, atque innatum esse videatur. nam & natas esse has in his locis deas, & fruges in ea terra primum repertas arbitrantur: & raptam esse Liberam, quam eandem *Proserpinam* vocant, ex Ennensium nemore: qui locus, quod in media est insula situs, *umbilicus Siciliae* nominatur. quam cum investigare, & conquirere Ceres velle, dicitur inflammasse rades iis ignibus, qui ex Aetnae vertice erumpunt: quas sibi cum *Ipsa* praefertet, orbem omnium peragrasse terrarum. Enna autem, ubi ea, quae dico, gesta esse memorantur, est loco praecelso, atque edito: quo in summo est aquata agris planities, & aqua perennes. tota vero ab omni aditu circumcisa, atque direpta est. quam circa lacus, lucique sunt pluvium, & iucissimi flores omni tempore anni: locus ut ipse raptum illum virginis, quem iam a pueris acceperimus, declarare videatur. etenim propter est spelunca quaedam, conversa ad Aquilonem, infinita altitudine, qua *Ditem* patrem serunt repente cum curru egressisse, abiecta inque ex eo loco virginem secum asportasse, & subito non longe à Syracusis penetrasse sub terras lacumque in eo loco repente exstitisse: ubi usque ad hoc tempus Syracusani festos dies anniversarios agunt, & celeberrimo viro- rum, mulierumque conventu. Propter hujus opinionis vetustatem, quod eorum in his locis vestigia, ac prope *innu- merabilia* reperiuntur deorum, mira quaedam tota Sicilia privatim, ac publice religio est Ceresis Ennensis. etenim multa saepe prodigia vim ejus numenque declarant, multis saepe in difficillimis rebus praefens auxilium ejus oblatum est, ut haec insula ab eo non solum diligi, sed etiam *incolis*, custodi-
 100. rique videatur. Nec solum Siculi, verum etiam ceterae gentes, nationesque Ennensem Ceterem maxime colunt. etenim, si *Athenensium* sacra summa cupiditate expetuntur, ad quos Ceres in illo errore venisse dicitur, frugesque attulisse: quamam esse religionem convenit eorum, apud quos eam natam esse, & fruges invenisse constat? Itaque apud patres nostros atroci, ac difficili reip. tempore cum, T. Graccho occiso, magnorum periculorum metus ex ostentis pontederetur, P. Mutio, L. Calpurnio Coss. aditum est ad libros Sibyllinos: in quibus inventum est, *CERES ANTIQVISSIMAM FLACARI OPORTERE*. Tum ex amplissimo collegio decemvirali sacerdotes populi Romani, cum esset in urbe nostra Ceresis pulcherrimum, & magnificentissimum templum, tamen usque Ennam profecti sunt. tanta enim erat auctoritas, & vetustas illius religionis, ut, cum illuc irent, non ad aedem Ceresis, sed ad ipsam Ceterem proficisci viderentur. Non obtundam diutius etenim iam dudum vereor, ne oratio mea, aliena ab iudiciorum ratione, & quotidiana dicendi consuetudine esse videatur. hoc dico, hanc ipsam Ceterem, antiquissi-

mam, religiosissimam, *principens omnium sacrorum*, quae apud omnes gentes, nationesque sunt, à C. Verre ex suis templis, ac sedibus esse sublatam. Qui accessit Ennam, vidit simulacrum Ceresis è marmore, & in altero templo Liberæ sunt ea perampla, atque praecelara, sed non ita antiqua. Ex aere fuit quoddam modica amplitudine, ac singulari opere, cum facibus, perantiquum, omnium illorum, quae sunt in eo fano, multo antiquissimum. id sustulit, ac tamen eo contentus non fuit. Ante aedem Ceresis in aperto, ac propatulo loco signa duo sunt, Ceresis unum, alterum Triptolemi, & pulcherrima, & perampla. his pulchritudo periculo, amplitudo saluti fuit, quod eorum demolitio, atque asportatio, perdifficilis videbatur. insistebat in manu Ceresis dextra simulacrum pulcherrime factum *Victoriae*. hoc iste de signo Ceresis avellendum, asportandum, curavit. Qui tandem istius animus est nunc in *reconsecratione sacrarum* sacrorum, cum ego ipse in commemoratione eorum non solum animo commovear, verum etiam corpore perhorrescam? venit enim mihi fani, loci, religionis illius in mentem: versantur ante oculos omnia: dies ille, quo ego Ennam cum venissem, praestitit mihi sacerdotes Ceresis cum infulis, ac verbis fuerunt: concio, conventusque civium: in quo ego cum loquerer, tanti stertus, gemitusque fiebant, ut acerbissimus tota urbe luctus versari videretur. non illum decumarum imperia, non bonorum direptiones, non iniqua iudicia, non importunissimas istius libidines, non vim, non contumelias, quibus operi, oppressique erant, conquirebantur: Ceresis nomen, sacrorum vetustatem, fani religionem, istius scelera tissimi, atque audacissimi supplicia *expiari* volebant: omnia se cetera pati, ac negligere dicebant. Hic dolor erat tantus, ut Verres, alter Orcus, venisse Ennam, & non Proserpinam asportasse, sed ipsam abripuisse Ceterem videretur. etenim urbs illa non urbs videtur, sed *sanctum Ceresis* esse habitare apud sese Ceterem Ennenses arbitrantur: ut mihi non civis illius civitatis, sed omnes sacer-
 110. dotes, & omnes aediles, atque antistites Ceresis esse videantur. Enna tu simulacrum Ceresis tollere audebas? Enna tu de manu Ceresis Victoriam deripere, & deam de detrabere conatus es? quorum nihil violare, *mibi* Latiniore *ausum* fuit, in quibus erant omnia, quae sceleri propiora sunt, quam religioni, tenuerunt enim P. Popillio, P. Rupilio, Coss. illum locum servi, fugitivi, barbari, sed neque tam servi illi dominorum, quam tu libidinum: neque tam fugitivi illi à dominis, quam tu à jure, & à legibus: neque tam barbari lingua, & natione illi, quam tu natura & moribus: neque illi tam hostes hominibus, quam tu diis immortalibus. Quae deprecatione igitur ei reliqua, qui indignitate *servus*, temeritate *fugitivus*, scelere *barbarus*, crudelitate *hostis* vicerit? Audistis Theodorum, & Numiniam, & Nicasionem, legatos Ennensis, publice dicere, sese à suis civibus huc habere mandata, ut ad Verrem adirent, & eum simulacrum Ceresis, & *Victoriae* resporterent. id si impetrassent, tum ut *morem veterem* Ennensium conservarent, publice in eum, tametsi vexasset Siciliam, tamen, quoniam haec à majoribus constituta accepissent, testimonium ne quod dicerent. sin autem ea non reddidisset, tum ut iudicio adessent, tum ut de ejus iniuriis iudices docerent, sed multo maxime de religione quaerentur, quas illorum quereimonias nolite, per deos immortalis, aspernari, nolite contemnere, ac negligere, iudices. Aguntur injuriae sociorum: agitur vis legum: agitur existimatio, veritasque iudiciorum, quae sunt omnia per magna: verum illud maximum: tanta religione obstricta tota provincia est: tanta superstitio ex istius factio mentis omnium Siculorum occupavit, ut, quaecun-

1. Letissimi pueri. Ita m. Turnebi, longe venosius, quam ut bene videretur, letissimi.

2. Non iam dudum dicitur, etiam iam dudum verres. Ita egreg. d. Constatin-

nos, vulgari eam, valentius avaria vestrum, iam dudum, etc.

3. Omnes aediles auge. Antistites. Constatin. Gualterius, omnes sacer-

quæcunque accidant, publicæ vel privatim incommoda, 1 propter eam causam scelere istius evenire videantur. Audistis. Centuripinos, Agyrinenses, Catinenses, Herbitenses, Ennenses, complures alios, publicè dicere, quæ solitudo esset in agris, quæ vastitas, quæ fuga aratorum, quàm deserta, quàm inculta, quàm relicta omnia. Et tamen istius multis; & variis injuriis acciderunt: ramen hæc una causa in opinione Siculorum plurimum valet, quòd, *Ceres violata*, omnis cultus, fructusque Cereis in his locis interisse arbitrantur. Medemini religioni sociorum, iudices: 2 conservate vestram. neque enim hæc externa vobis religio, neque aliena. quod si esset, si suscipere eam nolletis: tamen in eo, qui violasset, facere vos vel oporteret. Nunc verò in communi omnium gentium religione, inque his sacris, quæ majores nostri ab exteris nationibus adscita, atque *arscipita* coluerunt: quæ sacra, ut erant revera, sic appellari *Græca* voluerunt: negligens ac dissoluti si cupimus esse, qui postumus? Unius etiam urbis, omnium pulcherrimæ, atque ornatissimæ, Syracusarum direptionem commemorabo, & in medium profertur, iudices: ut aliquando totam hujus generis orationem 3 concludam, ac definiam. Nemò fere vestrum est, quin, quemadmodum captæ sint à M. Marcello Syracusæ, sæpe audierit, nonnuquam etiam in annalibus legerit. conferte hæc pacem cum illo bello: huius prætoris adventum, cum illius imperatoris victoria: hujus cohortem impuram, cum illius exercitu invictò: hujus libidines, cum illius continentia: ab illo, qui cepit, conditas: ab hoc, qui constitutas accepit, *captus dicitur* Syracusas. Ac jam illa omitto, quæ dispersè à me multis locis dicentur, ac dicta sunt: forum Syracusanorum, quod introitu Marcelli 4 purum à cæde servatum est, id adventu Verri Siculorum innocentium sanguine redundasse: portum Syracusanorum, qui tum & nostris classibus, & Karthaginensium clausus fuisset, eum, isto prætoris, Cilicum myoparioni, prædonibusque paruisse. Mitto adhibitum vim ingenius, matres familias violatas: quæ tum, *urbe capta, ommissa non sunt*, neque odio hostili, neque licentia militari, neque more belli, neque jure victoria: mitto, inquam, hæc omnia, quæ ab isto per triennium perfecta sunt. ea, quæ conjuncta cum illis rebus sunt, de quibus antea dixi, cognoscite. 5 Urbem Syracusas maximam esse Græcarum urbium, pulcherrimamque omnium, sæpe audistis. Est, iudices, ira, ut dicitur nam & sui est cum munito, tum ex omni *aditu, vel terra, vel mari*, præclaro ad aspectum: & portus habet propè in ædificatione, ad spectuque urbis inclusos: qui cum diversos inter se aditus habeant, in exitu conjunguntur, & confluunt. Eorum conjunctione pars oppidi, quæ appellatur *Insula*, mari disjuncta angustio, ponte rarium adjungitur, & continetur. Ea tanta est urbs, ut ex quatuor urbibus maximis constare dicatur: quarum una est ea, quam dixi. *Insula*: quæ duobus portibus cincta, in utriusque portus ostium, aditumque projecta est: in qua domus est, 6 quæ regis Hieronis fuit, qua prætores uti solent, in ea sunt ædes sacræ complures: sed duæ, quæ longe cæteris antecellunt: Dianæ una: & altera, quæ fuit ante istius adventum ornatissima, Minervæ. In hac insula extrema est fons aquæ dulcis, cui nomen *Arethusa* est: incredibili magnitudine, plenissimus piscium: qui fluctu totum operiretur, nisi munitione, ac mole lapi-

dum à mari disjunctus esset. Altera autem est urbs Syracusis: cui nomen *Acradina* est: in qua forum maximum, pulcherrimæ porticus, ornatissimum prytaneum, amplissima est curia, templumque egregium Jovis Olympii, cæteræque urbis partes una lata via perpetua; multique transversis diviæ, privatis ad ficiis continentur. Tertia est urbs, quæ, quòd in ea parte Fortuna sanum antiquum fuit, 7 *Tyche* nominata est: in qua & gymnasium amplissimum est; & complures ædes sacræ; coliturque ea pars, & habitatur frequentissime. Quarta autem est urbs, quæ quia postrema ædificata est, *Neapolis* nominatur: quam ad luminam theatrum est maximum: præterea duo templa sunt egregia, Cereis unum, alterum Libere: signumque Apollinis, 8 qui *Temenites* vocatur, pulcherrimum & maximum: quod iste si portare potuisset, non dubitasset auferre. Nunc ad Marcellum revertar, ne hæc à me sine causa commemorata esse videantur: qui cum tam præclaram urbem vi copiosè cepisset, non putavit ad laudem populi Romani hoc pertinere hæc pulchritudinem, ex qua præsertim nihil periculi ostenderetur, delere & extinguere. itaque ad fideis omnibus, publicis, & privatis, sacris & profanis sic pepercit, quasi ad ea defendenda cum exercitu, non expugnanda venisset: in ornatu urbis habuit victoria rationem, habuit humanitatis, *victoria* putabat esse multa Romam deportare, quæ ornamento urbi esse possent: *humanitati*, non planè spoliare urbem, præsertim quam conservare voluisset. In hac partitione ornatus, non plus victoria Marcelli populo R. appetit, quàm humanitas Syracusanis reservavit. Romam quæ asportata sunt, ad ædem Honoris, atque Virtutis, itemque aliis in locis videmus, nihil in ædibus, nihil in hortis posuit, nihil in suburbano: putavit, si urbis ornamenta domum suam non contulisset, 9 domum suam ornamento urbi futuram. Syracusis autem permulta, atque egregia reliquit: deum verò nullum violavit, nullum attingit. Conferte Verrem: non ut hominem cum homine comparetis, nequa tali viro mortuo fiat injuria: sed ut pacem cum bello leges cum vi, forum & jurisdictionem cum ferro, & armis adventum & comitatum cum exercitu & victoria conferatis. *Ædes* Minervæ est in insula, de qua antè dixi: quam Marcellus non attingit: quam plenam, atque ornata reliquit: quæ ab isto sic spoliata, atque direpta est, non ut ab hoste aliquo, qui tamen in bello, religionem, & consuetudinem jura retinet, sed ut à barbaris prædonibus vexata esse videatur. Pugna erat equestris Agathoclis regis in tabulis picta præclare: his autem tabulis interiores templi parietes vestiebantur. nihil erat ea pictura nobilior: nihil Syracusis, quod magis visendum putaretur, has tabulas M. Marcellus, cum omnia illa *victoria sua profana fecisset*, tamen religione impeditus non attingit. iste, cum illa jam, propter diurnam pacem, fidelitatemque populi Syracusani, sacra, religiosa que accepisset, omnes eas tabulas abstulit: parietes, quorum ornatus tot sæcula manserat, tot bella effugerat, nudos ac deformatos reliquit. Et Marcellus, qui, si Syracusas cepisset, duo templa se Romæ dedicaturum voverat, id, quod erat ædificaturus, his rebus ornare, quas ceperat, noluit: Verres, qui non *Honori*, neque *Virtuti*, ut ille, sed *Veneri*, & *Cupidini* vota deberet, is Minervæ templum spoliare conatus est. ille deos deorum spoliis ornare noluit: hæc ornamenta Minervæ virginis in meretriciam domum trans-

Y 3

lit.

1. Propter eam causam scelere istius evenire videantur. Habuerim illa propter eam causam pro spuris.
2. Conservate vestram. Sobintellige religionem. vulgo additur vestram auctoritatem. sed nulla ejus vocis littera in Cujaciano.
3. Concludam & definiam. Verius videtur Gulielmo, atque fratri. ego diviniabam & definiam.
4. Portum à cæde servatum est. Ita Lambin. alique è Cujac. cod. in quo cæde fr. antea cæsa & plurima cæde.
5. Urbem Syracusas maximam esse Græcarum urbium. Cui. Quanto, inquit Gulielmus, Hittorp antè schedæ veniuit: Urbem Syracusanam, maximam esse Græcarum, pulcherrimamque. & vero illud m. h. ab-

est etiam Cujaciano.

6. Quæ regis Hieronis fuit. Hittorp. Geloni, neque temeraria ea est scriptura. in. utendum.

7. Tyche nominata. Est à Cujaciano & Hittorp. nam vulgata Tyche. 8. Qui Temenites vocatur. Sic omnibus hæc Pall. sec. nam pr. Temenites. Gruter. Cujac. Hittorp. Temenites. prima editio. Temenites. Victoria Thesaurus. vide Sueton. cap. 74. Tiberii. ade. tur Turneb. lic. viii. cap. 12.

9. Domum suam ornamento urbi futuram. Et sanè singulorum abstinentia domestica, publicum civitatis decus est. Gulielmus.

lit. Viginti, & septem praterea tabulas pulcherrimè pictas ex eadem æde sustulit: in quibus erant imagines Sicilia regum, ac tyrannorum, quæ non solum pictorum artificio delectabant, sed etiam commemoratione hominum, & cognitione formarum. Ac videte, quanto tærior hic tyrannus Syracusanus fuerit, quàm quilibet superiorum: cum illi tamen ornarent templa deorum immortalium: hic etiam deorum monumenta, atque ornamenta sustulerit.

124 Jam verò quid ego de valvis illius templi commemorem? vereor, ne hæc qui non viderunt, omnia me nimis augere, atque ornare arbitrentur: quod tamen nemo suspicari debet, et tam esse me cupidum, ut tot viros primarios velim, præsertim ex iudicum numero, qui Syraculis fuerint, qui hæc viderint, esse temeritati, & mendacio meo confisos. Confirmare hoc liquidò, iudices, possum, valvas magnificentiores, ex auro, atque ebore perfectiores nullas unquam 2 ullo tempore fuisse. incredibile dictu est, quàm multi Græci de valvarum harum pulchritudine scriptum reliquerint. nimium forsitan hæc illi mirentur, atque efferant. esto: verumtamen honestius est reip. nostræ, iudices, ea, quæ illis pulchra esse videantur, imperatorem nostrum in bello reliquisse, quam prætozem in pace abstulisse. Ex ebore diligentissimè perfecta argumenta erant in valvis. ea detrahenda curavit omnia. Gorgonis 3 et pulcherrimum, crinitum anguibus, revellit, atque abstulit: & tamen indicavit, se non solum artificio, sed etiam precio, quæstique duci. nam bullas aureas omnes ex his valvis, quæ erant & multæ, & graves, non dubitavit auferre: quarum iste non opere delectabatur, sed pondere. Itaque ejusmodi valvas reliquit, ut, quæ olim ad ornandum templum erant maximè, nunc tantum ad claudendum factæ esse 125 videantur. Etiamne gramineas hastas? vidi enim vos in hoc non minimè, cum testes dicerent, commoveri, quòd erant hujusmodi, ut semel vidisse satis esset: in quibus neque manu factum quidquam, neque pulchritudo erat ulla, sed tantum magnitudo incredibilis, de qua vel audire satis esset: nimium, videre plus, quàm semel. etiamne id concupiti? Nam Sappho, quæ sublata de prytaneo est, dat tibi justam exultationem, propè ut concedendum, atque ignoscendum esse videatur. Silanionis opus tam perfectum, tam elegans, tam elaboratum, quisquam non modo privatus, sed populus potius haberet, quàm homo elegantissimus, atque eruditissimus Verres? nimirum contra dici nihil potest, nostrum enim unumquisque, qui tam beati, quam iste est, non sumus, tam delicati esse non possumus: si quando aliquid istiusmodi videre volet, eat ad ædem Felicitatis, ad Monumentum Catuli, in porticum Metelli: det operam, ut admittatur in alicujus istorum Tusculanum: 4 spectet forum ornatum, si quid iste suorum adhibuit accommodavit: Verres hæc habeat domi? Veres ornamentis sanctorum, atque oppidorum habeat plenam domum, villas refertas? Etiamne hujus operarii studia, ac delicias, iudices, perferetis? qui ita natus est, ita educatus, ita factus & animo, & corpore, ut multo apponitur ad deferenda, quam 127 ad auferenda signa esse videatur. Atque hæc Sappho sublata quantum desiderium sui reliquerit, dici vix potest: nam cum ipsa fuit egregiè facta, tum epigramma Græcum pernobile incisum habuit in basi, quod iste eruditus homo, & Græculus, qui hæc subtiliter judicat, qui solus in-

telligit, suam litteram Græcam scissis, certe non sustulisset. nunc enim quod inscriptum est mani in basi, declarat, quid fuerit, & id ablatum indicat. Quid? signum Pæanii ex æde Æsculapii præclare factum, sacrum, & religiosum, non sustulisti? quòd omnes propter pulchritudinem vitæ, propter religionem colere solebant. Quid? ex æde Liberti simulacrum. An isti non tuo imperio pænam ablatum est? Quid? ex æde Jovis religiosissimum simulacrum 5 Jovis imperatoris, quem Græci Iovion nominant, pulcherrime factum, nonne abstulisti? Quid? 6 ex æde Liberti parvum illud caput pulcherrimum, quod visere solebamus, num dubitasti tollere? Atque ille Pæan sacrificii anniversariis simul cum Æsculapio apud illos colebatur. Aristeus, qui, ut Græci ferunt, Liberti filius, inventor olei esse dicitur, unâ cum Libero patre apud illos eodem erit in templo consecratus. Jovem autem imperatorem quanto honore in suo templo fuisse arbitramini? hinc colligere potestis, si recordari volueritis, quanta religio fuerit eadem specie, atque forma signum illud, quod ex Macedonia captum in Capitolio posuerat Flamininus. Etenim tria ferebantur in orbe terrarum signa Jovis imperatoris uno in genere pulcherrimè facta: unum illud Macedonicum, quod in Capitolio videmus: alterum in Ponti ore, & angustis: tertium, quod Syraculis ante Verrem prætozem fuit. illud Flamininus ita ex æde sua sustulit, ut in Capitolio, hoc est, in terrestri domicilio Jovis poneret. Quod autem est ad introitum Ponti? id, cum tam multa ex illo mari bella emerferint, tam multa porò in Pontum invecita sunt, usque ad hanc diem integrum inviolatumque servatum est. Hoc tertium, quod erat Syraculis, quod M. Marcellus, armatus & victor, viderat: quod religioni concesserat: quod civis, atque incolæ Syraculani colere, advenæ non solum visere, verumetiam venerari solebant: id Verres ex templo Jovis sustulit. Ut sæpius ad M. Marcellum revertar, iudices, sic habetote: pluris esse ad Syraculanis istius adventu deos, quàm victoria Marcelli homines desideratos. Etenim ille requisisse dicitur etiam Archimedem illum, summo ingenio hominem, ac disciplina, eumque cum audisset interceptum, permolestè tulisse. Iste omnia, quæ requisivit, non ut servaret, verum ut asportaret, requisivit. Jam illa quæ leviora videbuntur, si hoc loco dicerentur, ideo præteribo: quod iste 7 mensas Delphicas de marmore, 8 cæteras ex ære pulcherrimas, vim maximam vasorum Conithiorum, ex omnibus ædibus sacris Syraculis abstulit. Itaque, iudices, hi, qui hospites ad ea, quæ visenda sunt, ducere solent, & unumquidque ostendere, quos illi mystagogæ vocant, converiam jam habent demonstrationem suam, nam, ut ante demonstrabant, quid ubique esset: ita nunc, quid undique ablatum sit, ostendunt. Quid tum? medicrine tandem dolore eos affectos esse arbitramini? non ita est, iudices: primum, quòd omnes religione moventur: & deos patrios, quos à majoribus acceperunt, colendos sibi diligenter, & retinendos esse arbitrantur: deinde hic ornatus, hæc opera, atque artificia, signa, tabulæ pictæ, Græcos homines nimio opere delectant. Itaque ex illorum querimoniis intelligere possumus, hæc illis arcebitissima videri, quæ forsitan nobis levia, & contemnenda esse videantur. mihi credite, iudices, (tametsi vosmetipsos hæc eadem audire certò scio) cum multas acceperint per-

1. Tam esse me cupidum, &c.) Lambinus putat aliquid deesse; sed frustra.
 2. Vlla templa fuisse.) Sic Hitt. sic Cujac. prodiditque Turnebus, lib. vii. Adversariorum. prius vulgati, vlla tempora.
 3. De pulcherrima crinitum anguibus.) Non audio libros qui habent crinitum. nostrum est à crinitis, verbo eleganti, & quod haud dubie ab antiquis motuatus est Suetius lib. iii. Silvar. Nonnulla veris frondibus annis crinitur arbor.
 4. Spectet forum ornatum, si quid iste suorum adhibuit accommodavit.) Hoc omnia capiebatur legero adhibuit: sed tunc cum adhuc legebatur verum, pro forum, quæ vox potiora, conjecturam talem omnino spernit.

5. Jovis Imperatoris.) Melior Lambinus, non inheerè conjetabat, Ambrosioris. de eodem videndus item Brodæus Miscellan. vi. cap. 9.
 6. Ex æde Liberti parvum illud caput.) Pal. pr. Parvum, quod & in Cujac. qui præterea Libera. sec. Parvum. Conjectabam aliquando, ex æde Liberti. Liberti parvum illud caput. nunc scio, quid si tamen fuerit? ex æde Liberti, Liberti parvum, &c.
 7. Mensas Delphicas de marmore.) Consulatur Cujacius lib. xi. Observat. cap. 13.
 8. Cæteras ex ære pulcherrimas.) Haud aliter quoque Pall. Genr. Cujac. non ut edidit Lambinus pulcherrimas.

Trosee annos socii, atque exteræ nationes calamitates, & injurias, nullas Græci homines gravius tulerunt, nec ferunt, quàm hujuscemodi *spoliationis famorem*, atque oppidorum. Licet iste dicat emisse se, sicuti solet dicere: credite hoc mihi, judices: nulla umquam civitas tota Asia, & Græcia, i signum ullum, tabulam pictam, ullum denique ornamentum urbis, sua voluntate cuiquam vendidit, nisi forte existimatis, posteaquam *judicia severa* Romæ fieri desierint, Græcos homines hæc venditare coepisse, quæ tum non modò non venditabant, cum judicia fiebant, verum etiam coemebant: nisi arbitramini, L. Crasso, Q. Scævola, C. Claudio, potentissimis hominibus, quorum adilitates ornatisimas vidimus, commercium istarum rerum cum Græcis hominibus non fuisse: iis, qui post judiciorum dissolutiones, adiles facti sunt, fuisse. Acerbiorum etiam scitote esse civitatibus *fasces istam, & simulacrum amissionem*, quàm si quis clam surripiat, aut eripiat palam, atque auferat: nam turpitudinem summam esse arbitrantur, referri in litteras publicas, pretio adductam civitatem, & pretio parvo, ea, quæ accepisset a majoribus vendidisse, atque alienasse. etenim mirandum in modum Græci rebus istis, quas nos contemnimus, *dalcantur*. Itaque majores nostri facile patiebantur, hæc esse quàm plurima apud socios, ut imperio nostro quàm ornatisimi, florentissimique essent. apud eos autem, quos vectigaleis, aut stipendiarios fecerant, tamen hæc relinquere, ut illi, quibus ea jura danda sunt, quæ nobis levia videbantur, haberent hæc oblectamenta, & solatia *servituti*. Quid arbitramini Rheginos, qui jam cives Romani sunt, merere velle 2 ut ab eis narmorea Venus illa auferatur? quid Tarentinos, ut Europam in tauro sedentem amittant? ut Satyrum, qui apud illos in ade Vestæ est? ut cetera? quid Thespenses, ut Cupidinis signum, 3 propter quod unum visuntur Thespia? quid Cnidios, ut Venetæ marmoreæ? quid ut pictam, Coos? quid Ephesos, ut Alexandrum? quid Cyzicenos, ut Ajacem, aut Medeam? quid Rhodios, ut Jalyum? quid Athenienses, ut ex marmore Isachum, aut Paralum pictum, aut ex ære, Myronis buculam? Longum est, & non necessarium, commemorare, quæ apud quosque visenda sunt tota Asia & Græcia: verum illud est, quamobrem hæc commemorarim; quòd existimare vos hoc volo, 4 mirum quendam dolorem accidere iis, ex quorum urribus hæc auferantur. Atque, ut ceteros omittamus, de Jovis Syracusanis cognoscite: ad quos ego cum venissem, sic primò existimabam, ut Romæ ex istius amicis acceperam, civitatem Syracusanam propter Heraclii hereditatem, non minus esse isti amicam, quàm Mamertinam propter prædaram, ac futurorum omnium societatem: simul & verè, ne mulierum nobilium, & formosarum gratia, quarum iste *arbitrio prædaram per triennium gesserat*, virorumque, quibus cum illæ nuptæ erant, nimia in istum 5 non lenitudine, sed etiam liberalitate oppugnare, siquid ex litteris 137 Syracusanorum conquirerem. Itaque Syracusis cum civibus Romanis eram: eorum tabulas exquirebam: injurias cognoscebam. cum diutius in negotio, curaque fueram: ut requiescerem, curamque animi remitterem, ad Carpinati præclaras tabulas revertar: ubi cum equitibus R. ex illo conventu honestissimis, illos Verrutios, de quibus antè dixi, explicabam; à Syracusanis prorsus nihil adjumentum neque publicè, neque privatim expectabam: neque erant in animo postulare. Cum hæc agerem, repente ad me venit Heraclius is, qui tum magistratum Syracusis

habebat, homo nobilis, qui sacerdos Jovis fuisset, qui honos apud Syracusanos est amplissimus, agit mecum, & cum Q. fratre meo, ut, si nobis videretur, adiremus ad eorum senatum: frequentis esse in curia: se jussu senatus à nobis petere, ut veniremus. Primò nobis fuit dubium, quid ageremus: deinde citò venit in mentem, non esse vitandum nobis illum conventum, & locum. Itaque in curiam venimus. Honorificè sanè confurgitur, nos rogatu magistratus a se sumus. Incipit is loqui, qui & auctoritate, & aitate, & ut mihi visum est, usu rerum antecedebat, 6 Diodorus Timarchides: cujus omnis oratio hanc habuit primò sententiam: SENATVM, populumque Syracusanum moleste, graviterque ferre, quòd ego, cum in cæteris Siciliæ civitatibus, senatum, populumque doctissem, quid eis utilitatis, quid salutis afferrem, & cum ab omnibus mandata, legatos, litteras, testimoniaque sumissem, in illa civitate nihil ejusmodi facerem. Respondi, neque Romæ in conventu Siculorum, cum à me auxilium communi omnium legationum consilio petebatur, causaque totius ad me Siciliæ deferebatur, legatos Syracusanorum misissem: neque me postulare, ut quidquam contra C. Verrem decerneretur in ea curia, in qua inauratam C. Verri statuam viderem. Quod posteaquam dixi, tantus est gemitus factus adpectu statuæ, & commemoratione, ut illud in curia positum monumentum sceleris, non beneficiorum videretur. Tum pro se quisque, quantum dicendo assequi poterat, docere me coepit, ea, quæ paullo antè commemoravi: spoliata urbem, sana direpta: ex Heraclii hereditate, quàm palæstritis concessisset, multo maximam partem ipsum abstulisse: neque postulandum fuisse, ut illæ palæstritas diligeret, qui etiam inventorem olei deum sustulisset: neque illam statuam esse ex pecunia publica, neque publicè datam: sed eos, qui hereditatis diripiendæ participes fuissent, faciendam, statuendamque curasse: eosdem Romæ fuisse legatos, illius adjuvatores improbitatis, socios futurorum, concisios flagitiorum: eo minus mirari me oportere, si illi communi legatorum voluntati, & saluti Siciliæ defuissent. Ubi eorum dolorem ex illius iniquis, non modò non minorem, sed propè majorem, quam cæterorum Siculorum esse cognovi: rum meum animum in illos, tum mei consilii negotiique totius suscepti causam, rationemque proposui: tum eos hortatus sum, ut causa communi, salutique ne deessent: ut ei illam laudationem, quam se vi, ac metu castos, paucis illis diebus, deesse dicebant, tollerent. Itaque, judices, Syracusani hæc faciunt, istius clientem, atque amicum: primum mihi litteras publicas, quas in ærario sanctiore conditas habebant, profertur, in quibus ostendunt omnia, quæ dixi ablata esse, perscripta, & plura etiam, quàm ego potui dicere: perscripta autem hoc modo, QVOD EX AEDÆ MINERVÆ hoc & illud abesset: quòd ex aede Jovis, quòd ex aede Liberi, ut quisque ei rebus tuendis, conservandisque præfuerat, ita perscriptum erat, cum rationem ex lege redderet, & quæ acceperat, deberet tradere: petisse, ut sibi, quòd hæc res abessent, ignoscere: itaque omnes liberatos discessisse, & esse ignotum omnibus: quas ego litteras obsignandas publico signo, deportandasque curavi. De laudatione autem ratio sic reddita est, primum cum à Verre litteræ aliquanto ante adventum meum de laudatione venissent, mihi esse decretum: deinde, cum quidam ex illius amicis commoverent, oportere decerni, maximo adfente clamore, & convicio repudiatos: posteaquam meus adventus appropinquaret, impetrasse

1. Signum ullum, tabulam pictam. Arbitratur Gulielmus fortæan verbo repetito scribendum, signum ullum, ullam tabulam pictam.
2. Ut ab eis narmorea Venus illa auferatur. Ita è m. Turnebus lib. viii. cap. 12. neque aliter Cujacii codex, vulgata, illa ne auferatur, si dem libri auctores fuerit, cur etiam mox scriberemus; ut Europam, etc. pro quo prius edidit, ut ne Europam.
3. Propter quod unum visuntur. Vix est ut non sit adnotamentum scribat.

4. Mirum quendam dolorem accidere iis. Turnebus ait fuisse in antiquo suo: mir. q. del. accipere etc.
5. Nea lenitior ut. Lambinus invenerat, non modò lenitior: quod & in m. Turnebi gratiosus tamen subaudiatur.
6. Diodorus Timarchides. Membranæ Cujacii, Timarchid. tanquam sit genitivus antiquus, subaudiaturque filius.

zasse eum, qui summam potestatem haberet, ut decernerent: decretum ita esse, ut multo plus illa *laudatio* mali, quam boni possit asferre. Id idem, iudices, ut mihi ab illis demonstratum est, sic vos ex me cognoscite. Mos est Syracusis, ut, si qua de re ad senatum referatur, dicat sententiam, qui velit nominatim nemo rogatur. & tamen, ut quisque honore, & ante antecedit, ita primus solet sua sponte dicere: idque à ceteris ei conceditur. si quando taceant omnes, tunc *fortitudo* coguntur dicere. Cum hic mos esset, refertur ad senatum de laudatione Verri, in quo primum, ut aliquid esset moræ, multi interpellant: de Sex. Peducaeo, qui de illa civitate, totaque provincia optime meritis esset, sese antea, cum audissent ei negotium factisum, cumque eum publicè pro plurimis ejus, & maximis meritis laudare cuperent, à C. Verre prohibito esse: iniquum esse, tamen non id prius decernere, quod aliquando voluissent.

143) quàm quod tum cogerebantur. Conclamant omnes, & approbant ita fieri oportere. Refertur de Peducaeo. ut quisque, atque, & honore antecederet, ita sententiam dixit ex ordine. Id adeo ex ipso S. C. cognoscite: 1) nam principium sententiae prescribi solet. Recita. QVOD VERBA FACTA SVNT DE SEX. PEDUCAEO. Dicit, qui primi suaferint, decernitur, refertur deinde de Verre. dic, quæ lo, quomodo? QVOD VERBA FACTA SVNT DE C. VERRE. Quid postea scriptum est? CVM SVRGERET NEMO, NEQVE SENTENTIAM DICERET. Quid hoc est? SORS DVCITVR. Quamobrem? nemo erat voluntarius laudator prætoris tui, defensor periculorum tuorum, præsertim cum inire à prætore gratiam posset? nemo, ipsi illi tui *convivio, consiliarii, consilii, socii*, verbum facere non audebant. in qua curia statua tua stabat, & nuda in ea filii, nemo fuit, quem ne nudus quidem

144) filius in nuda provincia commoveret. Atque etiam hoc me docent, ejusmodi senatusconsulto sese fecisse *laudationem*, ut omnes intelligere possent, non laudationem, sed potius *IRRISIONEM* esse illam, quæ commone faceret istius turpem, calamitosamque præturam. Etenim scriptum esse ita, QVOD ISTE VIRGIS NEMINEM CECIDISSET: à quo cognoscitis, nobilissimos homines, atque innocentissimos securi esse percussos: QVOD VIGILANTER provinciam administrasset: cujus omnes vigilas in stupris constat, adulterisque esse consumtas. hoc autem scriptum etiam, quod proferre non auderet reus, accusator recitare non desineret. QVOD PRAEDONES procul ab insula Sicilia prohibuisset Verres: quos etiam intra Syracusanam insulam receperat.

145) Quæ posteaquam ex illis cognovi, discessi cum fraude curia, ut nobis absentibus si quid vellent, decernerent. 2) Decernunt statim: primum, UT L. FRATRI HOSPITIUM PVBLCI FIERE, quod is eandem voluntatem erga Syracusanos suscepisset, quam ego semper habuissim. id non modo tum scripserunt, verum etiam in *ora incisum* nobis tradiderunt. Valde hercle te Syracusani tui, quos crebro commemorare soles diligunt: qui cum accusatore tuo satis iustam causam conjungendæ necessitudinis putant, quod te accusaturus sit, & quod ad inquirendum in te venerit postea decernitur, ac non variè, sed prope conjunctis sententiis, UT

146) AVDATIO, quæ C. Verri decreta esset, tolleretur. At verò cum jam non solum discessio facta esset, sed etiam prescriptum, atque in tabulis relatum, prætor appellatur. At quis appellat? magistratus aliquis? nemo. senator? ne id quidem Syracusanorum aliquis? minimè. quis igitur prætorem ap-

pellat? qui quæstor istius fuerat, Cæcilius. O rem ridiculam! o desertum hominem! o desperatum, ac relictum à magistratu Siculo! ne S. C. Siculi homines facere possent, ne suum jus suis moribus, suis legibus obtinere possent, non amicus istius, non hospes, non denique aliquis Siculus, sed quæstor prætorem appellat. Quis hoc vidit? aut quis audivit? Prætor æquus, & sapiens dimitti jubet senatum. concurrunt ad me maxima multitudo. primum senatores clamare, *eripi sibi jus, eripi libertatem*: populus à senatum laudare, gratias agere, cives Romani à me nulquam discedere. quo quidem die, nihil ægrius factum est, multo labore meo, quam ut manus ab illo appellatore abstinerentur. Cum ad prætorem in jus adissemus, excogitavit sanè diligenter, & cautè, quid decerneret. nam antè quàm verbum facerem, de sella surrexit, atque abiit. Itaque tum de foro, cum jam ad desperasset, discessimus. Postridie manè ab eo postulo, ut Syracusanis liceret S. C. quod pridie fecissent, mihi reddere. Ille enim verò negat: & ait, INDIGNVM FACINVS esse, quod ego in senatu Græco verba fecissem: quod quidem apud Græcos Græcè locutus essem, id ferri nullo modo posse. Respondi homini, ut potui, ut volui, ut debui. tum multa, tum etiam hoc me meminisse dicere, facile esse perspicuum, quantum inter hunc, & illum Numidicum, verum, & germanum Metellum interesset, illum noluisse sua *laudatione jurare* L. Lucillum, sororis virum, quicum optime convenisset: hunc homini alienissimo, à civitatibus laudationes per vim, & merum comparare. Quod ubi intellexi, multum apud illum recentis nuntios, multum tabulas nunc commendatitias, sed tributarias valuisse: admoniti ipsorum Syracusanorum impetum in eas tabulas facio, in quibus singula prescripta erant. Ecce autem nova turba, atque rixa. ne tamen istum omnino Syracusis sine amicis, sine hospitibus, planè nudum esse, ac desertum putetis: retinere conspiciat: Theonastus quidam, homo ridicule insanus, quem Syracusani *Theonastum* vocant: qui illic ejusmodi est, ut eum *pari* sententur: ut omnes, cum loqui cœperit, irrideant. Hujus tamen insaniam, quæ ridicula est aliis, mihi tum molestissima fuit. nam cum spumas ageret in ore, arderent oculi, voce maxima vim me sibi asferre clamaret: copulati in jus pervenimus. Hic ego postulare cœpi, ut 149) mihi tabulas obsignare, ac deportare liceret. 3) Ille contra, instare ego, omnium mihi tabularum, & litterarum fieri potestatem oportere. Contra, ille furiosus argere, mihi ad se nostras leges pertinere. Prætor intelligens, NEGARE SIBI PLACERE, quod S. C. ratum esse non deberet, id me Romam deportare. Quid multa? mihi vehementius homini minatus essem: nisi legum sanctionem, penamque recitarem: tabularum mihi potestas facta non esset. Ille autem insanus: qui pro isto contra me vehementissimè declamasset, postquam non impetravit: credo, ut in gratiam mecum rediret, libellum mihi daret, in quo istius iusta Syracusanis prescripta erant: quæ ego antea jam ab illis cognoram, & acceperam. Lau-150) dent te sanè jam Mameritium, qui 6) ex tanta provincia soli sunt, qui te salvum velint: ita tamen laudent, ut Hejus, qui ejus princeps legationis est, dicit: ita laudent, ut ad ea, quæ rogati erant, mihi patati sunt respondere. Ac ne subito à me opprimantur, hæc sum rogatus: NAVEM POPVLO ROMANO DEBEANTNE? fatebuntur. præbuerintne, præ-

1. Nam principium sententiae prescribi solet. Turnebo istud debemus ante legebatur, principium item solet. Pal. tamen sec. principium sententiae prescribi solet.

2. Decernunt statim primum ut L. fratri hospitium publicè fieri. Ita omnes cull ante Lambinum, qui ex Cujaciano protulit: Dec. statim, ut cum fratre L. hospitium publicè, aliud quid laet.

3. Quæstor istius fuerat Cæcilius. Non fit verisimile factum à Cæcilio, aliòque clarè hoc ei objecit Cicero supra. itaque cum reser in Pal. for. Cæcilius, in Græcor. Cæcilius, inclino legere cum Cujac. Cæcilio, qui clausi Verrius præfuit, & videtur fuisse item quæstor.

4. Senatus laudare, gratias agere. Sulpicio est Goltelmu deo deo verbulum necessarium, scilicet laudare, mihi gratias agere, &c.

5. Ille contra, instare, &c. Lambinus heic aliquam vitia interseruit ex mss. suis, sunt autem istæ: Ille contra, dicere: argere esset illud S. C. in quo prætor appellatus esset, argere id mihi videri oportere. Ego legem citare omnium mihi tabularum & litterarum fieri potestatem. Ille furiosus argere, nihil ita Cujacii liber, nisi quod pro voce prætor servaret pop. Rom.

6. Ex tanta provincia. Turnebus & Lambinus ex eodem mss. præposuerunt ex tota, mihi alteram lapidius videtur solentemque se scriptura omni Pall. Græcor. editionumque retro casorum. 151

rore C. Verre? negabunt. ædificaverintne navem onerariam maximam publicè, quàm Verri dederunt? negare non poterunt. frumentumne ab his sumserit Verres, quod populo Rom. mitteret, sicuti superiores? negabunt. quid militum, aut nautarum per triennium dederit? nullum datum dicent. Fuisse Messanam omnium istius furorum, ac prædarum receptricem, negare non poterunt. permulta multis navibus illinc exportata: hanc navem deniq; maximam à Mamertinis datam, onustam cum isto prætorè profectam fatebuntur. Quàmobrem tibi habe sanè istam laudationem Mamertinam: Syracusanam quidem civitatem, ut abs te affecta est; ita in te esse animatam videmus: apud quos etiam Verrea illa flagitiosa sublata sunt. etenim MINIME conveniebat, ei deorum honores ha-

beri, qui simulacra deorum sustulisset. Etiam mehercule illud in Syracusanis meritò reprehenderetur, si, cum diem festum ludorum de fastis suis sustulissent celeberrimum, & sanctissimum, quòd eo ipso die Syracusæ à Marcello capta esse dicuntur, iidem diem festum Verri nomine agerent: cum ille Syracusanis, quæ ille calamitosus dies reliquerit, ademisset. At videte hominis impudentiam, atque arrogantiam, iudices, qui non solidam Verrea hæc turpia, ac ridicula ex Heraclii pecunia constituerit: verum etiam Marcellæ tolli imperarit, ut ei sacra facerent quotannis, cujus opera omnium annorum sacra, deosque patrios amiserant: ejus autem familia dies festos tollerent, per quam ceteros quoque festos dies recuperant.

ACCUSATIONIS
IN
C. V E R R E M,
LIBER QUINTUS,
DE
S V P P L I C I I S.
ORATIO DECIMA.
SYNOPSIS.

¶ De re bellica. Verrem boni Imperatoris munere functum non fuisse in bello adversus fugitivos & piratas, & quidem in hoc perferre notantur hic Verri statera luxuriosa, avaritia, maj. statu diminuta crimen, libi dicit, crudelitates in navarchos. ¶ De supplicio, & quoscives Romanæ Verre virgicasti, in lautumii necati, in arcum sublati. ¶ Peroratio.

M I N I video dubium esse, iudices, quin apertissimè C. Verres in Sicilia, sacra, profanaq; omnia & privatim & publicè spoliavit vastatusq; sit sine ulla non modo religione, verum etiam dissimulatione in omni genere furandi, atque prædandi. sed quædam mihi magnifica, & præclara ejus defensio ostenditur: cui quemadmodum resistam, multo mihi antè, iudices, providendum. Ita enim causa constituitur. provinciam Siciliam virtute ejus, & vigilantia singulari, dubiis, formidolosisque temporibus, à fugitivis, atque à belli periculis tutam esse servatam. Quid agam, iudices? quòd accusationis meæ rationem conferam? quòd me veriam? ad omnes enim meos impetus, quasi maris quidam, boni nomen imperatoris opponitur. Novi locum; video, ubi se jactatus sit Hostensius, belli pericula, tempora rei pub. inperatorum per nuntiam commemorabit: tum deprecabitur à vobis, tum etiam pro suo jure contendet, ne patiamini, talem imperatorem populo Rom. Siculorum testimoniis eripi: neve obtenti laudem imperatoriam criminibus avaritiae velitis. Non possum dissimulare, iudices: timeo, ne C. Verres propter hanc virtutem eximiam in re militari, omnia, quæ fecit, impunè fecerit. venire enim

mibi in mentem, in judicio M. Aquillii quantum auctoritatis, quantum momenti oratio M. Antonii habuisse existimata sit; qui, ut erat in dicendo non solum sapiens, sed etiam fortis, causa propè perorata, ipse arripuit M. Aquilium, constituitque in conspectu omnium, tunicamque ejus à pectore abscidit, ut civitatis populus Romanus iudicetque adspicerent, adverso corpore exceptas, simul & de illo vulnere, quòd ille in capite ab hostium duce acceperat, multa dixit; eoque adduxit eos, qui erant judicaturi, vehementer ut vererentur, ne, quem virum fortuna ex hostium telis eripuisset, cum sibi ipse non pepercisset, hic non ad populi Romani laudem, sed ad judicium crudelitatem videretur esse servatus. Hæc eadem nunc ab illis defensionis ratio, viaque tentatur: idem queritur. Sit fur, sit sacrilegus, sit flagitiorum omnium, vitiorumque princeps: AT EST BONVS IMPERATOR, ET FELIX, ET AD DVBIA REIP. TEMPORA RESERVANDVS. Non agam summo jure tecum: non dicam id, quòd debeam forsitan obtinere: cum iudicium certa lege sit constitutum, non quid in re militari fortiter feceris, sed quemadmodum manus ab alienis pecuniis abstinueris, abs te doceri oportere: non, inquam, sic agam, sed ita queram, quemadmodum te velle intelligo, quæ tua opera, & quanta fuerit in bello. Quid dices? an bello fugiti-

Y 5

fugiti-

1. Iudicium certa lege sit constitutum.] Libet Cujacii non agnoscit constitutum; eaque propter omisit Lambinus, non improbe.

fugitivorum Siciliam virtute tua liberatam? magna laus; honesta oratio: sed tamen quo bello? nos enim post id bellum, quod M. Aquillius confecit, sic accepimus, nullum in Sicilia fugitivorum bellum fuisse. At in Italia fuit, fateor, & magnum quidem, ac vehementius, nam igitur ex eo bello partem aliquam laudis appetere conaris? num tibi illius victoriae gloriam cum M. Crasso, aut Cn. Pompejo connumerandam putas? non arbitror hoc etiam deesse tux impudentia, ut quidquam ejusmodi dicere audeas. Obstitisti videlicet, ne ex Italia transire in Siciliam fugitivorum copia possent, ubi? quando? qua ex parte? cum aut navibus, aut raribus conarentur accedere? nos enim nihil unquam profugis audivimus; & illud audivimus, M. Crassi, fortissimi viii virtute, consilioque factum, ne raribus conjunctis, freto fugitivi ad Messanam transire possent; à quo illi conatu non tantopere prohibendi fuissent, si ulla in Sicilia praesidia ad illorum adventum opposita putarentur. At tunc in Italia bellam tam propè Sicilia, tamen in Sicilia non fuit. Quid mirum? ne cum in Sicilia quidem fuit, eodem intervallo pars ejus belli in Italiam ulla pervasit. Etenim propinquitas ad utram partem hoc loco profertur? utrum aditum facilem hostibus, an contagionem imitandi ejus belli periculosam fuisse? Aditus omnium hominibus sine ulla facultate navium non modo disjunctus, sed etiam clausus fuit: ut illis, quibus Siciliam propinquam fuisse dicitis, facilius fuerit ad Oceanum pervenire, quam ad Peloridem accedere. Contagio autè ista servilis belli, cur abs te potius, quam ab iis omnibus, qui ceteras provincias obtinuerunt, praedicatur? an quod in Sicilia jam ante bella fugitivorum fuerunt? At ea ipsa causa est, cur ipsa provincia minimo in periculo sit, & fuerit. Nam posteaquam illinc M. Aquillius decessit, omnium instituta, atque edicta praetorum fuerunt ejusmodi, ut ne quis cum telo servus esset. Verus est quod dicam, & propter severitatem exempli nemini fortasse vestrum inauditum: L. Domitium praetorem in Sicilia, cum aper ingens ad eum allatus esset, admiratum requisivisse, quis eum percussisset. cum audisset, pastorem cujusdam fuisse, eum ad se vocari jussisse: illum cupide ad praetorem, quasi ad laudem, atque premium accurrisse: quævisse Domitium, qui tantum hostium percussisset: illum respondisse, venabulo. statim deinde jussu praetoris in crucem esse sublatum. Durum hoc fortasse videtur: neque ego ullam in parte disputo, tantum intelligo, maluisse Domitium crudelem in animadvertendo, quam in praetermittendo delictum videri. Ergo his institutis provinciæ, jam tunc, cum bello fugitivorum tota Italia arderet, homo non accerrimus, nec fortissimus C. Norbanus in summo otio fuit, per facile enim sese Sicilia tuebatur, ne quod in ipsa bellum posset existere. etenim cum nihil tam conjunctum sit, quam negotiatores nostri cum Siculis, usu, re, ratione, concordia: & cum ipsi Siculi res suas ita constitutas habeant, ut his pacem expediat esse: imperium autem populi Romani sic diligant, ut id imminui, aut commutari minime velint; cumque hæc ab servorum bello pericula, & praetorum institutis, & domitorum disciplina provisiva sint: nullum est majus domesticum, quod ex ipsa provincia nasci possit. Quid igitur? nulline motus in Sicilia servorum Verre praetore? nullane confessions factæ esse dicuntur? nihil sane, quod ad S. P. Q. R. pervenerit: nihil, quod iste Romam publice conferisset; & tamen ceptum esse in Sicilia moveri aliquot locis servitium suspicor. id adeo non tam ex re, quam ex illius factis, decretisque cognosco. Ac videte, quam non inimico animo sim acturus, ego ipse hæc, quæ ille querit, quæ adhuc numquam audistis, commemorabo

& proferam. In Triochalino, quem locum fugitivi jam ante tenuerunt, Leonidæ cujusdam Siculi familia in suspicionem vocata est conjurationis, res delata ad istum statim (ut par fuit) jussu ejus homines, qui nominati erant, comprehensi sunt, adductique Lilybæum, demino denuntiatum est, ut adesset; causa dicta damnati sunt. Quid deinde? quid censeatis? furtum fortasse, aut prædam expectatis aliquam? Nolite ulquequa eadem querere. In metu belli, furandi qui locus potest esse? etiam si qua fuit in hæc ere occasio, praetermissa est. Tum potuit à Leonidæ numerorum aliquid auferre, cum denuntiavit, ut adesset, fuit mandatum aliqua, & isti non nova, ne causam diceret, etiam alter locus, ut absolverentur, damnatis quidem servis, quæ prædandi potest esse ratio? produci ad supplicium necesse est, testes enim sunt, qui in consilio fuerunt: testes, publicæ tabulæ: testis, splendidissima civitas Lilybætona: testis, honestissimus, maximusque conventus civium Roman. nihil potest: producendi sunt, itaque producuntur, & ad palum alligantur. Etiam nunc mihi expectare videmini, judices, quid deinde factum sit: quod iste nihil unquam fecit sine aliquo quaestu, atque præda. Quid in ejusmodi re fieri potuit? quod commodum est? expectate facinus, quam vultis improbum, vincam tamen expectationem omnium, 2 nomine sceleris, conjurationisque damnati, ad supplicium traditi, ad palum alligati, repente, multis millibus hominum inspectantibus, soluti sunt, & Leonidæ illi domino redditi. Quid hoc loco potes dicere, homo amentissimè? nisi id quod ego non quero: quod denique in re tam nefaria, tam est dubitari non potest, tamen, ne si dubitetur quidem, quæri oporteat: quid, aut quantum, aut quomodo accepisti, remitto tibi hoc totum, atque ista te cura libero, neque enim metuo, ne hoc cuiquam persuadeatur, ut, ad quod facinus nemo, præter te, ulla pecunia adduci poterit, id tu gratis suscipere conatus sis, verum de ista furandi, prædandique ratione nihil dico: de hac imperatoria jam tua laude disputo. Quid ais bone custos, defensorque provinciæ? tu, quos servos arma capere, ac bellum facere in Sicilia voluisse cognoras, & de consilii sententia judicaras, hos ad supplicium jam more majorum traditos, & ad palum alligatos, ex media morte eripere, ac liberare ausus es? ut, quam damnatis servis crucem fixeras, hanc indemnatis civibus Rom. reservares? **PERDITAE CIVITATES**, desperatis omnibus rebus, hos solent exitus exitiales habere, ut damnati in integrum restituantur, vincti solvantur, exules reducantur, res judicatas rescindantur, quæ cum accidunt, nemo est, quin intelligat ruere illam rempubl. hæc ubi veniunt, nemo est, qui ullam spem salutis reliquam esse arbitretur, atque hæc sicubi facta sunt: facta sunt, ut homines populares, aut vobiscum supplicio, aut exilio levarentur: at non ab his ipsis, qui judicassent; at non statim; at non eorum facinorum damnati, quæ ad vitam, & omnium fortunas pertinerent. Hoc verò novum & ejusmodi est, ut magis propter reum, quam propter rem ipsam credibile videatur; ut homines servos; ut ipse, qui judicarat, ut statim è medio supplicio dimiserit; ut ejus facinoris damnatos servos, quod ad omnium liberorum capus, & sanguinem pertineret. O præclarum imperatorem, nec jam cum M. Aquillio, fortissimo viro, sed verò cum Paulis, Scipionibus, Mariis conferendum! Tantumne vidisse in metu, periculoque provinciæ? cum servitiorum animos in Sicilia suspensos propter bellum Italiae fugitivorum videret: ne quis se commovere auderet, quantum terroris injecti? Comprehendi jussit, quis non pertimescat? causam dicere dominos, quid servis tam formidolosum? **FICISSI**

VIDERI

1. Nihil usquequam eadem querere. Non displicet quod est in Cujac. idem querere, quoniam accedunt Pall. & olim coli, in quibus, quidem querere.

2. Mente sceleris conjurationisque damnati. Lambinus ex Cujaciano forsitan, homines sceleris: quod etiam placuit Gualtero: sed vulgatam longe melius est; ut ostendi in suspicionibus.

VIDERE pronuntiavit. exortari videtur flammam paucorum dolore, ac morte reslinxisse. Quid deinde sequitur? verbera atque ignes, & illa extrema ad supplicium damnatorum, metum ceterorum, & eruciatu, & crux. hisce omnibus supplicii sunt liberati. Quis dubitet, quin servorum animos summa *formidine oppresserit*, cum viderent ea facilitate pratorum, & ut ab eo, sceleris, conjurationisque damnatorum, vita, vel ipso carnifice internuntio, redimere-tur? Quid? hoc in Apolloniensi Aristodamo? quid? in Leonte Megarensi non idem fecisti? Quid? iste motus servorum, belique subita suspicio, utrum tibi tandem diligentiam custodiendae provinciae, an novam rationem improbissimam quaesitus attulit? Halicentis Eumenidae nobilis hominis & honesti, magna pecuniae villicus cum *impulso tuo* infimulatus esset, n. s. l. x. a domino accepisti: quod nuper ipse juratus docuit, quemadmodum esset. Ab equite R. C. Matrinio absente, cum is esset Romae, quod ejus villicos, pastoresque tibi in suspicionem venisse dixerat n. s. centum abstulisti. dixit hoc L. Flavius, qui tibi eam pecuniam numeravit, procurator C. Matrinii: dixit ipse C. Matrinus: dicit vir clarissimus Cn. Lentulus censor, qui Matrinii honoris causa, recenti negotio ad te litteras misit, mittendisque curavit. Quid? de 3 Apollonio, Dioclis filio Panormitano, cui gemino cognomen est, praeteriri potest? equid hoc tota Sicilia clarius? equid indignius? 4 equid manifestius profecti potest? quem is, uti Panormum venit, ad se vocari, & de tribunali citari iussit, conatus magno, frequentiaque conventus. Homines statim loqui: mirari, quod Apollonius, homo pecuniosus, tam diu ab isto *maneret integer*: ex cogitavi: nescio quid attulit. profecto homo dives repente a Verre non sine causa citatur. expectatio summa omnium, quidnam id esset: cum exanimatus subito ipse accurrit cum adolescente filio, nam 17 pater, grandis natu, jam diu lecto tenebatur. nominat ille servum, quem magistrum pecoris esse diceret. eum dicit *conjurasse*, & alias familias concitasse. is omnino servus in familia non erat. eum statim exhibere jubet. Apollonius affirmare, servu se omnino illo nomine habere neminem. Iste hominem abripi a tribunali, & in carcerem conjici jubet. clamare ille, cum raperetur, nihil se miserum fecisse, *nihil commisisse*: pecuniam sibi esse in nominibus: numeratam in praesentia non habere. Haec cum maxime summa hominum frequentia testificaretur, ut quisvis intelligere posset, eum, quod *pecuniam non dedisset*, idcirco illa tam acerba iniuria affici: cum maxime, ut dico, hoc de pecunia 18 clamaret, in vincula conjectus est. Videte constantiam pratoris, & ejus pratoris, qui nunc reus non ita defendatur, ut mediocri prator: sed ita laudeatur, ut optimus imperator. Cum servorum bellum metueretur, quo supplicio dominos indemnatos afficiebat, hoc servos damnatos liberabat. Apollonium, locupletissimum hominem, qui, si fugitivi bellum in Sicilia facerent, *amplissimas fortunas amitteret*, belli fugitivorum nomine, indicta causa, in vincula conjecit: servos, quos ipse cum consilio belli facienda causa consensisse iudicavit, eos sine consilii sententia, sua 19 sponte, omni supplicio liberavit. Quid si ab Apollonio aliquid commissum est, quamobrem tunc in eum animadvertetur: tamenne hanc rem si agemus, ut crimini, aut invidiae reo putemus esse oportere, si quo de homine severius iudicavit? Non agam tam acerbe: non utar ista *accusatoria consuetudine*, siquid est factum clementer, ut dissolutae factam crimini: siquid vindicatum severe est, ut ex eo cru-

delitatis invidiam colligam. non agam ista ratione: tua sequar iudicia: tuam defendam auctoritatem, quoad tu volles, simul ac tute coeperis tua iudicia rescindere: mihi succedere desinito. meo enim iure contendam, eum, qui *suo iudicio condemnatus* sit juratorum iudicum sententia damnari oportere. Non defendam Apollonii causam, amici, atque hospitis mei, ne tuum iudicium videar rescindere: nihil de hominis frugalitate, virtute, diligentia, dicam: praetermittam illud etiam, de quo antea dixi, fortunas ejus ita constitutas fuisse, familia, pecore, villis, pecuniis creditis, ut nemini *minus expediret*, ullum in Sicilia tumultum, aut bellum commoveri: non dicam ne illud quidem, si maxime in culpa fuerit Apollonius, tamen in hominem honestissimum, civitatis honestissima, tam graviter animadverti, *causa indidita*, non oportuisse. nullam invidiam in te, ne ex illis quidem tibus concitabo, cum esset talis vir in carcere, in tenebris, in squalore, in sordibus, tyrannicis interdicitis tuis, patri exacta aetate, & adolescenti fisco, *ad eundem* ad illum miserum potestatem numquam esse factam, etiam illud praeteribo, quotiescunque Panormum veneris illo anno, & lex mensibus (nam tamdiu fuit in carcere Apollonius) toties ad te senatum Panormitanum adisse supplicem cum magistratibus, sacerdotibusque publicis, orantem, atque obsecrantem, ut aliquando ille miser, atque innocens calamitate illa liberaretur. relinquam haec omnia, quae si velim persequi, facile ostendam, tua *crudelitate in alios*, omneis tibi aditus misericordiae iudicum jam pridem esse praeciosos. Omnia igitur ista concedam, & remittam. praevideo enim, quid sit defensus Hortensius. fetebitur, apud istum neque senectutem patris, neque adolescentiam filii, neque lachrymas utriusque plus valuisse, quam utilitatem, salutemque provinciae: dicit, *REMP. ADMINISTRARI* sine metu, ac severitate non posse: quare, quamobrem fasces pratoribus praefertantur, cur securae dantur, cur carcer adificatus, cur tot supplicia sint in improbos more majorum constituta? quae cum omnia graviter, severeque dixerit: quare, cur hunc eundem Apollonium Verres idem, repente, nulla nova re allata, nulla defensione, sine causa de carcere emitti iusserit? tantumque in hoc crimine suspicionis esse affirmabo, ut jam ipsi iudicibus sine mea argumentatione conjecturam facere permitram, quod hoc genus praedandi, quam improbum, quam indignum, quamque ad magnitudinem quaesitus immensum, infinitumque esse videatur. nam quae iste in Apollonio fecit, ea primum breviter cognoscite, quot, & quanta sint: deinde haec expendite, atque aequitate pecunia. reperietis, idcirco haec in uno homine pecunioso tot constituta, ut *ceteris formidines similium incommodorum*, atque exempla periculorum proponerentur. Primum intumescitio est repentina, capitalis, atque invidiosi criminis. Statuite, quanti hoc putetis, & quam multos redemisse. Deinde crimen sine *accusatore*, sententia sine *consilio*, damnatio sine *defensione*. Aestimare harum rerum omnium pretia: & cogitare, in his iniquitatibus unum habuisse Apollonium: ceteros profecto multos ex his incommodis pecunia se liberasse. Postremo tenebrae, vincula, carcer, & inclusum supplicium, atque a conspectu parentum, ac liberum, denique a libero spiritu, & communi luce seclusum. Haec vero, quae vel *ita redimi recte* possunt, aestimate pecunia non queo. haec omnia sero redemit Apollonius, jam maxore, ac miseris perditus: sed tamen ceteros docuit, ante istius avaritiae, ac sceleris occurrere. Nisi vero existimatis, hominem pecuniosissimum

sine

1. *Ut ab ea servorum sceleris, &c.*] Emphasis habet dictio *servorum*, quae in voce vulgatis interposita, sed tamen non agnoscitur a Palacino, aut olim editis.

2. *In Leonte Megarensi.*] Habeat istud dicti libri omnes, praeter Cujacium, in quo *Lentida, Ararensis*; quod Lambinus admittit, tanquam inventum in libro suo.

3. *Apollonio, Diocli filio.*] Antiquè pro *Diocli*; neque aliter missi.

4. *si quis quod Pal. sec. Diocli.* meminit huius loci Rivius, in Castigationibus ad Tullium.

5. *Equid manifestius profecti potest?*] Liber Cujac. *confessus*, unde facit Gouletius *confessus*.

6. *Inclusum supplicium.*] Vellem quis mihi iudicaret quidnam istae verba haec tibi velint.

sine aliqua causa quæstus & insectum ad tam incredibile crimen, aut sine eadem causa repente è carcere emissum; aut hoc prædandi genus ab isto in illo uno adhiberetur, ac tentatum, & non per illum omnibus pecuniosis Siculis metum præpositum, & insectum. Cupio mihi, iudices, ab illo subijci, quoniam de militari ejus gloria dico, siquid forte prætereo. Nam mihi videor de omnibus jam rebus ejus gestis dixisse, quæ quidem ad belli fugitivorum pertinerent suspicionem: certe nihil sciens prætermisi. Habetis hominis consilia, diligentiam, vigilantiam, custodiam, defensionemque provinciarum. Summa illuc pertinet, ut scietis, quoniam pluræ genera sunt imperatorum, ex quo genere iste sit. Ne diutius in tanta pænuria vitorum fortium talem imperatorem ignorare possitis: non ad Q. Maximam sapientiam, neque ad illius superioris Africanam in re gerenda celeritatem, neque ad hujus, qui postea fuit, singulare consilium, neque ad Paulli rationem, ac disciplinam, neque ad C. Marii vim atque virtutem, sed & aliud genus imperatorum sanè diligenter retinendum, & conservandum, quaeso, cognoscite. *Itineram primum laborem*, qui vel maximus est in re militari, iudices, & in Sicilia maximè necessarius, accipite, quàm facilem sibi iste, & jucundum ratione, consilioque reddiderit. Primum temporibus hibernis, ad magnitudinem frigorum, 2 & ad tempestatam vim, ac fluminum præclarum sibi hoc remedium comparat, urbem Syracusas elegerat: cujus hic situs, atque hæc natura esse loci, cælitque dicitur nullus umquam dies tam magna, turbulentaque tempestate fuerit, quin aliquo tempore ejus diei *solam* homines viderent. hic ita vivebat iste bonus imperator hibernis mensibus, ut eum non facile, non modò extra lectum, sed extra lectum quidem quisquam videret. ita *diei brevitatis*, conviviis, noctis longitudo, stupris & flagitiis conturbatur. Cum autem *ver* esse coeperat, cujus initium iste non à Favonio, neque ab aliquo asto notabat: sed, cum *rosam* viderat, tunc incipere ver arbitrabatur: dabat se labori, atque itineribus: in quibus usque eò se præbebat patientem, atque impigrum, ut eum nemo umquam in *equo sidentem* videret. Nam, ut mos fuit Bithyniæ regibus, lætica octophoro ferebatur: in qua pulvinus erat per lucidus. Melitensi rosa factus: ipse autem coronam habebat unam in capite, alteram in collo, reticulumque ad naris ubi admovebat, tenuissimo lino, minutis maculis, plenum rosæ. Sic confecto itinere, cum ad aliquod oppidum venerat, eadem lætica usque in cubiculum deferrebat. eò veniebant Siculorum magistratus, veniebant equites Rom. id quod ex multis juratis audistis. *controversia secretò deferrebantur*: paullo post palam decreta auferrebantur. deinde, ubi paullisper in cubiculo, pretio, non æquitate jura descriperat; Veneri jam, & Libero reliquum tempus deberi arbitrabatur. quo loco mihi non prætermittenda videtur præclara imperatoris egregia, ac singularis diligentia. Nam scitote esse oppidum in Sicilia nullum ex istis oppidis, in quibus consistere prætores, & conventum agere solent, quo in oppido non isti 3 ex aliqua familia, non ignobili, *delecta ad libidinem mulier* esset. Itaque nonnulla ex eo numero in convivium adhibebantur palam. si quæ castiores erant, ad tempus veniebant: lucem, conventumque vitabant. erant autem convivia non illo *silento* prætorum, atque imperatorum, neque eò *pudore*, qui in magistratum conviviis

versari solet. sed cum maximo clamore, atque convulsio, nonnumquam etiam res ad manus, atque ad pugnam veniebat. Iste enim prætor severus, ac diligens, qui populi R. legibus numquam parvisset; illis diligenter legibus, quæ in *peculo* ponebantur, obtemperabat. Itaque erant exitus ejusmodi, ut alius inter manus è convivio, tanquam è prælio, auferretur: alius, tanquam occisus, relinqueretur; plerique fusi sine mente, ac sine ullo sensu jacerent, quibus ut, cum adspexisset, non se prætoris convivium, sed ut *Cannensem pugnam nequitia* videre arbitrareretur. Cum verò æstas summa esse jam coeperat, quod tempus omnes Siciliae semper prætores in *eternis* consumere consueverunt, propterea quòd tum putant obeundam esse maximè provinciam, cum in areis frumenta sunt, quòd & familia congregantur, & magnitudo servitii per picitur, 3 & labor operis maximè offenditur, & frumenti copia commonet, tempus anni non impedit: tum, inquam, cum concurrant ceteri prætores, iste novo quodam ex genere imperator, 4 pulcherrimo Syracusarum *lucos stativa sibi castra* faciebat. nam in ipso aditu, atque ore portus, ubi primum ex alto sinus ad urbem ab litore inflectitur, tabernacula carbaceis intenta velis collocabat. huc ex illa domo prætoria, quæ regis Hieronis fuit, sic emigrabat, ut per eos dies nemo illum extra illum lucum videre posset. in eum autem ipsum lucum aditus erat nemini, nisi qui aut focus, aut minister libidinis esse posset. Huc omnes mulieres, quibuscum iste consueverat, conveniebant: quarum incredibile est quantam multitudinem fuerit Syracusis. huc homines *digni sibus amicitia*, digni vita illa, conviviisque veniebant. Inter eorummodi viros, ac mulieres, adulta ætate filius versabatur: ut eum, etiam si natura à parentis similitudine abriperet, *consuetudo*, tamen, ac *disciplina* patri similem esse cogeret. Huc 3 Tertia illa perducta per dolum, atque infidias ab Rhodio ribicine, maximas in istius castris effecisse turbas dicitur, cum indignè pateretur uxor Cleomenis Syracusani nobilis mulier, itemque Æschronis, honesto loco nata, in conventum suum mimi Isidori filiam venisse. iste autem Hannibal, qui in suis castris *virtute* putaret oportere, non genere certans, sic hanc Tertiam dilexit, ut eam secum ex provincia exportaret. Ac per eos dies, cum iste 5 cum pallio purpureo, talarique tunica versaretur in conviviis mulieribus, non offendebantur homines in eo: neque moleste ferebant, abesse à foro magistratū, non jus dici, non judicia fieri: lucum illum litoris percrepare totum mulierum vocibus, cantuque symphoniarum: in foro silentium esse summum causarum, atque juris: non ferebant homines moleste, non enim jus abesse videbatur à foro, neque judicia, sed vis, & crudelitas, & bonorum acerba, atque indigna direptio. Hunc igitur imperatorem esse defendens, Hortensius? hujus furta, rapinas, cupiditatem, crudelitatem, superbiam, scelus, audaciam, retum gestarum magnitudine, si que imperatoris laudibus tegere conaris? Hic scilicet est metuendum: ne ad exitum defensionis tuæ, vetus illa Antoniana dicendi ratio, atque auctoritas profunderet: ne exciteret Verres, ne denudetur à pectore, ne *ceatrices* populus Rom. adspiciat, ex mulierum morsu vestigia libidinis, atque nequitie. Dii faciant, ut rei militaris, ut belli mentionem facere audeas. cognoscuntur enim omnia istius *era illa vetera*, ut, non solum in imperio, verum etiam in stipendiis qualis fuerit, intelli-

1. Insectum ad tam incredibile, &c.] Cujacii codex est istum, unde facile hæc elisionem. Guelicinus conjiciebat scilicet.

2. Et ad tempestatam vim ac fluminum.] Hæc est scriptura editionum veterum, & Pall. ac Cujac. posteriores substituerunt, atque imbricam, quasi non fluvius invenirentur in lare civili pro imbricam.

3. Ex aliqua familia non ignobili.] Membræ Cujacii, ignobili: quod Ciceroianis non placet; nisi, qui multa illorum Ciceroani improbari scio, non displicet. Glosse vet. Ignobilis, & y y 57 r p. Guelicinus.

4. Et labor optus maximè offenditur.] Editiones primæ, ostendi ut. Cujacii libri, maximè offendit. Guelicinus legebat, offenditur, egregie.

5. Pulcherrimo Syracusarum lucos stativa.] Verus est cuss abest illud, pulcherrimo, quod nec conspicitur in Pall. quorum pr. habet hunc: & verò videtur simpliciter legendum, imperator, Syracusarum lucum stativa: aut adeo lucos, quod est in m. Hotomani, representatur viti; P. Manut. & Aldus fil.

6. Cum pallio purpureo, talarique tunica.] Liber Cujac. parique *quædam*, neque aliter Pall. aut antiquius impressi. sed stat tamen pro vulgata lecus alter infra cap. 33. in.

intelligatur. renovabitur prima illa *militia*, cum ille è foro abduci, non, ut ipse prædicat, perducere solebat. *aleatoris* Piacentini castra commemorabuntur: in quibus cum frequens fuisset, tamen are dirutus est. multa ejus in stipendiis damna proferuntur: quæ ab isto, aratis fructu dissoluta, & compensata sunt. Jam verò, cum in ejusmodi patientia turpitudinis, aliena, non sua fatietate obdurasset: qui *vir fuerit*, quot præfida, quam munia pudoris, & pudicitia, Vi & audacia ceperit, quid me attineat dicere, aut conjungere cum istius flagitio, cujusquam præterea dedecus? non faciam, iudices: omnia vetera prætermittam. duo sola recantia sine cujusquam infamia ponam: ex quibus conjecturam facere de omnibus possitis, unum illud, quod ita fuit illustre, notumque omnibus, ut nemo tam rusticanus homo, L. Lucullo, & M. Cotta *COSS.* Romam ex illo municipio vadimonii causa venerit, quin scierit. *1. & 2. omnia* prætoris urbani, tantaque arbitrio Chelidonis meretricula gubernari: alterum, quod, cum paludatus exisset, vota que pro imperio suo, communique populi Rom. nuncupasset, noctu, stupri causa, lectica in urbem introferri solitus est ad mulierem, *nuptam uni. propositam omnibus*, contra fas, contra auspicia, contra omnes divinas, atque humanas religiones. O dii immortales! Quid interest inter mentes hominum, & cogitationes? Ita mihi meam voluntatem, spemque reliquæ vitæ vestra, populique R. existimatio comprobet, ut ego, quos adhuc mihi magistratus populus Romanus mandavit, sic eos accepi, ut me omnium officiorum obli. *ingi religione* arbitraret. Ita quætor sum factus, ut mihi honorem illum cum non solum datum, sed etiam creditum, ac commissum putarem. sic obtinui quæsturam in provincia, ut omnium oculos in me unum conjectos arbitraret: ut me, quæsturamque meam, *quasi in aliquo orbis terra theatro versari existimarem*: ut omnia semper, quæ jucunda videntur, sic, non modo his extraordinariis cupiditatibus, sed etiam ipsi naturæ, ac necessitati *36. denegarem*. Nunc sum dignatus *ad illi*: habeo rationem, quid à populo Rom. acceperim: mihi ludos sanctissimos maxima cum caeremonia Cereri, Libero, Liberique faciendos: mihi Floram matrem populo, plebique R. ludorum celebritate placendam: mihi ludos antiquissimos, qui primi Romani sunt nominati, maxima cum dignitate, ac religione Jovi, Junoni, Minervæque esse faciendos: mihi sacrarum ædium prociatio sem. *in istam urbem traditam esse commissam*: ob eorum regum laborem, & sollicitudinem fructus illos datos, antiquiore in senatu lententia dicende locum, rogam præteritam, sellam curulem, & jus imaginis ad memoriam, posteritatemque prodendam. *37.* Ex his ego rebus omnibus, iudices, ita mihi deos omnes propitios esse velim, ut, tamen si mihi jucundissimus est honos populi, tamen *NE QUAVAM TANTVM* capio voluntatis, quantum sollicitudinis & laboris, ut hæc ipsa *ad illitas*, non quia necesse fuerit, alicui candidato data, sed quia sic oportuerit, recte collocata & 3. iudicio populi in loco *38.* posita esse videatur. *Tunc* enim prætor renuntiatus quo quo modo (mitto eum, & prætereo, quid tunc sit actum) sed cum esses repuntarius, ut dixi, non ipsa præconis voce excitatus es, quæ *TOTIUS SENIORVM. JUNIORVM. QVE CENTVRIS ILLO HONORE* æffici præconitavit, ut hoc putares; aliquam seip. partem tibi creditam? animum tibi illum unum domo carendum esse meretricis? Cum tibi forte obigisset ut iud. diceret: quantum negotii, *QVID ONERIS HABERES. NVMQVAM COGITASTI. NEQ;* illud rationis habuisti, si forte expeperatote te posses, eam

provinciam, quam tueri singulari sapientia, atque integritate difficile esset, & ad summam stultitiam, nequitiamque venisse. Itaque non modo domo tua Chelidonem in prætura extrudere noluisse, sed in Chelidonis domum præturam totam detulisti. Secuta provincia est: in qua tibi nunquam *39.* venit in mentem, NON TIBI IDCIRCO FASCEBIS, ET SECVREBIS, & tantam imperii vim, tantamque ornamentorum omnium dignitatem datam, ut earum rerum vi, & auctoritate omnia repagula juris, pudoris, & officii perfringeres: ut omnium bona, prædam tuam duceres: nullius restituta, nullius domus clausa, nullius vita septa, nullius pudicitia munita contra tuam *cupiditatem, & audaciam* posse esse, in qua tute ita gessisti, ut, cum omnibus teneate rebus, ad bellum fugitivorum confugas: ex quo jam intelligis, non modo tibi nullam defensionem, sed maximam vim criminum exortam, nisi forte Italici belli fugitivorum reliquias, atque illud Temsanum incommodum proferes: ad quod recens cum te peropportune *fortuna obtulisset*; si quid in te virtutis, atque industria fuisset: idem, qui semper fueras, inventus es. Cum ad te Valentini venissent, & pro his ho. *40.* mo disertus, & nobilis, M. Marius, loqueretur, ut negotium susciperes, ut, cum penes te prætorium imperium, ac nomen esset, ad illam parvam manum extinguendam, ducem te, principemque præberes: non modo id refugisti, sed eo ipso tempore, cum esses in litore, Tertia illa tua, quam tecum deportabas, erat in omnium conspectu, ipsis autem Valentinis ex tam illustri, nobilibusque municipio, tantis de rebus *responsam nullam* dedisti, cum esses cum tunica pulsa, & pallio. Quid hunc proficiscentem, quid in ipsa provincia fecisse existimatis, qui cum jam ex provincia, non ad triumphum, sed ad iudicium decederet, ne illum quidem infamiam fugerit, quam *sine ulla voluptate* capiebat? O divina senatus frequentis in æde Bellonæ admur. *41.* muratio! Memoria tenetis, iudices, cum advesperasceret, & paulo antè esset de hoc Temsano incommodum nuntiatum, cum inveniretur nemo, qui in illa loca cum imperio mitteretur, dixisse quendam; Verrem esse non longe à Temsa: quam valde univervi admurmuravit, quam palam principes contra dixerint. Et is tot criminibus, testimoniisque convictus, in eorum tabellis spem sibi aliquam ponit, quorum omnium palam, *causa incognita*, voce damnatus est? Esto: nihil ex fugitivorum bello, aut suspicione belli laudis adeptus est, quod neque bellum ejusmodi, neque belli periculum fuit in Sicilia, neque ab isto provium est, ne quod esset. ar verò contra bellum prædonum classem habuit ornatam, diligentiamque adhibuit in eo singulari. itaque, isto prætor, præclare defensa provincia est. Sic de bello prædonum, sic de classe Siciliensi, iudices, dicam, ut hoc jam antè confirmem, in hoc uno genere omnes inesse culpas illius maximas, avaritiæ, majestatis, dementis, libidinis, crudelitatis. Hæc dum breviter expono, quælo, ut fecistis adhuc, diligenter attendite. Rem navalem primam ita dico esse administratam, non uti provincia defenderetur, sed ut *classe nomine* pecunia quaereretur. Superiorum prætorum consuetudo cum hæc fuisset, ne naves civitatibus certis que numerus nautarum, missumque imperaretur, maxima, & locupletissima civitati Mamertinæ nihil horum imperavisti. ob quam rem quid tibi Mamertini clam dederint pecunia. post videbitur, ex ipso. rum litteris, & testibus quaeremus. navem vesò Cybeam *44.* maximam, iremensis instar, pulcherissimam, atque ornatissimam, palam adificatam sumtu publico, sciente Sicilia, per magistratum, senatumque Mamertinum tibi datam, dona

1. *Iura omnia prætoris urbani.* Proba lectio sive m. Cujac. nam vulgata, *iura omnia* pp. R. prætor verus est casus, in quibus P. R. quod & in Pall. adeo ut forte delendum veniat illud *urbani*, visicator Lambin.

2. *In imagine ad mortem.* Or. J. Haud aliter Nonius Macellus. prætor editi, in imagine ad etc.

3. *Iudicio populi, in loco posita esse villosa.* Vulgata, *iudicio populi dicitur in loco*, sed in duxi illud *dignum*, nusquam in eod. veteribus aut membranis scriptum.

4. *Ad summam stultitiam.* Verris scilicet, hoc pono, quia Notomæna locus putatus defectuosus.

tamque esse dico. hæc navis onusta præda Siciliensi, cum ipsa quoque esset ex præda, simul *cum iste decideret*, appulsa Veltam est, cum plurimis rebus, & iis, quas ante Romam mittere cum ceteris noluit, quod erant carissimæ, maximeque eum delectabant. Eam navem nuper egomet vidi Veltam, multique alii viderunt, pulcherrimam atque ornatisissimam, iudices, quæ quidem omnibus, qui eam adspexerant, prospicere jam exilium, atque explorare fugam domini videbatur. Quid mihi hoc loco respondebis? nisi forte id, quod tamen probari nullo modo potest, tamen dici quidem in iudicio de pecuniis repetundis necesse est, *de tua pecunia* consistere ædificatam esse eam navem. Aude hoc saltem dicere, quod necesse est, noli metuere, Hortensii, ne quartam, qui licuerit ædificare navem senatori, antiquæ sunt istæ leges, & mortuæ, quemadmodum tu soles dicere, quæ vetant. 2. Fuit illa res publica quondam, fuit ista severitas in iudiciis, ut istam rem accusator in magnis criminibus obijciendam putaret. 3. Quid enim tibi nave opus fuit? qui siquid publicè proficisceris, & præsidii, & vecturæ causa, sumtu publico navigia præberentur: privatam autem nec proficisci quoquam potes, nec accedere res transmarinas ex iis locis, in quibus tibi *habere, mercari nihil* licet. Deinde cur quidquam contra leges parasti? Valeat hoc crimen in illa veteri severitate, ac dignitate reipubl. Nunc non modo te hoc crimine non arguo, sed ne illa quidem communi vituperatione reprehendo. 4. *Postremo tibi* hoc nunquam turpe, nunquam criminofum, nunquam invidiosum fore putasti, celeberrimo loco palam tibi ædificari onerariam navem in ea provincia, quam tu cum imperio obtinebas? Quid eos loqui, qui videbant: quid exstimare eos, qui *audiebant*, arbitrare? inanem te navem esse in Italiam deducturum? nauticariam te, cum Romam venisses, esse facturum? Ne illud quidem quisquam poterat suspicari, te habere in Italia maritimum fundum, & ad fructus deportandos onerariam navem comparare? Eiusmodi de te voluisti sermonem esse omnium, palam ut loquerentur, *te illam navem parare*, quæ prædam ex Sicilia deportares: & quæ ad ea furta, quæ reliquisses, commearer? Verum hæc omnia, si doces, navem de tua pecunia ædificatam remitto atque concedo sed hoc, homo amentissime, non intelligis priore actione ab ipsis istis tuis Mamertinis laudatoribus esse sublatum? Nam dixit Hejus, princeps civitatis, princeps istius legationis, quæ ad tuam laudationem missa est, NAVEM TIBI OPERIS publicis Mamertinorum esse ædificatam, eique faciendæ senatore Mamertinum publicè præfuisse. Reliqua est materies. hanc Rheginis, ut ipsi dicunt (tamen tu negare non potes) publicè, quod Mamertini materiem non habent, imperavisti. Si & ex quo sit navis, & qui faciunt, *imperio* tibi tuo, non pretio, præsto fuerunt: ubi tandem istuc later,

46. quod tu de tua pecunia dicis impensum? At Mamertini in tabulis nihil habent. Primum video potuisse fieri, ut ex aratio nihil darent. etenim vel Capitolium, sicut apud majores nostris factum est, publicè, gratis, coactis fabricis, operisque imperatis, ex ædificari atque effici potuit. deinde id quod perspicio (quod & ostendam, cum istos produxero) ipsorum ex litteris, multas pecunias isti erogatas, in operum locutiones *salvas*, atque *inaneis* esse percipientas. Nam illud minimè mirum est, Mamertinos, à quo summum beneficium acceperant, quem sibi amiciorum, quam populo

Rom. esse cognoverant, *ejus capiti* litteris suis peperdisse, sed si argumento est, Mamertinos pecunias tibi non dedisse, quia scriptum non habent: sit argumento, tibi gratis consistere navem, quia, quid emeris, aut quid locaveris scriptum proferre non potes. At enim idcirco navem Mamertinis non imperavisti, quod sunt fœderati. Dii approbent, habemus hominem in *socialium manibus* educatum: unum, præter ceteros, in publicis religionibus fœderum sanctorum & diligentem. omnes, qui ante te prætores fuerunt, dedantur Mamertinis, quod iis navem contra pactiorem fœderis imperarint. Sed tamen, tu sancte homo, ac religiose, cur Taurominitanis item fœderatis navem imperavisti? an hoc probabis, in *æqua causa* populorum sine pretio varium jus, & disparem conditionem fuisse? Quid, si eiusmodi esse hæc duo fœdera duorum populorum, iudices, doceo, ut Taurominitanis nominatim cautum, & exceptum sit fœdere, NÂ NAVEM DARE DEBEANT: Mamertinis in ipso fœdere sanctum, atque perscriptum sit, VTI NAVEM DARE NECESSUM SIT: istum autem contra fœdus & Taurominitanis imperavisti, & Mamertinis remisisti? num cui dubium poterit esse, quin, Verre prætorum, sine Mamertinis Cybea, quam Taurominitanis fœdus opitulatum sit? Recitentur fœdera. MAMERTINORVM, ET TAUROMINITANORVM CVM POPVLO R. FœDERA. Illo igitur tu, quem admodum ipse prædicas, beneficio: ut res indicat, pretio, atque mercede, minutis majestatem reipubl. minutis auxilia populi Romani, minutis copias, majorem virtute ac sapientia comparatas: sustulisti jus imperii, conditionem fœderum, memoriam fœderis. Qui ex fœdere ipso navem vel usque ad Oceanum, si imperavisset, sumtu, periculo, que suo armata, atque ornata mittere debuerunt: hi, ne in fœro ante sua te terra, & domos navigarent: ne sua moenia, portusque defenderent, pretio abs te jus fœderis, & imperii conditionem emerunt. Quid censetis in hoc fœdere faciendum voluisse Mamertinos impendere laboris, operæ, pecuniæ, ne hæc biremis adferberetur, si id ullo modo possent à nostris civitatibus impetrare? nam, cum hoc munus imperaretur tam grave civitati, inerat nescio quo modo in illo fœdere societatis quasi quædam *nota servatis*. Quod tum recentibus suis officis, integra re, nullis populi Romani difficultatibus, à majoribus nostris fœdere assequi non poterunt, id nunc nullo novo officio suo, tot annis post, jure imperii nostri quibuscumque *usurpatum*, ac semper retentum, summa in difficultate navium, à C. Verre pretio assecuti sunt. At hoc solum sunt assecuti, ne navem darent. Ecquem nautam, ecquem militem, qui aut in classe, aut in præsidio esset, te prætor, per triennium Mamertini dederunt? Denique cum ex senatusconsulto, itemque ex lege Terentia, & Cassia frumentum *æqualiter* emi ab omnibus Sicilia civitatibus oporteret: id quoque munus leve, atque commune Mamertinis remisisti. Dices, frumentum Mamertinis non debere. Quomodo non debere? an, ut ne venderent? non enim erat hæc genus frumenti ex eo genere, quod exigeretur, sed ex eo, quod emeretur. Te igitur auctore, & interprete, ne foro quidem, & commeatu Mamertini populum Rom. juvare debuerunt. Quæ tandem civitas fuit, quæ deberet? Qui publicos agros arant, certum est quid ex lege censoria dare debeant. cur iis quidquam præterea ex alio genere imperavisti? Quid? decumani numquid præter singulas decumas ex lege Hieronica debent?

1. De tua pecunia constare adific. Lamb. adorat vocem constare, abesse omnibus libris vere, nescio. Cujas. non habet. exitat tamen in Pall. & olim edd. Gualtem. etiam delevit. ego me teneo adhuc.

2. Fuit illa res publica quondam etc. Istud malum, quàm vulgatum, reprehensa quondam, nuper admodum narum, quippe temporis cultu respiciens, quod & in Pall. nostris, etiam minus absurdum. Lambinus monuit in Memmianis fuisse resp. veris, unde format. Gualtemus, te gratia, mea scriptura confirmatur illo infra: Valeat hoc crimen

in illa veteri severitate ac dignitate reip.

3. Quid enim tibi nave ipsa fuit? Cujacianus breviter: Quid enim tibi navim? & profecto ferè periplet.

4. Postremo tu tibi hoc nunquam impes. Pall. doobus non adest, nonquam impes, respicitque etiam editio Victorii. exitat tamen in prioribus cutis, sed in non agnoscent, Postremo, neque habet Cujacianus. & lanè aut ejici debet, aut portus addi sententiæ prioris fini: reprehenda prelorens; Tu tibi, etc.

dent? cur iis quoque statuisti, quantum ex hoc genere frumenti emi darent? Qui sunt immunes? certe nihil debent. at his non modo imperasti, verum etiam, quo plus darent, quam poterant, hęc sexagena millia modium, quę Mamertinis remiseras, addidisti. Neg; hoc dico: ceteris non recte imperatum esse Mamertinis, qui erant in eadem causa, quibus superiores, omnes prętores nem ut ceteris imperarent, pecuniamque ex S. C. & eę lege disolverant, his dico non recte remissum. Et, ut hoc beneficium, quemadmodum dicitur, *trabali clavo* figeret, cum consilio causam Mamertinorum cognoscit, & de consilii sententia Mamertinis se frumentum non imperare pronuntiat. Audite decretum mercenarii prętoris ex ipsius commentario: & cognoscite, quanta in scribendo gravitas, quanta in constituendo iure sit auctoritas. Recita commentarium. **DECRETUM EX COMMENTARIO.** *Libenter* ait se facere: itaque perferibit. Quid, si hoc verbo non esses usus, Libenter? non videlicet invitum te quęsum facere putaremus? *ac de consilii sententia*, pręclarum recitari consilium, iudices, audistis, utrum vobis consilium recitari tandem prętoris videbatur, cum audiebatis nomina, an prędonis improbilissimi societas, atque comitatus? En fœderum interpretes, societas prętores, religionis auctores, numquam in Sicilia frumentum publicę est emtum, quin Mamertinis *pro portione* imperaretur, antę quęm hoc delectum, pręclarumque consilium iste dedit, ut ab his nummos acciperet, ac sui similis esset. Itaque tantum valuit istius decreti auctoritas, quantum debuit ejus hominis, qui à quibus frumentum emere debuisset, iis decretum vendidisset. Nam statim L. Metellus, ut isti successit, ex C. Sacerdotis, & Sex. Peducati instituto, ac luteris frumentum Mamertinis imperavit. Tum illi intellexerunt, se id, quod à malo auctore emissent, diutius obtinere non posse. Age potro, tu, qui te tam religiosum existimari voluisti interpretem fœderum, cur Tauromitanis frumentum, cur Netinis imperasti? quarum civitatum utraq; *suaverata* est. Ac Neuni quidem sibi non defuerunt, nam simul ac pronuntiaſti, *libenter* te Mamertinis quiddam remittere: te adierunt, & eandem suam causam fœderis esse docuerunt, tu aliter discernere in eadem causa non potuisti. Pronuntias, *Netinis* frumentum dare non oportere: & ab his tamen exigit. Cedo mihi ejusdem prętoris litteras & rerum decretarum, & frumenti imperati, & tritici emti. **LITTERÆ PRÆTORIS RERUM DECRETARUM, FRUMENTI IMPERATI, ET FRUMENTI EMTI.** Quid potius in hac tanta, ac tam turpi inconstantia suspicari possumus, iudices, quęm id, quod necesse est, aut isti à Netinis pecuniam, cum posteret, non datam: aut id esse actum, ut intelligerent Mamertini, bene se apud istum tam multa prętia, ac munera *collata*, cum idem alii juris ex eadem causa non obtinerent? Hic mihi etiam audebit mentionem facere Mamertina laudationis? in qua quęm multa sint vulnera, quis est vestrum, iudices, quin intelligat? 2. Primum in iudicis, qui decem laudatores dare non potest, honestus est ei nullum dare, quęm illum quasi legitimum numerum consuetudinis non explere. tot in Sicilia civitates sunt, quibus tu per triennium pręfuisse: arguunt cetera: pauca, & parva, metu repressę, silent: una laudat. Hoc quid est, nisi

intelligere, quid habeat utilitatis *vera laudatio*; 3. sed tamen ita provincię pręfuisse, ut hac utilitate necessario sit caendum? Deinde, id quod alio loco antę dixi, quę est ista tandem laudatio, cujus laudationis legati principes & publice tibi navem ædificatam, & privatim se ipsos abs te spoliatos, expilatosque esse dixerunt? Postremo quid aliud isti faciunt, cum te soli ex Sicilia laudant, nisi testimonio nobis sunt, te *omnia sibi esse largitum*, quę tu de repub. nostra detraxeris? Quę colonia est in Italia tam bono jure, quod tam immune municipium, quod per hosce annos tam commoda vacatione sit usum omnium rerum, quęm Mamertina civitas per triennium? soli, ex fœdere quod debuerunt, non dederunt: soli, isto prętoris, omnium rerum immunes fuerunt: soli in istius imperio 4. ea conditione vita fuerunt, ut populo Rom. nihil darent, Veri *nihil denegarent*. Verum, ut ad classem, quo ex loco sum digressus, revertar: accepisti à Mamertinis navem contra legem: remisisti contra fœdera. ita in una civitate bis improbus fuisti: cum & remisisti, quod non oportebat: & accepisti, quod non licebat. Exigere te oportuit navem, quę contra prędones; non quę cum pręda navigaret, quę defenderet, ne provincia spoliaretur; non quę nova provincię spolia portaret. Mamertini tibi & urbem, 5. quod furta undique portares, & navem, quę exportares, prębuerunt: illud tibi oppidum, *receptaculum pręda* fuit: illi homines, testes, custodesque furto: illi tibi & locum furis, & furtoz vehiculum comparaverunt. Itaque ne tum quidem, cum classem avaritia, ac nequitia tua perdidisti, navem Mamertinis imperasse ausus es: quo tempore in tanta inopia navium tantaq; calamitate provincię, etiam si *specario* essent rogandi, tamen ab his imperaretur, reprimebat enim tibi & imperandi vim, & rogandi conatum pręclara illa, non populo Romano reddita biremis, sed prętori donata Cybæa. ea fuit merces imperii, auxilii, juris, consuetudinis, tæderis. Haberis unius civitatis firmum auxilium a. 6. missum, ac venditum pretio, cognoscite nunc novam prędandi rationem, ab hoc primum excogitatam. Sumum omnem in classem frumento, stipendio, ceterisque rebus navarcho suo quęque civitas semper dare solebat. is neque ut accusaretur à *navis*, committere audebat, & civibus suis *rationem referre* debebat. in illo omni negotio, non modo labore, sed etiam periculo suo versabatur. Erat hoc, ut dico, factitatum semper, nec solum in Sicilia, sed in omnibus provinciis; etiam in fociorum, & Latinorum stipendio, ac sumtu; sum cum illorum auxiliis uti solebamus. Verres post imperium constitutum primus imperavit, ut ea pecunia omnis à civitatibus *sibi adnumeraretur*, ut is pecuniam tractaret, quem ipse pręficeret, cui potest esse dubium, 6. quamobrem & omnium consuetudinem veterem primus immutavit, & tantam utilitatem per alios tractandę pecunię neglexeris, & tantam *difficultatem cum crimine, molestiam cum suspitione* susceperis? Deinde alii quęstus inſtituuntur, ex uno genere navali, videte quęm multi, accipere à civitatibus pecunias, *pro navis darent*: pretio certę *missi* facere *navis*: *missum omne stipendium lucrari*: reliquę, quod deberet, non dare. Hęc omnia ex civitatum testimoniis cognoscite. Recita testimonia civitatum. **TESTIMONIA CIVITATUM.** Hunc tunc hominem? hancine impudentiam, ju. 6. dices?

1. Et frumentum imperati, & tritici emti.] Vulgati olim & fr. imp. & remissionem decretarum tritici emti: neque aliter Pal. pr. sed is punctis subdixit, illud, & rem. dec. prore loco positum, ac sec. solummodo habet, *litterę de remissionem decretarum tritici emti*. omisso altero membro, quod verosimile est factum negligentia librarij ob similitudinem vocum. Ceterum ea, quę postea in nostris libris sequuntur **LITTERÆ PRÆTORIS**, &c. non habentur in ullis mss.

2. Primum in iudicis.] Ita P. Manucius; alii, primum in iudicis.

3. Sed tamen ita provincię pręfuisse, &c.] Obsecras sum Casajano, quod asservaret Lambinus sic legi in omnibus libris suis; qui tamen male retinet *sibi*, vulgata satis frigide; *laudatio*; sed tamen ita *Verres* pro. pr. falsis, ut hoc uti. *utess* *sibi* sit *causatum*.

4. Ea conditione vita fuerunt.] Colucci lib. *venerunt*. forsitan illud *vita* est à glossa. indeque natum illud alterum, tanquam interpretamentum *factum*.

5. Quo furta undique portares.] Idem codex, *deportaret*, quo ipso opponeretur magis illi *expectaret*, quod sequitur.

dices? hancinne audaciam? civitatibus pro numero militum pecuniam summam describere? certum pretium, sexcentenos nummos, nauatarum missione constituit? quos qui dederat, commeatum totius astitit abfulerat: iste, 2 quod & nauis nomine, pro stipendio, frumentoque acceperat, lucrabatur. itaque *questus duplex* unius missione fiebat. Atque hinc homo amentissimus in tanto pradonum impetu, tantoque *periculo provincia*, sic palam faciebat, ut & ipsi pradones scirent, & tota provincia testis esset.

63 Cum propter istius hanc tantam avaritiam, nomine classis esset in Sicilia, re quidem vera naves inanes, quae praedam pratorum, non quae pradonibus metum afferrent: tamen, cum P. Caelius, & P. Tadius decem navibus his semiplenis navigarent, navem quandam piratarum praeda referentem, non *ceperunt*, sed *abduxerunt*, onere suo plane captam, atque depresso, erat ea navis plena juvenentis formosissimae, plena argenti facti, atque signati, multa cum stragula veste. Haec una navis a classe nostra non capta est, sed inventa ad Megaridem: qui locus est non longe a Syraculis, quod ubi isti nuntiatum est; 3 tamen in acta cum mulierculis jacebat ebrius, erexit se tamen, & statim quaestori, legatoque suo custodes misit complureis, ut omnia

64 sibi integra quam primum exhiberentur. Appellitur navis Syraculas: expectatur ab omnibus; 4 supplicium sumi de capivivis putatur. isti, quasi praeda sibi advecta, non pradonibus capis: si qui senes, aut deformes erant, eos in *hostium numero* ducit: qui aliquid formae, etatis, artificiique habebant, abducit omnes, nonnullos scribis suis, filio, cohortique distribuit: symphoniacos sex eundem amico suo Romam muneri misit. nox illa teta exinaniunda navi consumitur. Archipiratum ipsum videt nemo, de quo supplicium sumi oportuit. hodieque omnes, sic habent per suam (quid ejus sit, vos conjectura quoque assequi debetis) istum clam a piratis ob hanc archipiratum pecuniam

65 accepisse. Conjectura bona est. *Jvd ex esse* bonus nemo potest, qui suspitione certa non movetur. hominem nostris: consuetudinemque omnium tenetis: qui *ducem pradonum*, aut hostium ceperit, quam libenter eum palam ante oculos omnium esse patiat. Hominem in tanto conventu Syraculis vidi neminem, judices, qui archipiratum captum vidisse se diceret: cum omnes, ut mos est, ut solet fieri, *concurrerent, quaerent, videre cuperent*. Quid accidit, cur tanto pere iste homo occultaretur, ut eum ne casu quidem quisquam adspicere posset? 6 Homines maritimi Syraculis, qui sepe istius ducis nomen audissent, cum eo sepe timuissent, cum ejus cruciati, atque *supplicio passere oculos*, animamque exaurare velient: potestas adspiciendi

66 di nemini facta est. Unus pluteis pradonum duces vivos cepit P. Servilius, quam omnes antea. — Ecquando igitur isto fructu quisquam caruit, ut videre piratam captum non liceret? At contra, quacumque iter fecit, hoc jucundissimum *spectaculum* omnibus victorum, captorumque hostium praebat. Itaque ei concursus undique fiebat, ut non modo ex his oppidis, qua ducebantur, sed etiam ex finitimis, visendi causa, convenirent. Ipse autem triumphus quamobrem omnium triumphorum gratissimus populo Rom. fuit, atque jucundissimus? quia *nihil est victoria*

dulcius, nullum est autem testimonium victoriae certius, quam quos saepe metueris, eos te victos ad supplicium duci videre. Hoc tu quamobrem non fecisti? quamobrem ita iste pirata celatus est, quasi eum adspicere nefas esset? quamobrem supplicium non sumisti? quam ob causam hominem reservasti? eque audisti in Sicilia antea captum archipiratum, qui non securi percussus sit? unum cedo auctorem tui facti *unius profer exemplum*. Vivam tu archipiratum servabas, quem per triumphum, credo, quem ante curram tuam duceres. Neque enim quidquam erat jam reliquum, nisi ut, classe populi Rom. pulcherrima amissa, provinciaque lacerata, triumphus navalis tibi decerneretur. Age porro, custodiri duces pradonum *non oportet*, quam securi ferri omnium exemplo magis placuit, quae sunt istae custodiae? apud quos homines? quem admodum est asseveratus? *laetumias* Syraculas omnes audistis: plerique nostris, opus est ingens, magnificentum, regum, ac tyrannorum, totum est ex saxo in mirandam altitudinem depresso, & multorum operis penitus excisio, nihil tam clausum ad exitus, nihil tam saeptum undique, nihil tam tutum ad custodias, nec fieri, nec cogitari potest. In has laetumias, si qui publice custodiendi sunt, etiam ex ceteris oppidis Siciliae deduci imperantur. Eo quod multos 69 captivos cives Romanos conjecerat, & quod eodem ceteros piratas contrudi imperat: intellexit, si hunc subditivum archipiratum in eandem custodiam dedisset, fore, ut a multis, illis in laetumias verus ille dux quaeretur. Itaque hominem huic optimae, tutissimaeque custodiae non audeo committere. denique Syraculas totas timer: amandat hominem, quod? Lilybaeum fortasse. Video: tamen homines maritimos non plane reformidat. Minime, judices, Panormum igitur? Audis: quamquam Syraculis, quoniam in *Syracusano* captus erat, maxime, si minus supplicio affici, at custodiri oportebat. Ne Panormum quidem. Quid 70 igitur? quod putatis? Ad homines a piratarum metu, & suspitione alienissimos: a navigando, rebusque maritimis remotissimos, ad Centuripinos, homines maxime mediterraneos, summos aratores: qui nomen nunquam timuissent maritimi pradonis: unum, te pratore, horruissent Apronium, *terrifimum archipiratum*. Et, ut quisvis facile perspiceret, id ad isto actum esse, ut ille suppositus, facile, & libenter se illum, qui non erat, esse simularet: impetavit Centuripinis, ut is victu, ceterisque rebus quam liberalissime, commodissimeque haberetur. Interea Syra- 71 cularum, homines periti & humani, qui non modo ea, quae perspicua essent, videre, verum etiam *occulta suspicari* possent; habebant rationem omnes quotidie piratarum, qui securi ferirentur: quam multos esse oporteret, ex ipso navigio, 7 quod erat factum sex remorum numero, conjiciebant. Ille, quod omnes, qui artificii aliquid habuerant, aut formae, removerat, atque abduxerat, reliquos si, ut consuetudo est, universos ad palum alligasset, clamorem populi fore suspicabatur, & cum tanto plures abducti essent, quam relictis, propter hanc causam cum intinisset alios alio tempore producere: tamen in tanto conventu nemo erat, quin rationem, *numerumque*, haberet, & reliquos non desideraret solum, sed etiam posceret, & flagitaret.

Cum

1. *Certum pretium, sexcentenos nummos.* Ita P. Manutius de conjectura Horoniani, quam modo firmat codex Cujac. in quo praeterea *sistens*, non male, plus editi: *cetera peris sexcentos*.

2. *Quid est nauis nomine.* Dichuscula & non est Cujac. Lambini. In scriptis talis invenit, *quod est nauis unius*, qui videlicet sexcentos nummos dederat, ut interpretatur Gulielmius.

3. *Tantum in acta.* Non ausus sum abire a libris Lambini; origo eum eis responderet Cajacianis, vulgari *taneris* usque, illepidè, meo quidem iudicio.

4. *Supplicium sumi de capivivis putatur.* Oportio haec Syraculanerum erat cum moras duceret Verres in suo luon, punire ipsam ceperit ultimo supplicio, &c. forsan tamen planior exiret sensus, si distinguere-

mus: Appellatur *uicis*: Syraculis expectatur ab omnibus: supplicium, &c. quomodo est in Pal. sec.

5. *Et habent per suam, vultque habere, esse putata, existimare.*

6. *Homines maritimi Syraculis, &c.* In Pall. & olim in pressis invenit, *Homines Maritimi Syraculis*. & profecto videtur verosimili si non verum.

7. *Quid erat factum sex remorum numero.* Vix me abfines ab Cajaciani cod. scriptura, quam admittit Lambinus, quid erat captum, & ex *remorum numero*, licet eadem incertitia resultet ex vulgata.

8. *Cum tantis plures abducti essent, &c.* Fulviani libri lectionem sequitur Gulielmius, *cum aliter tanto plures*.

71. Cum maximus numerus deesset, tum iste homo nefarius in eorum locum, quos domum suam de piratis abduerat, substituere, & supponere cepit *ut ibi Romani*, quos in carcerem antea coniecerat: quorum alios, Sertorianos milites fuisse insinulabat, & ex Hispania fugientes ad Siciliam appullos esse dicebat: alios, qui à prædonibus erant capti, cum mercaturis facerent, 1 aut aliquam ob causam navigarent, sua voluntate *cum piratis fuisse* arguebat. Itaque alii cives Romani ne cognoscerentur, capitibus obvolvitur è carcere ad palam, atque ad necem rapiebantur: alii cum à multis civibus Romanis. recognoscerentur, ab omnibus defendebantur, securi teriebantur. Quorum ego de acerbissima morte, crudelissimoque cruciatu dicam, cum locum tractare cœperem: & ita dicam, ut si me in ea quæ immo, quam suam habiturus de istius crudelitate, & de civium Rom. indignissima morte, non modo vires, verum etiam 72. vita deiciat, id mihi præclarum, & jucundum putem. Hæc igitur est gesta res, hæc *visio* præclara: myoparone piratico capto, dux liberatus, Syriphontæ: Romam missi: formosi homines & adolescentes, & artifices domum abducti: in eorum locum, & ad eorum numerum cives R. hostiæ in modum cruciati & necati: ornus vestis ablata: omne aurum, & argentum ablatum, & averium. At quem admodum pie sese induit priore actione? qui tot dies tacuisset, repente in M. Anni, hominis splendidissimi testimonio, 2 cum is civis Rom. dixisset, & archipiratam negasset securi esse percussum, exsiluit, conscientia sceleris, & luctu ex maleficio concepto excitatus: dixit, se, quod scit et tibi crimini datum iri pecuniam accepisse, neque de vero archipirata summisse supplicium, ideo securi non percussisse: domi esse apud sese archipiratas dixit duos. O clementiam populi Romani seu potius patientiam miram, ac singularem! Civem Rom. securi esse percussum Annius eques Rom. dicit: taces archipiratam negat: fateris fit in eo gemitus omnium, & clamor, cum tamen a præfenti supplicio tuo se continuit populus Rom. & recessit, & saluti tuæ ratione iudicium severitati reservavit. Qui sciebas tibi crimini datum iri? quamobrem sciebas? quamobrem etiam suspicabare? inimicum habebas neminem, si haberes; tamen non ita viteras, ut *metum iudicii* propositum habere deberes. An te, id quod fieri solet, conscientia timidum, suspiciosumque faciebat? Qui agitur, cum esses cum imperio, jam tum iudicium, & crimen horrebas: reus cum tot testibus coarguere. potes, de damnatione dubitasti? Verum, si crimen hoc metuebas, nequis ab te suppositum esse diceret, qui pro archipirata securi feriretur: utrum tandem tibi ad defensionem firmius fore putasti, in iudicio coactus, atque efflagiatus meo, producere ad ignotos tanto post eum, quem archipiratam esse diceres: an recenti re, Syracusis, apud notos, inspestante Sicilia panè tota, securi ferire? vide, quid intersit, utrum faciendum fuerit. In illo reprehensio nulla esse potuit. hic defensio nulla est. Itaque illud semper *omnes fecerunt*: hoc 3 quis ante te, quis præter te fecerit, quæro. Piratam vivum tenuisti. Quem ad finem? dum cum imperio fuisti, quamobrem? quam ob causam? quo exemplo? cur tandem? cur inquam, civibus Romanis, quos pirata ceperat, securi statim percussis ipsis 76. piratis lucis usuram tam diuturnam dedisti? Verum esto: sit tibi illud liberum omne tempus, quod cum imperio fuisti, etiamne privatus? etiamne teus? etiamne pænè damnatus, hostium duces *privata in domo retinisti*? unum, alterum in mensa, propè annum denique, domi tuæ pirata, à quo tempore capti sunt, quoad per me licitum est,

fuerunt; hoc est, quoad per M. Acilium Glabronem licitum est; qui postulante me, produci, atque in carcerem condi imperavit. Quod est huiusce rei ius? quæ consuetudo? quod *exemplum*? hostem acerrimum, atque infestissimum populi Romani seu potius communem hostem gentium, nationumque omnium, quisquam omnium mortalium privatus intra utilitatem domus suæ retinere poterit? Quid si pridie, quam à me tu coactus es confiteri, civibus Rom. securi percussis prædonum ducem vivere apud te habitare; si inquam, pridie domo tua profugisset, si aliquam manum contra populum Rom. facere potuisset, quid dixeris? Apud me habitavit: mecum fuit: ego illum ad iudicium meum, quò facilius crimen inimicorum diluere possem, vivum, atque incolumem referavi. Itane verò? tu tua pericula *communit periculo* defendes? tu supplicia, quæ debentur hostibus victis, ad tuum, non ad populi Rom. tempus confertes? populi Rom. hostis privatis custodiis asservabitur? At etiam qui triumphant, eoque diutius vivos hostium duces servant, ut, his per triumphum ductis, pulcherrimum *spēctaculum* fructumque victoriae populus Rom. percipere possit: tamen cum de foro in Capitolium cursum spectare incipiunt, illos ducti in carcerem iubent: idemque dies & victoribus imperii, & victis vitæ finem facit. Et nunc cui, quam credo esse dubium, quin tu id commissurus non fueris præferim cum statuisses, ut ais, tibi causam esse dicendam, ut ille archipirata non potius securi feriretur, quam, quod erat ante oculos positum *in periculo vitæ*. Si enim esset mortuus, tu, qui crimen a te metuisse, quæro, cui præbares? cum contaret, istum Syracusis ab nullo vivum esse archipiratam ab omnibus desideratum cum dubitare nemo, quin abs te pecunia liberatus esset, cum vulgò loquerentur *suppositum* in eius locum, quem pro illo probare velles: cum tute factus esses, te id crimen tanto ante metuisse: si eum diceres esse mortuum, quæ te audiret? nunc, cum vivum istum nescio quem produces, tamenne id credi voles? Quid si aufugisset? si vincla rupisset, ita, ut Nicæ ille, nobilissimus pirata fecit, quem P. Servilius, qua felicitate ceperat, eadem recuperavit? quid diceres? Verum hoc erat, si ille semel verus archipirata securi percussus esset, pecuniam illam non haberes, si hic salus esset mortuus, aut profugisset, non esse difficile alium in suppositi locum *supponere*. Plura dixi, quam volui, de illo archipirata: & tamen ea, quæ certissima sunt hujus criminis argumenta, prætermisi. Volo enim mihi totum esse crimen hoc integrum, est certus locus, certa lex, certum tribunal, quò hoc referretur. Hac tanta præda auctus, mancipiis, argento, 80. veste læcupleatus, nihilo diligentior ad classem ormandam, milites revocandos, alendosque esse cœpit: cum ea res non solum provincie salutem, verum etiam ipsi prædæ esse posset. Nam ætate summa, quo tempore ceteri prætores *obire provinciam*, & concursare consueverunt, aut etiam in tanto prædonum metu, & periculo ipsi navigare: eo tempore ad luxuriam, libidinesque suas, domo sua regia, quæ regis Hieronis fuit, qua prætores uti solent, contentus non fuit, tabernacula, quemadmodum consueverat temporibus æstivis, quod antea jam demonstravi, carbaleis intenta velis, collocari iussit in litore: quod est litus in insula Syracusis post Arethuse fontem, propter ipsum introitum, atque ostium portus, amœno sanè, & ab arbitris remoto loco, hic dies æstivos sexaginta prætor populi Rom. custos, de- 81. fensorque provincie, sic vixit, ut *multibrevia quotidie convivia* essent; vir accumberet nemo, præter ipsum, & prætextatum filium, ramentis restè sine exceptione dixerat, vivum,

Z

vium,

1. *Aut aliquam aliam ob causam.* Est à veteri libro Horomani. Vox enim aliam prius dicitur.
2. *Cum in civis Romani.* Liber Cujac. *civem Rom.* quod se tuetur illo infra mox, *civem Rom. sicum esse permissum.*
3. *Quæ ante te, quis præter te fecerit.* Cujac. non habet illud quæ:

unde putabat Guelmius rescribi posse, quæ ante te præter te fuerit, verum alterum viderant argutus.
4. *Et concursare.* Lambini editio, *circumcursare.* sed alterum iterum habuimus supra cap. ix. p.

virum, cum isti essent, neminem fuisse. Nonnumquam etiam libertus Timarchides adhibebatur. mulieres autem nuptæ nobiles, præter unam mimi Ildori filiam, quam ille, propter amorem, ab Rhodio tibicine abduxerat, Pippa que dam, uxor Alcibiadis Syracusani: de qua muliere *Plutarchi versus*, qui in istius cupiditatem facti sunt, tota Sicilia celebrantur. Erat & Nice, facie eximia, ut prædicatur, uxor Cleomenis Syracusani. hanc Cleomenes vir amabat: verum tamen huius libidini *adversari* nec poterat, nec audebat: & simul ab isto donis, beneficiisque plurimis devinciebatur. Illo autem tempore ille, tametsi ea est hominis impudentia, quam nostis, ipse tamen, cum vir esset Syracusis, uxorem ejus parum poterat animo soluto, ac libero & tot in acta dies secum habere. Ita que excogitat rem singularem, naveis, quibus legatus præferat, Cleomeni tradit: classi populi Romani Cleomenem Syracusanum præesse jubet, atque imperat. Hoc eò facit, ut ille non solum abesset à domo tum, cum navigaret: sed etiam *libenter* cum magno honore, beneficioque abesset: ipse autem, remoto, atque ablegato viro, non libitius, quam antè (quis enim unquam istius libidini obstitit?) sed paulo solutior tamen animo secum illam haberet, si non tamquam virum, at tamquam *amiculum* removisset. Accipit naveim sociorum, atque amicorum Cleomenes Syracusanus. Quid primum aut accuserem, aut querar, iudices? *Siculis homini*, legati, quaestoris, prætoris denique potestatem, honorem, auctoritatem dari? Si te impediabat ista convivorum, mulierumque occupatio: ubi quaestores? ubi legati? ubi ternis denariis altinatam frumentum? ubi muli? ubi tabernacula? ubi tot, tantaque ornamenta magistratibus, & legatis à senatu, populoque Rom. permissa, & data? denique ubi præfecti, & tribuni tui? Si *civis Rom.* dignus isto negotio nemo fuit, quid civitates, quæ in amicitia, fideque populi Rom. perpetuò manserant? ubi Segestana? ubi Centuripina civitas, quæ tum officiis fide, veritate, tum etiam cognatione populi Rom. nomen attingunt? O dii immortales! quid, si harum ipsarum civitatum militibus, navibus, navarchis, Syracusanus Cleomenes iustus est imperare? non omnis *homo* ab isto dignitatis, æquitatis, officii, sublati est? Equod in Sicilia bellum gessimus, quin Centuripinis sociis, Syracusanis hostibus uteremur? atque hæc omnia ad memoriam vetustatis, non ad contumeliam civitatis referri volo. Ita que ille vir clarissimus, summusque imperator, M. Marcellus, cuius virtute captæ, misericordia conservatæ sunt Syracusæ, habitare in ea parte urbis, quæ insula est, Syracusanum neminem voluit. Hodie, inquam, Syracusanum in ea parte habitare non licet. est enim locus, quem *vel pauci possunt defendere*. Committere igitur eum non fidelissimis hominibus noluit: simul quòd ab illa parte urbis navibus aditus *serant*, iis claustra loci committenda non existimavit. Vide quid interfit inter tuam libidinem, majorumque auctoritatem: inter amorem, furoremque tuum, & illorum consilium, atque prudentiam. Illi aditum litoris Syracusanis ademerunt: tu maritimum imperium concessisti. Illi habitare in eo loco Syracusanum, quo naves accedere possent noluerunt: tu classi, & navibus Syracusanum præesse voluisti. quibus illi urbis suæ partem ademerunt, iis tu nostri imperii partem dedisti: & quorum sociorum opera Syracusani nobis dicto audientes sunt, eos Syracusanis *dicto audientibus* esse iussisti. 2. Egre litur Centuripina quadriremi Cleomenes & portu: sequitur Segestana navis, Tindaritana Herbitensis, Heraclensis, Apolloniensis, Haluntina, præclara

classis in speciem: sed inops, & infirma, propter dimissionem propugnatorum, atque remigum. Tamdiu in imperio suo classem iste prætor diligens vidit, quamdiu convivium ejus flagitiosissimum prætervecta est. ipse autem, qui visus multis diebus non esset, tum te tamen in conspectum navitis paulisper dedit. Stetit soleatus prætor populi Romani cum pallio purpureo, tunicaque talari, *multercula nuda* in litore. Jam hoc ipso istum vestitu Siculi, civelque Romani permulti sæpe viderunt. Posteaquam paulum proventa classis est, & Pachynum quinto die denique appulsa est: nautæ *fame coacti*, radices palmarum agrestium, quarum erat in illis locis, sicut in magna parte Sicilia, multitudo, colligebant, & his miseri, perditique alebantur. Cleomenes autem, qui alterum se Verrem cum luxuria, atque nequitia, tum etiam imperio, putaret: similiter totos dies, in litore tabernaculo posito, perpotabat. Ecce autem repente, ebrio Cleomene, esurientibus ceteris, nuntiatur piratarum naves esse in portu Edisæ. nam ita is locus nominatur. nostra autem classis erat in portu Pachyni. Cleomenes autem, quòd erat terrestris prætidium non re, sed *nomine*, spectabat, iis militibus, quos ex loco deduxisset, explete se numerum navitarum, & remigum posse. Reperta est eadem istius hominis avarissimi ratio in prædidiis, quæ in classibus. nam erant perpauci reliqui, ceterique dimissi. Princeps Cleomenes in quadriremi Centuripina malum erigi, vela fieri, præcidi anchoras imperavit: & simul, ut se ceteri sequerentur, signum dari iussit. Hæc Centuripina navis erat incredibili celeritate velis nam scite isto prætore nemo poterat, & quæ quæque navis *remis* facere possent: est in hac quadriremi propter honorem, & gratiam Cleomenis minime multi remiges, & milites deerant. Evolarat jam è conspectu ferè fugiens quadriremis, cum etiam tunc ceteræ naves suo in loco moliebantur. Erat animus in reliquis, quamquam erant pauci, quoquo modo se se habebat, pugnare tamen se velle clamabant: & quòd *reliquarum* virumque famas fecerat, id ferè potissimum *redde* volebant. Quòd si Cleomenes non tanto ante fugisset, aliqua ad resistendum ratio fuisset. erat enim sola illa navis constrata, & ita magna, ut *propugnaculo* ceteris posset, quæ, si in prædonum pugna versaretur, urbis insular habere inter illos piraticos myoparones videretur: sed tunc inopes relicti à duce, præfectoque classis, eundem necessariò cutum tenere cœperunt. Pelorum versus, ut ipse Cleomenes, *ita* ceteri navigabant. neque hi tamen tam prædonum tugiebant impetum, quàm imperatorem sequerentur. Tum ut quisque in fuga postremus ita periculo princeps erat, postremam enim quamque; navem piratæ primam adoriebantur. ita prima Haluntinorum navis capitur, cui præerat Haluntinus, homo nobilis, Philarchus: quem ab illis prædonibus Locrenses postea *publicè* redemerunt: ex quo vos priore actione jurato rem omnem, causamque cognovistis, deinde Apolloniensis navis capitur, & ejus præfectus Anthropinus occiditur. Hæc dum aguntur, interea Cleomenes jam ad Pelosum litus pervenerat: jam se in terram è navi ejecerat, quadrirememque in salto fluctuantem reliquerat. Reliqui præfecti navium, cum in terram imperator *exisset*, cum ipsi neque repugnare, neque mari effugere ullo modo possent, appulsi ad Pelorum navibus, Cleomenem periecuti sunt. Tunc prædonum dux Heraclæo, repente, præter spem, non sua virtute, sed istius avaritia, nequitiaque victor, classem pulcherissimam populi Romani in litus expulsam & eieciam, & cum primum ad vesperasceret, insulam *ma* incendique iussit. O tempus miserum, a quo *acer-*

1. *Tertio ab illa die, secum habere.* Horomanus, negabat se sensum videre, nisi forte corrigamus, *tertio in illa die*: invenisse, veluti ostendit Muretus l. 1. Var. lect. cap. 3. Gualterius super vacua *vila vox* *stom.* etiam minus venisse, mea quidem opinione.
2. *Egre litur Centuripina quadriremi.* Cuius. *Egre litur in Centurip.* forsan

non inopere.

3. *Quid quaque navis remis facere possent.* Tambino olet glossam vocabuli *facere*, nihil in hi minus, item Gualterio.

4. *Cum primum ad vesperasceret.* Idem codex, *post vesperasceret*, probumque videtur.

acerbum provincie Sicilia? o casum illum multis innocentes calamitosum, atque funestum? o istius nequitiam, ac turpitudinem singularem? Una, atque eadem nox erat, qua prator amoris turpissimi flamma, ac classis populi Rom. pradonum incendio conflagrabat. Afferunt nocte in tempesta gravis huiusce mali nuntius Syracusas: curritur ad pratorium, quo istum è convivio illo pracloro reducerant paullo ante mulieres cum cantu, atque symphonia. Cleomenes, quamquam nox erat, tamen in publico esse non audebat: cludit se domi: neque aderat uxor, qua consolari hominem in malis posset. Hujus autem praclari imperatoris ita erat severa domi disciplina, ut in re tanta, in tam grata mentio nemo admitteretur: nemo esset, qui auderet ut dormientem excitare, aut interpellare vigilantem. Jam verò, re ab omnibus cognita, concursabat urbe tota maxima multitudo. non enim, sicut antea consuetudo erat, pradonum adventum significabat ignis è spreda sublati, aut tumulto, sed flamma ex ipso incendio navium & calamitatem acceptam, & periculum reliquum nuntiabat. Cum prator quaereretur; & constaret, ei neminem nuntiasse: fit ad domum ejus cum clamore concursus, atque impetus.

94 Tum iste excitatus exit: audit rem omnem ex Timarchide: sagum sumit. Lucebat jam ferè: procedit in medium, vini, somni, stupri plenus. Excipitur ab omnibus ejusmodi clamore, ut ei Lampfaceni periculi similitudo versaretur ante oculos. hoc etiam majus hoc videbatur, quod in odio simili multitudo hominum hac erat maxima. 1. Tum istius acta commemorabantur: tum flagitiosa illa convivia: tum appellabantur à multitudine mulieres nominatim; tum quaerebatur ex ipso palam, tot dies continuo, per quos numquam visus esset, ubi fuisset, quid egisset? tum imperator ab isto praepositus Cleomenes flagitabatur: neque quidquam propius est factum, quam ut illud Uticense exemplum de Hadriano, transferretur Syracusas, ut duo sepulcra duorum pratorum improborum, duabusque in provinciis constituerentur. verum habita est à multitudine ratio temporis, habita est tumultus, habita etiam dignitas, estimationisque communis, quod is est conventus Syracusis civium Romanorum, ut non modò illa provincia, verum etiam hac repub. dignissimum existimetur. Confirmant ipsi se, cum is etiam tum semisomnis stuperet: arma capiunt: totum forum, atque insulam, quae est urbis magna pars, complent. Unam illam solam noctem pradones ad Pelorum commorati, cum flumantibus etiam nostras naveis reliquissent, accedere incipiunt ad Syracusas. Qui videlicet saepe audissent, nihil esse pulchrius, quam Syracularum moenia, ac portus. statuerant, sese, si ea Verre prator non

96 vidissent, numquam esse visuros. Ac primò ad illa aetiva pratoris accedunt, ipsam illam ad partem litoris, ubi iste per eos dies, tabernaculis positis castra luxuriae collocarat. quem postea quam inanem locum offenderunt, & pratoris commovisse ex eo loco castra senserunt: statim sine ullo metu in portum ipsum penetrare coeperunt. Cum in portum dico, iudices, (explanandum est enim diligentius, eorum causa, qui locum ignorant) in urbem dico, atque in urbis intinam partem venisse piratas. non enim portu illud oppidum clauditur, sed urbe portus ipse cingitur; & concluditur: non ut alluantur à mari moenia extrema, sed influat in urbis sinum portus. Hic, te pratore, Hetaclio archipirata cum quatuor myoparonibus parvis ad arbitrium suum navigavit. Pro, dii immortales: piraticus myoparon, cum imperium populi Romani nomen, ac fauces essent Syracusis, usque ad forum, & ad omnes urbis crepidines accessit: quo neque Karthaginensium gloriosissimae classes,

cum mari plurimum poterant, multis bellis saepe conata, umquam adspirare potuerunt: neque populi Romani invicta ante te pratoris gloria illa navalis, umquam tunc Panis, Siciliensibusque bellis penetrare potuit: qui locus ejusmodi est, ut ante Syracusani in moenibus suis, in urbe, in foro hostem armatum, ac victorem, quam in portu ullam hostium navem viderent. hic, te pratore, pradonum navicula pervagatae sunt, quò Atheniensium classis sola post hominum memoriam ceteris navibus, vi, ac multitudine invicta sit: quae in eo ipso portu, loci ipsius, portusque natura, victa, atque superata est. hic primum opes illius civitatis victa comminuta, depressaque sunt: in hoc portu Atheniensium nobilitatis, imperii, gloriae naufragium factum existimatur. Eone pirata penetravit, quò simul atque adisset, non modò à latere, sed etiam à tergo magnam partem urbis relinqueret? Insulam totam praeteriectus est: quae est urbis magna pars Syracusis suo nomine, ac moenibus. quo in loco majores (ut ante dixi) Syracusanum quemquam habitare veterunt: quòd, qui illam partem urbis tenerent, in eorum potestatem portum futurum intelligebant. At quemadmodum est pervagatus radices palmarum agrestium, quas in nostris navibus invenerant, jaciebant, ut omnes istius improbitatem, & calamitatem Siciliae possent cognoscere. Siculo sine milites? arotorumne liberos? quorum patres tantum labore suo frumenti exarabant, ut populo Rototique Italia suppeditare possent, eosne in insula Cereris natos, ubi primum fruges invento esse dicuntur, eo cibo esse usos, à quo majores eorum ceteros quoque, frugibus inventis, removerunt? Te pratore, Siculi milites palmarum stirpibus, pradones Siculo frumento alebantur. O spectaculum miserum, atque acerbum! ludibrio esse urbis gloriae, & populi Romani nomen; 2. hominum conventum, atque multitudinem: piratico myoparone, in portu Syracusano de classe populi Romani triumphum agere piratarum; cum pratoris nequissimi inertissimique oculos pradonum remi respergerent? Postea quam è portu pirata non metu aliquo accessit, sed saevitate exierat: tum coeperunt quaerere homines causam illustantem calamitatis. dicere omnes & palam disputare, minimè esse mirandum, si, militibus, remigibusque desmissis, reliquis egestate, & fame perditis, pratore tot dies cum mulierculis perpotante, tanta ignominia, & calamitas esset accepta. Hæc autem istius vituperatio, atque infamia confirmabatur eorum sermone, qui à suis civitatibus illis navibus praepositi fuerant: qui ex illo numero reliqui Syracusas, classe amissa refugerant. Dicebant, quos ex sua quisque navi missos sciret esse. Res erat clara: neque solum argumentis, sed etiam certis rebus istius audacia tenebatur. Homo certior sit, agi nihil in foro, & conventu tota die, nisi hoc quaeri à navarchis, quemadmodum classis sit amissa, illos respondere, & docere unumquemque, missione remigum, fame reliquorum, Cleomenis timore, & fuga. Quod posteaquam iste cognovit, hanc rationem habere coepit, causam sibi dicendam esse statuerat ja n ante, quam hoc usu veniret, ita ut ipsum priore actione dicere audistis. videbat, illis navarchis rebus, tantum hoc crimen sustinere se nullo modo posse. consilium capit primò thultum, verum tamen clemens. Cleomenem, & navarchos ad se vocari jubet. veniunt. accusat eos, quòd huiusmodi de se sermones habuerint: rogat, ut id facere desistant, & in sua quisque navi dicat se tantum habuisse nautarum, quantum oportuerit, neque quemquam esse dimissum. illi enim verò se ostendunt, quòd vellet, esse facturos. Iste non procrastinat: advocat amicos statim: quaerit ex his singulatim quot quisque nautas habuerit. respondit unusquisque,

1. Tum istius acta commemorabantur. Memmius Errius conjiciebat commemorabatur, ut loquatur de anteo illo litore probo. dispici enim ita quater repetit voces eadem terminatione, quae suavis exprimebatur per infinitivum.

2. Hominum conventum atque multitudinem. Secutus sum hunc codicem Cujacii, expressis quae id quod & antea Lambinus, nam vulgata lectio, hom. conventum atque multitudinem, inficere.

ut erat præceptum. Iste in tabulas refert: *obsequat signis amicorum*, providens homo: ut contra hoc crimen, si quando opus esset, hac videlicet testificatione uteretur. Derisum credo esse hominem amentem à suis consiliariis, & admodum, hæc ei tabulas nihil profuturas: etiam plus ex nimia prætoris diligentia suspitionis in eo crimine futurum. Jam iste erat hac stultitia multis in rebus utus, ut publicè quoque, quæ vellet, in civitatum litteris & *solis*, & *referti* juberet: quæ omnia nunc intelligit sibi nihil prodesse, postea quàm certis literis, testibus, auctoritatibusque convincitur. Ubi hoc videt, illorum confessionem, testificationem suam, tabulas sibi nullo adjumento futuras: inquit consilium, non improbi prætoris (nam id quidem esset ferendum) sed importuni, atque *amentis tyranni*, statuit, si hoc crimen extenuare vellet (nam omnino tolli posse non arbitrabatur) navarchos omnes, testis sui sceleris, vita esse privandos. Occurrebat illa ratio: quid Cleomene fiet? poterone animadvertere in eos, quos *dicit audentes* esse jussu missum facere eum cui imperium, potestatemque permisi? poterone eos afficere supplicio, qui Cleomenem secuti sunt: ignoscere Cleomeni, qui secum fugere, & se consequi jussit? poterone in eos esse vehementis, qui naveis inaneis non modo habuerant, sed etiam apertas: in eum dissolutus, qui solus habuerit contritam navem, & minus exinanitam? perat Cleomene una. *Ubi fides?* ubi execrationes? ubi dextra, complexusque? ubi illud contubernium muliebris militiæ in illo delicatissimo litore? fieri nullo modo poterat, quin Cleomeni parceretur. Cleomenem vocat, dicit ei, se statuisse animadvertere in omnes navarchos: ita sui periculi rationes ferre, ac postulare. Tibi uni parcam, & totius istius culpæ crimen, vituperationemque potius suscipiam, quam aut in te sic crudelis? aut tot, tam graves testis vivos, incolumes, que esse patiar. Agit gratias Cleomene, approbat consilium: dicit, ita fieri oportere. Admonet tamen illud, quod istum fugerat, in Phalarum Centuripinum, navarchum, non posse animadverti, propterea quod secum fuisset unâ in Centuripina quadriga. Quid ergo? iste homo ex ejusmodi civitate adclebens nobilissimus, testis relinquetur? *In presentia*, inquit Cleomene, quoniam ita necesse est: sed post aliquid videbimus, ne iste nobis obstat possit. Hæc postea quam acta, & constituta sunt, procedit iste repente prætorio, inflammatus scelere, furore, crudelitate, in forum venit: navarchos vocari jubet. Qui nihil metuerent, nihil suspicarentur statim accurrunt. Iste hominibus miseris, innocentibusque injici catenas imperat. Implorare illi fidem populi Romani, & quare id faceret, rogare. Tunc iste hoc causa dicit, quod classem prædonibus prodidisset. Est clamor, & admiratio populi, tantam esse in homine impudentiam, atque audaciam, ut a iis causam calamitatis attribueret, quæ omnis propter avaritiam ipsius accidisset: aut, cum ipse prædonum focus putaretur, aliis præditionis crimen inferret. deinde, hoc quintodecimo die crimen esse natum, postquam in classis esset amissa. Cum hæc fierent quærebat ubi esset Cleomene? non quod illum ipsum, ejusmodi esset, quisquam supplicio, propter illud incommodum, dignum putaret, nam quid Cleomene facere potuit? (non enim possum quemquam insimulare falso) quid, inquam, ma-

gnopere Cleomene facere potuit, istius avaritia navibus exinanitis? atque eum vident sedere ad latus prætoris, & ad aurem familiariter, ut solitus erat, insurrare. Tum vero omnibus indignissimum visum est, homines honestissimos, electos ex suis civitatibus, in ferrum, atque in vincula coniectos: Cleomenem propter flagitiorum, ac turpitudinis societatem, familiarissimum esse prætoris. Apponitur hinc tamen accusator Nævius Turpio quidam, qui, C. Sacerdote prætoris, injuriarum damnatus est, homo bene appositus ad istius audaciam: quem iste in decumis, in rebus capitalibus, in omni calumpnia, præcursores habere solebat, & emissarium. Veniunt Syracusæ parentes, propinque miserorum adolescentium, hoc repente calamitatis suæ commoti nuntio: vinclos adspiciunt catenis liberos suos, cum istius avaritiæ poenam collo, & cervicibus suis sustinerent adsunt, defendunt, proclamant: fidem tuam, quæ nusquam erat, nec unquam fuit, implorant. Pater aderat Dextio Tindaritanus, homo nobilissimus, hospes tuus: cuius tu domi fueras, quem hospitem appellaras, eum cum illa auctoritate, & miseria videres præditum, non te ejus lacrymæ, non senectus, non hospitii jus, atque nomen à scelere aliquam ad partem humanitatis revocare potuit. Sed quid ego *hospiti jura* in hac tam immani bellua commoro? qui Stenium Thermitanum, hospitem suum, cuius domi per hospitium exhauserat, & exinanivit, absentem in reos retulerit, causa indicta, capite damnarit: ab eo nunc hospitiorum jura, atque officia queramus? cum homine enim crudeli nobis res est, an cum fera, atque immani bellua? te patris lacrymæ de innocenti filii periculo non movebant? cum patrem domi reliquisses: filium tecum haberes: te neque præsens filius de liberorum caritate, neque absens pater de indulgentia patria comonebat? Catenas habebat hospes tuus Aristeus, Dexionis filius, quid ita? Prodidit classem, & quod ob præmium? de se fuerat exercitum, quod Cleomene? ignavus fuerat. At eum tu ob *virum* corona aurea donaras. Dimiserat nautas tu ab omnibus mercedem missionis acceperas. Alter patens ex altera parte erat Herbitensis Eubulida, homo domi suæ clarus, & nobilissimus, qui, quia Cleomenem in defendendo filio laxerat, nudus parè est destitutus. Quid erat autem, quod quisquam diceret, aut defenderet? Cleomenem nominare non licet. At *causa cogit*. Moriete, si appellaris, numquam enim iste est cuiquam mediocriter minatus. *At venies non erant*. Prætoris tu accusas? frange cervicem. Si neque prætoris, neque prætoris æmulam appellare licebit, cum in his duobus tota causa sit: *quid futurum est?* Dicit etiam causam Heraclius Segestanus, homo domi suæ summo loco natus. Audire, ut vestra humanitas postulat, judices, audietis enim de magnis incommodis, injuriisque sociorum. Hunc scitote fuisse Heraclium in ea causa; qui propter gravem morbum oculorum tum non navigavit, & jussu ejus, qui potestatem habuit, cum comætu, Syracusis remanserit, iste certè neque prodidit classem, neque metu perterritus fugit, neque exercitum deseruit. Etenim tunc esset hoc animadvertendum, cum classis Syracusis proficiscebatur. Is tamen in eadem causa fuit, quasi esset in aliquo manifesto scelere deprehensus: in quem ne falso quidem causa conteri criminis potuit. Fuit in illis navarchis Heraclienis quidam

1. Implorare illi fidem populi Romani. Placet Gualterio quod erat in Cujacii, fidem prætoris. sic & cap. 42. Pr. *scilicet* quem quævisquam erat, implorant. & vero edictio prima, item Pal. sec. expresserunt litud per pop. Roman. hæreo tamen, hæreo.
2. *Est clamor, & admiratio.* Tentant nonnulli, *admiratione*. Sultè. *murmur*. ibi supervacuè *subi clamor*.
3. *Prædonum facinus, putaretur.* Malebat Gualterius E. n. ff. Lamb. & Cujac. *scilicet* arbitraretur, *παραπλοῖς*. Sic infra pro Murena: *denique bellum insensum arbitraretur*, ubi male Lambinus *arbitraretur*.
4. *Cujacii modo esset.* Pro *insensumque modi*, ut alibi aliquoties, malebat Lambinus P. Manutius *insensumque modi*.

5. *Cum illa auctoritate & miseria videres præditum.* Lambinus necio quæ interponit simpliciter Gualterius, qui quod Cujacianus non haberet copulam, div. nat. *Cum illa auctoritate & miseria videres præditum*, inquit; Verres, cum hospitem tuum videres & auctoritate prætoris esses, videres, inquam, hospitem tuum miseria perditum.
6. *Quid ob præmium deseruit exercitum.* Cujacii liber non admittit vocem *exercitum*, quod rejicit quidem Lambinus, sed non Gualterius, ut subintelligatur *classem*.

7. *Cum comætu Syracusis manserit.* Est à veteri libro Hotom. nam nollit sanè & Cujac. item antiq. typis formati, *in comætu*.

quidam Furius (nam habent illi nonnulla hujusmodi Latina nomina) homo, quamdiu vixit, domi suæ, non solum post mortem, tota Sicilia clarus, & nobilis. in quo homine tantum animi fuit, non solum ut istum liberè læderet; nam id quidem, *quoniam moriendum videbat*, sine periculo se facere intelligebat: verum, morte propolita, cum lacrymans in carcere mater nocteis diesque assideret, defensionem causæ suæ scripsit: quam nunc nemo est in Sicilia, *quam habeat, quam legat*, quin tui sceleris, & crudelitatis ex illa oratione commonefiat. in quo docet, quot à civitate sua nautas acceperit: quot, & quanti, quemque dimiserit: quot secum habuerit: item de ceteris navibus dicit: quæ cum apud te diceret, virgis oculi verberabantur. Ille morte propolita, facile dolorem corporis patiebatur. clamabat, id quod scriptum reliquit. **FACINVS ERSEINDIGNYM**, plus impudicissimæ mulieris apud te de Cleomenis salute, quam de sua vita lacrymas matris valeat. deinde etiam illud video esse dictum, quòd, si rectè vos populus Romanus cognovit, non falso ille jam in ipsa morte de vobis prædicavit: **NON POSSE VERREM TESTEIS INTERFICIENDO, CRIMINA SVA EXTINGVERE** graviozem apud sapientis iudices se fore ab inferis testem, quam si vivus in iudicium produceretur: tum, avaritiæ solum, si viveret: nunc, cum ita effret necatus, sceleris, audaciz, crudelitatis testem fore. Jam illa præclara, **NON TESTIVM MODO** catervas, cum tua res ageretur, sed à diis manibus innocentium pœnas, & sceleratorumque furias in tuum iudicium esse venturas: sese ideo leviozem casum suum fingere, quòd jam antè aciem securium tuarum, Sestique, tui carnificis, vultum, & manum vidisset, cum in conventu civium R. iussu tuo securi cives R. ferirentur. Ne multa, iudices, & libertate, quam vos sociis dedistis, hac ille in acerbißimo supplicio miserimæ servitutis abusus est. Condemnat omneis de consilii sententia. tamen neque iste in tanta re, tot hominum, totque civium causa, P. Vettium ad se arcessit, quæstorem suum, cuius consilio ureretur: neque P. Cervium, talem virum, legatum, qui, quia legatus, isto prætorè, in Sicilia fuit, primus ab isto *iudex reus est*: sed de latronum, hoc est, de comitum suorum sententia condemnat omneis. Hic cuncti Siculi, fidelissimæ, atque antiquissimi socii, plurimis affecti beneficiis à majoribus nostris, graviter commoventur, & de suis periculis, & fortunisque omnibus pertimescunt. Illam clementiam, mansuetudinemque nostrii imperii in tantam crudelitatem, inhumanitatemque esse *conversam*? condemnari tot homines uno tempore, nullo crimine? defensionem suorum factorum prætorè improbum ex indignissima morte innocentium querere? Nihil addi jam videtur, iudices, ad hanc improbitatem, amentiam, crudelitatemque posse. & rectè nihil videtur. nam si cum illorum improbitate certet, longè omneis, multumque superabit. sed secum ipse certat: ad agit, ut semper superius suum facinus novo scelere vincat. Phalargum Centuripinum dixit exceptum esse à Cleomene, quòd in ejus quadrigem Cleomenes vectus esset: tamen quia pertimuerat adolescens, quòd eandem suam causam videbat esse, quam illorum, qui innocentes peribant: ad hominem accedit Timarchides: à securi negat ei esse periculum: virgine ne caderetur, monet ut caveat. Ne multa, ipsum dicere adolescentem audistis, se ob hunc virgarum metum *pecuniam Timarchidi numerasse*. Lævia sunt hæc in hoc reo crimina. metum virgarum navarchus nobilissimæ civitatis pretio redemit: humanum, aliud, ne con-

demnaretur, pecuniam dedit: usitatum est, non vult populus Rom. obsoletis criminibus accusari Verrem: nova postulat, inaudita desiderat: non de prætorè Sicilia, sed de crudelissimo tyranno fieri iudicium arbitratur. Includuntur in carcerem condemnati: supplicium constituitur in illos: sumitur de miseris parentibus navarchorum: *prohibentur adire ad filios suos*: prohibentur liberis suis cibum, vestitumque ferre. Patres hi, quos videtis, jacebant in limine, matreque miseræ pernoctabant ad ostium carceris, ab extremo complexu liberum exclusæ: quæ nihil aliud orabant, nisi ut filiorum extremum *spiritum ora exciperet* sibi liceret. Aderat janitor carceris, carnifex prætoris: mors, terrorque sociorum, & civium, lictor Sestius: cui ex omni gemitu, doloreque *cæca marces* comparabatur. ut adeas, tantum dabis: ut cibum tibi intrò ferre liceat, tantum. nemo recusabat, quid, ut *uno istu* securis afferam mortem filio tuo, quid dabis? ne diu crucietur? ne sæpius ferietur? ne cum sensu doloris aliquo, aut cruciatu spiritus auferatur? Etiam ob hanc causam pecunia lictori dabatur. O magnum, atque intolerandum dolorem! o gravem, acerbamque fortunam! non vitam liberum, sed mortis celebritatem pretio redimere cogebantur parentes. Atque ipsi etiam adolescentes & cum Sestio de eadem plaga, & de uno illo icu loquebantur. idque postremum parentis suos liberi orabant, ut levandi & cruciatus sui gratia lictori pecunia daretur. Multi, & graves dolores inventi parentibus, & propinquis: multi, verumtamen *mors sic extrema*, non erit. Est ne aliquid ultra, quòd progredi crudelitas possit? reperietur, nam, illorum liberi cum erunt securi percussis, ac necati, corpora feris objiciuntur. hoc si luctuosum est parenti, redimat pretio *sepeliendi potestatem*. Onasum Segestianum, hominem nobilem, dicere audistis, se ob sepulturam Heraclii navarchi pecuniam Timarchidi dinumerasse. Hoc ne possis dicere: *patres enim veniunt, amici filii, grati*. vir primarius, homo nobilissimus, dicit: neque de filio dicit. Jam hoc, quis tum fuit Syracusis, qui non audierit, quin sciat, hæc per Timarchidem pactiones sepulchrum cum vivis etiam illis esse factas? non palam cum Timarchide loquebantur? non omnes omnium propinqui adhibebantur? non palam vivorum funera locabantur? Quibus rebus omnibus actis, atque decisis, producantur è carcere, & deligantur ad palam. Quis tam fuit illo tempore durus, & ferreus, quis tam inhumanus, præter unum te, qui non illorum ætate, nobilitate, miseria commoveretur? ecquis fuit, quin lacrymaretur? quin ita calamitatem putaret illorum, ut fortunam tamen non alienam, *periculum autem commune* agi arbitraretur? Feriuntur securi. lætatis tu in omnium gemitu, & triumphas: testis avaritiæ tuæ gaudes esse sublato. Errabas, Verres, & vehementer errabas, cum te maculas furto- rum, & flagitiorum tuorum, sociorum innocentium *sanguine eluere* arbitrare: præceptis amentia ferebare, qui te existimares avaritiæ vulnera crudelitatis remediis posse sanare. Etenim quamquam illi sunt mortui sceleris tui testes, tamen eorum propinqui neque tibi, neque illis defunt: tamen ex illo ipso numero navarchorum aliqui vivunt, & adsunt: quos, ut mihi videtur, ab illorum innocentium poena *fortuna* ad hanc causam reservavit. Adest Philargus Haluntinus, qui, quia cum Cleomene non fugit, oppressus à prædonibus, & captus est: cui *calamitas salutis fuit*: qui, nisi captus à piratis esset, in hunc prædonem sociorum incidisset, dicit is pro testimonio, de missi ne nautarum, de fame, de Cleomenis fuga. Adest Centuripinus Phalargus in

Z. 3

amplif.

1. Sceleratorumque furias.] Liber Cujac. *scelere quamque furias*, vocat furias sceleratorum, quia delinaxæ sunt ideo, ut crucientur sceleratis.

2. Libertate quam vis etc. hoc ille.] Cujacii liber, *libertatem quam vis etc.* hoc ille. quod placet Gulielmo, nec displicebat etiam Lambino, est quoque in Pal. sec. *libertatem quam etc.* hoc vis. quod mihi potissimum factis facti. Adhuc heic est I. I. I. I. I.

3. Ferturque omnibus pertimescunt.] Mallet Gulielmus, *feruntur*

que commoventur. sicque serè loquitur noster, infra cap. 46. pr. ceterum inepit illi qui heic tentant illud *periculum* mutare in *perniciam*. pertimescebant enim Siculi magis de vita & sanguine, quam de pecuniis.

4. Cum Sestio de eadem plaga, etc.] Cujac. addidit *ferre*, quod blandientis videtur, ut videlicet dixerit, *nosse Sestii*. Gulielmus.

5. Cruciatu sui gratia, etc.] Malabat delere *gratia* Gulielmus.

amplissima civitate, amplissimo loco natus. eadem dicit: nulla in re discrepat. Per deos immortales, iudices, quo tandem animo sedetis? aut hæc quemadmodum auditis? Utrum ego desipio, & plus quam satis opus est. 2. doleo in tanta calamitate, miseriamque sociorum? an vos quoque hic acerbissimas innocentium cruciatus, & moeror patri sensu doloris afficit? Ego enim cum Herbenientem, cum Heraclientem securi esse percussum dico, versatur mihi ante oculos indignitas calamitatis. Eorumque populorum civis, & eorumque agrorum alumnos, ex quibus maxima vis instrumenti quotannis plebi Romanae, illorum operis, ac laboribus quaritur, qui a parentibus, spe nostri imperii, nostraque aequitatis, suscepti, educati que sunt, ad C. Verres nefariam immanitatem, & ad ejus secularem funestam esse servatos? Cum mihi Tindaritari illius venit in mentem, cum Segestani, tum jura simul civitatum, atque officia considero. quas urbes P. Africanus etiam ornandas esse spoliis hostium arbitratus est, eas C. Verres non solum illis ornamentis, sed etiam viris nobilissimis nefario scelere privavit. En quod Tindaritari illius numeratur: nos semper in omnibus Punicis, Siciliensibusque bellis amicitiam, fidemque populi Romani secuti sumus: à nobis omnia populo Romano semper & belli adjumenta, & pacis ornamenta administrata sunt. Multum vero hæc his jura profuerunt in istius imperio, ac potestate. Vestros quondam navas contra Karthaginem Scipio duxit. at nunc naveis contra prædones panæ inaneis Cleomenes ducit. Vobiscum Africanus hostium spolia, & præmia laudis communicavit. at nunc per me spoliati, nave à prædonibus abducta, ipsi in hostium numero, locoque ducemini. Quid vero? illa Segestanorum non solum litteris tradita, neque commemorata verbis, sed multis officiis illorum usurpata, & comprobata cognatio, quos tandem fructus hujusce necessitudinis in istius imperio tulit? Nempe hoc fuit jure, iudices, ut ex sinu patris nobilissimus adolescens, & e complexu matris ereptus innocens filius, istius carnifici Sestio dederetur. Cui civitati majores nostri maximos agros, atque optimos concesserunt: quam immunem esse voluerunt: hæc tanta apud te cognitionis, fidelitatis, vetustatis auctoritate, ne hoc quidem juris obtinuit, ut unius honestissimi, atque innocentissimi civis mortem, & sanguinem deprecaretur. Quo confugient socii? quem implorabunt? s. qua spe denique, ut vivere velint, tenebuntur, si vos eos dixeritis? 6. ad senatum venient, qui de Vetre supplicium sumat? non est usitatum, non lenitorium. ad populum Romanum confugient? facilis est causa populi. legem enim sociorum causa iussisse, & vos ei legi custodes, ac vindices præposuisse dicet. Hic locus est igitur unus, quod perfugiant: hic portus, hæc arx, hæc ara sociorum: quod quidem nunc non ita confugiant, ut antea in suis repetendis rebus solebant. non argentum, non aurum, non vestem, non mancipia repetunt: non ornamenta, quæ ex urbibus, fanisque erepta sunt. metuunt homines imperiti, ne jam hæc populus Romanus concedat, & jam fieri velit. Patimur enim jam mul-

tos, & silemus, cum videamus, ad paucos romines omneis omnium nationum pecunias pervenisse. quod eo magis ferre æquo animo, atque concedere videmur, quia nemo istorum dissimulat: nemo laborat, ut obicura sua cupiditas esse videatur. In urbe nostra pulcherrima, atque ornata, quod signum, quæ tabula picta est, quæ non ab hostibus vicis capta, atque opportata sit? At istorum vilis, sociorum fidelissimorum & plurimis, & pulcherrimis spoliis ornata, refertæque sunt. Ubi pecunias exterarum nationum esse arbitramini, quibus nunc omnes egent, cum Athenas, Pergamum, Cyzicum, Miletum, Chium, Samum, totam denique Asiam, Achajam, Graciam, Siciliam in paucis villis inclusis esse videatis? Sed hæc, ut dico, omnia jam loci vestri relinquunt, & negligunt, iudices. Ne publicè à populo Rom. spoliarentur, officiis, ac fide, providerunt. Paucorum cupiditati tum, cum oblitte non poterant, tamen sufficere aliquo modo poterant nunc verò jam adempta est non modò resistendi, verum etiam suppeditandi facultas. itaque res suas negligunt pecunias, quò nomine iudicium hoc appellatur, non repetunt: relinquunt, & negligunt. hoc jam ornata ad vos confugiunt, adspicite, adspicite, iudices, squalorem, sordis que locorum. Sthenius hic Thermitanus cum hoc capillo atque veste, domo sua tota exspoliata, mentionem tuorum furtorum non facit: sese ipsum abs te repetat, nihil amplius. totum enim tua libidine, & scelere ex sua patria, (in qua multis virtutibus, & beneficiis floruit princeps, iustissimi. Dexio hic, quem videtis, non quæ publicè Tindari. non quæ privatim tibi eripuit, sed unicum miser abs te filium optinuit, atque innocentissimum flagitat. non ex litibus astitatis tuis pecuniam domum: sed ex tua calamitate cineri, atque ossibus filii sui solatium vult aliquod reportare. Hic tam grandis natu Ebulida, hoc tantum, exacta ætate, laboris, itinertisq; suscepti, non ut aliquod ex suis bonis recuperaret; sed ut, quibus oculis cruentas cervices filii sui videret, iisdem te conatmatum videret. Si per L. Metellum licitum esset, iudices, matres illorum, uxores, foretoreque veniebant. quarum una, cum ego ad Heracliam noctu accederem, cum omnibus matronis ejus civitatis, & cum multis facibus mihi obviam venit, & ita, me suam salutem appellans, te tuum carnificem nominans, filii non en in plorans, mihi ad pedes misera jacuit, quasi ego excitare filium ejus ab inferis possem. Faciebant hoc idem in ceteris civitatibus grandes natu matres, & item parvuli liberi miserorum: quorum utrorumque ætas laborem, & industriam meam, fidem & misericordiam vestram requirebat. Itaque ad me, iudices, præter ceteras hanc querimoniam Sicilia detulit. lacrymis ego ad hoc, non gloria inductus accessi; ne falsa damnatio. ne carcer, ne catena, ne verbera, ne seculares, ne cruciatus sociorum, ne sanguis innocentium, ne denique etiam ex sanguinum corpora in ortuum, ne in ortorum parentum, ac propinquorum, magistratibus nostris quasi posset esse. Hunc ego si metum Siciliæ, damnatione istius per vestram fidem & severitatem deiecero, iudices: satis officio meo, satis illorum voluntati, qui à me hoc perierunt

1. *Et plus quam satis opus est.* Ita omnes edd. & Pall. reperitque item in suis Lambinus, sed tamen expunxit illud ipse, neque admisit Paulus Manutius, abest Cujaciano.

2. *Disce in tanta calamitate.* Cujac. non habet præpositionem in, & poterat abesse.

3. *Eorumque agrorum alumnos.* Primum hæc vox visitur hoc loco, hæc tunc enim editis agrorum colunt, latis rustice, nostrum illud videtur fide Palatinorum duorum. sed & allusit Cujacianus, in quo alumnos.

4. *Ne hoc quidem jura obtinuit.* Vocula *per* abest Cujaciano; neque lanè requiritur.

5. *Qua spe denique ut vivere velint tenebuntur.* Cujac. *quæ denique præter ut vix, vel tenebunt.* tunc forte; *quæ se denique spe ut vix, vel tenebunt.* Gulielmus.

6. *Ad senatum venient.* Cujac. Emendat Lambinus, *venient.* Gulielmus littera mutata, *ad senatum venient.* Sic pro Mutena: *Quo se ma-*

serveret? damnatio. pro Flacco: *Quem implerem?* Senamone.

7. *Relinquunt & negligunt. hic jam.* Tres voces, *relinquunt & negligunt* videntur repetitæ ex lineis præcedentibus. coræ hi abiciantur, nisi h. d. defuerit sententiæ, quæ non parum rigidaretur. si repetetur, hæc, hic jam etc.

8. *Ex suis bonis recuperaret.* Verus editio *ex hujus bonis recuperaret.* Pall. *recuperaret.* Cujacianus, *de suis bonis recuperaret;* quod recepit Lambinus. *recuperat lectio* habet, *ex hujus bonis recuperaret.*

9. *Disce in tanta calamitate.* *lacrimis ego ad hoc, non gloria inductus accessi: ne falsa.* Interpunctio solum à me est. nam illud *sed*, quod visitur in recepta lectio, abest libro Cujaciano: nec aliter voluit Brutus Lambinus Memmi consectoram admisit Gulielmus ita distinguebat legebatque; *requisibat: itaque ad me, etc. detulit. lacrimis ego hæc, non gloria inductus accessi, sed etc.* & vero Cujac. non habet illud *ad hoc*, sed ejus loco hæc.

12. verunt, factum esse arbitror. Quapropter si quem forte inveneris, qui hoc navale crimen conetur defendere, is ita defendat: illa communia, quæ ad causam nihil pertinent, prætermittat; me culpam fortuna assignare, calamitatem crimini dare: me amissionem classis objicere: t cum **MULTI VIRI FORTE** in communi, incertoque periculo belli, & terra, & mari sæpe offenderint. Nullam tibi objicio fortunam, nihil est, quodd ceterorum res minus commodè gestas proferas: nihil est, quodd multorum naufragia fortunæ colligas, ego *navem inane* fuisse dico: remiges, nautasque dimissos: reliquos stirpibus vixisse palmarum: præfuisse classis populi Rom. Siculum, perpetuò sociis, atque amicis Syracusanum: te illo tempore ipso, superioribusque diebus omnibus in litore cum mulierculis perpotasse dico: 13. harum rerum omnium auctores, testesque produco. Num tibi insultare in calamitate, num intercludere periculum fortunæ, num casus bellicos exprobrare, aut objicere videtur? tametsi solent hi fortunam sibi objicere nolle, qui se fortunæ commiserunt, qui in ejus periculis sunt, ac varietate versati, istius quidem calamitatis tuæ fortuna particeps non fuit, homines enim *in prælio*, non in adventis, belli fortunam rentare, periculi solent, in illa autem calamitate non Martem fuisse *communem*, sed Verrem possumus dicere. Quod si fortunam objici tibi non oportet, cur tu fortunam illorum innocentium veniam, ac locum non dedisti? 2. Etiam illud præcidas licet, quodd supplicium more majorum sumeris, securi que percussuris idcirco à me in crimen, & invidiam vocari. Non in supplicio crimen meum vertitur, non ego securi nego quemquam feriri debere: non ego *metum ex re militaris*, 3. non severitatem imperii, non poenam flagitii, tolli dico oportere, fateor non modò in socios, sed etiam in civeis, militesque nostros, perferri esse severe, ac vehementer vindicatum. Quare hæc quoque prætermittas licet. Ego culpam non in navarchis, sed in te fuisse demonstro: pretio milites, remigesque dimississe arguo. hoc navarchi reliqui dicunt: hoc Netherorum foderata civitas publicè dicit hoc Herbitenses, hoc Anestratini, hoc Ennenses, hoc Agrinenses, Tindaritani, Locrenses publicè dicunt: tuus denique testis, tuus imperator, tuus hospes Cleomenes hoc dicit, sese in terram esse egressum, uti Pachyno, è terrestri præsidio, milites colligeret, quos in navibus collocaret. quodd certè non fecisset, si *suorum numerum* naves haberent, ea est enim ratio instructarum, ornatarumque navium, ut non modò plures, sed ne singuli 13. quidem possint accedere. Dico præterea, illos ipsos reliquos nautas, fame, atque *inopia rerum omnium* confectos fuisse, ac perditos, dico, aut omnes extra culpam fuisse, aut, si uni attribuenda culpa sit, in eo maximam fuisse, qui optimam navem, plurimos nautas haberet, summum imperium obtineret: aut, si omnes in culpa fuerint, non oportuisse Cleomenem constitui spectatorem illorum mortis atque cruciatus. dico etiam, in illo supplicio *mercedem lacrymarum*, mercedem vulneris, atque plagæ, mercedem funeris, ac sepulturæ constitui nefas fuisse. Quapropter si mihi respondere voles, hæc dicit: **CLASSEM INSTRUCTAM**, atque ornata fuisse, nullum propugnatores abfuisse, nullum vacuum transiit fuisse, remigum frumentariam esse suppeditatam, mentiri navarchos, mentiri tot. & tam graves civitates, mentiri etiam Siciliam totam: proditum te esse à Cleomene, qui se dixerit exisse in terram, ut Pachyno deduceret milites: *animum illi*, non copias defuisse: Cleomenem acerrimè pugnantem ab his relicum esse, at-

que desertum: navium ob sepulturam datum nemini, quæ si dices, tenebere, sin alia dices: quæ à me dicto sunt, non refutabis. Hic tu etiam dicere audebis, *Est in iudiciis ille familiaris meus*, est paternus amicus ille? non, ut quisque maximè est, quicum tibi aliquid sit, 4. ita tui hujusmodi criminis maximè eum pudet? Paternus amicus est. Ipse pater si judicaret, per deos immortales, quid facere possis, cum tibi hæc diceret? **TV IN PROVINCIA** populi Romani prætor, cum tibi maritimum bellum esset administrandum, Mamertinis, ex fœdere quam deberent navem, per triennium remisisti; tibi apud eisdem privatim navis oneraria maxima publicè est ædificata: tu à civitatibus pecunias classis nomine coëgisti: tu pretio remiges, dimisisti: tu, cum navis esset à quaestore, & ab legato capta prædonum, archipiratum ab omnium oculis removisti: tu, qui cives Rom. esse dicerentur, qui à multis cognoscerentur, securi ferire potuisti: tu tuam domum piratas adducere, in iudicium archipiratum domo producere ausus es: tu in provincia tam splendida, apud socios fidelissimos, civeis Rom. honestissimos, in *metis*, periculoque provincie, dies continuos compluris in litore, conviviisque jactuisti: te per eos dies nemo domi tuæ *convenire*, nemo in foro videre potuit: tu sociorum, atque amicorum ad ea convivia matres familias adhibuisti: tu inter ejusmodi mulieres prætextatum tuum filium, nepotem meum, collocavisti: ut *atate maxime lubrica*, atque incertæ exempla nequitie parentis vita præberet: tu prætor in provincia cum tunica, pallioque purpureo visus es: tu propter amorem, libidinemque tuam, imperium navium legato populi Rom. ademisti, Syraculano tradidisti: tui milites in provincia Sicilia frugibus, frumentoque caruere: tua luxuria, atque avaritia classis populi Rom. à prædonibus capta, & incensa est: post Syraculas conditas, quem in portum nunquam hostis accesserat, in eo te prætor, primum *pirata navigaverunt*: neque hæc tot, tantaque decora dissimulatione tua, neque oblivione hominum, ac taciturnitate regere voluisti: sed etiam navium præfectos sine ulla causa & de complexu parentum suorum, hospitum tuorum, ad mortem, cruciatumque rapuisti: neque in parentum luctu, atque lacrymis, te mei nominis commemoratio mitigavit: tibi hominum *innocentium sanguis* non modò volupatus, sed etiam *questus* fuit. Hæc si tibi tuus parens diceret, posses ab eo veniam petere? posses, ut tibi ignosceret. postulare? Satis est factum Siculis, satis officio, ac necessitudi- 13. ni, iudices, satis promisso nostro, ac recepto. Reliqua est ea causa, iudices, quæ non jam recepta, sed innata: neque delata ad me, sed in anima, sensuque meo penitus affixa, atque insita est: quæ non ad sociorum salutem, sed ad civium Romanorum, hoc est, ad *unsuscijsque nostram* vitam, & sanguinem pertinet. In qua nolite à me, quasi dubium sit aliquid, argumenta, iudices, expectare. omnia, quæ dicam de supplicio civium Romanorum sic erunt clara & illustria, ut ad ea probanda totam Siciliam testem adhibere possim. Furos enim quidam, sceleris, & audacia omnes, istius effrenatum animum, importunamque naturam tanta oppressit amentia, ut numquam dubitaret in convenu palam supplicia, quæ in *convictos maleficus servos* constituta sunt, ea in civeis Romanos expromere. Virgis quam multos ceciderit, quid ego commemorem? Tantum brevissimè dico, iudices, nullum fuit omnino, isto prætor, in hoc genere discrimen. Itaque jam consuetudine ad corpora civium Romanorum etiam sine istius nutu ferebatur manus

Z 4

ipfa

1. *Com multi viri fortes.* Gulielmus ex Cujaciano reponendum putabat, *multi a.* non prohibuerim.
2. *Etiam illud præcidas licet.* Est à Cujaciano, *vetustius in prælio præditi*, quoniam *odo & Pall.* recentius præditi, inceptè.
3. *Non severitatem imperii.* Perperam Lambin. offendant *severitatem*.

4. *Ita tui hujusmodi criminis maximè eum pudet?* Ira & Victoriana, sed ve auctores & Pall. Ita et *hujusmodi criminis maximè eum pudet.* Cujacianus, ita et *in hujusmodi criminis eum maximè pudet?*

5. *De complexu parentum suorum, hospitum tuorum.* Est à Prisciani lib. VII. vulgata, *que utrum suorum, hospitumque tuorum.*

ipsa lictoris. Num potes hoc negare, Verres, in foro Lilybxi, maximo conventu, C. Servilium, civem Romanum in conventu Panormitano, veterem negotiatorem, ad tribunal, ante pedes tuos, ad terram, virgis, & verberibus abjectum? aude hoc primum negare, si potes, nemo Lilybxi fuit, quin viderit: nemo in Sicilia, quin audierit. Plagis confectum dico à lictoribus tuis civem Romanum ante oculos tuos concidisse. Ob quam causam, dii immortales! tamen si injuriam facio communi causæ, & juri civitatis, quasi enim possit esse *illa causa*, cur hoc cuiquam civi Romano jure accidat, ita quæro, quæ in Servilio causa fuerit. Ignoscite in hoc uno, iudices, in ceteris enim non magnopere causas requiram. Locutus erat *liberius* de istius improbitate, atque nequitia. Quod illi simulac renunciatum est: hominem jubet Lilybxum vadimonium Venerio sevo promittere. Promittit. Lilybxum venit, cogere eum coepit, cum ageret nemo, nemo postularet, nisi duobus millibus sponsonem facere cum lictore suo, N I F V R T I S Q V A B S T V M F A C E R E T. Recupératores de cohorte sua dicit daturum. Servilius & reculare, & deprecari, ne iniquis iudicibus, nullo adversario, iudicium capitis in se constitueretur. Hæc cum maximè loqueretur, sex lictores eum circumstant valentissimi, & ad pulsandos, verberandosque homines exercitatissimi: cædunt acerrimè virgis: denique proximus lictor (de quo sæpe jam dixi) Sestius, converso bacillo, oculos misero tundere vehementissimè coepit. Itaque illi cum sanguis os, oculosque compleset: concidit: cum illi nihilo minus jacenti latera tunderentur, ut aliquando *spondere* se diceret. Sic ille affectus, illinc tum pro mortuo sublatis brevi postea est mortuus. Iste autem homo Venerius, & affluens omni lepore, & venustate, de bonis illius in æde Veneris argenteum Cupidinem posuit. Sic etiam fortunis hominum *abutebatur* ad nocturna vota cupiditatum suarum. Nam quid ego de ceteris civium Romanorum supplicis singillatim potius, quàm generatim, atque univèrse loquar? Carcer ille, qui est à crudelissimo tyranno Dionysio factus Syracusis, quæ *Lautumia* vocantur, in istius imperio *domicilium* civium Romanorum fuit, ut quisque istius animum, aut oculos offenderat, in Lautumias statim conjiciebatur. Indignum hoc video videri omnibus iudices: & id jam priore actione, cum hæc testes dicerent, intellexi. retineri enim putatis oportere jura libertatis non modo hic, ubi tribuni plebis sunt, ubi ceteri magistratus, ubi plenum forum iudiciorum, ubi senatus auctoritas, ubi existimatio populi Romani, & frequentia: sed ubicumque terrarum & gentium, violatum jus civium Romanorum sit, statutis id pertinere *ad communem causam libertatis*, & dignitatis. In externorum hominum, & maleficorum sceleratorumque, in prædonum, hostiumque custodias tantum numerum civium Romanorum includere ausus es? numquamne tibi iudicii, numquam concionis, numquam huius tantæ frequentæ, quæ nunc animo te iniquissimo, infestissimoque inueter, venit in mentem? numquam tibi populi Romani absentis dignitas, numquam species ipsa huiusmodi multitudinis, in oculis, animoque, versata est? numquam te in horum conspectum rediturum, numquam in forum populi Romani venturum, numquam *sub legum*, iudiciorum potestatem, casurum esse putasti? At quæ erat ista libido crudelitatis exercendæ? quæ tot scelerum suscipiendorum causa? nulla, iudices, præter prædandi novam, singularemque rationem. Nam ut illi, quos à poetis accepimus, sinus quosdam *obsidisse* maritimos, aut aliqua pro-

montoria, aut prærupta saxa tenuisse dicuntur, ut eos, qui essent appulli navigiis, interficere possent, sic iste in omnia maria infestus ex omnibus Sicilia partibus imminet. Quæcumque navis ex Asia, ex Syria; quæ Tyro, quæ Alexandria venerat, statim certis indiciibus, & custodibus tenebatur: vectores omnes in lautumias conjiciebantur: onera, atque merces in prætoriam dominum deferbantur: Versabatur in Sicilia longo intervallo alter, non Dionysius ille, nec Phalaris (tulit enim illa quondam insula multos, & crudeleis tyrannos) sed quoddam novum monstrum; 1 ex vetere illa immanitate, quæ in iisdem locis versata esse dicitur. non enim Charybdim tam infestam, neque Scyllam nautis, quàm istum in eodem freto fuisse arbitror, hoc etiam iste infestior, quod multo se pluribus, & majoribus *causibus* succinxerat. *Cyclops* alter, multo importunior, hic enim totam insulam obrinebat: ille Ætnam solam, & eam Siciliæ partem tenuisse dicitur. At quæ causa tum subijciebatur ab ipso, iudices, huius tam nefariæ crudelitatis? eadem, quæ nunc in defensione commemorabitur. Quicumque accesserant ad Siciliam paullo pleniore, eos *Servilianos* milites esse, atque à Dianio fugere dicebat. Illi ad deprecandum periculum proferebant, alii purpuram Tyriam; tus alii, atque odores, vestemque linteam; gemmas alii, & margaritas; vina nonnulli Græca, venaleiq; Asiaticos: ut intelligeretur ex mercibus, quibus ex locis navigarent non providerant, eas ipsas sibi *causas esse periculi*, quibus adjumentis se ad salutem uti arbitrabantur. Iste enim hæc eos ex piratarum societate adptos esse dicebat: ipsos in lautumias abduci imperabat: naveis eorum, atque onera diligenter asserenda curabat. His institutis cum completus jam mercatorum carcer esset, tum illa siebant, quæ L. Suetium, equitem Romanum, lectissimum virum, dicere audistis, quæ ceteros audietis. Cervices in carcere frangebantur indignissimè civium Romanorum, ut jam illa vox, & imploratio, CIVIS ROMANVS SVM, quæ sæpe multis, in ultimis terris opem inter barbaros, & salutem tulit, ea mortem illis acerbiorum, & supplicium maurius ferebat. Quid est, Verres? quid ad hæc cogitas respondere? num mentiri me? num fingere aliquid? num augere crimen? num quid horum dicere illis defensoribus tuis audes? Cedo mihi, quæso, ex ipsius sinu litteras Syracusanorum, quas iste ad arbitrium suum confectas esse arbitratur, cedo rationem carceris, suam diligentissimè conficitur, quo quisque die datus in custodiam, quo mortuus, quo necatus sit. LITTERÆ SYRACUSANORVM. Videtis civis Rom. gregatim conjectos in lautumias: videtis indignissimo in loco coacervatam multitudinem vestrorum civium. Quærite nunc vestigia, quibus exitus illorum ex illo loco compareant, nulla sunt. Omnesne mortui? Si ita posset defendere, tamen fides huic defensioni non haberetur. Sed scriptum exstat in iisdem litteris, quod iste homo barbarus, ac dissolutus neque attendere unquam, neque intelligere potuit, 2 E' ΔΙΚΛ' ΟΗΣΑΝ, inquit, hoc est, ut Siculi loquuntur, *supplicio affecti, ac necati sunt*. Si quis rex, si qua civitas exterarum gentium, si qua natio fecisset aliquid in civem Romanum ejusmodi, nonne publice vindicarem? non bello *persequeremur*? possemus hanc injuriam, ignominiamque nominis Romani, inultam, impunitamque dimittere? Quot bella majoris nostros, & quanta suscepisse arbitramini, quod civis Romani injuria affecti, quod nauticularii retenti, quod mercatores spoliati dicerentur? At ego retentos non queror: spoliatos ferendum puto: nauti-

1. Ex *verre* illa immanitate.] Libro VIII. cap. ultimo Quintilianus m. Bibliothecæ Patavine legit heic, *ex utro illa immanitatem*. quod mutatum ibat in *utro immanitate*, amicus meus Janus Gebhardus lib. 1. Cæpundiorum cap. 8. qui videatur: insula sancta illa nutricula immanium regum, &c.

2. E' ΔΙΚΛ' ΟΗΣΑΝ.] Lambinus invenit in duobus mss. *edictis* *nostris*, quomodo omnino legendum contendit Hotomanus lib. 11. Observat. cap. 14. m.

bus, mercipis, mercibus ademptis, in vincula coniectos esse mercatores, & in vinculis civeis Romanos necatos esse arguo. Si hæc apud Scythas dicerem, non hic in tanta multitudine civium Romanorum, non apud senatores lectissimos civitatis, non in toto populo Romani, de tot, & tam acerbis suppliciis civium Romanorum: tamen *aut* etiam barbarorum hominum permoveam. Tanta enim hujus imperii amplitudo, tanta nominis Romani dignitas est apud omnes nationes, ut ista in nostros homines crudelitas, nemini concessa videatur. Num ego tibi ullam salutem, nullum periculum putem, cum te implicatum severitate judicium, circumretitum frequentia populi Romani esse videam? Si mercurius (id quod fieri non posse intelligo) ex his laqueis te exueris, ac te aliqua vi ac ratione explicaris: in illas tibi majores plagas incidendum est, in quibus te ab eodem me, superiore ex loco coniecisti, & coniecidi necesse est. Cui si etiam id, quod defendit velim concedere: tamen illa ipsa defensio non minus esse ei perniciosa, quam mea vera accusatio debeat. Quid enim defendit? ex Hispania fugientis se excepisse, & supplicio accessisse dicit. Quis tibi id permisit? quo id jure fecisti? quis idem fecit? qui tibi id facere licuit? Forum plenum, & basilicas istorum hominum videmus, & animo æquo videmus. *Grævis enim dissensionis*, & sine amentia, sine fati, seu calamitatis, non est iste molestus exitus, in quo reliquos saltem civeis incolumis licet conservare. Verres ille, vetus proditor consulis, translator quaestura, a veris pecuniarum publica, tantum sibi auctoritatis in rebus suscepit, ut, quibus hominibus per senatum, per populum Romanum, per omnes magistratus, in foro, in suffragiis, in hac urbe, in rebus, veterari liceret, iis omnibus mortem acerbam, crudellemque proponeret, si fortuna eos ad aliquam partem Sicilia detulisset. Ad C. Pompejum, clarissimum virum, & fortissimum, per multos, *occiso Perperna*, ex illo Sertorianum numero militum confugerunt, quem non ille summo cum studio salvum, incolumemque servavit? cui civi supplicii non illa dextera invicta & fidem potestis, & spem salutis ostendit? itane verò? quibus fuit portus apud eum, contra quem arma tulerunt: iis apud te, cuius nullum in rebus, umquam monumentum fuit, mors & cruciatus erat constitutus? Vide, quam commodam defensionem excogitaris. Malo, malo mercurio, id, quod tu defendis, his iudicibus, populoque Romano, quam id, quod ego infamulo, probari malo. inquam, te isti generi hominum, quam mercatoribus, & naviculariis inimicum, atque infestum patari. meum enim crimen avaritæ te nimis eorarguit: tua defensio furoris ejusmodi, & immanitatis, & inaudita crudelitas, & *pæne nova præscriptio*. Sed non licet me isto tanto bono, iudices, uti; non licet, adsum enim tunc toti: frequentissimi venerunt ad hoc iudicium mercatores, homines locupletes, atque honesti, qui partim socios suos, partim liberos ab isto spoliatos, in vincula coniectos: partim in vinculis necatos, partim securi percussos esse dicent. Hic vide quam me sis usus æquo. Cum ego P. Granium testem produxero, qui suos liberos à te securi percussos esse dicat, qui à te navem suam, mercetisque repetat: resellito, si poteris: *meum testem deseram*, tibi favebo: te, inquam, adjuvabo: offendito, illos cum Sertorio fuisse, à Dianio fugientes ad Siciliam esse delatos. Nihil est, quod te malum probare, nullum enim facinus, quod majore supplicio dignum sit, reperiri, neque proferri potest. Reducam iterum equitem Romanum, L. Flavius, si voles: quoniam priore actione, ut patroni tui distant, nova quadam sapientia: ut omnes intelligunt,

conscientia tua, atque auctoritate meorum testium, testem nullum interrogasti, interrogetur Flavius, si voles, quinam fuerit L. Herennius, is, quem ille argentariam Lepti cisse dicit: qui cum amplius centum civeis Romanos haberet ex conventu Syracusanorum, qui eum non solum cognoscerent, sed etiam lacrymantes, ac te implorantes defenderent: tamen à te, inspectantibus omnibus Syracusanis, securi percussus est. hunc quoque testem meum reselli, & illum Herennium Sertorianum fuisse abs te demonstrari, & probari volo. Quid de illa multitudine dicemus eorum, qui, *capitibus involutis*, in piratarum, captivorumque numero producebantur, ut securi ferirentur? quæ ista nova diligentia? quam ob causam abs te cogitata? an te L. Flavii, ceterorumque de L. Herennio vociferatio commovebat? an M. Anni, gravissimi, atque honestissimi viri, summa auctoritas paullo te diligentior, timidioremque fecerat? qui nuper pro testimonio, non advenam, nescio quem, nec alienum, sed eum civem Romanum, qui omnibus in illo conventu notus, qui Syracusanus natus esset, à te securi percussus esse dixit. Post hanc illorum vociferationem, post hanc communem famam, atque querimoniam, non mitior in supplicio, sed *diligentior* esse cepit. Capitibus involutis civeis Romanos ad necem producere instituit: quos tamen idcirco necabat palam, quod homines in conventu (id quod antea diximus) nimium diligenter prædonum numerum requirebant. Hæcne plebi Romanæ, te prædator, est constituta conditio? hæc negotii gerendi spes? hoc capitibus, vitæque discrimen. Parumne multa mercatoribus sunt necessario pericula subeunda fortuna, nisi etiam hæc formidines ab nostris magistratibus, atque in nostris provinciis impendebunt? ad eam rem fuit hæc *suburbana*, ac fidelis provincia Sicilia, plena optimorum sociorum, honestissimorumque civium, quæ civeis Romanos omnes suis ipsa sedibus liberrimè semper accepit, ut, qui usque ex ultima Syria, atque Ægypto navigarent: qui apud barbaros propter togæ nomen in honore aliquo fuissent: qui ex prædonum insidiis: qui ex tempestatum periculis profugissent: in Sicilia securi ferirentur, cum te jam domum venisse arbitrarentur? Nam quid ego de P. Gavio Cosano munice dicam, iudices? aut quæ vi vocis, quæ gravitate verborum, quæ dolore animi dicam? tametsi dolor me non deficit, ut cetera mihi in dicenda digna te, digna dolore meo suppetant, magis elaborandum est, quod crimen ejusmodi est, ut, cum primum ad me delatum est, usum me illo non putarem. Tametsi enim verissimum esse intelligebam, tamen credibile fore non arbitrabar. Coactus lacrymis omnium civium Romanorum, qui in Sicilia negotiantur, adductus Valentinorum, hominum honestissimorum, omniumque Rheginorum, multorumque equitum Romanorum, qui casu tum Messanæ fuerunt, testimoniis dedi tantum priore actione testium, res ut nemini dubia esse posset. Quid nunc agam? Cum jam tot horas de uno genere, ac de istius nefaris crudelitate dicam: cum propè omnem vim verborum ejusmodi, quæ scelere istius digna sunt, aliis in rebus consumserim, neque hoc providerim, ut varietate criminum vos attentos tenerem: quemadmodum de tanta re dicam? Opinor unus modus, atque una ratio est. Rem in medio ponam: quæ tantum habet ipsa gravitatis, ut neque mea, quæ nulla est, neque cuiusquam, ad inflammandos vestros animos eloquentia requiratur. Gavius hic, quem dico, Cosanus, cum illo in numero ab isto in vincula coniectus esset, & nescio qua ratione clam è lautumiis profugisset, Messanamque venisset: qui propè jam Italiam, & moenia

Z 5

Rhegi-

1. Nullum in rebus, nunquam monumentum fuit.] Lambinus recepit in contextum conjecturam suam monumentum.
2. Hæcne plebi Romanæ, te prædator, est constituta conditio? Retinui istam scripturam quod satis facere: Camerario, nam aliqui Pal. ead. verit, etiam Victoriana.

Hæc in plebe Romanæ.

3. De P. Gavio Cosano.] Pal. pr. Cosano, quomodo primitus cuss. sec. Cossano, ut vulgo eatur, prima lectio est à Cujaciano.

Rheginorum videret, & ex illo metu mortis, ac tenebris, quasi luce libertatis, & odore aliquo legum recreatus, revixisset: loqui Messanæ cepit, & queri, se civem Romanum in vincula esse conjectum: sibi restā iter esse Romam: Verri se præsto adventanti futurum. Non intelligebat miser, nihil interesse, utrum hæc Messanæ, an apud ipsum in pratorio loqueretur. Nam, ut antè vos docui, hanc sibi iste urbem delegerat, quam haberet adjutricem scelerum, furtorum receptricem, flagitiorum omnium sociam. Itaque ad magistratum Mamertinum statim deducitur Gavius: eoque ipso die casu Messanā venit Verres. Res ad eum defertur, esse civem Romanum, qui se Syraculis in lautumiis fuisse quereretur? quem jam ingredientem navem, & Verri nimis atrociter minitantem, à se retractum esse, & asservatum, ut ipse in eum statueret, quod videretur. Agit hominibus gratias, & eorum erga se benevolentiam, diligentiamque collaudat. Ipse inflammata ex ore crudelitas eminebat. expectabant omnes, quò tandem progressurus, aut quidnam acturus esset: cum repente hominem proripi, atque in foro medio nudari, ac deligari, & virgas expediti jubet. Clamabat ille miser, se civem esse Romanum, municipem Cosanum, meruisse se cum L. Pretio, splendidissimo equite Romano, qui Panormi negotiaretur: ex quo hæc Verres scire posset. Tum iste se comperisse ait, eum *speculandi causa* in Siciliam ab ducibus fugitivorum esse missum: cujus rei neque index, neque vestigium aliquod, neque suspicio cuiquam esset ulla. deinde jubet undique hominem proripi, vehementissimeque verberari. Cædebatur virgis in medio foro Messanæ civis Romanus, iudices: cum interea nullus gemitus, nulla vox alia istius miseri, inter dolorem, crepitumque plagarum audiebatur, nisi hæc, CIVIS ROMANVS SVM. Hac se commemoratione civitatis omnia verbera depulsurum, cruciatumque à corpore dejecturum arbitrabatur. Is non modò hoc non perfecit, ut virgarum vim deprecaretur: sed, cum imploraret sæpius, usurparetque nomen civitatis: erux, crux, inquam, infelici, & ærumoso, qui numquam istam potestatem viderat, comparabatur. *ONOMEN* dulce libertatis: ò jus eximium nostræ civitatis: ò lex Porcia, legesque Semproniar. ò graviter desiderata, & aliquando reddita plebi Romana tribunitia potestas! Hucine tandem omnia reciderunt, ut civis Romanus in provincia populi Romani in oppido foederatorum, ab eo, qui *beneficio populi Romani*, fasces, & secureis haberet, deligatus in foro virgis cæderetur? Quid, cum ignes, & ardentesque laminae, ceterique cruciatus admovebantur? Si te illius acerba imploratio, & vox miserabilis, non inhibebat, ne civium quidem Romanorum, qui tum aderant, fleu, & gemitu maximo commovebare? In crucem tu agere ausus es quemquam, qui se civem Romanum esse diceret? Noli tam vehementer agere hoc prima actione iudices: noli. Vidistis enim, ut animi multitudinis in istum dolore, & odio, & communis periculi metu, concitarentur. Statui egomet mihi tum modum orationi meæ & C. Numitio, & equiti Romano, primario homini, testi meo: & Glabronem, id

quod sapientissimè fecit, facere lætatus sum, ut repenti, consilio in medio, te stem dimitteret. Etenim verebatur, ne populus Romanus ab isto casu *parnas vi repessis* videretur, quas veritus esset, ne iste legibus, & vestro iudicio non esset persoluturus. Nunc, quoniam jam exploratum est omnibus, quo loco causa tua sit, & quid de te futurum sit: sic tecum agam. Gavius istum quem repentinum speculatorem fuisse dicis, ostendam, in Lautumiis Syraculis à te esse conjectum: neque id solum ex litteris ostendam Syracusanorum: ne possis dicere, me, quia sit aliquis in litteris Gavius, hoc fingere, & eligere nomen, ut hunc illum esse possim dicere: sed *secundum arbitrium tuum testes dabo*, qui istum ipsum Syraculis abs te in Lautumiis conjectum esse dicant, producam etiam Cosanos, municipales illius, ac necessarios, qui te nunc ferò doceant, iudices non serò, illum P. Gavius, quem tu in crucem egisti, civem Romanum, & municipem Cosanum, non speculatorem fugitivorum fuisse. Cum hæc omnia, quæ polliceor, 7 cumulate tuis proximis plana fecero: tum istuc ipsum tenebo, quod abs te mihi datur, eo contentum me esse dicam. Quid enim nuper tu ipse, cum populi Romani clamore, atque impetu perturbatus exsiluisti, quid, inquam, locutus es? Illum, quod *meram supplicio quaerens*, idem clamitasse, se esse civem Romanum: sed speculatorem fuisse. Jam mei testes veri sunt. Quid enim dicit aliud C. Numitio? Quid M. & P. Cortii, nobilissimi homines, ex agro Taurominiano? quid Q. Luceus, qui argentariam Rhegii maximam fecit? qui ceteri? Adhuc enim testes ex eo genere à me sunt dati, non qui novisse Gavius, sed qui se vidisse diceant, cum is, qui se civem Romanum esse clamaret, in crucem ageretur. Hoc tu, Verres, idem dicis: hoc tu confiteris, illum clamitasse, se civem esse Romanum: apud te *nomen civitatis* ne tantum quidem valuisse, & ut dubitationem aliquam; ut crudelissimi, terribilisque supplicii aliquam partem moram saltem posset afferre. Hoc teneo, hic hæreo, iudices, hoc solum contentus uno: omitto, ac negligo cetera: tua confessione induatur, ac juguletur, necesse est. Qui esset, ignorabas? speculatorem esse suspicabas? non quaero, qua suspicione: tua te accuso oratione. Civem Romanum esse dicebat. Si tu apud Persas, aut in extrema India deprehensus, Verres, ad supplicium ducerere: quid aliud clamitares, nisi te civem esse Romanum? & si tibi ignoto apud ignotos, apud barbaros, apud homines in extremis, atque ultimis gentibus positos, nobile, & illustre apud omnes nomen tuæ civitatis profuisset: ille, quisquis erat, quem tu in crucem rapiebas, qui tibi esset ignotus, cum civem se Romanum esse diceret: apud te prætorem si non effugium, ne *meram* quidem mortis, mentione, atque usurpatione civitatis, assequi potuit? HOMINES TENUES, obscuro loco nati, navigant: adeunt ad ea loca, quæ numquam antea viderunt: ubi neque noti esse iis, quo venerunt, neque semper cum cognitoribus esse possunt. Hac una tamen fiducia civitatis non modò apud nostros magistratus, qui & legum & existimationis periculo continentur: neque apud civeis solum Romanos, qui & sermonis, & juris, & multarum rerum societate juncti sunt, fore se tutos arbitrantur:

1. *Ex ore crudelitas eminebat.*] Ita nostri scripti, & cusi antiquior, nam Quintilianus laudat *eminebat*, Gellius *emanabat*.

2. *Ardentesque laminae.* Vulgata lectio *ardentes*, sed ultimæ antiquitatis ead. nostrum habent, hincantque & Pall. & quos excusit Hotomanius neque aliter Gellius.

3. *Non inhibebat.*] Lambinus *non lenibat*, minus rectè, certe contra libros: licet sic exiter apud Gellium: qui memor ter scriptis se ista confirmat: in *inhibere* metaphora est à re nautica, remos inhibent, cum inlectant, ut aliter navigent.

4. *Meram agmes mihi.*] Nihil deest, & sic Terentius: *Tute ipse hinc rei statuti medium patet*, induxit Lambinum, ut locum mortuum crederet, superfluum tibi, atque elegans id, & certum optimis scriptoribus. Gulelmo.

5. *Quasi Romano primo venio.*] Hæc item à Pall. & mis. versatis ma-

nu Hotomani: neque abit veterum editionum scriptura, nupera, *primariis* homini.

6. *Quid de te futurum sit.*] Gulelmus arbitrabatur expungi posse particulam *de*.

7. *Cumulate tuis proximis plana fecero.*] Lambinus censet locum corruptum, cui accedit Lipsius lib. 11. Variat. lect. cap. 19. negat Hotomanius lib. 19. Observat cap. 11. & rectè *proximi* enim sunt, desunt *ores* Verri, qui circa ipsum familiarissime versarentur, & vero tunc fortè starent et ad latas.

8. *Ut dubitationem aliquam, ut crudelissimi.*] Secutus sum ferè mis. nostros & editionem exoletam, in quibus aperte; ut *dubitationem aliquam, crudelissimi*, &c. exinde nate obrutere nobis, ut à latiorum *aliquam, crudelissimi*, in *crudel.* nescio quam bene *dubitationem* voce iterum utitur pro *Cæcina* cap. 2. p.

trantur: sed, quocumque venerint, hanc sibi rem *profidens* sperant futurum. Tolle hanc spem, tolle hoc praesidium civibus Romanis: constitue nihil esse opis in hac voce, CIVIS ROMANVS SVM: posse impune praetorem, aut alium quemlibet, supplicium, quod velit, in eum constituere, qui se civem Romanum esse dicat, & quod quis ignoret: jam omnes provincias, jam omnia regna, jam omnes liberas civitates, jam omnem orbem terrarum, qui semper nostris hominibus maxime patuit, civibus Romanis ita defensione praeculeris. Quid, si L. Pretium, equitem Romanum, & qui tum in Sicilia nominabat? etiamne id magnum fuit, Panormum litteras mittere? a servasse hominem / custodisse Mamertinorum tuorum vinculum, clausum habuisse, dum Panormo Pretius veniret? cognosceret hominem: aliquid de summo supplicio remitteres. si ignoraret: tum si ita tibi videretur, hoc juris in omnibus constitueres, UT, QUI NEQUE TIBI NOTUS ESSET, neque cogitorem locupletem daret, quamvis civis Rom. esset, in crucem tolleretur. Sed quid ego plura de Gaudio? quasi tu Gaudio fueris infestus, ac non nomini, generi, *iure civium hostium* non illi, inquam, homini, sed causae communi libertatis inimicus fuisti. Quid enim attinuit, cum Mamertini morte, atque instituto tuo crucem fississent post te, in via Pompeja: te jubere in ea parte figere, quae ad fretum spectaret: & hoc addere, quod negare nullo modo potes, quod omnibus audientibus dixisti palam, te idcirco illum locum deligere, ut ille, qui te civem Rom. esse diceret, ex *cruce Italiam carere*, ac domum suam prospicere posset? Itaque illa crux sola, iudices, post conditiam Messianum illo in loco fixa est. Italiae conspectus ad eam rem ab isto delictus est ut ille in dolore, cruciatuque moriens, perangitum freti divisa, servitutis ac libertatis iura cognosceret: Italia autem alumnus suum, servitutis extremo, summoque supplicio affixum videret. **FACTVS EST**, vinciri civem Romanum: scelus, verberari: propè patricium, necari: quid dicam in crucem tollere? verbo satis digno tam nefaria res appellari nullo modo potest. Non fuit his omnibus ille contentus. Spectet, inquit, patriam: in conspectu legum, libertatisque moriatur. Non tu hoc loco Gavium, non unum hominem, nescio quem, civem Rom. sed *communem libertatis, & civitatis causam* in illum cruciatum, & crucem egisti. Jam verò videte hominis audaciam. Nonne cum graviter tulisse arbitramini, quod illam civibus Rom. crucem non posset in foro, non in comitio, non in rostris defigere? quod enim his locis in provincia sua, celebritate simillimam, regione proximum potuit, elegit, *monumentum scelus*, audaciaque suae voluit esse in conspectu Italiae, vestibulo Siciliae, praervectione omnium, qui ultra, citroque navigarent. Si haec non ad cives Romanos, non ad aliquos amicos nostrae civitatis, non ad eos, qui populi R. nomen audissent: denique, si non ad homines, verum ad bestias, aut etiam ut longius progredias, si in aliqua deserta solitudine, ad saxa, & ad scopulos haec congeri, & deplorare vellem: tamen omnia, muta, atque inanimata, & tam indigna rerum atrocitate commoverentur. Nunc verò cum loquar apud senatores populi R. legum,

judiciorumque, & juris auctores, timere non debeo, ne non unus iste civis R. illa cruce dignus, ceteri omnes simili periculo indignissimi judicentur. Paulo antè, iudices, lacrymas in morte misera, atque indignissima navarchorum non tenebamus; & rectè, ac merito *sciorum innocentium miseria commovebamur*: quid nunc in nostro sanguine tandem facere debemus? nam civium R. sanguis conjunctus existimandus est: quoniam id & salutis omnium ratio, & veritas omnium postulat. omnes hoc loco cives Rom. & qui adiunt, & qui ubicumque sunt, vestram severitatem desiderant, vestram fidem implorant, vestrum auxilium requirunt: omnia sua iura, commoda, auxilia, totam denique libertatem in vestris sententiis versari arbitrantur. **A** me, tamen satis habent, **7** tamen si res aliter acciderit, plus habebunt fortasse, quam postulant. nam & si qua vis istum & de vestra severitate eriperit, id quod neque metu, iudices, neque ullo modo fieri posse video: sed si in hoc me ratio fefellerit: Siculi causam suam perisse querentur, & mecum pariter moleste ferent: populus quidem Romanus brevi, quoniam mihi potestatem apud se agendi dedit, jus suam, me agente, suis suffragiis ante Kal. Februarias recuperabit. Ac, si de mea gloria, & amplitudine queritis, iudices: non est alienum meis rationibus istum mihi ex hoc iudicio ereptum ad illud populi Rom. iudicium refervari. Splendida est illa causa: probabilis mihi, & facilis: populo grata atque jucunda. Denique, si videor hic, id quod ego non quaerivi, *de uno isto tulisse crucem*: isto absoluto, quod sine multo iam scelere fieri non potest, de multis mihi crederetur licebit. Sed mehercules, vestra, reique publica causa, iudices, nolo in hoc delictum consilio tantum flagitium esse commissum: nolo eos iudices, quos ego probavi atque delegerim, sic in hac urbe notatos, isto absoluto, ambulare, ut non *cera*, sed *cano oblitis* esse videantur. **Quam** obrem te quoque, Hortensi, **9** si qui monendi locus est, ex hoc loco moneo: videas etiam, atque etiam, & consideres, *quid agas, quod progrediare*: quem hominem, ro & qua ratione defendas. neque de isto quidquam tibi praefixum, quominus ingenio mecum, atque omni dicendi facultate contendas. cetera, si qua putas te occultius extra iudicium, quae ad iudicium pertinent, facere posse: si quid artificio, consilio, potentia, gratia, copiis istius moliri cogitas: magno opere caute, & desistas: & illa, quae tentata jam, & cepta ab isto sunt, a me autem pervestigata, & cognita, moneo ut extinguas, & longius progredi non sinas. magno tuo periculo pericabitur in hoc iudicio, major, quam putas. **Quid** enim te liberatum jam *exsimationis metu*, defunctum honoribus, de signatum Cos. cogites: mihi crede, ornamenta ista, & beneficia populi Rom. **NON MINORE NEGOTIO RETINENTVR, QUAM COMPARANTVR.** Tulit haec civitas, quoad potuit, quoad necesse fuit, regiam istam vestram dominationem in iudiciis, & in omni republica: tulit sed quo de populo R. tribuni plebis restituti sunt, omnia ista vobis (si forte nondum intelligitis) adempta, atque erepta sunt: omnium nunc oculi coniecti sunt hoc ipso tempore in unum quemque nostrum, qua fide ego acculem, qua religione hi iudicent, qua tu ratione defendas. de omnibus **176** bis,

1. Quod quis ignorat. Scilicet an verum sit nec ne.

2. Qui cum in Sicilia, administrabat? Necesse habui adhaerere Pall. item olim cultus, in quibus istae lectio, deinceps vulgata, Sicilia negotiabat. nominabat.

3. Affixum videret. Sic etiam omnes membranae Bibliothecarum: nisi quod Pall. caesum: sic edd. antiquae, etiam Victoriana. recentiores maluerunt, affixum videret.

4. Quod cum in hoc loco in provincia sua, etc. Lectio recepta, satis à se clara & arguta. mallem tamen abesse illud enim.

5. Muta, atque inanimata. Rectè, videatur Pichena, Notis ad librum 1. H. li. cap.

6. De veritate omnium postulat. Libri nostri addebant omnium, si cui tamen placeat, mutare in hominum, ecce me e. ad discipulosorem.

7. Tamen si res aliter acciderit. Vitiatus sit, & fortasse verius, inquit Gulelmios, ceciderit.

8. De vestra severitate eriperit. Lambin. inclinat legere vestra severitate.

9. Si qui monendi locus est. Placuit istud Gulelmio, firmatum Cujaciano & Lambiniano, & acerbius profecto longe est vulgatum; *Horatius*, quia monendi, etc. ex qua liquet, quam facile depravari potuerit illa nostra.

10. Et qua ratione. Non refergerim scripturam Pall. editionumque antiquarum, ex qua ratione.

11. Dispositio: ex illa qua tentata, etc. Cujacii codex; *dispositio ista*, sed ex illa qua tentata. Fortan rectè, ut desisteret regat accusativum, ut ut est, vehementer op. fuerit oratio, si etc. notat, de his: sed ex illa qua tentata, etc.

bis, si quis tantulum de vestra regione deflexerit, non illa v-
cita existimatio, quam antea contemnere solebatis: sed ve-
hemens, ac liberum populi Romani iudicium consequetur.
nulla tibi, Quinte, cum isto cognatio est, nulla necessitudo
quibus excusationibus antea nimium in aliquo iudicio stu-
diam tuum defendere solebas, earum habere in hoc homi-
ne nullam potes. quæ iste in provincia palam dicebat,
cum ea, quæ faciebat, tua se fiducia facere dicebat, ea ne
vera putentur, tibi maximè est providendum. Ego mei iam
rationem officii confido esse omnibus iniquissimis meis
perolutam, nam istum paucis horis primæ actionis, om-
nium mortalium sententiis, condemnavi. Reliquum iudicium
non jam de mea fide, quæ perspecta est, neque istius
vita, quæ damnata est: sed de iudicibus, & verè ut dicam,
de te futurum est. At quo tempore futurum est? (nam id
maximè providendum est: etenim cum omnibus in rebu-
tum in rep. permagni momenti est, ratio, atque *inclinat o
tempus*;) nempe eo, cum populus Rom. aliud genus homi-
num, atque alium ordinem ad res iudicandas requirit:
nempe ea lege de iudiciis, iudicibusque novus promulgata,
quam non is promulgavit, cuius nomine proscriptam vi-
detis. sed *hic reus*, hic, inquam, sua spe, atque opinione,
quam de vobis habet, legem illam scribendam, promulgan-
damque curavit. Itaque cum primò agere cœpimus, lex
non erat promulgata: cum iste, vestra severitate permo-
tus, multa signa dederat, quamobrem responsurus non videretur,
mentio de lege nulla fiebat. Postea quàm iste re-
creari, & confirmari visus est: lex statim promulgata est.
cui legi cum vestra dignitas vehementer adversaretur, istius
spes falsa, & insignis impudentia maximè suffragatur. Hic si
quid erit commissum à quoquam vestrum, quod reprehendatur:
aut populus R. iudicabit de eo homine, quem iam
antea iudiciis indignum putavit: aut ii, qui propter offensionem
iudiciorum de veteribus iudicibus lege nova novi
iudices erunt constituti. Mihi potè, ut ego non dicam,
quis omnium mortalium non intelligit, quàm longe progre-
di sit necesse? potero silere, Hortensi? potero dissimulare,
cum tantum resp. vulnus acceperis, ut expilatæ provin-
ciæ, vexati socii, dii immortales spoliati, cives Rom. cruciati,
& necati impunè, me actore, esse videantur? potero
hoc ego onus tantum aut in hoc iudicio deponere, aut diu-
tius tacitus sustinere? non populi R. fides imploranda? non omnes,
qui tanto se scelere obtrinxerint, ut aut fidem suam cor-
rumpi paterentur, aut iudicium contumperent, in discer-
men, ac iudicium vocandi? Quæret aliquis fortasse, Tan-
tumne igitur laborem, tantas inimicitias tot hominum,
suscepturus es? Non studio quidem hercule ullo, neque
voluntate, sed non idem mihi licet, quod iis, qui nobili
genere nati sunt: quibus omnia populi Ro. beneficia dormi-
entibus deferuntur: longe alia mihi lege in hac civitate, &
conditione vivendum est. Venit enim mihi in mentem M.
Catonis, hominis sapientissimi: qui cum se virtute, non
genere populo R. commendari putaret, cum ipse sui gene-
ris initium, ac nominis, ab se gignit, & propagari vellet: ho-
minum potentissimorum suscepit inimicitias, & maximis
in laboribus usque ad summam senectutem, summa cum
gloria vixit. Posteaque Pompejus, humili, atque obscuro
loco natus, nonne plurimis inimicitias, maximisque suis
periculis, ac doloribus amplissimos honores est adeptus?
Modò L. Fimbriam, C. Marium, C. Cœlum vidimus non
mediocribus inimicitias, ac laboribus contendere, ut ad
istos honores pervenirent, ad quos vos per ludum, & per
negligentiam pervenistis. Hæc eadem est i. nostræ rationis
regio & via: horum nos hominum sectam, atque instituta

persequimur. Videmus, quanta sit in invidia, quantoque
in odio apud quosdam homines nobiles *notoria hominum
virtus*, & industria: si tantulum oculos deiecerimus, pra-
stio esse insidias: si illum locum aperuerimus suspitioni,
aut crimini, accipiendum esse statim vulnus: esse nobis
semper vigilandum, semper laborandum videmus. Inimi-
citiæ sunt? subeantur: labores? suscipiantur. Etenim
TACITAE MAGIS, & occultæ inimicitia timenda sunt,
quàm indictæ, & aperte. Hominum nobilium non ferè
quisquam nostræ industriz favor: nullis nostris officiis
benivolentiam illorum allicere possumus: quasi natura, &
genere disjuncti sint, ita dissident a nobis animo, ac volun-
tate. Quare QUID HABENT eorum inimicitia periculi,
quorum animos jam antè habueris inimicis, & invidos,
quàm ullas inimicitias susceperis? Quamobrem mihi iudices,
2 optandum est illud: in hoc reo finem accusandi
facere. cum & populo R. satisfactum, & receptum officium
Siculis necessariis meis, erit perfoliurum. Delibera-
tum autem est, si res opinionem meam, quam de vobis ha-
beo, fefellerit, non modo eos persequi, ad quos maximè
culpam contumpeudi iudicii, sed etiam illos, ad quos con-
scientia contagio pertinebit. Proinde si qui sunt, qui in
hoc reo aut potentes, aut audaces, aut artifices ad contum-
pendum iudicium velint esse, ita sint parati, ut disceptante
populo R. mecum sibi rem videant futuram. & si me in
hoc reo, quem mihi inimicum Siculi dederunt, satis vehem-
entem, satis perseverantem, satis vigilantem esse cogno-
runt: existiment, in his hominibus, quorum ego inimicitias,
populi R. salutis causa, suscepero, multo graviorem, at-
que acriorem futurum. Nunc te, Jupiter optime, maxi-
me, cuius iste donum regale, dignum tuo pulcherrimo
templo, dignum Capitolio, atque ista arce omnium natio-
num, dignum regio munere, tibi factum ab regibus, tibi
dicatum, atque promissum, per nefarium scelus de regni
manibus extorsit: cuiusque sanctissimum, & pulcherrimum
simulacrum Syraculis sustulit: teque, Juno regina,
cujus duo sana duabus in insulis posita sociorum, Melitæ,
& Sami, sanctissima, & antiquissima, simili scelere idem
iste omnibus donis, ornamentisque nudavit: teque, Mi-
nerva, quam item iste duobus in clarissimis, & religiosissimis
templis expilavit: Athenis, cum auri grande pondus
Syraculis, cum omnia, præter scutum, & parietes, abstulit: te-
que, Latona, & Apollo, & Diana, quorum iste Deli non
fanum, sed ut hominum opinio, & religio fert, sedem anti-
quam, divinumque domicilium nocturno latrocinio, at-
que impetu compilavit: etiam te, Apollo, quem iste Chio
sustulit: teque etiam atque etiam, Diana, quam Peræ
spoliavit: cuius simulacrum sanctissimum Segestæ, bis
apud Segestanos consecratum, semel ipsorum religione,
iterum P. Africanus victoriâ, tollendum, asportandumque
curavit: teque Mercuri, quem Verres in villa, & in privata
aliqua palæstra posuit, P. Africanus in urbe sociorum, & in
gymnasio Tyndaritanorum, juvenutis illorum custodem,
ac præsidem voluit esse: teque, Hercules, quem iste Agri-
genti, nocte intempesta, servorum instructa, & comparata
manu, convellere ex suis sedibus, atque auferre conatus est:
teque sanctissima mater Idæa, quam apud Enguinos augu-
tissimo, & religiosissimo in templo sic spoliatam reliquit,
ut nunc nomen modò Africani, & vestigia violata religionis
maneant, monumenta victoriz, sanique ornamenta non
exsistent: vosque, omnium rerum forensium, consiliorum
maximorum, legum, iudiciorumque arbitri, & testes, ce-
leberrimo in loco pratorii locati, Castor, & Pollux, quo-
rum è templo quæstum sibi iste, & prædam maximam im-
probissimè comparavit: omnesque dii, qui vehiculis tensu-
rum

1. *Nobis rationis regio & via.* Rectè, nec auscultandum emenda-
toribus, sic supra cap. 68. *si quis tantulum de vestra regione deflexerit.*

2. *Optandum est illud.* Cujusdam exemplar, *optationem*, à quo non vi-
sus alicuius Guilielmus.

rum solemnem coetus ludorum initis: quorum iter iste ad suum questum, non ad religionum dignitatem, facien-
 dum, exigendumque curavit: teque, Ceres, & Libera, qua-
 rum sacra, sicut opiniones hominum, ac religiones ferunt,
 longè maximis, atque occultissimis caeremoniis continen-
 tur, à quibus *inisia vite*, atque victus, legum, morum, man-
 fuetudinis, humanitatis exempla hominibus, & civitati-
 bus data, ac dispettita esse dicuntur: quarum sacra populus
 Rom. à Gracis ascita, & accepta, tanta religione & publi-
 cè, & priva: im tuetur, non ut ab aliis huc allata, sed ut ce-
 teris hinc tradita esse videantur: quæ ab isto uno sic pollu-
 ta, & violata sunt, ut simulærum Cereris unum, quod à *vi*
 non modo tangi, sed ne adspici quidem fas fuit, è sacrario
 Catinæ convellendum, avertendumque curaverit: alterum
 autem Ennæ ex sua sede, ac domo sustulerit: quod erat rale,
 ut homines, cum viderent, aut ipsam videre se Cererem,
 aut effigiem Cereris, non humana manu factam, sed *caelo*
 108 *de lapsum*, arbitrarentur; vos etiam, atque etiam implo-
 ro, & appello, sanctissimæ deæ, quæ illos Eanenensis lacus, lacof-

que colitis, cunctæque Sicilia, quæ mihi defendenda tra-
 dita est, præsidetis: à quibus, inventis frugibus, & in orbem
 terrarum distributis, omnes gentes, ac nationes vestri re-
 ligione numinis continentur: ceteros item deos, deisque
 omneis imploro, atque obtestor, quorum templis, & reli-
 gionibus iste nefario quodam furore, & audacia instinctus,
 bellum sacrilegum semper, impiumque habuit indictum,
 ut, si in hoc reo, atque in hac causa, omnia mea consilia ad
 salutem sociorum, dignitatem populi Romani, fidem
 meam spectaverunt: si ullam ad rem, nisi ad *officium*, & *ve-*
ritatem omnes meæ curæ, vigilia, cogitationeque elabora-
 runt: quæ mea mens in suscipienda causa fuit, fides in a-
 genda, eadem vestra in judicanda sit: deniq; uti C. Verrem, 109.
 si ejus omnia sunt inaudita, & singularia facinora sceleris,
 audaciæ, perfidiæ, libidinis, avaritiæ, crudelitatis, *dignis*
exiis ejusmodi vita, atque factis, vestro judicio consequa-
 tur: utque respub. i meaq; fides una hac accusatione mea
 contenta sit: mihi que posthac bonos potius defendere liceat,
 quàm improbos accusare necesse sit.

M. TULLII CICERONIS

PRO

M. FONTEIO,

ORATIO VNDECIMA.

Desunt permulta.

SYNOPSIS.

Quæstio An. M. Fonteius repetundarum reus. Accusator M. Pletorius: Subscriptor, M. Fabius Sanga: Reus M. Fonteius. Patronus Fonteius, Cicero: Quæstior, ignoratur. Habita anno Ciceronis 38. Urbis 684.

1. Hoc prætoris oppressam esse are alieno Galliam. A qui-
 bus veritas tantarum pecuniarum r factas esse dicunt? à
 Gallis? nihil minus. A quibus igitur? à civibus Romanis,
 qui negotiantur in Gallia. Cur eorum verba non audimus?
 cur eorum tabulæ nullæ proferantur? Infector ultro, atque
 in isto accusatori, iudices: infector, inquam, ac flagito te-
 steis. Plus ego in hac causa laboris, & operæ consumo in
 poscendis testibus, quàm ceteri defensores in *refutandis*.
 2. Audam iter hoc dico, iudices: non temè: è confitio. Re-
 ferta Gallia negotiatorum est plena civium Romanorum.
 nemo Gallorum sine cive Romano quidquam negotii ge-
 rit: nummus in Gallia nullus sine civium R. tabulis com-
 2. movetur. Videte quo descendam, iudices, quàm longè vi-
 dear ab consuetudine mea, & cautione, ac diligentia disce-
 dere. UNÆ TABULÆ proferantur in quibus vestigium
 sit aliquod, quod significet, pecuniam Fonteio datam; u-
 num 3 ex toto negotiatorum, colonorum, publicanorum,

aratorum, pecuariorum numero testem producant; verè ac-
 cusatum esse concedam. Prò dii immortales! quæ est hac
 causa? quæ defensio? Provinciæ Galliæ M. Fonteius præ-
 fuit, quæ conitat ex iis generibus hominum, & civitatum,
 qui (ut vetera mittam) partim nostra memoria bella cum
 populo Romano acerba, ac diuturna gesserunt; partim
 modò ab nostris imperatoribus subacti, modè *bello domiti*,
 modò triumphis, ac monumentis *notati*, modò ab Senatu
 agris, urbibusque multati sunt; partim, qui cum ipso
 M. Fonteio ferrum, ac manus contulerunt, multoque ejus
 sudore, ac labore sub populi Romani imperium, & ditio-
 nemque ceciderunt. Est in eadem provincia Narbo Mar-
 3. cius, Colonia nostrorum civium. *Specula populi Romani*, ac
 propugnaculum, istis ipsi nationibus oppositum, & obje-
 ctum, est item urbs Massilia, de qua ante dixi, fortissimo-
 rum, fidelissimorumque sociorum, qui Gallicorum bello-
 rum pericula & populo Romano coris, remisq; compen-
 sarent.

1. Meaque fide, una hac accusatio] P. Manutii edit. mea fide, unaque hac. sciãmus esse non à libris, sed ab Horomani conjectura.

1. *Alios esse in Gallia*] Palatinus, *tradit*. Fulvius præterea Vrsinus
 monuit frequentius fuisse huj. s. familie prænomen *Mactium*,
 quàm *Maxim*, idcirco sic perferendum videri.
 2. *Adversus hoc dico*] Sic quoque membranz Pelatinæ: non *auda-*
der, ut vulgo leg. tur.
 3. *Ex tota negotiatorum*] Non malè Gulielmus litera subtracta, ex
 re interpretatur.

4. *Disiunctique ceciderunt*] Non displicet, quod est in Palat. *tra-*
derunt.
 5. *Populo Romano coris remisq; compensarent*] Ita editiones veteres,
 nisi quod ii duabus literis *pop. Rom. item. coris*. at illud *coris* est à Pal-
 atin à prima manu *coris*, nimirum Massilia coris remisq; suppedi-
 cavit Romanis, quid planius. at quid in suisque pridem *vulgatis*? P. R.
capite armisque.